

**Plean Teanga do
Limistéar Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí**

Márta 2018

**Plean Teanga do
Limistéar Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí**

***Language Plan for the
Meath Gaeltacht Language Planning Area***

Please note: an English-language summary can be found on page 181.

Curtha le chéile ag Hannah Ní Dhoimhín i gcomhar le Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht
na Mí agus Comharchumann Ráth Chairn

Clár na nÁbhar

Ráiteas ón gCathaoirleach.....	iii
Fís an Choiste	iii
1. Cúlra an Phróisis Pleanála Teanga.....	1
1.1. Réamhrá	1
1.2. <i>Acht na Gaeltachta, 2012</i> agus an Próiseas Pleanála Teanga	1
2. Sonraí na Ceanneagraíochta.....	2
2.1. An Cheanneagraíocht	2
2.2. An Coiste Stiúrtha	2
3. Léargas ar an Limistéar Pleanála Teanga	3
3.1. Stair an LPT.....	3
3.2. Topagrafaíocht.....	3
3.3. Daonra	4
3.4. Staid na Gaeilge sa LPT	6
3.5. Seirbhísí agus Tacaíochtaí	6
4. Léargas ar Ullmhú an Phlean Teanga	12
4.1. Feachtas Feasachta.....	12
4.2. An Taighde	15
4.3. Tátal	19
5. Torthaí an Taighde.....	21
5.1. Réamhrá	21
5.2. Pobal an LPT	21
5.3. Daoine Óga	30
5.4. Tuismitheoirí agus Caomhnóirí	43
5.5. Múinteoirí Scoile.....	57
5.6. Foireann Naíonraí.....	71
5.7. Tátal	74
6. Beartha an Phlean Teanga.....	77
6.1. Réamhrá	77
6.2. Feidhmiú an Phlean Teanga.....	78
6.3. An Córas Oideachais (lena n-áirítear seirbhísí luathoideachais)	83
6.4. Seirbhísí Cúraim Leanáí, Réamhscolaíochta agus Tacaíochta Teaghlaigh, lena n-áirítear seirbhísí tacaíochta teanga	89
6.5. Seirbhísí don Aos Óg agus d' Aoisghrúpaí Eile	94
6.6. Deiseanna Foghlama taobh amuigh den Chóras Oideachais	98
6.7. An Earnáil Ghnó, Eagraíochtaí Pobail agus Comharchumainn.....	102
6.8. Na Meáin Chumarsáide	105
6.9. Seirbhísí Poiblí	108

6.10. Pleanáil agus Forbairt Fhisiciúil.....	112
6.11. Seirbhísí Sóisialta agus Caitheamh Aimsire	113
6.12. Staid na Gaeilge sa Limistéar – dearcadh, cumas agus nósmaireacht an phobail ina leith	119
7. Costais agus Maoiniú	125
7.1. Costais	125
7.2. Maoiniú	125
7.3. Clár Caiteachais do Phlean Teanga Limistéar Pleanála Teanga Ráth Chairn agus Bhaile Ghib.....	126
8. Forbairt Feasachta agus Poiblíocht	128
8.1. Forbairt Feasachta.....	128
8.2. Poiblíocht	128
9. Feidhmiú agus Monatóireacht	129
9.1. Feidhmiú an Phlean Teanga.....	129
9.2. Ról na Roinne Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta.....	130
9.3. Monatóireacht.....	130
Foinsí.....	131
Aguisín I: Torthaí Taighde Breise	134
Aguisín II: Na Critéir Pleanála Teanga	137
Aguisín III: Ceistneoirí.....	138
Aguisín IV: Litir chuig Comhairle Contae na Mí.....	176
Aguisín V: Treoirínte Brandála.....	180
Aguisín VI: English-language Summary	181

Ráiteas ón gCathaoirleach

Ag tús an 19ú céad, bhí Éire trí chéile ina Gaeltacht. I bhfianaise na titime a tharla i líon na gcainteoirí Gaeilge le linn an Ghorta Mhóir agus ina dhiaidh is míorúilt é go bhfuil Gaeilge ag duine ar bith nó go bhfuil sí mar theanga phobail in áit ar bith in Éirinn i bhfianaise neamairt na n-údarás le fada fada an lá.

Is míorúilt dhúbailte é go bhfuil pobail Ghaeltachta anseo i gContae na Mí.

Tuigeann muintir na Gaeltachta seo an méid sin agus tá fonn orainn go dtiocfadh an teanga seo agus an cultúr a théann léi slán do na glúinte nár rugadh fós go dté sí i neart amach anseo. Is léir sin ó chomh páirteach is atá muintir na Gaeltachta seo i ngluaiseacht na Gaeilge ar fud an chontae agus ar fud na tíre.

Go dtí seo níl aon dabht ach gurb é toil an phobail go dtiocfadh an teanga slán sa limistéar Gaeltachta seo. Ní hionann fonn nó toil agus cur chuige cinnte aontaithe, áfach. Anois den chéad uair tá fíis aontaithe ag muintir Ghaeltachta na Mí faoi cén chaoi an Ghaeilge a shlánú agus a neartú mar theanga phobail anseo.

Tá mé thar a bheith buíoch do Choiste Pleanála Teanga Ghaeltachta na Mí a rinne obair an chapail chun an plean seo a chur le chéile.

Tá mé buíoch do 'chuide dhuine a tháinig chuig cruinnithe, a thug tuairimí, a scaip agus a líon amach ceistneoirí, agus a rinne obair gan bhúochas le bliain anuas.

Tá focal buíochais ar leith ag dul do Hannah Ní Dhoimhín, comhairleoir pleanála teanga, a choinnigh ar an mbóthar ceart muid agus a thug comhairle agus tacaíocht go fial flaithiúil uaithe agus do Rosa Devine, dearthóir a thug go fial dá sárscil agus dá cuid ama go deonach.

Seo é ár bplean bunaithe ar obair agus ar mholtaí mhuintir na háite. Seo é ár bhfís agus ár ndúshlán. Seasfaimid lenár ngealltanais agus lenár ndúshlán. Déanadh an Stát amhlaidh.

Dáithí Mac Cárthaigh

Cathaoirleach Choiste Pleanála Teanga Ghaeltachta na Mí

Fís an Choiste

Tá sé mar aidhm ag an bplean teanga seo líon na gcainteoirí laethúla Gaeilge i Limistéar Pleanála Teanga Ráth Chairn agus Bhaile Ghib a ardú faoi 10.0% le linn na seacht mbliana dá chur i bhfeidhm, agus cur le líon na dteaghlach atá ag tógáil clainne le Gaeilge sa limistéar.

1. Cúlra an Phróisis Pleanála Teanga

1.1. Réamhrá

1.1.1. An Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht

Sa mbliain 2007, foilsíodh an *Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht* (SCT), a choimisiúnaigh an Roinn Gnóthaí Pobail, Tuaithe agus Gaeltachta. Léiríodh sa tuarascáil sin a leochailí is a bhí staid na Gaeilge an t-am sin (Ó Giollagáin et al., 2007a: 149-55), agus moladh na toghranna Gaeltachta a rangú i gcatagóirí éagsúla a mhínítear i dTábla 1.1 thíos:

Catagóir:	% Cainteoirí Laethúla Gaeilge	Míniú de réir an SCT:
A	67.0 +	'Léirítear san anailís seo go dtagann laghdú tobann ar úsáid na Gaeilge mar theanga theaghlaigh agus phobail nuair a thiteann líon na gcainteoirí laethúla i gceantar faoi bhun na teorann seo.' (2007a: 146-7)
B	44.0 – 66.9	'Nuair a thiteann líon na gcainteoirí laethúla Gaeilge i gceantar faoi bhun na teorann seo léiríonn an fhaisnéis gur gnás imeallach atá in úsáid na Gaeilge ó thaobh nósanna teaghlaigh agus pobail de' (ibid., 147)
C	0.0 – 43.9	'Cuimsíonn an chatagóir seo an líon is mó toghrann agus daonra de na trí chatagóir seo.' (ibid.)

Tábla 1.1: Na Catagóirí Gaeltachta

1.1.2. An Straitéis 20 Bliain don Ghaeilge 2010-2030

Rinneadh athdhearbhú ar dhearcadh agus ar aidhm an Rialtais i leith na Gaeilge sa *Straitéis 20 Bliain don Ghaeilge 2010-2030*, a foilsíodh in 2010. Cuirtear béim mhór ar sheachadadh institiúideach na Gaeilge sa *Straitéis* (2010: 11-9), ach ó thaobh na Gaeltachta de, deirtear go bhfuil 'aird á tabhairt' ar mholtaí an SCT (ibid., 5) agus dearbhaítear go '[d]tosófar próiseas pleanála teanga agus [go n]déanfar plean teanga a ullmhú ag leibhéal pobail do gach ceantar Gaeltachta' (ibid., 20).

Achtaíodh *Acht na Gaeltachta, 2012* chun bonn reachtúil a chur faoin bpróiseas pleanála teanga sin i measc forálacha eile (Ó Giollagáin, 2014: 107).

1.2. Acht na Gaeltachta, 2012 agus an Próiseas Pleanála Teanga

I measc forálacha eile, cuireann *Acht na Gaeltachta, 2012* tús leis an bpróiseas pleanála teanga i dtrí chomhthéacs éagsúla: Limistéir Pleanála Teanga Gaeltachta, Bailte Seirbhíse Gaeltachta agus Líonraí Gaeilge (Rialtas na hÉireann, 2012).

Tá an Ghaeltacht anois roinnte i 26 Limistéir Pleanála Teanga (LPT) agus caithfidh pobal gach LPT plean teanga a ullmhú don LPT le teacht le h*Acht na Gaeltachta, 2012* ionas go n-aithneofar an limistéar mar limistéar Gaeltachta feasta (Rialtas na hÉireann, 2012; An Roinn Ealaíon, Oidhreacht agus Gaeltachta, 2016: 4).

Leagtar amach struchtúr d'ullmhú na bpleananna teanga san Acht. Faoin struchtúr seo, fógraíonn an tAire go bhfuil plean teanga le hullmhú do LPT faoi leith agus roghnaíonn Údarás na Gaeltachta ceanneagraíocht leis an bpróiseas pleanála teanga sa LPT sin a bhainistiú. Tugtar dhá bhliain don cheanneagraíocht an plean teanga a ullmhú agus cuirtear an plean faoi bhráid an Aire ansin lena fhaomhadh. Má ghlactar leis, bíonn tréimhse seacht mbliana ag an gceanneagraíocht leis an bplean teanga a chur i bhfeidhm (Rialtas na hÉireann, 2012).

2. Sonraí na Ceanneagraíochta

2.1. An Ceanneagraíocht

Fógraíodh LPT Ráth Chairn agus Bhaile Ghib le tús a chur leis an bpróiseas pleanála teanga i mí na Samhna 2015. Tar éis iarratas a chur isteach, roghnaíodh Comharchumann Ráth Chairn mar cheanneagraíocht leis an bpróiseas a stiúradh.

Bunaíodh Comharchumann Ráth Chairn sa mbliain 1973 le cúram a dhéanamh de ghníomhaíochtaí éagsúla agus d'fhorbairt pobail sa gceantar. Bíonn an Comharchumann ag reáchtáil cúrsaí Gaeilge do dhaoine óga agus d'fhoghlaimoirí fásta, féilte, comórtais, imeachtaí sóisialta agus eile, agus cuirtear seirbhísí éagsúla ar fáil ó ionad an Chomharchumainn, siopa, caifé agus teach ósta ina measc.

2.2. An Coiste Stiúrtha

Reáchtáladh dhá chruinniú phoiblí i mí Meithimh 2016, ceann amháin i mBaile Ghib ar an 27 Meitheamh 2016 agus ceann eile i Ráth Chairn ar an 28 Meitheamh 2016, agus bhí deis ag baill den phobal ag na cruinnithe seo iad féin a chur chun tosaigh le bheith páirteach i gCoiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí (CPTGM). Ag an gcéad chruinniú de chuid an choiste sin, roghnaíodh Dáithí Mac Cárthaigh mar Chathaoirleach air.

San iomlán, tá 19 nduine ar CPTGM:

Ainm:	Ceantar:
Dáithí Mac Cárthaigh (Cathaoirleach)	Ráth Chairn
Mairéad Ní Cheallaigh	Ráth Chairn
Brídín Uí Chonaire	Ráth Chairn
Éanna Ó Cróinín	Ráth Chairn
Mairéad Mhic Dhonncha	Ráth Chairn
Gearóidín Ní Dhubhda	Baile Ghib
Seán Ó Dubhda	Ráth Chairn
Alan Ó hEadhra	Ráth Chairn
Máirín Uí Fhainnín	Baile Ghib
Úna Ní Fhaircheallaigh	Ráth Chairn
Éamonn Ó Fearraigh	Baile Ghib
Harry Mac Gearraidh	Baile Ghib
Colm Keegan	Ráth Chairn
Katie Lally	Baile Ghib
Nóra Ní Mhéalóid	Ráth Chairn
Máirín Sarikaya	Ráth Chairn
Fionnuala Seoighe	Ráth Chairn
Siobhán Seoighe	Ráth Chairn
Seosamh Ó Teaighneáin	Ráth Chairn

Tábla 2.1: Baili CPTGM

Shocraigh CPTGM go luath sa bpróiseas gur theastaigh uathu comhairleoir pleanála teanga a fhostú le háisitheoireacht a dhéanamh ar ullmhú an phlean teanga. Fógraíodh an post i mí Dheireadh Fómhair 2016 agus i mí na Samhna 2016 roghnaíodh Hannah Ní Dhoimhín mar chomhairleoir pleanála teanga don LPT.

3. Léargas ar an Limistéar Pleanála Teanga

3.1. Stair an LPT

Ní hionann stair Ghaeltacht na Mí agus stair na gceantar Gaeltachta eile ar chósta an iarthair agus an deiscirt. Is pobail athlonnaithe iad pobail Ráth Chairn agus Bhaile Ghib a tháinig go Co. na Mí sna tríochaidí, tráth a raibh eastáit mhóra na dtiarnaí talún neamhchónaitheacha á n-athdháileadh ag Coimisiún na Talún. Is cuid den iarracht athbheochana teanga a bhí i mbunú Ghaeltacht na Mí (Comharchumann Ráth Chairn, 2016; Údarás na Gaeltachta, 2017).

3.1.1. Ráth Chairn

Bunaíodh Gaeltacht Ráth Chairn i 1935 nuair a d'aistrigh 27 teaghlach as Conamara go Co. na Mí. B'as Ceantar na nOileán formhór na ndaoine a tháinig go Ráth Chairn i 1935, agus i 1937 tháinig 11 teaghlach eile ina ndiaidh. Mar chuid de scéim mhalairte talún, fuair gach teaghlach teach agus feirm agus tógadh scoil náisiúnta, Scoil Uí Ghramhnaigh, le freastal ar an bpobal nua seo. Tá Scoil Náisiúnta Uí Ghramhnaigh fós in úsáid go dtí an lá atá inniu ann (Comharchumann Ráth Chairn, 2016).

3.1.2. Baile Ghib¹

Is i 1937 a bunaíodh Gaeltacht Bhaile Ghib, nuair a dáileadh talamh de chuid Choimisiún na Talún ar fheirmeoirí Gaeltachta as Maigh Eo, Ciarraí agus Dún na nGall go príomha (Údarás na Gaeltachta, 2017). 59 teaghlach ar fad a d'aistrigh go Baile Ghib idir 1937 agus 1939 ó na ceantair Ghaeltachta seo a leanas: Corca Dhuibhne agus Uíbh Ráthach i nGaeltacht Chiarraí (21 teaghlach); Tuar Mhic Éadaigh, Béal an Mhuirthead agus Iorras i nGaeltacht Mhaigh Eo (18 dteaghlach); Fánaid agus Gaoth Dobhair i nGaeltacht Dhún na nGall (18 dteaghlach) agus tháinig dhá theaghlach ó Ghaeltacht Chorcaí.

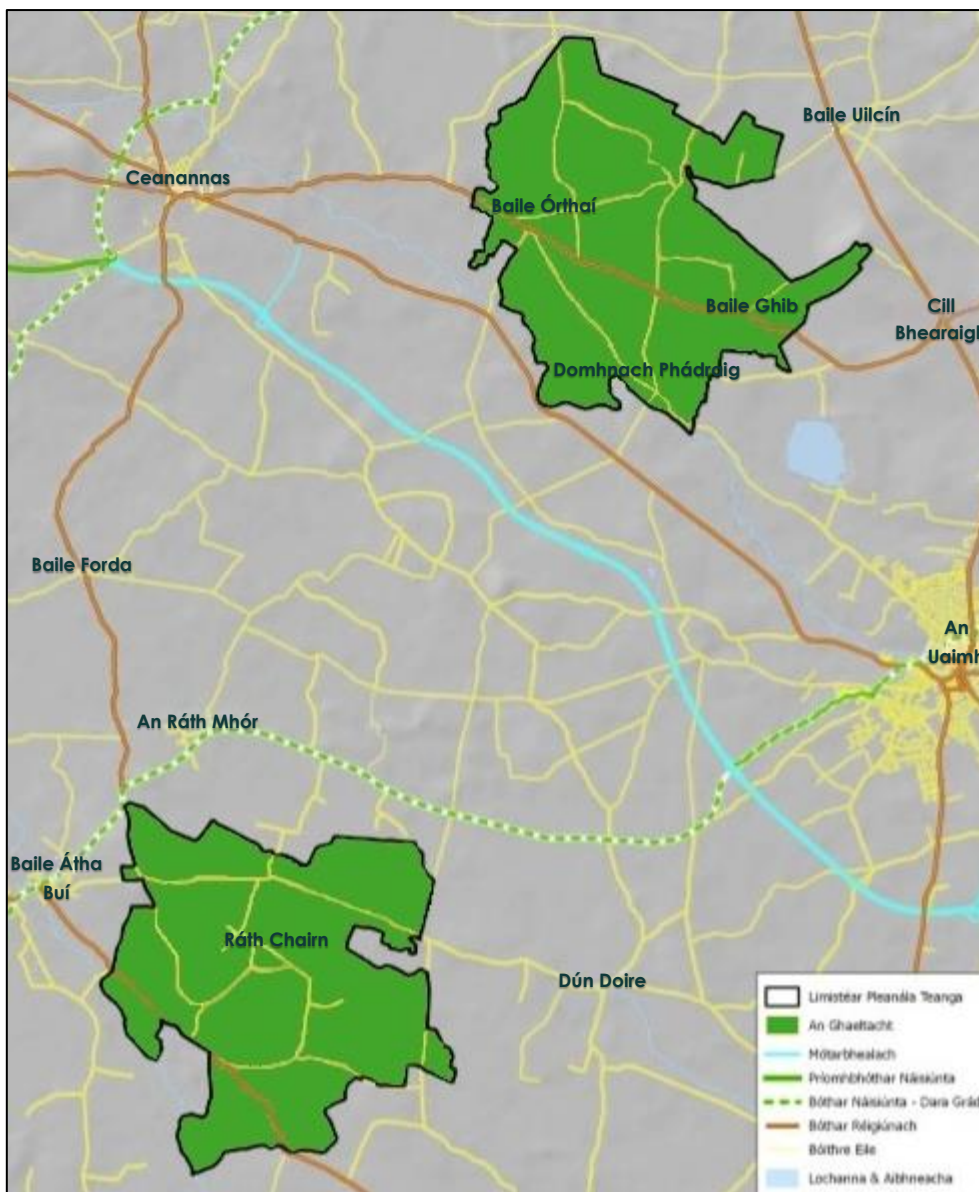
3.1.3. Stádas Gaeltachta

Níor bronnadh stádas oifigiúil Gaeltachta ar Ráth Chairn agus ar Bhaile Ghib go dtí 1967, tar éis feachtas rathúil de chuid Chraobh Chearta Sibhialta na Gaeltachta, Ráth Chairn (Comharchumann Ráth Chairn, 2016).

3.2. Topagrafaíocht

Clúdaíonn Gaeltacht na Mí achar 44 ciliméadar cearnaithe, rud a fhágann gurb í an Ghaeltacht is lú sa tír (Údarás na Gaeltachta, 2017). Tá an LPT roinnte idir dhá cheantar – Ráth Chairn agus Baile Ghib – atá timpeall 20 ciliméadar óna chéile, iad scartha ag an mórbealach M3. Tá Ráth Chairn suite in aice Abhainn Átha Buí idir Baile Átha Buí agus Baile Átha Troim, agus is ar an dá bhaile seo is mó a mbíonn pobal Ráth Chairn ag tarraingt le rochtain a fháil ar sheirbhísí, ar shiopaí, ar obair agus (i gcásanna áirithe) ar scoileanna. Síneann Baile Ghib ó bhruach na Abhann Duibhe san iardheisceart go Baile Uilcín ar an teorainn thoir-thuaidh den LPT. Tá Baile Ghib suite leathbhealach idir Ceanannas agus an Uaimh, agus is iad an dá bhaile sin is mó a fheastalaíonn ar an bpobal sa taobh sin den LPT. Bíonn go leor de mhuintir Ghaeltacht na Mí ag taisteal go Baile Átha Cliath, atá idir 55 agus 65 ciliméadar ón LPT, le dul ag obair chomh maith.

¹ Tuairisc le Harry Mac Gearraidh.

Figiúr 3.1: LPT Ráth Chairn agus Bhaile Ghib

3.3. Daonra

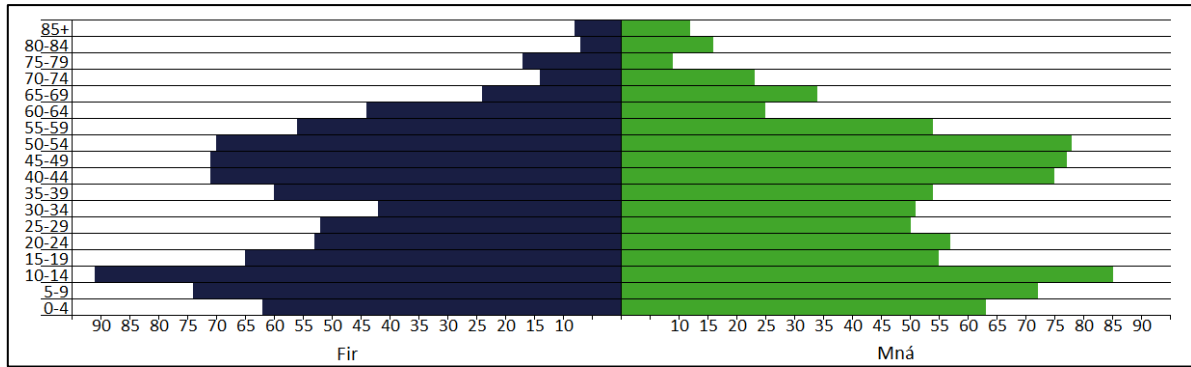
Léiríonn na staitisticí daonáirimh go bhfuil dlús daonra de 4.2 duine/ciliméadar sa LPT agus go bhfuil méadú 11.2% tagtha ar dhaonra an LPT le deich mbliana anuas (2006-2016):

Daonáireamh	Daonra	Méadú
2006	1,670	-
2011	1,771	6.0%
2016	1,857	4.9%

Figiúr 3.2: Daonra an LPT (An Phríomh-Oifig Staidrimh, 2014a, 2014b, 2017)

Tá an chuid is mó de dhaonra an LPT sna haoisghrúpaí 0-19 bliain d'aois agus 40-59 bliain d'aois (30.5% agus 29.7% faoi seach), agus is é an grúpa atá 65+ bliain d'aois an t-aoisghrúpa is lú (8.8% den daonra) (An Phríomh-Oifig Staidrimh, 2017):

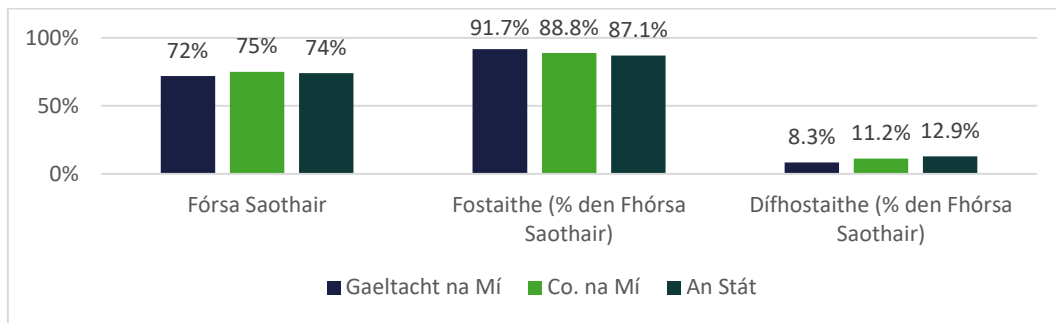
Mír 3: Léargas ar an Limistéar Pleanála Teanga

Figiúr 3.3: Próifíl Aoise

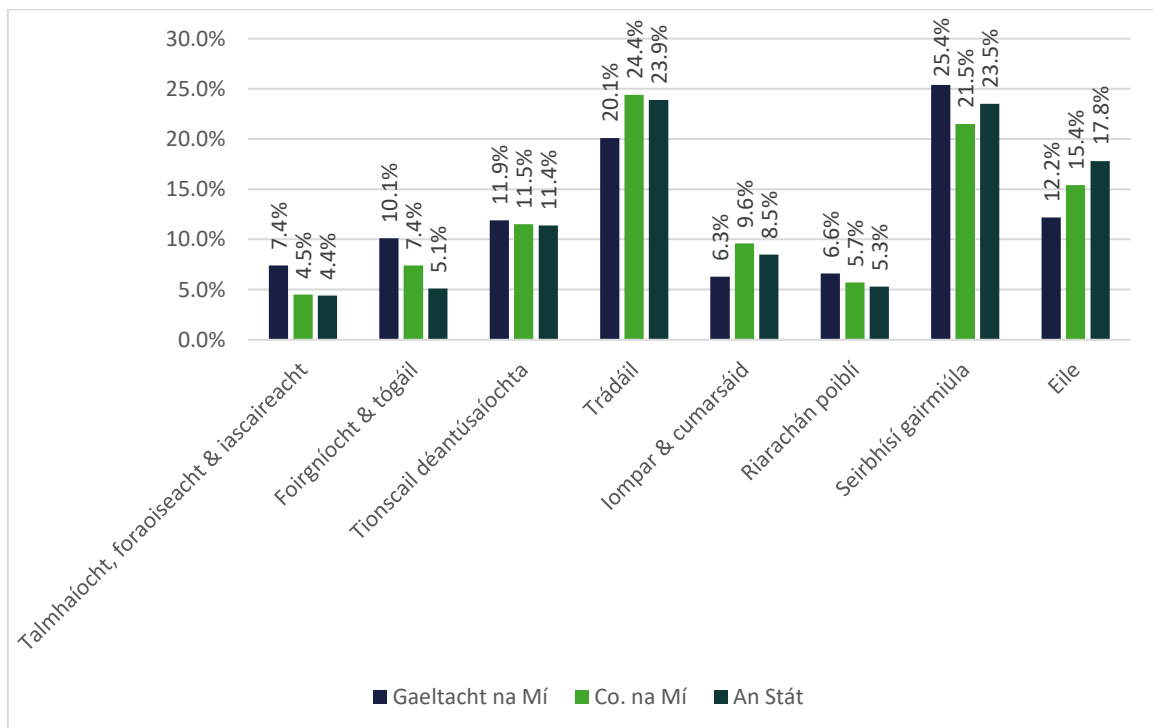
3.3.1. Fostaíocht

Tagann figiúirí an LPT seo maidir le rannpháirtíocht sa bhfórsa saothair a bheag nó a mhór leis an meán contae agus náisiúnta, agus tá na rátaí fostaíochta sa LPT beagáinín níos airde ná na figiúirí don chontae agus don stát (McCarthy, 2018):

Figiúr 3.4: Rannpháirtíocht sa bhFórsa Saothair

Maidir le hearnálacha fostaíochta, tá an chuid is mó den fhórsa saothair sa LPT ag obair i seirbhísí gairmiúla, in earnáil na trádála nó in earnáil 'eile' (McCarthy, 2018):

Figiúr 3.5: Earnálacha Fostaíochta

3.4. Staid na Gaeilge sa LPT

Mar a léirítear sa tábla thíos, cé go bhfuil ardú ag teacht ar an daonra agus ar líon na ndaoine a bhfuil cumas sa nGaeilge acu le deich mbliana anuas, tá titim leanúnach ar líon agus ar chéatadán na gcainteoirí laethúla Gaeilge (CLG)² sa LPT (An Phríomh-Oifig Staidrimh, 2014a, 2014b, 2017):

Daonáireamh	Daonra 3 bl. +	# le cumas Gaeilge	% le cumas Gaeilge	# CLG	% CLG
2006	1,603	976	60.9%	347	21.6%
2011	1,699	1,054	62.0%	321	18.9%
2016	1,776	1,062	59.8%	283	15.9%

Figiúr 3.6: Cumas Gaeilge agus Cainteoirí Laethúla Gaeilge

De réir an SCT, mar sin, chuirfeadh torthaí Dhaonáireamh 2016 an LPT i gCatagóir C (féach rannóg 1.1.1).

3.5. Seirbhísí agus Tacaíochtaí

3.5.1. An Córas Oideachais

Tá naíonra Gaeltachta agus naíonra Béarla, trí bhunscoil agus meánscoil amháin lonnaithe sa LPT.

3.5.1.1. Ráth Chairn

Is i gceantar Ráth Chairn atá an t-aon naíonra Gaeltachta sa LPT lonnaithe. Tá bunscóil, Scoil Náisiúnta Uí Ghramhnaigh, agus meánscoil, Coláiste Pobail Ráth Chairn, lonnaithe sa gceantar sin chomh maith. Déantar an teagasc uilig trí Ghaeilge sa mbunscóil agus sa meánscoil múintear formhór na n-ábhar trí Ghaeilge (féach rannóg 5.5.1.2). Bíonn páistí ó cheantar Ráth Chairn ag freastal ar Scoil Náisiúnta Chill Bhríde chomh maith, atá díreach taobh amuigh de theorainn an LPT.

3.5.1.2. Baile Ghib

Bhíodh naíonra á reáchtáil trí Ghaeilge i mBaile Ghib ach dúnadh é in 2016. Tá naíonra eile sa gceantar, Hillview Montessori, a reáchtáiltear trí Bhéarla. Tá dhá bhunscoil sa gcuid seo den LPT, Scoil Ultain Naofa ina ndéantar an teagasc trí Ghaeilge, agus Scoil Chairríona Naofa a bhíonn ag teagasc trí Bhéarla. Níl aon mheánscoil i mBaile Ghib agus, dá bharr sin, téann formhór na bpáistí ó Bhaile Ghib ar aghaidh chuid meánscoileanna i gCeanannas nó san Uaimh.

3.5.1.3. Líon Freastail

Tugtar eolas sa tábla thíos maidir le líon na ndaltaí a bhí ag freastal ar scoileanna an LPT le linn na scoilbhliana 2016/17:

² Ní féidir talamh slán a dhéanamh de go bhfuil na staitisticí seo ó thaobh cumais agus cleachtais teanga de go hiomlán cruinn. De bharr gur ó Dhaonáireamh 2016 a fuarthas iad, is féinmheasúnú agus féintuairisciú atá i gceist leo. Is éard atá i gceist le cainteoir laethúil Gaeilge ná duine (3+ bliana d'aois) a labhraíonn Gaeilge ar bhonn laethúil taobh amuigh den chóras oideachais.

Scoil	Dáta Bunaithe	Cailíní	Buachaillí	Iomlán
Coláiste Pobail Ráth Chairn	1986	51	64	115 ³
Scoil Chaitríona Naofa	1958	59	57	116 ⁴
Scoil Náisiúnta Uí Ghramhnaigh	1936	111	101	212 ⁵
Scoil Ultain Naofa	1937	45	46	91 ⁶
Iomlán	-	266	268	534

Tábla 3.1: Líon Freastail Scoileanna an LPT

3.5.1.4. An Polasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022

I mí Dheireadh Fómhair 2016, seoladh an Polasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022. Tugtar aitheantas sa bpolasaí nua seo, den chéad uair ó bunaíodh an stát, do riachtanais éagsúla na gcainteoirí T1 agus T2⁷ Gaeilge i scoileanna Gaeltachta na tíre. Faoin bpolasaí seo, caithfidh bunskoileanna agus meánscoileanna atá lonnaithe taobh istigh de theorainneacha oifigiúla na Gaeltachta cur isteach ar aitheantas mar scoil Ghaeltachta, agus bronnfar an t-aitheantas seo de réir critéar a bhaineann le cúrsaí teanga sna scoileanna sin.

Beidh impleachtaí móra ag an bpolasaí seo don phróiseas pleanála teanga sa LPT. Faoi láthair, tá trí scoil sa LPT – Scoil Náisiúnta Uí Ghramhnaigh, Scoil Ultain Naofa agus Coláiste Pobail Ráth Chairn – ag cur isteach ar aitheantas mar scoileanna Gaeltachta agus tá sé fíorthábhachtach go mbeidh comhtháthú agus comhordú le feiceáil idir obair na scoileanna faoin bpolasaí oideachais agus an plean teanga, agus go dtabharfar gach tacaíocht do na scoileanna atá ag iarraidh aitheantas a bhaint amach mar scoileanna Gaeltachta nó ar mian leo bogadh sa treo sin amach anseo.

3.5.2. Seirbhísí Teanga Eile

Chomh maith leis na hinstiúidí foirmiúla oideachais, tá seirbhísí teanga agus deiseanna foghlama agus sealbhaithe eile ar fáil sa LPT seo, agus cuirtear a bhformhór ar fáil i gceantar Ráth Chairn. Cuirtear réimse leathan ranganna Gaeilge ar siúl i gComharchumann Ráth Chairn, ar a n-áirítear:

- Cúrsaí do mhic léinn tríú leibhéal;
- Cúrsaí deireadh seachtaine, cúrsaí lár seachtaine agus cúrsaí seachtaine do dhaltáí bunskoile agus meánscoile;
- Cúrsaí deireadh seachtaine, cúrsaí lár seachtaine agus cúrsaí seachtaine do dhaoine fásta;
- Dianchúrsaí Gaeilge do dhaoine fásta;
- Cúrsaí saincheaptha do ghrúpaí agus d'eagraíochtaí faoi leith.

Tá roinnt deiseanna neamhfhoirmiúla úsáide Gaeilge ar fáil sa LPT freisin. Ina measc sin bíonn ciorcal comhrá ar siúl i mBaile Ghib, agus bíonn Óige na Gaeltachta, grúpa tuistí agus páistí, club leabhar agus grúpa cróiseála ag feidhmiú i Ráth Chairn.

Ó thaobh cúrsaí samhraidh de, reáchtálann Coláiste Eoin Uí Ghramhnaigh, Ráth Chairn, cúrsaí lae do dhaoine óga a dhíríonn ar labhairt na Gaeilge agus cuireann Coláiste na bhFiann cúrsaí samhraidh ar siúl sa gComharchumann chomh maith.

³ (SchoolDays.ie, 2018a)

⁴ (SchoolDays.ie, 2018b)

⁵ (SchoolDays.ie, 2018d)

⁶ (SchoolDays.ie, 2018c)

⁷ Is ionann cainteoir T1 Gaeilge agus duine arb í an Ghaeilge an chéad teanga, an teanga dhúchais nó an mháthairtheanga aige. Tagraíonn cainteoirí T2 Gaeilge do dhaoine a d'fhoghlaim an teanga agus arb í an dara teanga acu.

Do pháistí réamhscoile, tá naíolann i Ráth Chairn a reáchtáiltear trí Ghaeilge agus a chuidíonn le páistí a ullmhú don naíonra agus don bhunscoil.

Tá oifig ag Glór na nGael i Ráth Chairn a dhíolann leabhair agus cluichí i nGaeilge, agus tá oifig de chuid Fhoras na Gaeilge lonnaithe ann freisin.

3.5.3. Coistí Áitiúla

Tugtar thíos liostaí de na coistí atá ag feidhmiú sa dá chuid den LPT. Is é CPTGM an t-aon choiste amháin a chuimsíonn iomlán an LPT.

3.5.3.1. Ráth Chairn

Seo a leanas liosta de na coistí áitiúla atá ag feidhmiú i Ráth Chairn i láthair na huaire:

- Coiste Chomharchumann Ráth Chairn
- Coiste Cúrsaí Pleanála
- COIS
- Coiste Imeachtaí
- Coiste na Mná Tí
- Grúpa Tuistí agus Paistí
- Coiste na Cartlainne
- Coiste Oidhreachta
- Coiste na nAosach
- Coiste na mBailte Shlachtmhara
- Coiste Oideachais
- Coiste an Bháid
- Coiste Airgeadais
- Cumann Drámaíochta
- Óige na Gaeltachta
- Dámh na Mí
- Grúpa cróiseála
- Grúpa a dhéanann staidéar ar an soiscéal
- Grúpa cniotála
- Coiste Phobal ar Aire
- Club Leabhar

3.5.3.2. Baile Ghib

Seo a leanas liosta de na coistí áitiúla atá ag feidhmiú i mBaile Ghib i láthair na huaire:

- Coiste Bhaile Ghib
- Coiste Halla Bhaile Ghib
- Coiste na Seandaoine
- Coiste na Reilige
- Coiste CLG Bhulf Tón

3.5.4. Seirbhísí Áitiúla

3.5.4.1. Ráth Chairn

Tá go leor de na seirbhísí a sholáthraítear i Ráth Chairn á gcur ar fáil ó Chomharchumann Ráth Chairn. I bhfoirgneamh an Chomharchumainn tá siopa an phobail, halla pobail, teach ósta (an Bradán Feasa), cartlann agus stiúideo de chuid RTÉ Raidió na Gaeltachta (nach n-úsáidtear ar bhonn rialta). Tá séipéal (Eaglais Chuimhneacháin Phádraig), leabharlann phoiblí, páirc spraoi agus páirc peile le tuilsoilse lonnaithe gar don Chomharchumann chomh maith.

3.5.4.2. Baile Ghib

I mBaile Ghib tá siopa pobail, halla pobail, séipéal (Eaglais Chaitríona Naofa) agus páirc peile de chuid CLG Bhulf Tón.

3.5.5. Caitheamh Aimsire

3.5.5.1. Spórt

Tá trí chumann CLG a fhreastalaíonn ar phobal an LPT – CLG Bhulf Tón, CLG Chlann na nGael agus CLG Dhún Doire – agus ghlac 'chuile cheann acu páirt i bhFondúireacht Sheosaimh Mhich Dhonncha 2017. Tá cumainn camógaíochta ag Clann na nGael agus ag Dún Doire chomh maith. Cé nach bhfuil siad lonnaithe sa LPT, bíonn pobal an LPT páirteach i gcumann rugbaí Átha Buí agus i gcumann lúthchleasaíochta an Athar Uí Mhurchú chomh maith.

Páirc an Phobail, Ráth Chairn⁸

Sa mbliain 1935 bhronn Coimisiún na Talún páirc, le haghaidh spóirt, ar an dream a d'aistrigh aniar. Bhí an pháirc seo faoi stiúir iontaobhaithe suas go dtí 2007 nuair a d'iarr an Roinn Talmhaíochta ar na hiontaobhaithe an talamh a chóiriú chun go mbeadh an pobal áitiúil in ann leas a bhaint as. Ar 11 Deireadh Fómhair 2007 scríobh an tUasal Fran McKeon chuig na hiontaobhaithe ag glacadh buíochais leo ar son an Aire Talmhaíochta agus ag cur in iúl dóibh go raibh a gcuid oibre déanta agus go raibh 'Páirc an Phobail' faoi stiúir Chomhlacht Oibre an tSeanbhaile (COIS) chun páirc phobail a thógáil le háiseanna ar mhaithe leis an bpobal.

Mar gheall ar stair na páirce thosaigh COIS ag ullmhú plean a bheadh feiliúnach don cheantar Gaeltachta seo ina bhfuil iarmhairt stairiúil. Tá páirc thaitneamhach tógtha sa bpáirc sin anois. Bhain na glúine a tháinig romhainn leas as an bpáirc, ag teacht le chéile ann le haghaidh imeachtaí sóisialta agus freisin bhíodh cluichí peile á n-imirt ann agus anois beidh an ghlúin seo agus na glúine atá le teacht in ann leas a bhaint as an bpáirc bhreá seo.

Léiríonn na siúlbealaí sa bpáirc fíorbhóithre Ráth Chairn agus is macasamhail é an bréagtheach den teach a roghnaíodh chun fáilte a chur roimh na chéad teaghlaigh a tháinig go Ráth Chairn i 1935. Iompaíodh an fód i mí Iúil 2013 agus ar 11 Aibreán 2015 osclaíodh an pháirc seo go hoifigiúil.

Tá roinnt áiseanna sa bpáirc, ina measc clós súgartha, áis feistis agus seomraí cruinnithe. Tá déantúsáin sa bpáirc atá ceangailte le stair Ráth Chairn agus a thugann eolas do chuariteoirí faoi chultúr agus faoi theanga stairiúil Ghaeltacht Ráth Chairn.

3.5.5.2. Féilte⁹

Siamsóir na Mí: *Ráth Chairn, mí Feabhra*

Is comórtas é Siamsóir na Mí ina ndéanann iomaitheoirí iarracht ar thrí chineál siamsaíochta dá rogha féin, an fhad is a bhíonn gach rud déanta i nGaeilge. Is píosa spraoi a bhíonn ann, agus is iondúil a théann an bua leis an té is mó a bhaineann gáire as an lucht féachana!

Féile na Gealaí: *Ráth Chairn, mí Meithimh*

Is féile nua í Féile na Gealaí a thosaigh in 2016. Is féile campála í. Is í an t-aon fhéile dá cineál in Éirinn. Tugann an fhéile seo deis do cheoltóirí, d'fhilí, d'amhránaithe agus do ghrúpaí comhaimseartha teacht le chéile agus a bheith páirteach in dhá lá de cheolchoirmeacha agus ceardlanna amuigh faoin aer faoi theas na gréine agus lóchrann na gealaí.

Éigse Dharach Uí Chatháin: *Ráth Chairn, mí Dheireadh Fómhair*

Déanann an éigse seo comóradh agus ceiliúradh ar dhuine de laochra móra na hamhránaíochta ar an sean-nós, Darach Ó Catháin. Rugadh Darach ar an Máimín i Leitir Móir,

⁸ Tuairisc le hÚna Ní Fhaircheallaigh.

⁹ Tuairisc le hÉanna Ó Cróinín.

agus d'aistrigh sé féin agus a theaghlach aniar i 1935 nuair a bhí Darach ina dhéagóir. Níorbh fhada go raibh cáil náisiúnta bainte amach aige mar amhránaí agus mar dhea-chomhlúadar. Bíonn deireadh seachtaine siamsaíochta ar bun ina chuimhne, le béim ar an amhránaíocht thraidisiúnta.

Féile na Mí: Ráth Chairn, mí na Samhna

Is féile sheanbhunaithe í Féile na Mí a dhéanann ceiliúradh ar thraidisiúin na Gaeltachta, ar thraidisiúin na hamhránaíochta sean-nóis agus ar dhamhsa ar an sean-nós ach go háirithe. Bíonn deireadh seachtaine iomlán de chomórtais damhsa agus amhránaíochta do gach aoisghrúpa ó pháistí faoi naoi mbliana go dtí daoine fásta. Bíonn sluaite de chéadta ag freastal ar an deireadh seachtaine i Ráth Chairn i mí na Samhna, agus tarraingíonn na comórtais plúr na n-amhránaithe agus na ndamhsóirí as gach cearn den tír.

3.5.5.3. Cumann Drámaíochta Ráth Chairn¹⁰

Bunaíodh Cumann Drámaíochta Ráth Chairn sa mbliain 1973 faoi scáth Chomharchumann Ráth Chairn. Bhí an cumann an-láidir ar dtús agus tá sí fós ar an bhfód. Léiríonn an cumann drámaí gach bliain agus tá éirithe leis dul ar aghaidh chuig comórtais náisiúnta ar fud na tíre go minic.

Bhí Cumann Drámaíochta Ráth Chairn páirteach sa gComhlachas Náisiúnta Drámaíochta, a thug an-tacaíocht don chumann i gcónaí. Reáchtáil an cumann féilte drámaíochta i Ráth Chairn gach bliain agus bhí an Fhéile Náisiúnta ann faoi dhó i rith na mblianta.

Thug an compántas drámaíochta Taibhdhearc na Gaillimhe cuairteanna ar Chumann Drámaíochta Ráth Chairn go minic freisin, chomh maith le Craobh Liam Bulfin, Compántas Cheatharlach agus go leor eile.

Tá drámaí le John B Keane, Mairéad Ní Ghráda agus Johnny Chóil Mhaidhc léirithe ag an gcumann.

Bhain an cumann go leor gradam amach i rith na mblianta. Tá daoine óga anois i mbun an chumainn agus ag éirí go breá leo.

3.5.6. Bailte Seirbhíse Gaeltachta

Bíonn muintir an LPT ag tarraingt ar Bhaile Átha Buí, ar Bhaile Átha Troim, ar Cheanannas, ar Bhaile na hUaimhe agus ar Bhaile Átha Cliath den chuid is mó le rochtain a fháil ar sheirbhísí sláinte agus eile, le siopadóireacht a dhéanamh agus le dul ag obair. In 2014, fógraíodh go n-aithneofaí Baile Átha Buí agus an Uaimh mar Bhailte Seirbhíse Gaeltachta faoi *Acht na Gaeltachta, 2012* (An Roinn Ealaíon, Oidhreacht agus Gaeltachta, 2015). In ainneoin gur cuireadh feachtas pobail ar bun le haitheantas mar Bhaile Seirbhíse Gaeltachta a fháil do Bhaile Átha Troim agus go mbíonn cuid mhór de phobal an LPT – pobal Ráth Chairn ach go háirithe – ag tarraingt ar an mbaile sin le dul ag obair agus le rochtain a fháil ar sheirbhísí éagsúla, níl an t-aitheantas sin tugtha do Bhaile Átha Troim go fóill.

3.5.7. Fóram Fiontraíochta Ghaeltacht na Mí¹¹

Aontaíodh ag cruinniú de chuid Bhord Údarás na Gaeltachta ag deireadh 2017 go mbreathnófaí ar théarmaí tagartha a chur le chéile le fóram fiontraíochta a bhunú do LPT Ráth Chairn agus Bhaile Ghib. Mar thoradh ar chuairt Fhóram Réigiúnach Údarás na Gaeltachta ar Ghaeltacht na Mí mhol comhaltaí an bhoird go ndéanfaí acmhainní speisialta a chur i dtreo an cheantair agus go ndéanfaí iarracht breathnú as an nua ar na deiseanna forbartha agus

¹⁰ Tuairisc le Seán Ó Dubhda.

¹¹ Tuairisc le Siobhán Seoighe.

Mír 3: Léargas ar an Limistéar Pleanála Teanga

fostaíochta atá ar fáil i nGaeltacht na Mí. Léiríodh go raibh comhlachtaí seanbhunaithe den scoth ag feidhmiú sa gceantar chomh maith le heagrais stáit teanga-bhunaithe eile agus go raibh deis ann teacht i dtír ar dheiseanna forbartha fiontraíochta agus teanga sa gceantar. Moladh go mbeadh cur chuige comhordaithe idir Údarás na Gaeltachta, an tÚdarás Áitiúil agus na heagraíochtaí forbartha ábhartha maidir le cur chun cinn na fiontraíochta agus forbairt acmhainní sa gceantar chun féachaint leis an gceantar Gaeltachta, agus Baile Ghib ach go háirithe, a dhíol mar cheantar Gaeltachta a bhfuil deiseanna forbartha ann agus atá gar do Bhaile Átha Cliath. Tháinig Fóram Fiontraíochta Ghaeltacht na Mí le chéile den chéad uair ar an 30 Samhain 2017 agus tá sé i gceist ag an ngrúpa teacht le chéile uair sa mí.

Ag cruinniú de chuid an Fhóraitm Fiontraíochta i Ráth Chairn ar an 20 Márta 2018, rinne Hannah Ní Dhoimhín cur i láthair ar an bplean teanga do bhaill an Fhóraitm agus aithníodh roinnt deiseanna comhoibrithe do CPTGM agus don Fhóram Fiontraíochta.

4. Léargas ar Ullmhú an Phlean Teanga

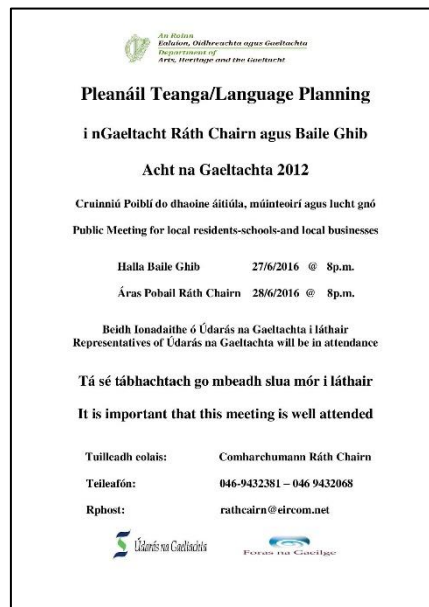
4.1. Feachtas Feasachta

Ba léir don cheanneagraíocht agus do CPTGM ó thús an phróisis go mbeadh gá le feasacht a ardú i measc an phobail ar an bpróiseas pleanála teanga i nGaeltacht na Mí. Chuige sin, dearadh feachtas le heolas faoin bpróiseas a scaipeadh i measc an phobail agus le feasacht ar chúrsaí teanga agus ar obair CPTGM a ardú.

4.1.1. Brandáil agus Scaipeadh Eolais

4.1.1.1. Cruinnithe Poiblí

Ag tús an phróisis, reáchtáladh ceithre chruinniú poiblí – péire i Ráth Chairn agus péire i mBaile Ghib – ar mhaithe leis an bpobal a chur ar an eolas faoin bpróiseas agus le cuireadh a thabhairt do bhaill an phobail páirt a ghlacadh sa gcoiste (féach rannóg 2.2).

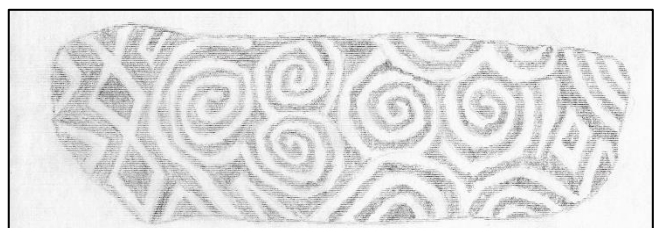

Figiúr 4.1: Fógra a cuireadh amach faoi na chéad chruinnithe

Tar éis comhairleoir pleanála teanga a cheapadh, reáchtáladh dhá chruinniú poiblí eile le deis a thabhairt don choiste agus don chomhairleoir labhairt leis an bpobal faoin bpróiseas agus na chéad chéimeanna eile a mhíniú. Tugadh cuireadh do bhaill an phobail dul ar an gcoiste ag na cruinnithe seo chomh maith.

4.1.1.2. Brandáil agus Scaipeadh Eolais

Socraíodh go luath in 2017 gur theastaigh lógó ón gcoiste le híomhá láidir agus phroifisiúnta den choiste a chruthú agus le cinntiú go mbeadh leanúnachas san ábhar feasachta ar fad a chuirfí amach. Is é Colmcille Mac Cárthaigh a dhear an lógó, bunaithe ar an gloch dorais ag Brú na Bóinne. Iarradh ar an dearthóir grafaicí Rosa Devine digitiú a dhéanamh ar an lógó agus treoirínthe brandála a chur le chéile don choiste.

Figiúr 4.2: Bunús Lógó an Choiste le Colmcille Mac Cárthaigh

Cuireadh bileog eolais le chéile ansin le scaipeadh ar phobal an LPT. Bhí sé de sprioc ag an mbileog seo an pobal a chur ar an eolas faoin obair a bheadh ar bun ag an gcoiste, go háirithe ó thaobh an taighde de, cuireadh a thabhairt don phobal freastal ar an dara sraith de chruinnithe poiblí, agus pointe teagmhála a chur ar fáil don phobal.

Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí

Tá polasaí nua ag an Rialtas i leith na Gaeilte agus na Gaeilge.
The Government has a new policy for the Gaeltacht and the Irish language.

Céard é féin? So what is it?

Faoin bpolasaí nua seo, tá an Ghaeltacht roinnte ina ceantreacha agus cailíní chéile cheantar plean teanga a scríobh leis an nGaeilge a láiriú mar theanga phobail san áit. Tá muid i Limistéar Pleanála Teanga Ráth Chairn agus Bhaile Ghlo agus mura ndéanann muid seo, cailíní muid ar stádas mar Ghaeltacht!

Under this new policy, the Gaeltacht has been divided into different areas and each area has to write a language plan with the aim of strengthening Irish as a community language in the area. We are part of the Language Planning Area of Ráth Chairn and Baile Ghlo and if we don't produce a plan, we will lose our status as a Gaeltacht!

Stádas Gaeilte a choinneáil - cén fáth? Why do we want to keep our Gaeltacht status?

Mura n-éiríonn linn plean teanga a chur le chéile, ní bheadh na scoileanna sa gearrthéarma ina scoileanna Gaeilte, cailíní muid cuid iámach ar bhíneáil mar phobal agus bífeadh an nGaeilge arís agallán le Conamara agus le Gaeilte Chiarraí, Mhaigh Eo agus Dhún na nGall. Sa mhór an streachóid é stádas Gaeilte a bhaint amach an chéad lá riamh - ní muid ag iarraidh é a chailleadh anois!

If we don't manage to produce a language plan, we will no longer have Gaeltacht schools in our area, we will lose an integral part of our community's identity and our historical link with Conamara and the Kerry, Mayo and Donegal Gaeltachts will be broken. We had to fight to secure our Gaeltacht status in the first place - we don't want to lose it now!

Céard atá i gceist leis an bplean, mar sin? So what does the plan involve?

Plean teanga atá ann a mbeidh sé mar aidhm aige an Ghaeilge a láiriú mar theanga phobail anseo i nGhaeltacht na Mí. Beidh míanta an phobail iámach sa bplean, agus leis sin a chinntú beidh Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí ag dul i mbun taighde sna míonna atá romhainn agus ag iarraidh arís do chúid tuairimí faoin nGaeilge agus do mhíanta ina leith a roinnt linn.

It's a language plan that will be designed to strengthen Irish as a community language here in the Meath Gaeltacht. The plan will centre around the wishes of the community as a whole, and to ensure that, Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí will be conducting research over the next few months and asking you to share your opinions on the Irish language and what developments - if any - you would like to see for Irish in Meath in the future.

Roinn do thuairim linn: Share your opinion with us:

Ollchruinniú/Public Meeting:
Ionad Pobail Ráth Chairn, 15.02.17, 8.30pm Hala Bhaile Ghlo, 02.03.17, 8.30pm

Rúndacht: Ní bheadh do chúid sonraí luaithe leis an bplean.
Confidentiality: Personal details will not be disclosed in the plan.

Sonraí teagmhála/Contact details
Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí, fíoch, Chomharthumann Ráth Chairn, Ráth Chairn, Áth Búí, Co. na Mí
pleanteanganami@gmail.com
046 9432068 / 087 2500 426

www.rathchairn.com

Figiúr 4.3: An Chéad Bhileog Eolais

Cuireadh cóip den bhileog seo chuig gach teach sa LPT agus bhí cóipeanna ar fáil ó oifig na ceannagraíochta chomh maith.

4.1.2. Na Meáin

4.1.2.1. Na Meáin Chumarsáide

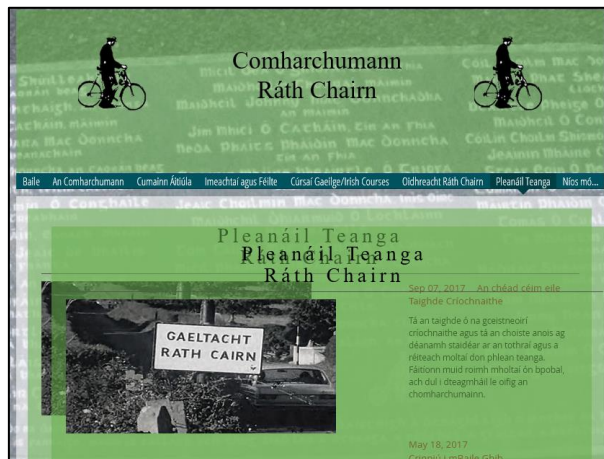
Le linn an phróisis, rinneadh iarracht eolas a scaipeadh go leanúnach trí na meáin chumarsáide áitiúla agus náisiúnta. Nuair a bhíodas ag tabhairt faoin taighde, mar shampla, rinneadh fógra faoi sin ar RTÉ Raidió na Gaeltachta agus cuireadh píosa isteach sa nuachtán *The Meath Chronicle*.

Figiúr 4.4: Nótaí Bhaile Ghib, a foilsíodh sa Meath Chronicle ar an 4 Márta 2017

4.1.2.2. An Idirlíon agus na Meáin Shóisialta

Cuireadh eolas faoin bpróiseas ar fáil ar an idirlíon agus ar na meáin shóisialta chomh maith. Cruthaíodh leathanach faoi leith ar shuíomh gréasáin na ceanneagraíochta, www.rathchairn.com, le heolas a thabhairt don phobal faoin bpleanáil teanga agus rinneadh uasdátú rialta air sin:

Figiúr 4.5: An leathanach 'Pleanáil Teanga' ar shuíomh gréasáin Chomharchumann Rath Chairn – <https://www.rathchairn.com/pleanail-teanga>

Cruthaíodh leathanach Facebook don choiste chomh maith agus scaipeadh eolas faoi dhul chun cinn an phróisis ar an leathanach sin freisin.

Figiúr 4.6: Leathanach Facebook CPTGM

4.1.3. Comhairliúchán Poiblí

Nuair a bhí an taighde agus an anailís curtha i gcrích (féach rannóg 4.2) agus nuair a bhíodhas ag tarraingt ar dheireadh na tréimhse ullmhúcháin, eagraíodh próiseas comhairliúcháin poiblí le dréacht den phlean teanga a chur i láthair an phobail agus le moltaí agus tuairimí a bhailiú maidir le bearta an phlean ach go háirithe. Reáchtáladh dhá chruinniú poiblí – an chéad cheann i Ráth Chairn ar an 6 Feabhra 2018 agus an dara ceann i mBaile Ghib an lá dár gcionn – agus rinneadh poiblíocht ar na cruinnithe seo go háitiúil (trí bhileoga eolas a scaipeadh ar gach teach sa LPT) agus ar na meáin shóisialta.

Mar chuid den chomhairliúchán seo, cuireadh dréacht den phlean (leagan Gaeilge agus leagan Béarla) ar shuíomh an Chomharchumainn agus iarradh ar an bpobal moltaí a dhéanamh ar an dréacht sin.

**Coiste Pleanála Teanga
Ghaeltacht na Mí**

Cruinniú Poiblí **Public Meeting**

Feabhra Feb **06**
Áras Pobail Ráth
Chairn @ 8pm

Feabhra Feb **07**
Halla Bhaile Ghib
@ 8pm

Tá dréacht den phlean teanga réidh!

Tionólfar cruinnithe poiblí le plé a dhéanamh ar an dréacht-phlean agus le moltaí a fháil ón bpobal sula gcuirtear an plan ar aghaidh chuig Roinn na Gaeltachta le faomhadh.

Is féidir breathnú ar an bplan ar www.rathchairn.com, nó déan teagmháil le Comharchumann Ráth Chairn ar 046 9432068 le cóip crua a fháil.

The language plan has been drafted!

We are organising public meetings to discuss the draft-plan and to take suggestions from the community before the plan is submitted to the Department of the Gaeltacht for approval.

The draft-plan can be viewed at www.rathchairn.com, or you can contact Comharchumann Ráth Chairn on 046 9432068 to get a hard copy.

Figiúr 4.7: Bileog faoin gComhairliúchán Poiblí

4.2. An Taighde

Ba chéim thábhachtach í céim an taighde in ullmhú an phlean seo. Thug CPTGM faoi thaighde tánaisteach agus faoi thaighde príomha ar mhaithe le staid na Gaeilge sa LPT a mheas agus le bunlíne a aithint don phlean teanga.

4.2.1. Taighde Tánaisteach

Mar réamhullmhúchán do thionscadal taighde ar staid na Gaeilge sa LPT, bhailigh an comhairleoir pleanála teanga eolas ábhartha faoin gceantar agus faoin nGaeilge sa gceantar ó fhoinsí éagsúla, ar a n-áirítear:

Foilseacháin Rialtais agus Daonáirimh:

- An Phríomh-Oifig Staidrimh. *Daonáireamh 2006*. Corcaigh: An Phríomh-Oifig Staidrimh. Ar fáil ag: <http://cso.ie/en/baile/>.
- An Phríomh-Oifig Staidrimh. *Daonáireamh 2011*. Corcaigh: An Phríomh-Oifig Staidrimh. Ar fáil ag: <http://cso.ie/en/baile/>.
- An Phríomh-Oifig Staidrimh. *Daonáireamh 2016*. Corcaigh: An Phríomh-Oifig Staidrimh. Ar fáil ag: <http://cso.ie/en/baile/>.
- An Roinn Oideachais agus Scileanna, 2016. *Polasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022*. Baile Átha Cliath: An Roinn Oideachais agus Scileanna.

Tuarascálacha Taighde:

- Mac Donnacha, S., Ní Chualáin, F., Ní Shéaghdha, A. & Ní Mhainnín, T., 2005. *Staid Reatha na Scoileanna Gaeltachta*. Baile Átha Cliath: An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta.
- Ó Giollagáin, C. & Charlton, M., 2015. *Nuashonrú ar an Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht: 2006–2011*. Na Forbacha: Údarás na Gaeltachta.
- Ó Giollagáin, C., Mac Donnacha, S., Ní Chualáin, F., Ní Shéaghdha, A. & O'Brien, M., 2007. *Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht: Tuarascáil Chríochnaitheach*. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair.
- Ó Giollagáin, C., Mac Donnacha, S., Ní Chualáin, F., Ní Shéaghdha, A. & O'Brien, M., 2007. *Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht: Príomhthátaí agus Moltaí*. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair.
- Péterváry, T., Ó Curnáin, B., Ó Giollagáin, C. & Sheahan, J., 2014. *Iníúchadh ar an gCumas Dátteangach: An sealbhú teanga i measc ghlúin óg na Gaeltachta*. Baile Átha Cliath: An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta.

Eile:

- Lenoach, C., 2014. *Sealbhú Neamhiomlán na Gaeilge mar Chéad Teanga sa Dátteangachas Dealaitheach*. Tráchtas PhD neamhfhoilsithe, Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, Ollscoil na hÉireann, Gaillimh.

4.2.2. Taighde Príomha

Baineadh úsáid as modhanna measctha taighde don taighde príomha. Socraíodh tabhairt faoin taighde cainníochtúil (i bhfoirm ceistneoirí) ar dtús le go bhféadfaí bunanailís a dhéanamh air mar ullmhúchán do na grúpaí fócais. Chomh maith leis sin, is bealach éifeachtach é scaipeadh ceistneoirí le feasacht a ardú ar an bpróiseas pleanála teanga sa LPT mar gur mó daoine a bhíonn rannpháirteach sa gcineál sin taighde ná in agallaimh agus i ngrúpaí fócais, agus tugann ceistneoirí deis do bhaill an phobail a gcuid tuairimí a chur in iúl go hanaithead.

4.2.2.1. Leagan Amach na gCeistneoirí

Aithníodh go gcaithfí eolas a bhailiú ón bpobal i gcoitinne, ach gurbh fhiú go mór eolas faoi leith a fháil ó roinnt spriocghrúpaí a bhfuil tábhachtach faoi leith leo ó thaobh cúrsaí pleanála teanga de nó tionchar acu orthu. Mar sin, socraíodh ceistneoirí ginearálta a thabhairt do phobal an LPT, ach ceistneoirí faoi leith a scaipeadh ar na grúpaí seo a leanas chomh maith:

- Múinteoirí scoile;
- Stiúrthóirí/cúntóirí naíonra;
- Daoine óga;
- Tuismitheoirí/caomhnóirí.

Ag teacht leis na *Treoirlínte Pleanála Teanga* (An Roinn Ealaíon, Oidhreachta agus Gaeltachta, 2016), díríodh sna ceistneoirí ar na téamaí seo a leanas: cúlra teanga, cumas teanga, cleachtas teanga, dearcadh teanga agus moltaí ó thaobh an phlean teanga de.

4.2.2.2. Scaipeadh na gCeistneoirí

Ceistneoir an Phobail

In 2016, bhí 1,857 duine ina gcónaí i LPT Ráth Chairn agus Bhaile Ghib (An Phríomh-Oifig Staidrimh, 2017). Aontaíodh nach mbeadh sé praiticiúil iarraidh ar gach duine sa LPT ceistneoir a líonadh, agus dá bharr sin socraíodh go n-iarrfaí ar dhuine amháin ó gach teach sa LPT an ceistneoir a líonadh.

Cuireadh liosta le chéile de na tithe ar fad sa LPT bunaithe ar an léarscáil atá ar fáil ar chóras GIS na Roinne Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta agus rinneadh daoine áitiúla a earcú i Ráth Chairn agus i mBaile Ghib le cuairt a thabhairt orthu. Tosaíodh ag scaipeadh na gceistneoirí ar an 1 Meitheamh 2017 agus líonadh an ceistneoir deireanach ar an 7 Meán Fómhair 2017.

Is ceistneoirí dátheangacha a bhí i gceist agus líon na rannpháirtithe ar pháipéar iad. Bhí ráta ard freagartha ar an gceistneoir seo: 75.4%.

Ceantar	Líon tithe	Líon ceistneoirí a líonadh	Ráta freagartha
Baile Ghib	343	212	61.8%
Ráth Chairn	271	246	90.8%
Iomlán	614	463 ¹²	75.4%

Tábla 4.1: Ceistneoir an Phobail - Ráta Freagartha

Ceistneoir na Múinteoirí Scoile

Tá trí bhunscoil agus iarbhunscoil amháin lonnaithe i LPT Ráth Chairn agus Bhaile Ghib – Scoil Chaitríona Naofa, Baile Órthaí; Scoil Ultain Naofa, Baile Ghib; Scoil Uí Ghramhnaigh, Ráth Chairn agus Coláiste Pobail Ráth Chairn – agus d'aontaigh trí cinn acu – dhá bhunscoil agus iarbhunscoil amháin – páirt a ghlacadh sa taighde seo¹³. Iarradh ar phríomhoidí na scoileanna bileog a líonadh le heolas ginearálta a thabhairt faoin scoil, agus tugadh ceistneoir do gach múinteoir ranga (bunscoil) agus múinteoir ábhair (iarbhunscoil), príomhoidí san áireamh nuair ba chú. Tosaíodh ag scaipeadh na gceistneoirí ar an 29 Márta 2017 agus líonadh an ceistneoir deireanach ar an 18 Bealtaine 2017.

Tá Gaeilge ag gach príomhoide scoile a ghlac páirt sa taighde seo, agus mar sin scaipeadh an bhileog do phríomhoidí i nGaeilge amháin. Ceistneoir aonteangach Gaeilge a tugadh do na múinteoirí bunscoile agus ceistneoir dátheangach i nGaeilge agus i mBéarla a tugadh do na múinteoirí iarbhunscoile.

Tugadh ceistneoirí ar pháipéar do na príomhoidí uilig agus do na múinteoirí bunscoile. Líon na múinteoirí iarbhunscoile na ceistneoirí ar líne, ag úsáid chóras *SurveyMonkey*.

Ar an iomlán bhí ráta ard freagartha i gceist i measc na múinteoirí: 84.0%.

¹² Níor thug cúigear rannpháirtithe le fios cé acu Ráth Chairn nó Baile Ghib a bhfuil cónaí orthu ann.

¹³ Sa tuairisc seo, nuair a thagraítear do 'scoileanna an LPT' glactar leis gurb iad na trí scoil a ghlac páirt sa taighde seo atá i gceist.

Scoil	Líon múinteoirí	Líon ceistneoirí a líonadh	Ráta freagartha
Scoil Ultain Naofa	4	4	100.0%
Scoil Uí Ghramhnaigh	8	8	100.0%
Coláiste Pobail Ráth Chairn	13	9	69.2%
Iomlán	25	21	84.0%

Tábla 4.2: Ceistneoir na Múinteoirí Scoile – Ráta Freagartha

Chomh maith leis sin, líon gach duine den triúr príomhoidí an bhileog don príomhoide.

Ceistneoir na Stiúrthóirí/Cúntóirí Naíonra

Tá dhá naíonra lonnaithe i LPT Ráth Chairn agus Bhaile Ghib – Naíonra Ráth Chairn a fheidhmíonn trí mheán na Gaeilge agus faoi scáth Chomhar Naíonraí na Gaeltachta, agus Hillview Montessori i mBaile Ghib a fheidhmíonn trí mheán an Bhéarla. Bhíodh naíonra Gaeltachta ag feidhmiú i mBaile Ghib chomh maith ach dúnadh é in 2016.

D'aontaigh an dá naíonra páirt a ghlacadh sa taighde seo. Iarradh ar stiúrthóirí nó ar bhainisteoirí na naíonraí bileog a líonadh le heolas ginearálta a thabhairt faoin naíonra, agus iarradh ar na stiúrthóirí agus na cúntóirí ar fad ceistneoir a líonadh chomh maith. Tosaíodh ag scaipeadh na gceistneoirí ar an 31 Márta 2017 agus líonadh an ceistneoir deireanach ar an 28 Meitheamh 2017.

Tugadh ceistneoirí i nGaeilge amháin don naíonra Gaeltachta agus ceistneoirí dátheangacha don naíonra atá ag feidhmiú trí Bhéarla. Bhí deis ag foireann na naíonraí na ceistneoirí a líonadh ar líne (ar SurveyMonkey) nó ar pháipéar. Ar an iomlán bhí ráta freagartha íseal go leor i gceist i measc fhoireann na naíonraí: 30.8%.

Naíonra	Líon stiúrthóirí/cúntóirí	Líon ceistneoirí a líonadh	Ráta freagartha
Naíonra Ráth Chairn	10	1	10.0%
Hillview Montessori	3	3	100.0%
Iomlán	13	4	30.8%

Tábla 4.3: Ceistneoir na Stiúrthóirí/Cúntóirí Naíonra - Ráta Freagartha

Níor líon ach bainisteoir Hillview Montessori an bhileog 'Eolas Ginearálta faoin Naíonra'. Mar gheall ar chúrsaí eitice agus rúndachta, áfach, ní féidir an t-eolas sin a chur i láthair anseo¹⁴.

Ceistneoir na nDaoine Óga

Fuarthas cead ó Scoil Ultain Naofa, ó Scoil Uí Ghramhnaigh agus ó Choláiste Pobail Ráth Chairn taighde a dhéanamh i measc a gcuid daltaí. Iarradh ar na bunscoileanna ceistneoirí a thabhairt do dhaltáí Rang 5 agus Rang 6, agus ar an iarbhunscoil ceistneoirí a thabhairt do dhaltáí i ngach bliain. Roghnaíodh an dá rang is sine sna bunscoileanna sa gcaoi go mbeadh na rannpháirtithe in ann na ceistneoirí a léamh, a thuiscint agus a fhreagairt gan cúnaimh ná ionchur ó na múinteoirí. Tosaíodh ag scaipeadh na gceistneoirí ar an 29 Márta 2017 agus líonadh an ceistneoir deireanach ar an 18 Bealtaine 2017.

Pléadh an ceistneoir le hionadaithe ó na scoileanna agus socraíodh go mbeifí ag teacht salach ar pholasaí teanga na scoileanna dá n-úsáidí ceistneoir dátheangach. Mar sin, is ceistneoir aonteangach Gaeilge a tugadh do na daoine óga sa LPT.

Tugadh rogha do na scoileanna na ceistneoirí a dhéanamh ar líne (trí chóras SurveyMonkey) nó ar pháipéar, agus is ar pháipéar a rinne na trí scoil iad.

Ar an iomlán bhí ráta ard freagartha ar an gceistneoir seo: 85.2%.

¹⁴ Fághtar freagraí roinnt ceisteanna ar lár d'fhonn rúndacht na rannpháirtithe a chinntiú.

Scoil	Líon daltaí ¹⁵	Líon ceistneoirí a líonadh	Ráta freagartha
Scoil Ultain Naofa	21	19	90.5%
Scoil Uí Ghramhnaigh	47	46	97.9%
Coláiste Pobail Ráth Chairn	115	91	79.1%
Iomlán	183	156	85.2%

Tábla 4.4: Ceistneoir na nDaoine Óga – Ráta Freagartha

Ceistneoir na dTuismitheoirí/Caomhnóirí

Scaipeadh an ceistneoir do thuismitheoirí/chaomhnóirí trí na scoileanna agus na naíonraí seo a leanas: Coláiste Pobail Ráth Chairn, Scoil Uí Ghramhnaigh, Scoil Ultain Naofa, Naíonra Ráth Chairn, Hillview Montessori.

Iarradh ar phríomhoidí na scoileanna agus ar stiúrthóirí na naíonraí nasc chuig an gceistneoir ar líne (ar SurveyMonkey) nó cóip crua den cheistneoir a chur chuig tuismitheoirí/caomhnóirí gach páiste atá ag freastal ar an scoil/naíonra. Iarradh ar dhuine amháin de na tuismitheoirí/caomhnóirí sin an ceistneoir a líonadh thar ceann an teaghlaigh. Is ceistneoirí dátheangacha a bhí i gceist.

Tosaíodh ag scaipeadh na gceistneoirí ar an 4 Aibreán 2017 agus líonadh an ceistneoir deiridh ar an 27 Meitheamh 2017.

Ní féidir an ráta freagartha a ríomh go cruinn i gcás an cheistneora seo mar nach raibh figiúirí cruinne ag cuid de na scoileanna/naíonra maidir leis an líon tuismitheoirí/caomhnóirí a bhfuil a gcuid páistí ag freastal ar an scoil/naíonra. Meastar gur seoladh ceistneoirí chuig 388 teaghlach nó thart air sin, agus tháinig 173 acu sin ar ais. Fágann sé sin go bhfuarthas ráta freagartha de 44.6%.

4.2.2.3. Grúpaí Fócais

Nuair a bhí an anailís déanta ar na ceistneoirí, socraíodh dhá ghrúpa fócais a eagrú d'fhonn tuilleadh moltaí a fháil ó spriocghrúpaí áirithe, go háirithe i dtaca le bearta an phlean teanga. Tugadh cuireadh do mhúinteoirí scoile agus do stiúrthóirí/chúntóirí naíonra an LPT páirt a ghlacadh i ngrúpa fócais a reáchtáladh ar an 14 Samhain 2017. Pléadh torthaí ceistneoirí na múinteoirí scoile, na stiúrthóirí/cúntóirí naíonra agus na ndaoine óga ag an gcruinniú seo agus iarradh ar an lucht freastail machnamh a dhéanamh ar bhealaí le dul i bhfeidhm ar na cleachtais a léirítear sa taighde agus bearta a mholadh dá réir. Bhí 15 dhuine i láthair ar an oíche, idir mhúinteoirí bunscoile agus fhoireann Naíonra/Ionad Cúraim Leanaí Ráth Chairn. Ní raibh foireann Choláiste Pobail Ráth Chairn in ann a bheith i láthair, ach cuireadh liosta de na bearta molta i réimse an oideachais chucu agus tugadh deis dóibh a gcuid moltaí féin a dhéanamh trí ríomhphost a chur chuig an gcomhairleoir pleanála teanga.

Tugadh cuireadh don lucht gnó, d'eagraíochtaí áitiúla agus do na cumainn áitiúla CLG páirt a ghlacadh i ngrúpa fócais eile a reáchtáladh ar an 21 Samhain 2017. Ní raibh taighde cainníochtúil ar bith déanta ar an spriocghrúpa seo mar gur measadh go raibh an grúpa róbheag, mar sin tugadh eolas ginearálta do lucht freastail an ghrúpa fócais faoin bpróiseas pleanála teanga, faoi aidhm an phlean teanga agus faoi na torthaí taighde. Iarradh orthu ansin bearta a mholadh maidir le seasamh na Gaeilge a láidriú sa réimse poiblí. Ghlac deichniúr páirt sa ngrúpa fócais seo.

4.3. Tátal

Baineadh úsáid as feachtas comhordaithe feasachta le linn thréimhse ullmhaithe an phlean teanga leis an bpobal a choinneáil ar an eolas faoin bpróiseas, le díospóireacht a chothú faoi

¹⁵ Tá na figiúirí seo bunaithe ar fhaisnéis na bpríomhoidí. I gcás an dá bhunscoil, níl i gceist sa tábla seo ach líon na ndaltaí i Rang 5 agus i Rang 6.

chúrsaí teanga sa LPT agus le pobal an LPT a spreagadh le páirt a ghlacadh sa taighde agus ionchur a bheith acu sa bplean.

Ar an iomlán, fuarthas 817 ceistneoir líonta ar ais ón bpobal, chomh maith le roinnt tuairimí agus moltaí a seoladh chuig an gcomhairleoir pleanála teanga neamhspleách ar na ceistneoirí. Chomh maith leis sin, ghlac 25 duine páirt sna grúpaí fócais.

Bhí lógó CPTGM le feiceáil go soiléir ar gach ceistneoir agus ar bhileoga eile a úsáideadh le linn an taighde, rud a chuidigh leis an gcoiste feasacht a ardú ar an bpróiseas. Rinne an comhairleoir pleanála teanga anailís ar na torthaí taighde idir mí Bealtaine agus mí Mheán Fómhair 2017 agus cuirtear na torthaí agus an anailís sin i láthair sa gcéad mhír eile.

5. Torthaí an Taighde

5.1. Réamhrá

Cuirtear i láthair sa mír seo torthaí an taighde ar tugadh faoi mar chuid d'ullmhú an phlean teanga (féach rannóg 4.2). Déantar na torthaí a roinnt de réir cúig spriocghrúpa:

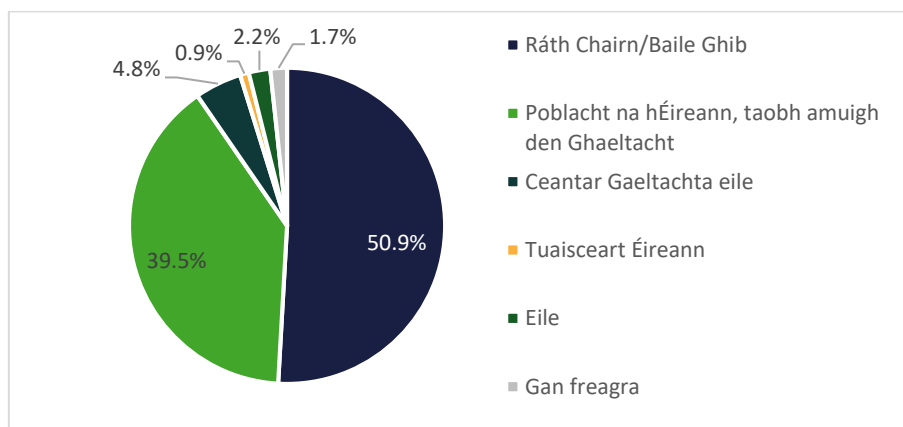
Spriocghrúpa	Leathanach
Pobal an LPT i gcoitinne	21
Daoine Óga	30
Tuismitheoirí agus Caomhnóirí	43
Múinteoirí Scoile	57
Foireann Naíonraí	71

Tábla 5.1: Spriocghrúpaí

5.2. Pobal an LPT

5.2.1. Eolas Ginearálta faoin Sampla

Tá 53.1% den sampla ina gcónaí i Ráth Chairn agus 45.8% ina gcónaí i mBaile Ghib¹⁶, agus is as an LPT seo ó dhúchas an leathchuid de na rannpháirtithe:

Figiúr 5.1: Áit Dúchais na Rannpháirtithe

Den deichniúr a thuairiscíonn gurb as áit eile iad ó dhúchas, is as tír eile san Eoraip ceathrar acu, as Sasana tríúr acu agus as SAM tríúr acu.

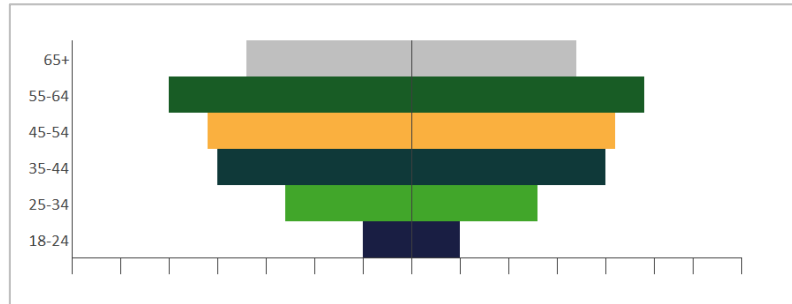
Tá an chuid is mó de na rannpháirtithe níos sine ná 45 bliain d'aois:

Aoisghrúpa	Líon rannpháirtithe	Procent
18-24	21	(4.5%)
25-34	59	(12.7%)
35-44	92	(19.9%)
45-54	98	(21.2%)
55-64	111	(24.0%)
65+	80	(17.3%)
Gan freagra	2	(0.4%)
Iomlán	463	(100.0%)

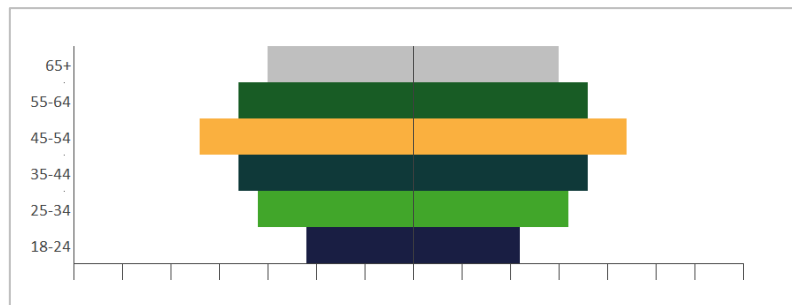
Tábla 5.2: Aoiseanna na Rannpháirtithe

¹⁶ Níor fhreagair 1.1% de rannpháirtithe an cheist.

Nuair a dhéantar comparáid idir rannpháirtithe an taighde seo agus torthaí Dhaonáireamh 2016 (An Phríomh-Oifig Staidrimh, 2017), feictear go bhfuil an déimeagrafach a léirítear sa sampla réasúnta ionadaíoch ar dhaonra an LPT:

Figiúr 5.2: Céatadán den Sampla de réir Aoisghrúpa

Figiúr 5.3: Céatadán de Dhaonra an LPT de réir Aoisghrúpa (ibid.)

I gcomparáid leis an daonra iomlán, tá céatadán níos lú den sampla taighde faoi bhun 34 bliain d'aois. Baineann an difríocht leis an gcaoi ar scaipeadh na ceistneoirí: níor iarradh ach ar dhuine amháin i ngach teaghlach an ceistneoir a líonadh, agus meastar gurbh iad na daoine ba shine sna teaghlaigh a líon na ceistneoirí den chuid is mó (m.sh. tuismitheoirí).

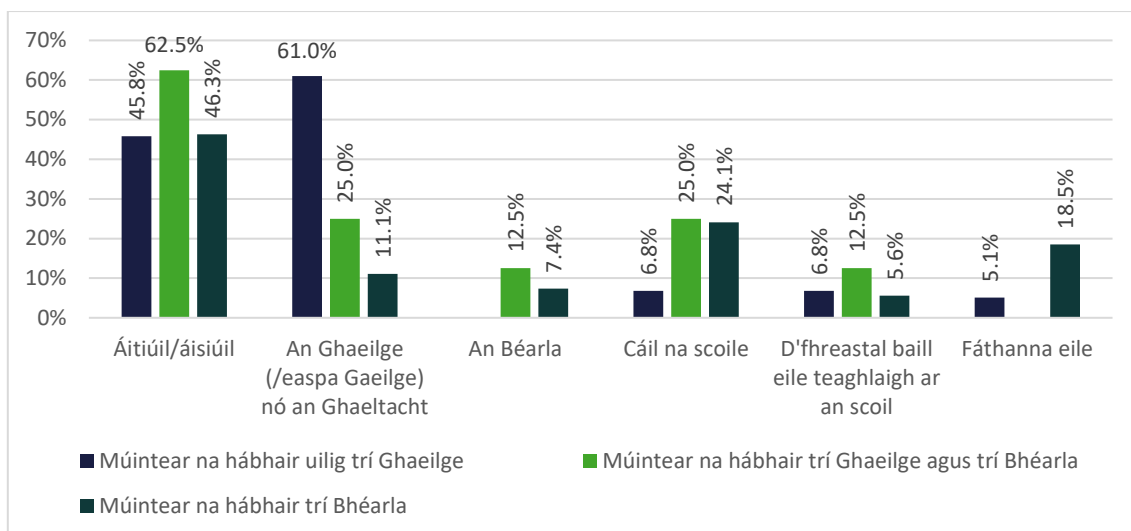
Cuireadh ceist ar na rannpháirtithe a bhfuil páistí acu atá in aois scoile cén cineál scoile a bhfuil a gcuid páistí ag freastal uirthi. Deir formhór na rannpháirtithe sin go bhfreastalaíonn a gcuid páistí ar scoil ina múinteoir na hábhair uilig trí Ghaeilge:

	Líon rannpháirtithe	Céatadán
Múinteoir na hábhair uilig (seachas an Béarla/teangacha eile) trí Ghaeilge	95	54.0%
Múinteoir na hábhair trí Ghaeilge agus trí Bhéarla (meascán)	16	9.1%
Múinteoir na hábhair uilig (seachas an Ghaeilge) trí Bhéarla	65	36.9%
Iomlán	176	100.0%

Tábla 5.3: Cineálacha Scoileanna

Léiríonn cuid de na 176 rannpháirtí sin an fáth ar roghnaigh siad an scoil sin dá bpáistí¹⁷:

¹⁷ Níor fhreagair 55 de na 176 rannpháirtí an cheist seo.

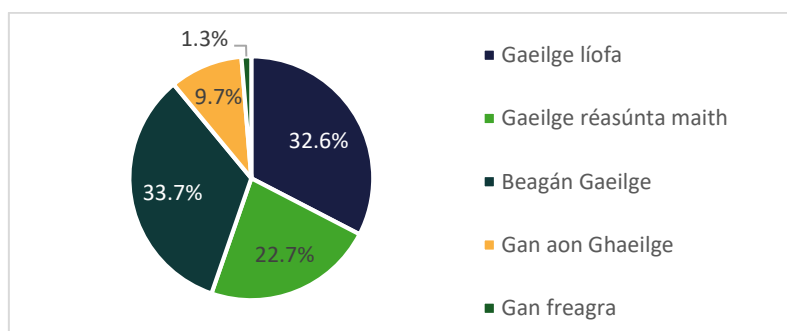

Figiúr 5.4: Fáthanna

Mar a léirítear thuas, roghnaigh formhór na rannpháirtithe scoil dá bpáistí mar go raibh sé gar don teach nó don láthair oibre. Rinne roinnt mhaith rannpháirtithe an cinneadh mar gheall ar an nGaeilge nó ar stádas na scoile mar scoil Ghaeltachta: i gcás na rannpháirtithe a chuir a gcuid páistí chuig scoil mheasctha nó scoil Bhéarla, rinneadh an cinneadh de barr nach raibh Gaeilge nó nach raibh a ndóthain Gaeilge acu.

5.2.2. Cúlra agus Cumas Teanga

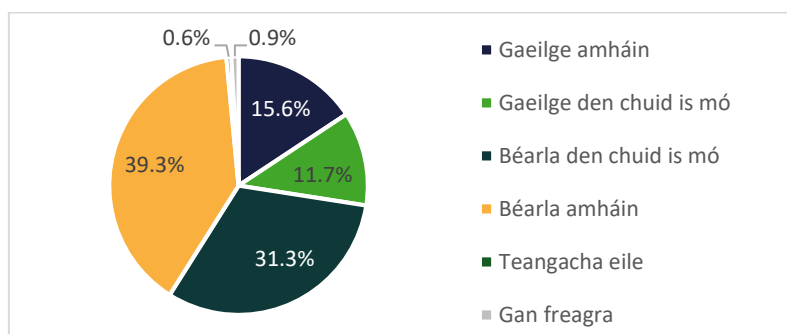
Tuairiscíonn 55.3% de na rannpháirtithe go bhfuil Gaeilge líofa nó Gaeilge réasúnta maith acu:

Figiúr 5.5: Cumas Gaeilge

Tagann an toradh seo le torthaí Dhaonáireamh 2016, ina léiríodh go raibh cumas Gaeilge ag 59.8% de dhaonra an LPT (ibid.).

Mar sin féin, ní thuairiscíonn ach 27.3% de na rannpháirtithe gur Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó a labhraíodh sa mbaile agus iad ag fás aníos:

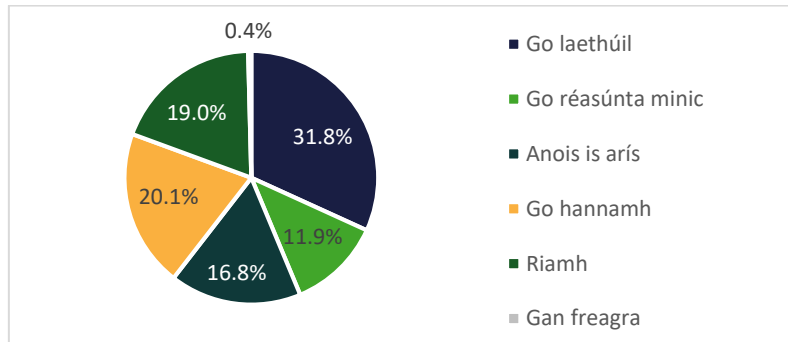
Figiúr 5.6: Cúlra Teanga na Rannpháirtithe

De na 72 rannpháirtí a deir gur Gaeilge amháin a labhraíodh sa mbaile agus iad ag fás aníos, is as Ráth Chairn, Baile Ghib nó ceantar Gaeltachta eile 'chuile dhuine acu, agus is as an nGaeltacht 87.0% de na rannpháirtithe a tógadh le Gaeilge den chuid is mó.

Deir 100 rannpháirtí (21.6% den sampla iomlán) go bhfuil Gaeilge líofa acu agus gur Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó a labhraíodh sa mbaile agus iad ag fás aníos, mar sin is féidir glacadh leis gur cainteoirí dúchais Gaeilge thart ar an gcúigiú cuid den sampla.

5.2.3. Cleachtas Teanga

Dar leis an taighde seo go labhraíonn 31.8% den phobal Gaeilge ar bhonn laethúil:

Figióir 5.7: Minicíocht Labhairt na Gaeilge

Tagann na figiúirí seo go beacht le taighde eile atá déanta ar an ábhar seo le deich mbliana anuas (Ó Giollagáin et al., 2007b; Ó Giollagáin & Charlton, 2015; An Phríomh-Oifig Staidrimh, 2017):

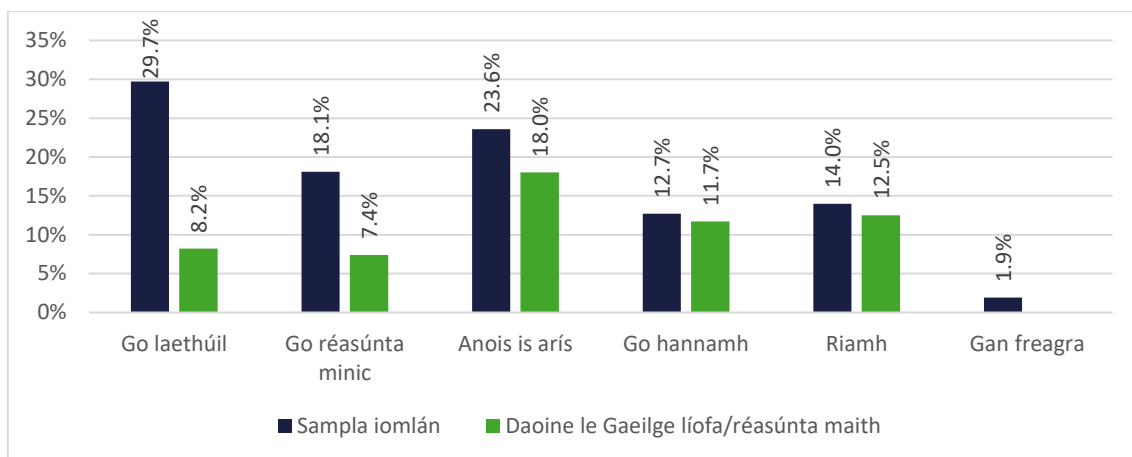
	Daonáireamh 2006	Daonáireamh 2011	Daonáireamh 2016 ¹⁸	Taighde CPTGM 2017	Athrú 2006-2017 (i bpointí céatadán)
Ráth Chairn	43.2%	47.8%	-	44.7%	+ 1.5%
Baile Ghib	22.4%	26.2%	-	17.5%	- 4.9%
LPT iomlán	31.2%	35.6%	31.6%	31.9%	+ 0.7%

Figióir 5.8: Cainteoirí Laethúla Gaeilge 2006-2017

Feictear mar sin, in ainneoin gur tháinig titim 4.9% ar chéatadán na gcainteoirí laethúla Gaeilge i gceantar Bhaile Ghib idir 2006 agus 2017, go bhfuil céatadán na gcainteoirí laethúla Gaeilge sa LPT ina iomláine réasúnta seasmhach. Meastar go bhfuil an t-ardú de 0.7% a tháinig ar an gcéatadán seo le linn na mblianta 2006-2017 neamhshuntasach de réir staitistice de.

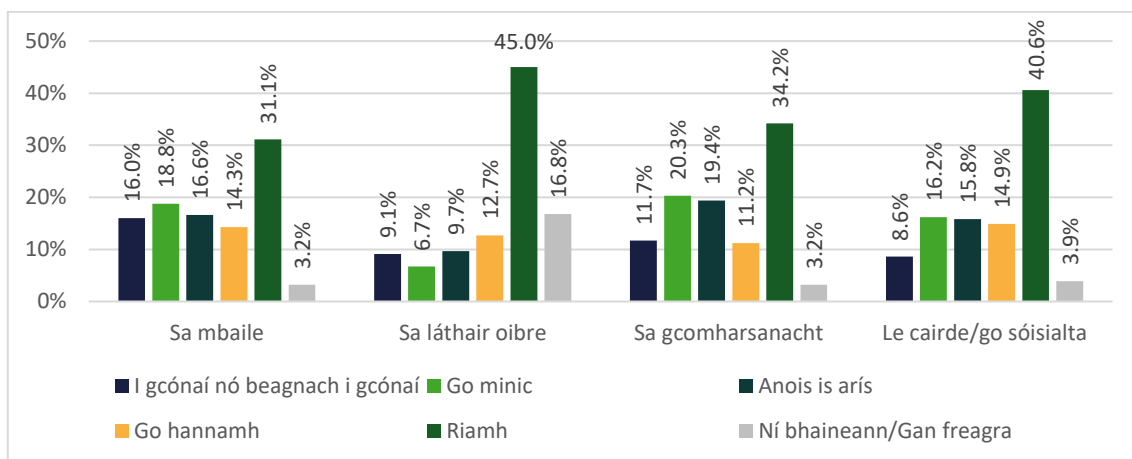
Deir 29.7% den sampla go labhraíonn siad Béarla le daoine a bhfuil a fhios acu Gaeilge a bheith ar a dtoil acu go laethúil. Ar ndóigh, is daoine nach bhfuil Gaeilge acu féin cuid de na rannpháirtithe sin, ach is ábhar imní é go dtuairiscíonn beagnach 10.0% de na rannpháirtithe a bhfuil Gaeilge líofa nó Gaeilge réasúnta maith acu go labhraíonn siad Béarla le daoine eile a bhfuil Gaeilge acu ar bhonn laethúil:

¹⁸ Níl briseadh síos idir Ráth Chairn agus Baile Ghib ar fáil i bhfigiúirí Dhaonáireamh 2016.

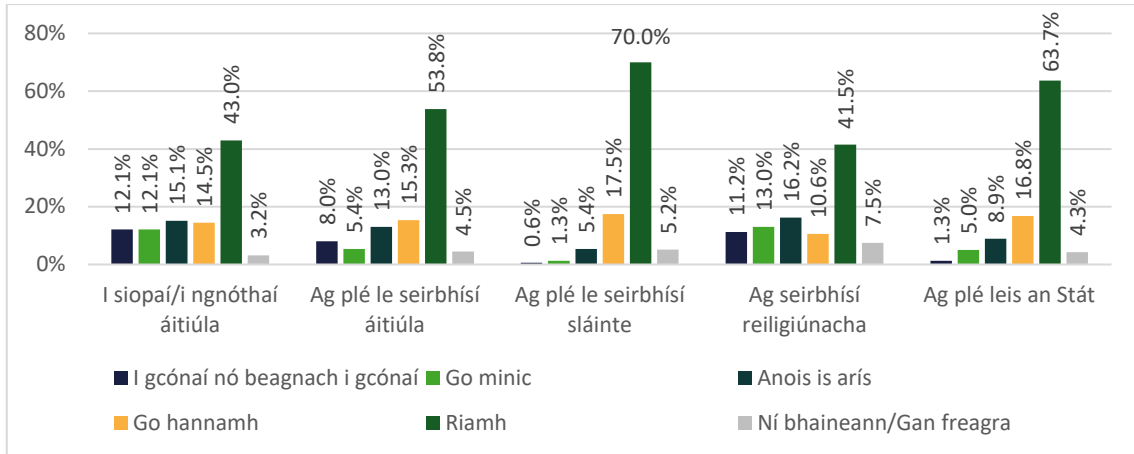
Figiúr 5.9: Cleachtas Teanga idir Ghaeilgeoirí

Cuireadh ceist ar na rannpháirtithe cé chomh minic is a labhraíonn siad Gaeilge i suíomhanna éagsúla sa bpobal. Mar is léir ón bhfigiúr thíos, tá an lámh in uachtar ag an mBéarla sna suíomhanna a luaitear, agus an chuid is mó de rannpháirtithe ag tuairisciú nach labhraíonn siad Gaeilge riamh, nó nach labhraíonn siad í ach go hannamh, sa mbaile, sa láthair oibre, sa gcomharsanacht agus go sóisialta:

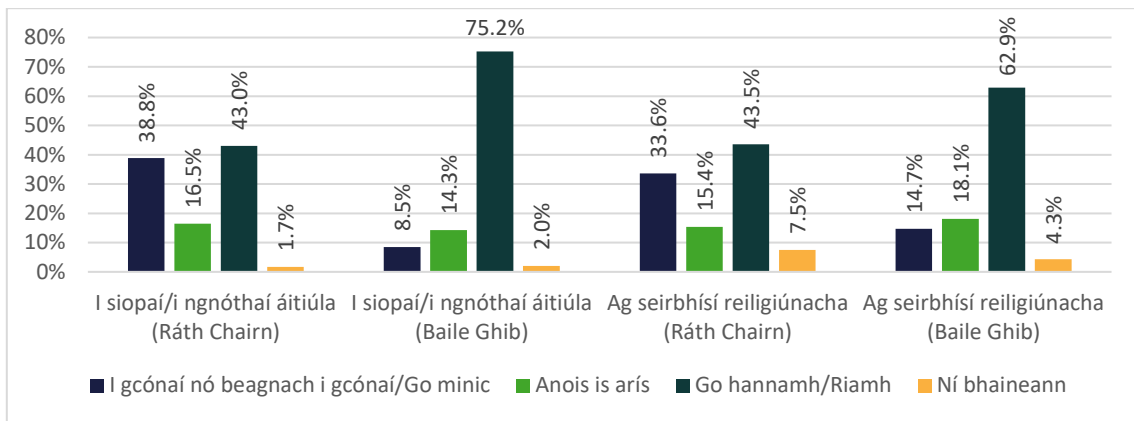
Figiúr 5.10: Cleachtas Teanga sa bPobal (A)

Mar a fheictear i bhFigiúr 5.11, is lú arís an méid Gaeilge a labhraítear sa réimse poiblí agus na rannpháirtithe ag plé le gnóthaí agus le seirbhísí éagsúla. Is cáineadh láidir ar sholáthar seirbhísí trí Ghaeilge an Stáit an laghad daoine a úsáideann Gaeilge i gcónaí nó beagnach i gcónaí agus iad ag plé leis an Stát i gcomparáid le céatadán na rannpháirtithe a labhraíonn Gaeilge i gcónaí nó beagnach i gcónaí i siopaí, le seirbhísí áitiúla agus le seirbhísí reiligiúnacha:

Figiúr 5.11: Cleachtas Teanga sa bPobal (B)

Má dhéantar na staitisticí sin a bhriseadh síos idir Ráth Chairn agus Baile Ghib, feictear go labhraíonn céatadán níos airde rannpháirtithe a bhfuil cónaí orthu i Ráth Chairn an Ghaeilge i siopaí agus ag seirbhísí reiligiúnacha ná rannpháirtithe a bhfuil cónaí orthu i mBaile Ghib:

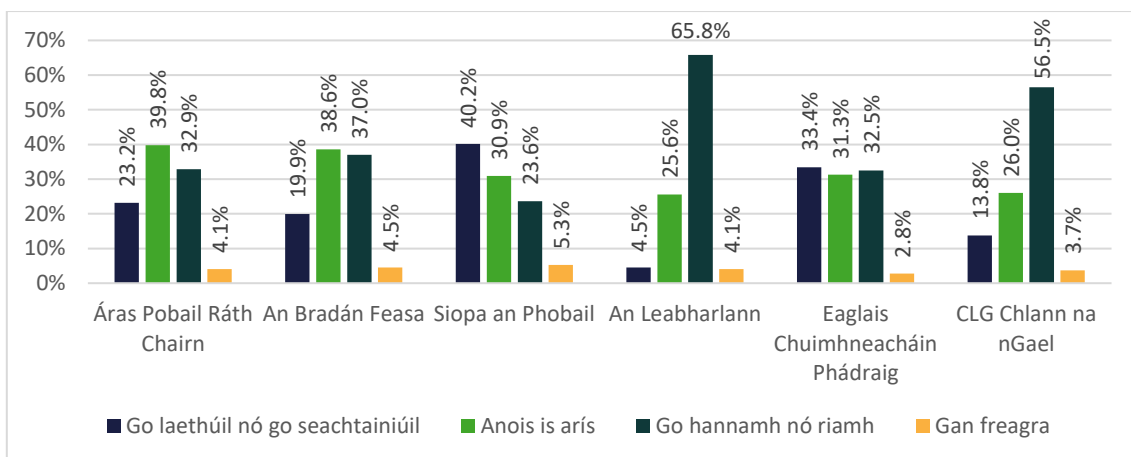
Figiúr 5.12: Siopaí, Gnóthaí agus Seirbhísí Reiligiúnacha: Briseadh Síos Ráth Chairn/Baile Ghib¹⁹

Ar ndóigh, is féidir go mbaineann an patrún seo le céatadán na rannpháirtithe sa dá áit a bhfuil inniúlacht acu sa nGaeilge (tuairiscíonn 61.6% de na rannpháirtithe i Ráth Chairn go bhfuil Gaeilge líofa nó réasúnta maith acu, le hais 50.7% i mBaile Ghib). Ina dhiaidh sin féin, is féidir go léirítear sa bhfigiúr thuas an tionchar a imrítear ar chleachtas teanga an phobail nuair a chuirtear seirbhísí ar fáil trí Ghaeilge: bíonn Aifreann Gaeilge agus siopa á reáchtáil trí Ghaeilge i Ráth Chairn, seirbhísí nach bhfuil ar fáil ach amháin trí Bhéarla i mBaile Ghib.

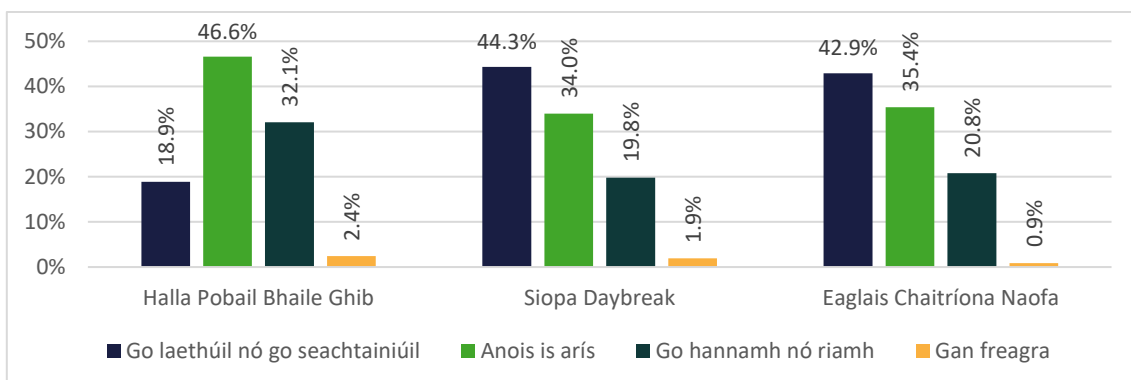
5.2.4. Áiseanna agus Seirbhísí

Léirítear sna figiúirí thíos an úsáid a bhaineann pobal an LPT as áiseanna agus as seirbhísí áirithe atá lonnaithe taobh istigh den LPT. Cé go mbíonn roinnt rannpháirtithe ó Bhaile Ghib ag baint úsáide as áiseanna agus seirbhísí i Ráth Chairn – agus a mhalairt – ní mórán iad agus mar sin baineann na céatadáin i bhFigiúr 5.14 leis na rannpháirtithe a bhfuil cónaí orthu i Ráth Chairn ($n = 246$) agus na céatadáin i bhFigiúr 5.15 leis na rannpháirtithe a bhfuil cónaí orthu i mBaile Ghib ($n = 212$).

¹⁹ Céatadáin bunaithe ar líon na rannpháirtithe ón dá áit a d'fhreagair an cheist sin.

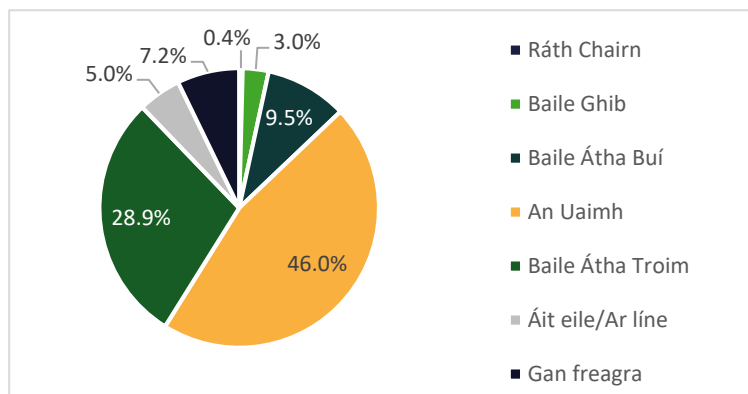
Figiúr 5.13: Áiseanna agus Seirbhísí i Rath Chairn

Figiúr 5.14: Áiseanna agus Seirbhísí i mBaile Ghib

Is gá a chinntiú go mbíonn an Ghaeilge feiceálach agus in úsáid mar ghnáthchleachtas teanga sna háiteanna sin sa LPT a mbíonn an pobal ag freastal orthu go minic, go háirithe, mar shampla, Siopa an Phobail agus Áras Chuimhneacháin Phádraig i Rath Chairn agus Siopa Daybreak agus Eaglais Chaitríona Naofa i mBaile Ghib, áit a mbíonn níos mó ná an tríú cuid den phobal ann ar bhonn seachtainiúil nó níos minice.

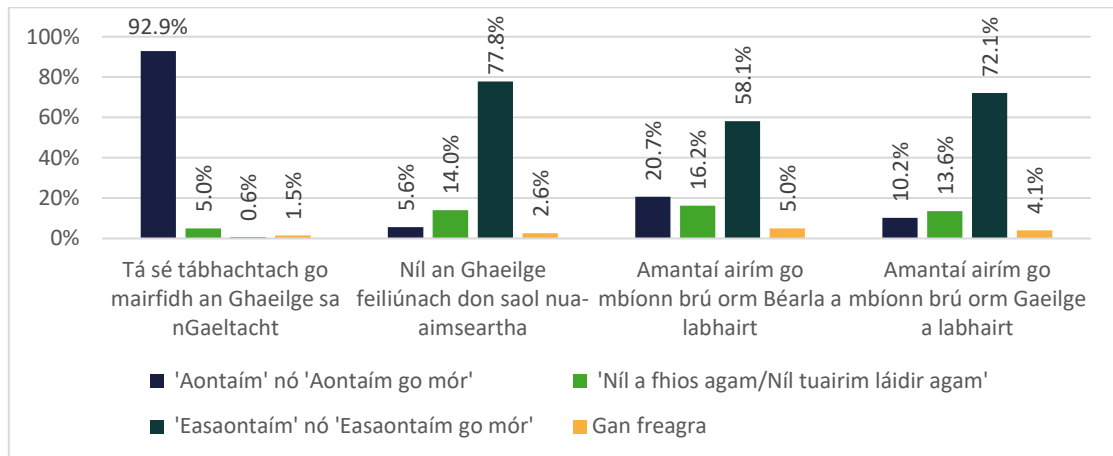
Déanann an mhórchuid den sampla (74.9%) a gcuid siopadóireachta san Uaimh nó i mBaile Átha Troim go príomha. Bunaithe ar na staitisticí sin, b'fhiú go mór breathnú ar fhéidearthachtaí maidir le freastal trí mheán na Gaeilge a dhéanamh ar phobal na Gaeltachta sa dá áit sin ach go háirithe, agus ar aitheantas mar Bhaile Seirbhíse Gaeltachta a bhaint amach do Bhaile Átha Troim. Chomh maith leis sin, ní deir ach 3.4% de na rannpháirtithe gur sa LPT seo go príomha a dhéanann siad a gcuid siopadóireachta, agus meastar gur fiú, mar sin, breathnú ar bhealaí leis an bpobal a mhealladh isteach chuig na siopaí beaga áitiúla níos minice – trí réimse níos leithne earraí a chur ar fáil, b'fhéidir, nó feachtas 'caith go háitiúil' a chur ar bun.

Figiúr 5.15: Siopadóireacht

5.2.5. Dearcadh i leith na Gaeilge

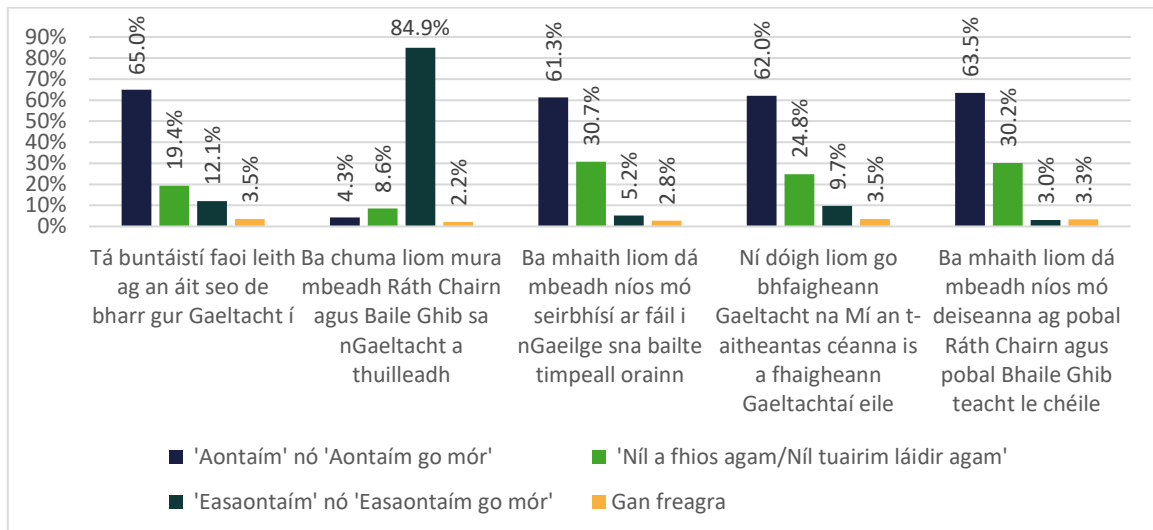
Iarradh ar na rannpháirtithe a dtuairimí a léiriú i leith ceithre ráiteas a bhaineann le cúrsaí Gaeilge agus le cúrsaí teanga go ginearálta:

Figiúr 5.16: Dearcadh i leith na Gaeilge (A)

Léiríonn na rannpháirtithe tacaíocht ghinearálta don Ghaeilge sa LPT: creideann a bhformhór go bhfuil sé tábhachtach go mairfidh an Ghaeilge sa nGaeltacht agus go bhfuil sí feiliúnach do shaol an lae inniu. Mar a bheifí ag súil leis, is daoine le Gaeilge líofa nó réasúnta maith formhór mór na ndaoine (83.3%) a airíonn go mbíonn brú orthu Béarla a labhairt in amantaí agus is cainteoirí laethúla Gaeilge iad 62.5% acu. Deir 55.3% de na rannpháirtithe a airíonn go mbíonn brú orthu in amantaí Gaeilge a labhairt nach bhfuil aon Ghaeilge acu nó nach bhfuil ach beagán Gaeilge acu.

Tugann na rannpháirtithe a dtuairimí ar chúig ráiteas a bhfuil baint láidir acu leis an bpróiseas pleanála teanga chomh maith:

Figiúr 5.17: Dearcadh i leith na Gaeilge (B)

Léirítear i bhfreagraí na rannpháirtithe, mar sin, go bhfuil tacaíocht láidir ann i measc phobal an LPT don phróiseas pleanála teanga taobh istigh den LPT agus sna Bailte Seirbhíse Gaeltachta chomh maith.

5.2.5.1. Smaointe Eile

Iarradh ar na rannpháirtithe smaointe nó tuairimí breise a roinnt ag deireadh an cheistneora maidir le rudaí ba mhaith leo a fheiceáil sa bplean teanga, agus thug 118 rannpháirtí (25.5% den sampla iomlán) freagra bailí ar an gceist seo. Tugtar sa tábla thíos na téamaí lena mbaineann na freagraí, agus tá tuilleadh sonraí maidir le freagraí na rannpháirtithe ar fáil in Aguisín I.

Téama	Líon rannpháirtithe ²⁰	
Deiseanna neamhfoirmeálta foghlama agus úsáide Gaeilge do dhaoine fásta	34	(28.8%)
Áiseanna agus imeachtaí do dhaoine óga	32	(27.1%)
Ranganna Gaeilge	27	(22.9%)
Seirbhísí agus Gnó	19	(16.1%)
An Ghaeilge	16	(13.6%)
Tírdhreach Teangeolaíoch agus Timpeallacht Teanga	13	(11.0%)
Tithíocht	8	(6.8%)
An Córas Oideachais	7	(5.9%)
Tuismitheoirí agus Teaghlaigh	7	(5.9%)
Feasacht Teanga	7	(5.9%)
Tacaíochtaí Rialtais	6	(5.1%)
Forbairt Fhisiciúil	4	(3.4%)
Halla Bhaile Ghib	4	(3.4%)
Eile	6	(5.1%)

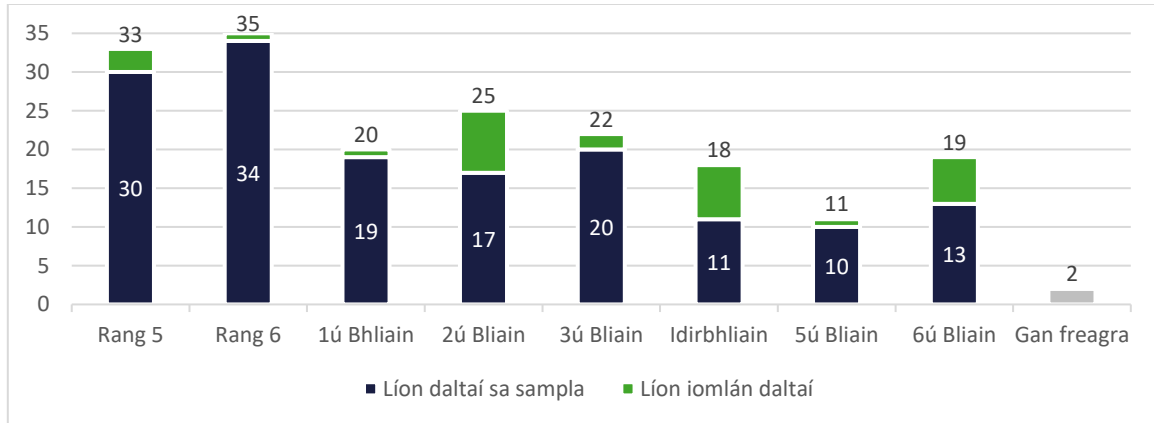
Tábla 5.4: Smaointe/Tuairimí Eile

²⁰ Céatadáin bunaithe ar na 118 duine a thug freagra bailí ar an gceist seo.

5.3. Daoine Óga

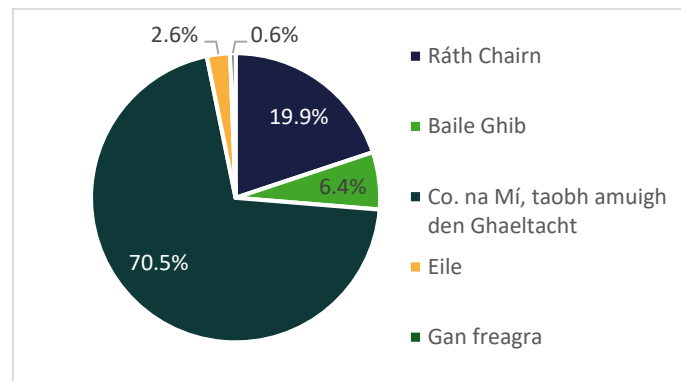
5.3.1. Eolas Ginearálta faoin Sampla

Tugtar sa bhfigiúr thíos briseadh síos ar an sampla de réir ranga/bliana:

Figiúr 5.18: Ráta Freagartha de réir Ranga/Bliana

Tuairiscíonn formhór na ndaoine óga go bhfuil cónaí orthu i gCo. na Mí, ach taobh amuigh den LPT:

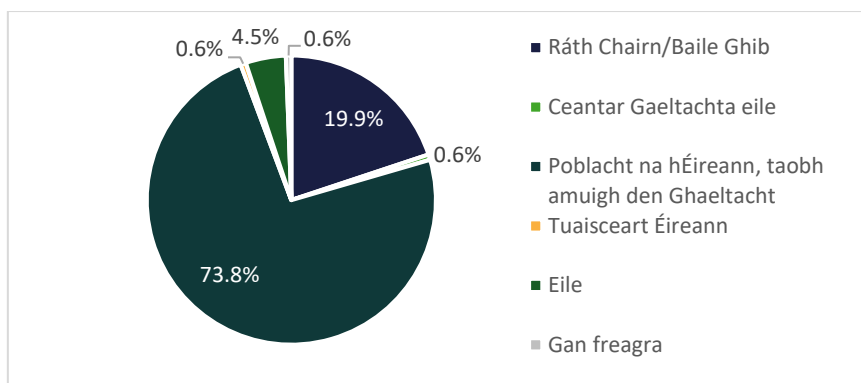

Figiúr 5.19: Áit Chónaithe na Rannpháirtithe

Is i gColáiste Pobail Ráth Chairn a bhfuil an céatadán is mó daltaí ag teacht ó thaobh amuigh den Ghaeltacht, le 79.1% den sampla ón scoil sin ag tuairisciú go bhfuil cónaí orthu i gCo. na Mí, taobh amuigh den Ghaeltacht nó i gCo. na hIarmhí²¹. Tá 71.7% de dhaltáí Scoil Uí Ghramhnaigh agus 47.4% de dhaltáí Scoil Ultain Naofa ina gcónaí taobh amuigh den Ghaeltacht.

Is as an LPT ó dhúchas do 19.9% de na rannpháirtithe:

²¹ Tá gach duine óg a thugann 'eile' mar fhreagra ina chónaí i gCo. na hIarmhí.

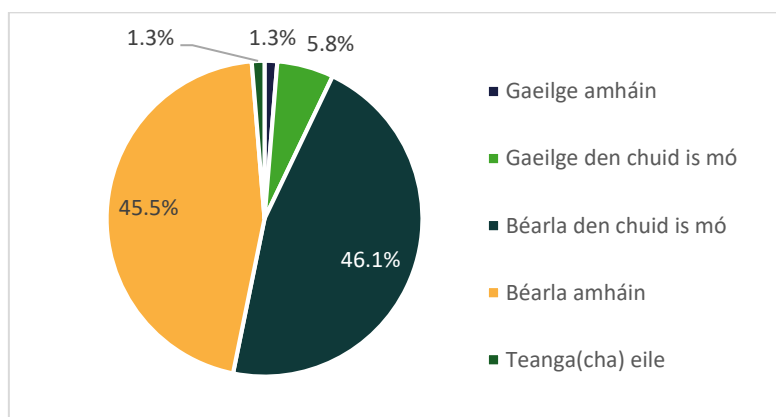
Figiúr 5.20: Áit Dúchais na Rannpháirtithe

Tá 24 duine (77.4%) de na 31 duine óg arb as an LPT ó dhúchas iad ina gcónaí i Ráth Chairn, agus seachtar (22.6%) ina gcónaí i mBaile Ghib. Deir seachtar rannpháirtithe gurb as áit 'eile' ó dhúchas iad: triúr as Sasana, beirt as Maigh Eo (nach léir óna gcuid freagraí an ceantar Gaeltachta nó ceantar lasmuigh den Ghaeltacht atá i gceist), duine amháin ón mBreatain Bheag agus duine amháin ón Rúis.

5.3.2. Cúlra agus Cumas Teanga

5.3.2.1. Cúlra Teanga

Tuairiscíonn tromlach mór na ndaoine óga (143 duine nó 91.6%) gurb é an Béarla, nó Béarla den chuid is mó, a labhraítear i gcomhthéacs an bhaile:

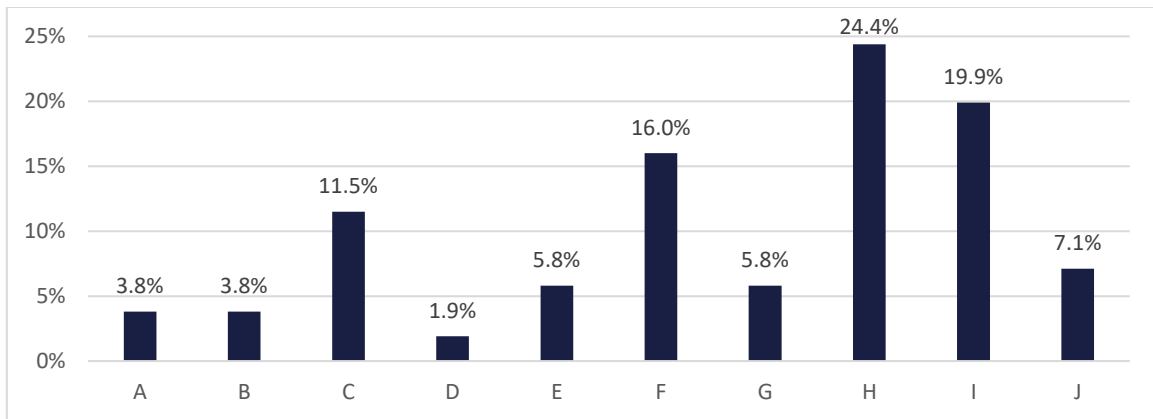

Figiúr 5.21: Teanga Bhaile na Rannpháirtithe

De na 41 duine óg a bhfuil cónaí orthu sa LPT, ní deir ach duine amháin acu (2.4%) gur Gaeilge amháin a labhraítear sa mbaile agus cúigear (12.2%) gur Gaeilge den chuid is mó a labhraítear sa mbaile. Tuairiscíonn 34 duine óg (82.9%) go labhraítear Béarla amháin nó Béarla den chuid is mó sa mbaile. Mar a bheifí ag súil leis tá an chuid is mó (72.2%) de na daoine óga a bhfuil Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó acu sa mbaile sna haoisghrúpaí níos sine (i. ag freastal ar an iarbhunscóil). Ní dúirt ach beirt pháistí bunscóile go bhfuil Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó acu sa mbaile.

Tá ar a laghad tuismitheoir/caomhnóir amháin le Gaeilge líofa ag 33 duine óg sa sampla (21.2%), agus tá beirt tuismitheoirí/chaomhnóirí le Gaeilge líofa nó réasúnta maith ag 19 duine (12.2%) acu. Tugtar thíos briseadh síos ar chineál na dteaghlach sa sampla. Sa bhfigiúr seo:

- A** = Beirt tuismitheoirí/chaomhnóirí le Gaeilge líofa²²
- B** = Tuismitheoir/caomhnóir le Gaeilge líofa & tuismitheoir/caomhnóir le Gaeilge réasúnta maith
- C** = Tuismitheoir/caomhnóir le Gaeilge líofa & tuismitheoir/caomhnóir le beagán Gaeilge
- D** = Tuismitheoir/caomhnóir le Gaeilge líofa & tuismitheoir/caomhnóir gan aon Ghaeilge
- E** = Beirt tuismitheoirí/chaomhnóirí le Gaeilge réasúnta maith
- F** = Tuismitheoir/caomhnóir le Gaeilge réasúnta maith & tuismitheoir/caomhnóir le beagán Gaeilge
- G** = Tuismitheoir/caomhnóir le Gaeilge réasúnta maith & tuismitheoir/caomhnóir gan aon Ghaeilge
- H** = Beirt tuismitheoirí/chaomhnóirí le beagán Gaeilge
- I** = Tuismitheoir/caomhnóir le beagán Gaeilge & tuismitheoir/caomhnóir gan aon Ghaeilge
- J** = Beirt tuismitheoirí/chaomhnóirí gan aon Ghaeilge

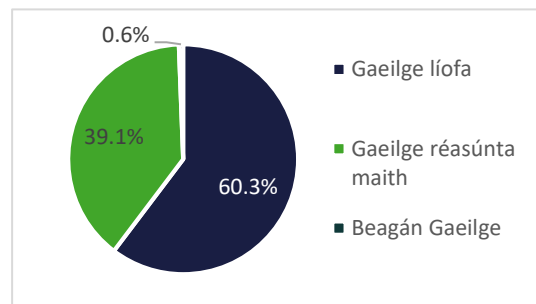

Figióir 5.22: Cineál na dTeaghlach

Mar a fheictear sa bhfigiúr thuas, tuairiscíonn líon ard daoine óga go bhfuil cumas íseal Gaeilge ag a dtuismitheoirí (m.sh. catagóirí H, I agus J). Arís, tá na daoine óga ar fad a bhfuil beirt tuismitheoirí/chaomhnóirí le Gaeilge líofa acu (i. seisear) sna haoisghrúpaí níos sine: an tríú bliain, an Idirbhliain agus an cúigiú bliain san iarbhunscoil. Ní deir ach beirt den seisear sin go labhraítear Gaeilge amháin sa mbaile, áfach. Tá an Béarla in uachtar sa mbaile ag an gceathrar eile. Tagann sé seo leis an méid a tuaradh sa *Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht (SCT)*, gur lánúineacha le cumais éagsúla teanga is mó a bheas i gceist i gcomhthéacs na Gaeltachta feasta (2007: 27).

5.3.2.2. Cumas Teanga

Iarradh ar na daoine óga cur síos a dhéanamh ar a gcumas teanga féin chomh maith. Mar is léir ó Fhigiúr 5.23, tuairiscíonn formhór na rannpháirtithe go bhfuil Gaeilge líofa acu. Ní léir go bhfuil aon bhaint ag cúlra teanga ná ag aois na rannpháirtithe lena gcumas sa nGaeilge. Ar ndóigh, an oiread le léamh na ndaoine óga ar chumas Gaeilge a dtuismitheoirí/caomhnóirí, ní féidir brath ar na staitisticí seo mar gur féintuairisciú atá i gceist. Is féidir glacadh leis óna gcuid freagraí, áfach, go bhfuil an chuid is mó de na daoine óga muiníneach as a gcuid Gaeilge.

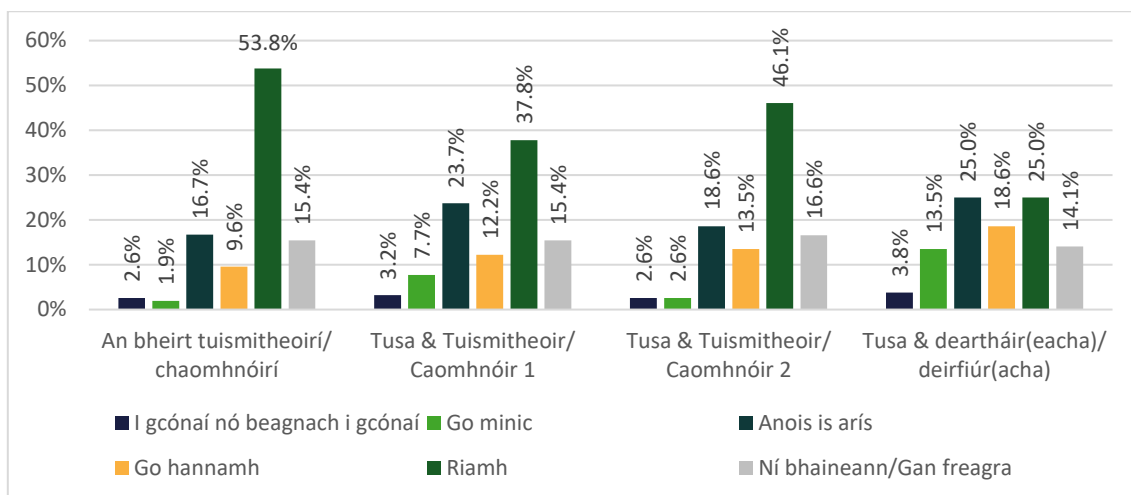
Figióir 5.23: Cumas Gaeilge na Rannpháirtithe

²² Maidir le A, E, H agus J cuirtear tuismitheoirí/caomhnóirí aonair san áireamh, mar shampla sa gcás go dtugtar 'Níl a fhios agam/Ní bhaineann' mar fhreagra i dtaca le duine de na tuismitheoirí/caomhnóirí.

5.3.3. Cleachtas Teanga

5.3.3.1. Cleachtas Teanga sa mBaile

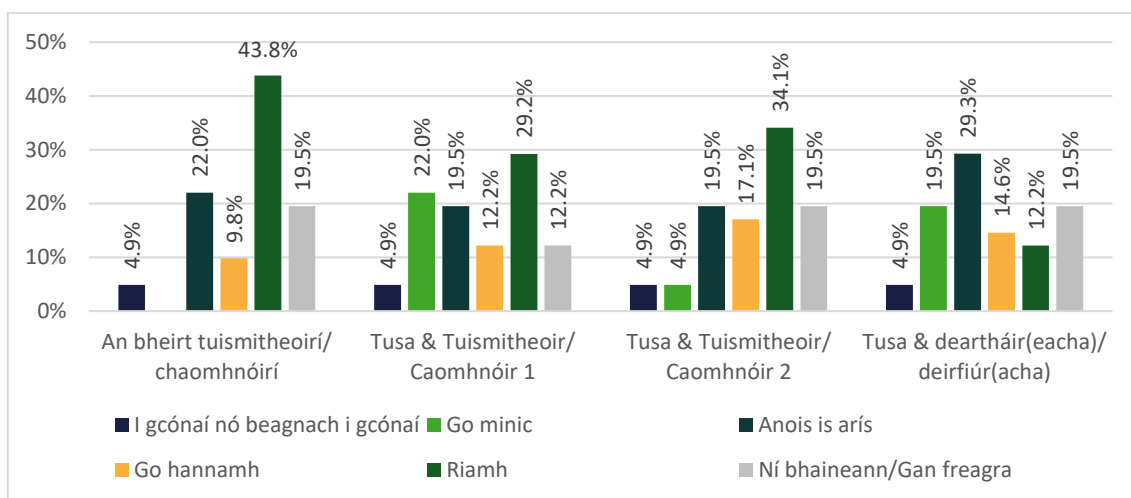
Léirítear i dtorthaí an taighde seo gurb é an Béarla atá go mór in uachtar i réimse an bhaile. Tuairiscíonn líon ard daoine óga nach labhraíonn a dtuismitheoirí/caomhnóirí Gaeilge le chéile agus nach labhraíonn siad féin Gaeilge le ceachtar dá mbeirt tuismitheoirí/chaomhnóirí, riamh:

Figiúr 5.24: Cleachtas Teanga sa mBaile

Is suimiúil gur minice a úsáideann na rannpháirtithe Gaeilge lena gcuid deartháireacha/deirfiúreacha ná le tuismitheoirí/caomhnóirí. Is féidir go mbaineann sé sin le cumas Gaeilge na dtuismitheoirí/caomhnóirí (mura bhfuil ach beagán Gaeilge ag na tuismitheoirí/caomhnóirí, is féidir leis na páistí í a úsáid mar 'theanga rúnda' eatarthu féin) nó le deartháireacha agus deirfiúreacha a bheith ag idirghníomhú le chéile taobh istigh de chomhthéacs na scoile, áit a mbíonn cleachtas teanga níos fabhraí ó thaobh na Gaeilge de i bhfeidhm (féach rannóg 5.3.3.2).

Tá na patrúin úsáide Gaeilge beagáinín níos airde i measc na ndaoine óga a bhfuil cónaí orthu taobh istigh den LPT, ach mar sin féin is léir go bhfuil an Béarla go mór in uachtar i measc tuismitheoirí/caomhnóirí agus idir daoine óga agus a gcuid tuismitheoirí/caomhnóirí:

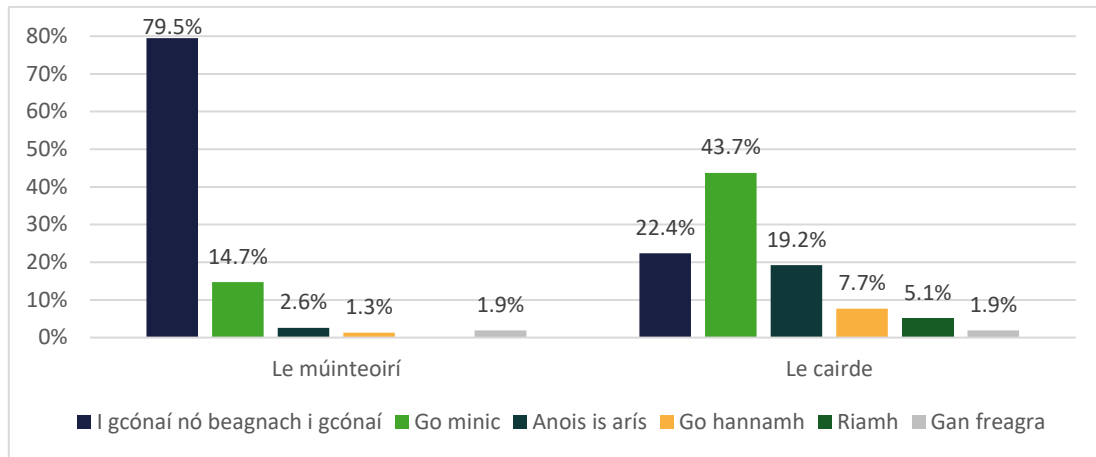
Figiúr 5.25: Cleachtas Teanga sa mBaile (Gaeltacht)

Mar sin féin, contaíonn tromlach an tsampla (91 duine nó 58.3%) go spreagann a dtuismitheoirí/chaomhnóirí iad le Gaeilge a labhairt. Easaontaíonn 24.4% de na daoine óga

leis an ráiteas céanna, agus deir 15.4% nach bhfuil a fhios acu nó nach bhfuil tuairim láidir acu faoi²³.

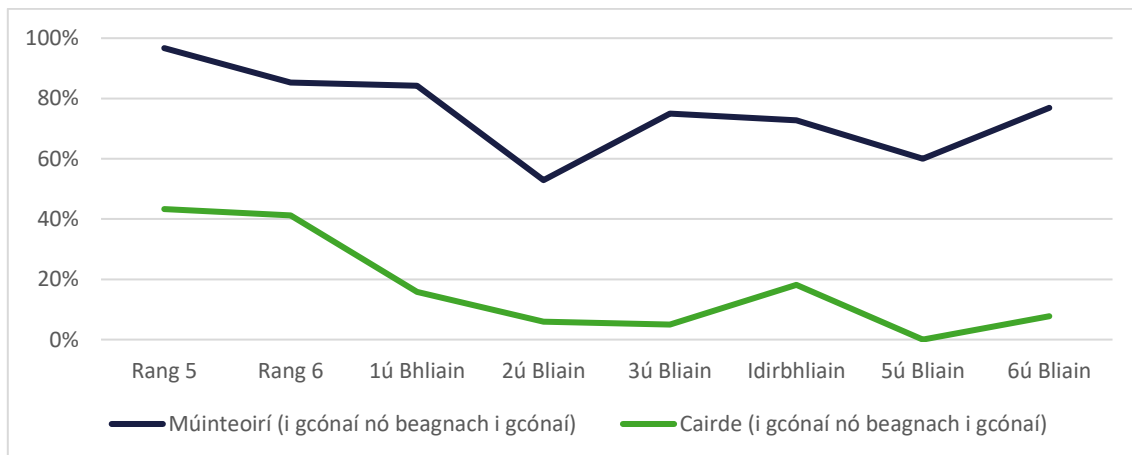
5.3.3.2. Cleachtas Teanga i gComhthéacs na Scoile

Is léir go n-imríonn polasaí teanga scoileanna an LPT tionchar dearfach ar chleachtas teanga na ndaoine óga agus iad ar scoil, áfach. Tuairiscíonn formhór mór na ndaoine óga gur labhair siad Gaeilge i gcónaí, beagnach i gcónaí nó go minic le múinteoirí agus lena gcuid cairde (94.2% agus 66.1% faoi seach) agus iad ar scoil le seachtain anuas:

Figiúr 5.26: Cleachtas Teanga sa Scoil

In ainneoin na gcéatadán ard seo, is léir go dtagann laghdú ar úsáid na Gaeilge i gcomhthéacs na scoile de réir mar a théann na daltaí in aois. Tuairiscíonn 89.2% de na daltaí bun scoile gur labhair siad Gaeilge i gcónaí nó beagnach i gcónaí lena gcuid múinteoirí le seachtain anuas, agus 41.5% gur labhair siad Gaeilge i gcónaí nó beagnach i gcónaí le cairde. I measc daltaí iarbun scoile, áfach, titeann na figiúirí sin go dtí 72.7% agus 9.1% faoi seach²⁴.

Figiúr 5.27: Cleachtas Teanga sa Scoil de réir Ranga/Bliana

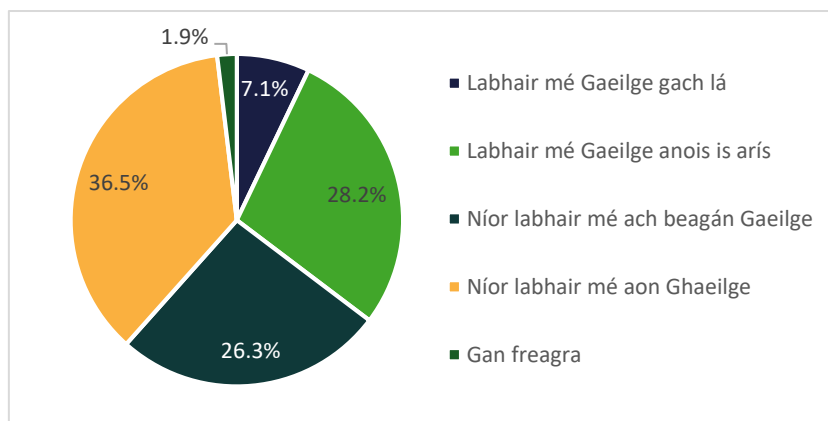
5.3.3.3. Cleachtas Teanga sa bPobal

Cuireadh ceist ar na daoine óga cé chomh minic is a labhair siad Gaeilge taobh amuigh den scoil le seachtain anuas, agus tuairiscíonn an tromlach (62.8%) nár labhair siad aon Ghaeilge nó nár labhair siad ach beagán Gaeilge. Mar sin féin, deir líon réasúnta ard daoine óga (44

²³ Níor fhreagair 1.9% den sampla an cheist seo.

²⁴ Céatadán bunaithe ar na 88 duine óg ón iarbun scoil a d'fhreagair an cheist seo.

duine nó 28.2%) gur labhair siad Gaeilge 'anois is arís' taobh amuigh de chomhthéacs na scoile le seachtain anuas:

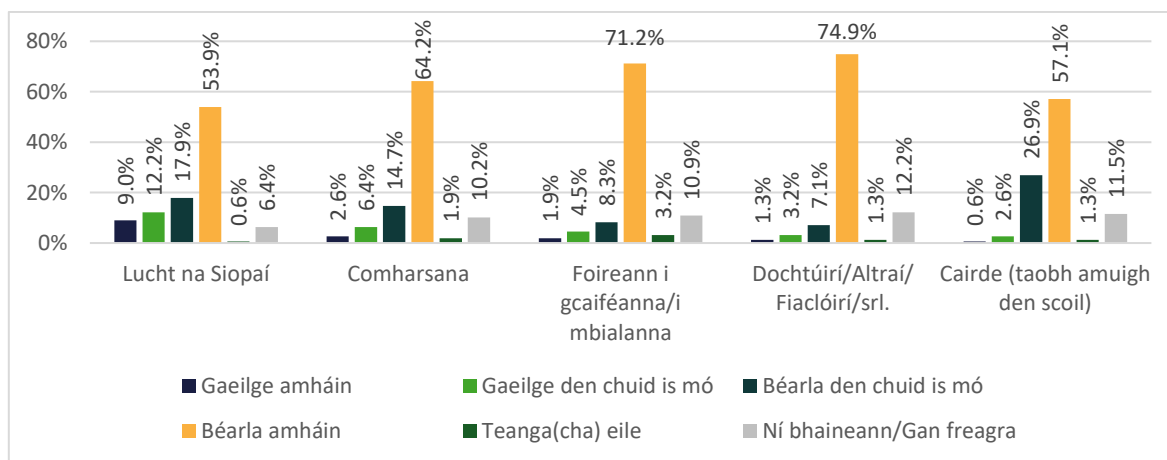

Figiúr 5.28: Cleachtas Teanga taobh amuigh den Scoil

Den 11 duine a labhair Gaeilge 'gach lá', tá seachtar acu (63.6%) ina gcónaí sa nGaeltacht agus deir cúigear (45.5%) gur Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó a labhraítear sa mbaile.

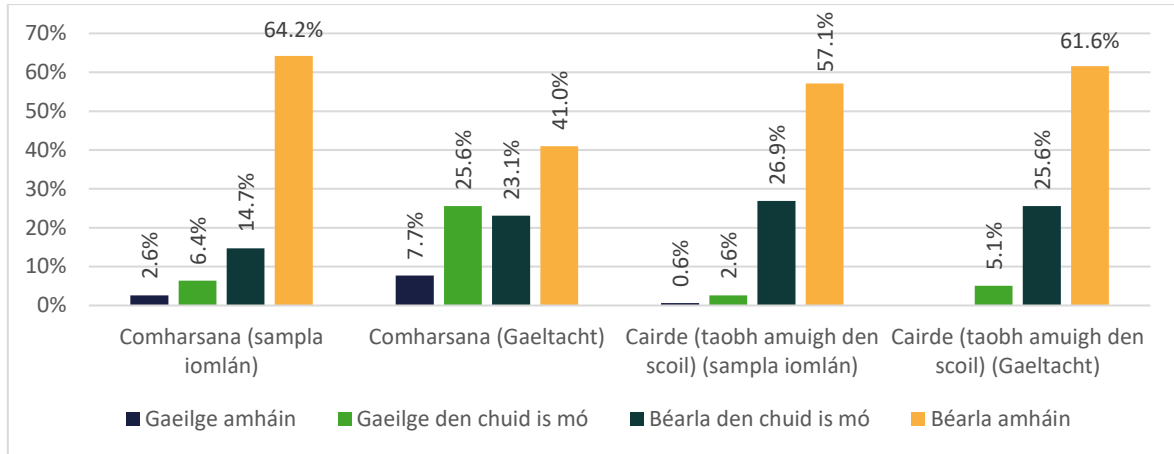
Cleachtas Teanga sa bPobal

Cuireadh ceist ar na daoine óga cén teanga a labhraíonn siad le daoine éagsúla sa bpobal. Is le lucht na siopaí agus le comharsana is mó a labhraítear Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó (21.2% agus 9.0% faoi seach), ach mar sin féin is é an Béarla atá go mór in uachtar i ngach cás:

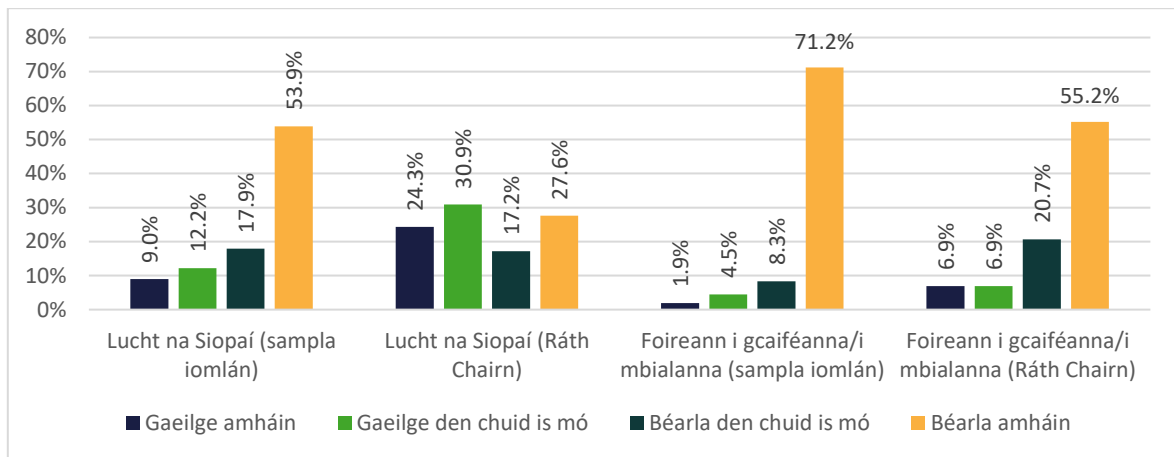
Figiúr 5.29: Cleachtas Teanga sa bPobal

Bheifí ag súil go mbeadh cumas Gaeilge níos airde i measc an phobail taobh istigh den Gaeltacht ná taobh amuigh di, agus go deimhin feictear go labhraíonn céatadán níos airde daoine óga a bhfuil cónaí orthu sa LPT Gaeilge le comharsana i gcomparáid leis an sampla ina iomláine. In ainneoin go dtuairiscíonn 5.1% de na rannpháirtithe Gaeltachta go labhraíonn siad Gaeilge den chuid is mó lena gcuid cairde taobh amuigh den scoil, is ábhar imní é gur airde céatadán na rannpháirtithe Gaeltachta a labhraíonn Béarla amháin leis na cairde ná an céatadán den sampla iomlán:

Figiúr 5.30: Cleachtas Teanga sa bPobal (Gaeltacht)

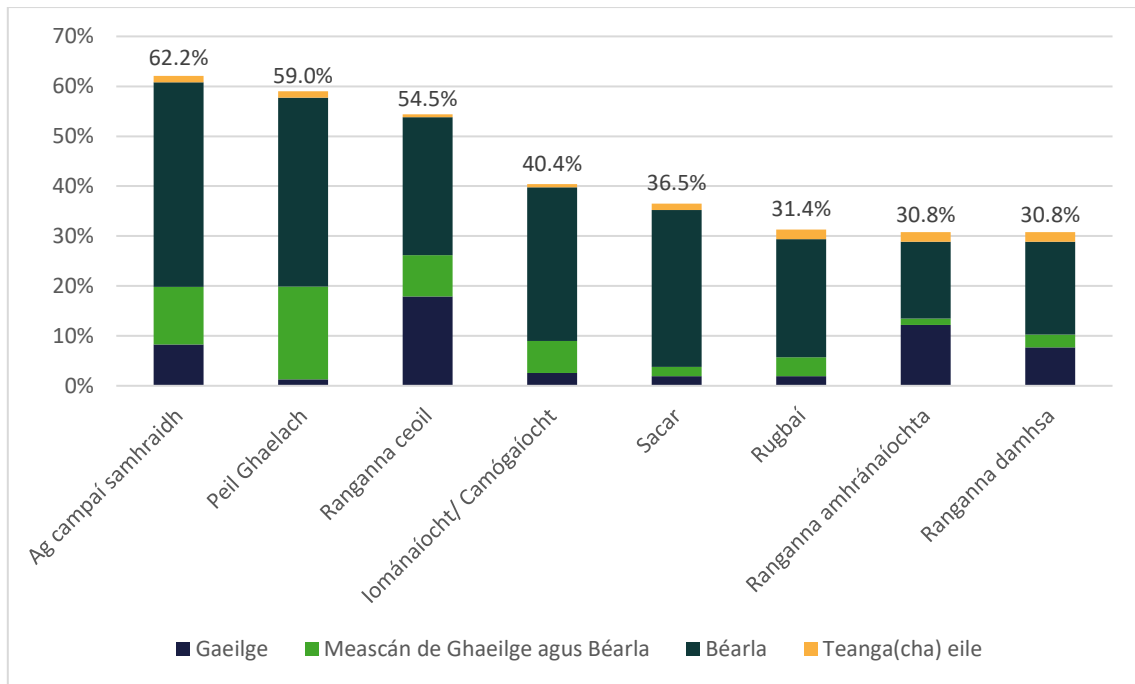
Tá siopa agus caifé á reáchtáil trí Ghaeilge taobh istigh den LPT, agus tá an dá áit sin lonnaithe i Ráth Chairn. Léirítear sa bhfigiúr thíos an tionchar dearfach a imríonn seirbhísí den chineál sin a bheith ar fáil go háitiúil agus trí Ghaeilge ar chleachtas teanga daoine óga:

Figiúr 5.31: Cleachtas Teanga sa bPobal (Siopa agus Caifé, Ráth Chairn)

Caitheamh Aimsire

Maidir le caitheamh aimsire, is iad campaí samhraidh, peil agus ceol na gníomhaíochtaí is mó a mbíonn tóir orthu i measc daoine óga, le níos mó ná leath den sampla á ndéanamh (62.2%, 59.0% agus 54.5% faoi seach). I gcás gach gníomhaíochta, is mó líon na rannpháirtithe a thuiriscíonn go labhraíonn siad Béarla agus iad á déanamh ná líon na rannpháirtithe a labhraíonn Gaeilge nó meascán de Ghaeilge agus Béarla:

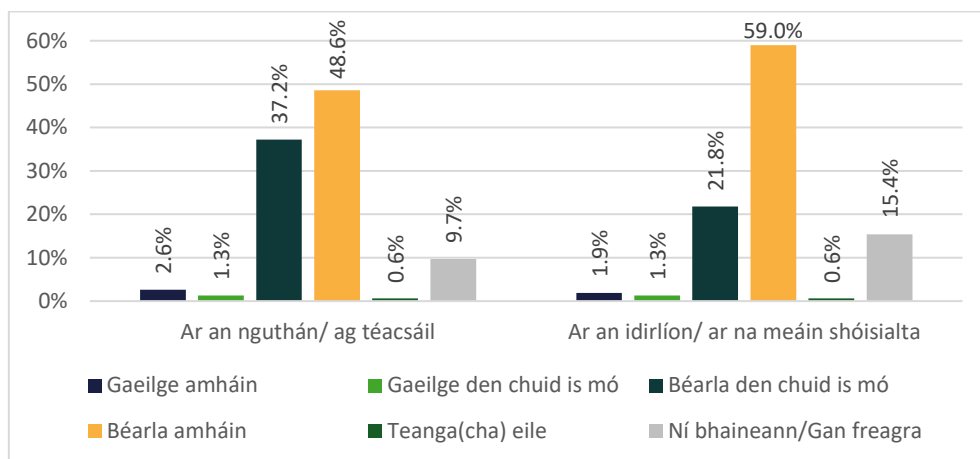

Figiúr 5.32: Caitheamh Aimsire

Mar a fheictear thuas, is ag ranganna ceoil, ag ranganna amhránaíochta agus ag campaí samhraidh is mó a labhraítear Gaeilge (17.9%, 12.2% agus 8.3% faoi seach). I bhfianaise go n-aontaíonn 84.6% de na rannpháirtithe leis an ráiteas 'Má labhraíonn duine Gaeilge liom, freagraím i nGaeilge iad i gcónaí', áfach, shamhlófaí go bhféadfaí rátaí úsáide Gaeilge i measc daoine óga a mhéadú dá reáchtálfai níos mó caitheamh aimsire agus imeachtaí trí Ghaeilge²⁵.

Teicneolaíocht agus na Meáin Chumarsáide

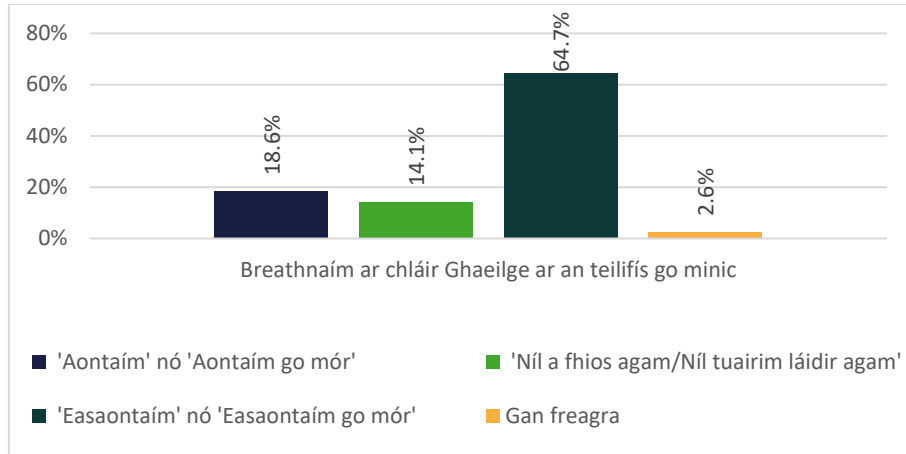
Feictear gur ísle rátaí úsáide Gaeilge i measc daoine óga agus iad ag plé le teicneolaíocht ná in aon réimse eile a scrúdaítear sa taighde seo:

Figiúr 5.33: Cleachtas Teanga agus Cúrsaí Teicneolaíochta

Chomh maith leis sin, aontaíonn níos lú ná 20.0% de na rannpháirtithe go mbreathnaíonn siad ar chlár teilifíse Ghaeilge go minic:

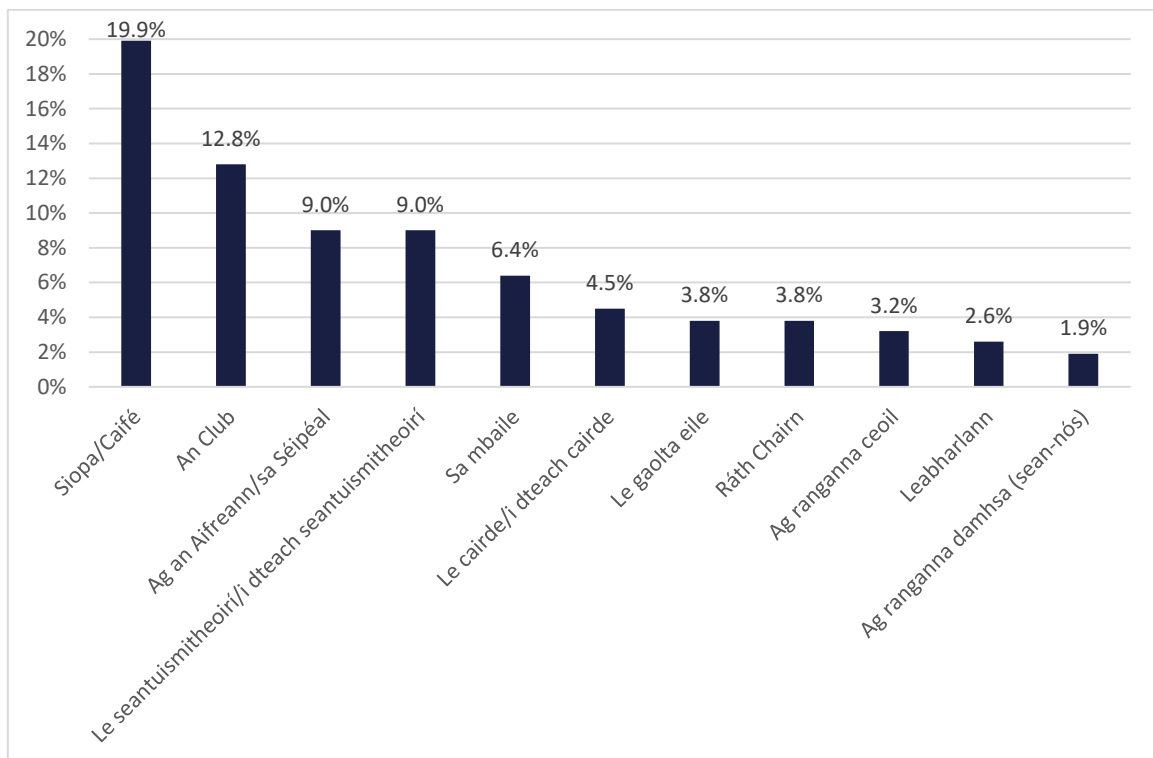
²⁵ Easaontaíonn 7.0% den sampla leis an ráiteas céanna, deir 5.8% nach bhfuil a fhios acu nó nach bhfuil tuairim láidir acu faoi, agus níor fhreagair 2.6% an cheist.

Figiúr 5.34: Cláir Teilifíse

Tearmainn Teanga

Cuireadh ceist ar na daoine óga an bhfuil aon áit sa gceantar a labhraíonn siad Gaeilge i gcónaí nó beagnach i gcónaí agus iad ann. Deir 70 rannpháirtí (44.9%) go bhfuil, 83 (53.2%) nach bhfuil agus níor fhreagair triúr (1.9%) an cheist. Iarradh ar na daoine óga a deir go bhfuil áit mar sin ann an áit a shonrú agus tá coimriú déanta ar a gcuid freagraí sa bhfigiúr thíos:

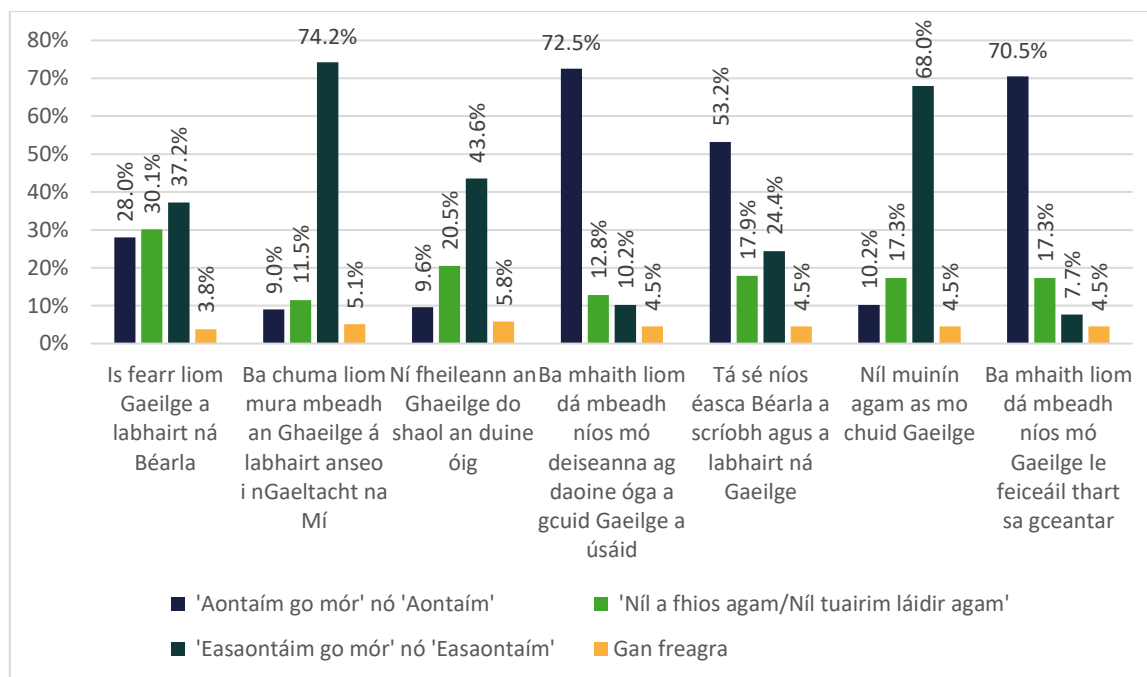

Figiúr 5.35: Tearmainn Teanga

Luaitear roinnt áiteanna/suíomhanna eile ach ní chuirtear san áireamh iad thuas de bharr nach luann ach duine amháin (0.6%) nó beirt (1.3%) iad.

5.3.4. Dearcadh i leith na Gaeilge

Iarradh ar na daoine óga a ndearcthaí a léiriú i leith seacht ráiteas éagsúla a bhaineann le cúrsaí teanga:

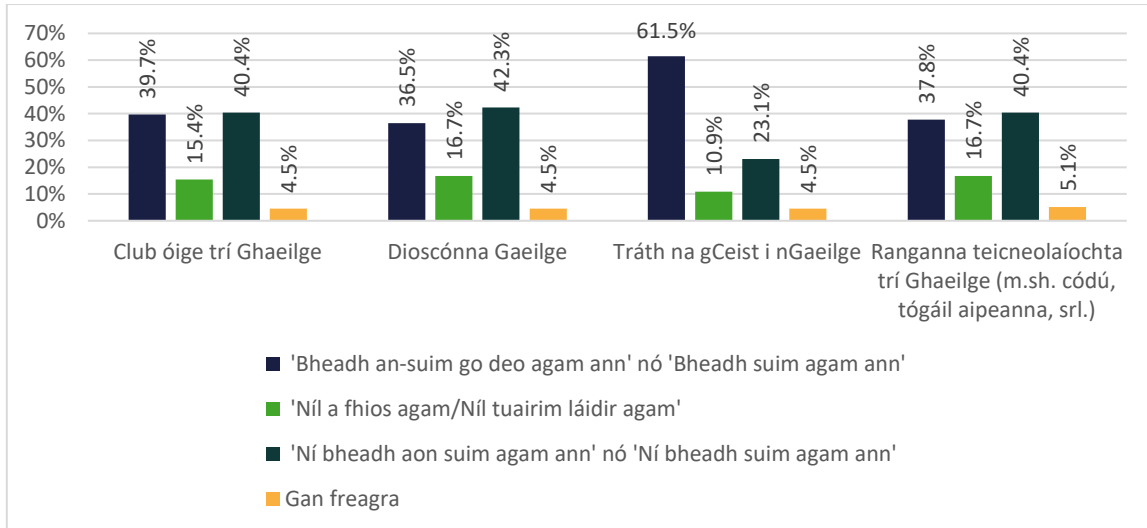
Figiúr 5.36: Dearcadh i leith na Gaeilge

Léiríonn torthaí na ceiste seo go bhfuil tacaíocht ghinearálta ann don phlean teanga i measc an aosa óig: ba mhaith le tromlach mór den sampla go mairfeadh an Ghaeilge sa LPT, go mbeadh tuilleadh deiseanna úsáide Gaeilge ann do dhaoine óga agus go mbeadh an Ghaeilge níos feiceálaí sa LPT. Chomh maith leis sin, creideann 43.6% de na rannpháirtithe go bhfeileann an Ghaeilge do shaol an duine óig agus níl ach 9.6% ar a mhalairt de thuairim.

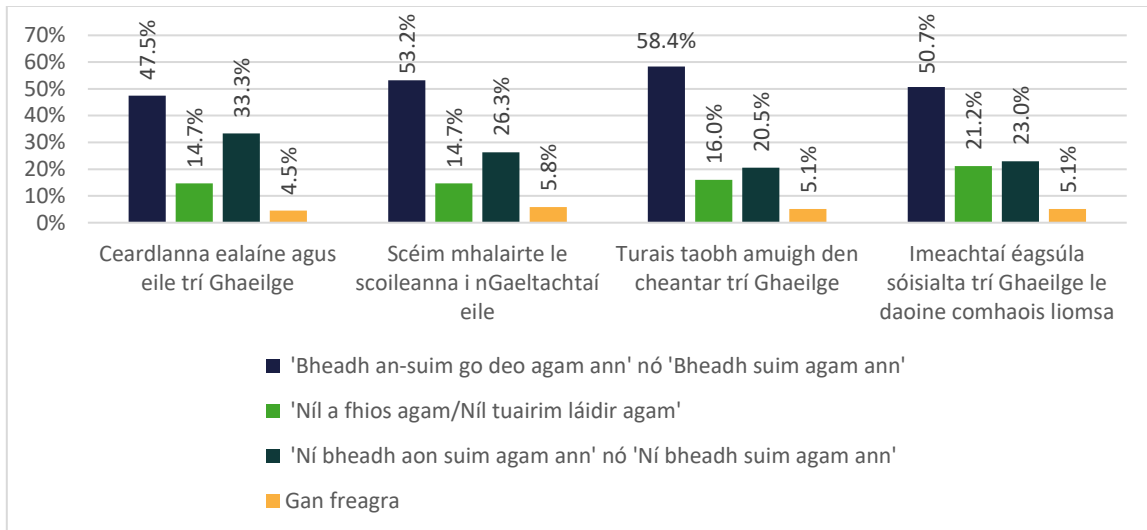
Maidir le cumas agus cleachtas teanga, in ainneoin go ndeir 60.3% den sampla go bhfuil Gaeilge líofa acu, aontaíonn níos mó ná an leathchuid acu (53.2%) gur éasca Béarla a scríobh agus a labhairt ná Gaeilge. Mar sin féin, dearbhaíonn 68.0% den sampla go bhfuil muinín acu as a gcuid Gaeilge. Níl deighilt chomh mór céanna le feiceáil sa sampla maidir le rogha teanga: tuairiscíonn 37.2% gur fearr leo Béarla a labhairt ná Gaeilge, 28.0% gur fearr leo Gaeilge a labhairt ná Béarla, agus deir 30.1% nach bhfuil a fhios acu nó nach bhfuil tuairim láidir acu faoin ráiteas. Is suimiúil nach bhfuil ach seachtar de na 45 duine óg (15.6%) a deir gur fearr leo Gaeilge a labhairt ná Béarla ina gcónaí taobh istigh den Ghaeltacht, agus ní thuairiscíonn ach cúigear de na 45 duine céanna (11.1%) go labhraítear Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó sa mbaile.

5.3.4.1. Dearcadh i leith Imeachtaí, Áiseanna agus Acmhainní Gaeilge

Ar an mórchóir, léiríonn na daoine óga a ghlac páirt sa taighde seo go mbeadh suim acu in imeachtaí Gaeilge:

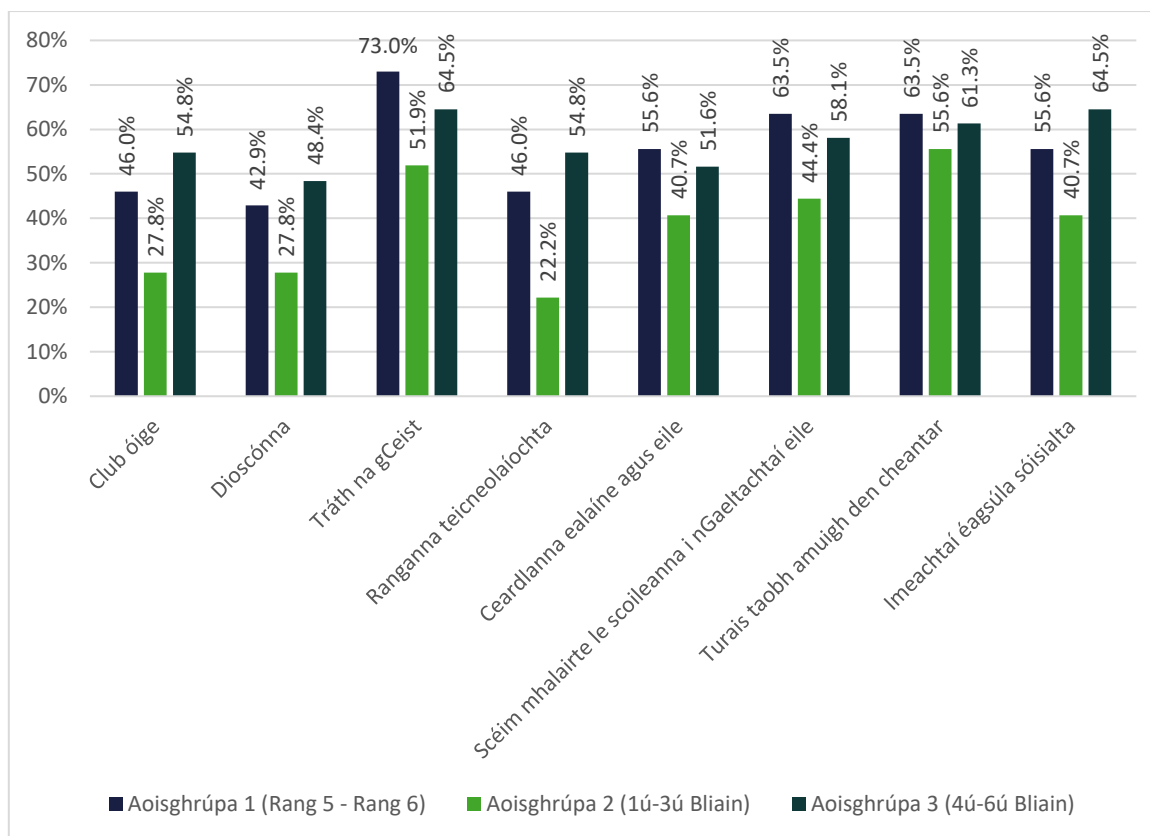
Figiúr 5.37: Imeachtaí Gaeilge (A)

Figiúr 5.38: Imeachtaí Gaeilge (B)

Mar a léirítear sa dá fhiúir thuas, bheadh spéis ag na daoine óga i dtráth na gceist, i dturais taobh amuigh den LPT agus i scéim mhalarite le scoileanna i nGaeltachtaí eile ach go háirithe, agus iad á reáchtáil trí Ghaeilge.

Caithefear cuimhneamh, áfach, go bhfuil raon leathan aoiseanna i gceist leis an sampla seo (Rang 5 sa mbunscoil go dtí bliain na hArdteistiméireachta), agus nach mbíonn na haoisghrúpaí sin ar fad ag sóisialú le chéile. Le haghaidh a thabhairt ar na cineálacha éagsúla imeachtaí a bheadh ag teastáil ó aoisghrúpaí éagsúla, tá freagraí na ceiste seo roinnte idir trí aoisghrúpa thíos: Rang 5 agus Rang 6 (c.11-12 bhliain d'aois), 1ú-3ú Bliain (c. 13-15 bliana d'aois) agus 4ú-6ú Bliain (c. 16-19 mbliana d'aois).

Figiúr 5.39: Imeachtaí Gaeilge de réir Aoisghrúpa²⁶

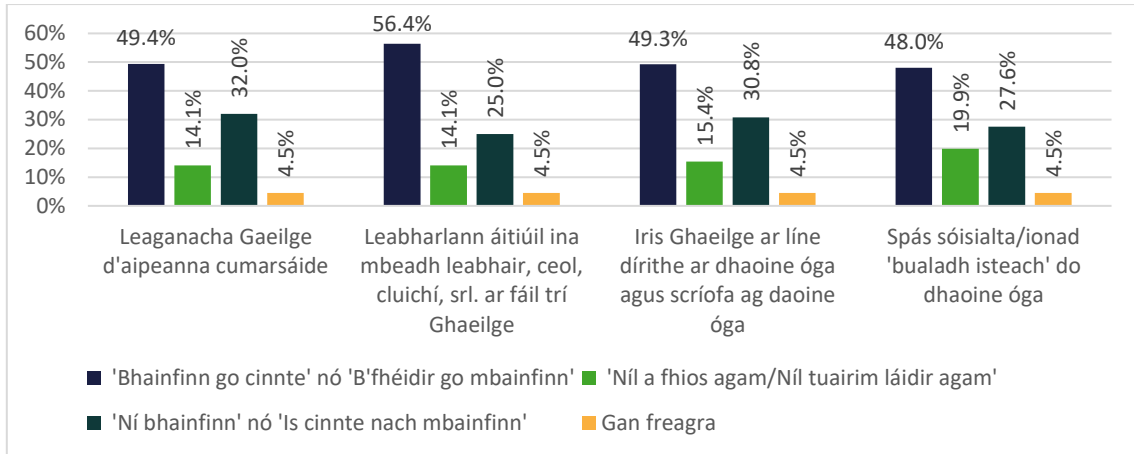
Léirítear sa bhfigiúr thuas céatadán na ndaoine óga i ngach aoisghrúpa a deir go mbeadh suim nó an-suim acu sna himeachtaí éagsúla. Seo a leanas na trí imeacht ba mhó a mbeadh tóir orthu i measc gach aoisghrúpa:

Aoisghrúpa 1	Tráth na gCeist i nGaeilge (73.0%)
	Scéim mhairte le scoileanna i nGaeltachtaí eile (63.5%)
	Turais taobh amuigh den cheantar trí Ghaeilge (63.5%)
Aoisghrúpa 2	Turais taobh amuigh den cheantar trí Ghaeilge (55.6%)
	Tráth na gCeist i nGaeilge (51.9%)
	Scéim mhairte le scoileanna i nGaeltachtaí eile (44.4%)
Aoisghrúpa 3	Imeachtaí éagsúla sóisialta (64.5%)
	Tráth na gCeist i nGaeilge (64.5%)
	Turais taobh amuigh den cheantar trí Ghaeilge (61.3%)

Tábla 5.5: Imeachtaí Gaeilge de réir Aoisghrúpa

I dtaca le háiseanna agus le hacmhainní eile Gaeilge– idir áiseanna/acmhainní fisiciúla agus áiseanna/acmhainní ar líne – dearbhaíonn thart ar leath den sampla go mbainfidís úsáid astu dá mbeidís ar fáil:

²⁶ Níl san áireamh sna céatadáin seo ach na rannpháirtithe a d'fhreagair an cheist.

Figiúr 5.40: Áiseanna/Acmhainní Eile

Níl difríocht shuntasach le feiceáil idir fhreagraí na n-aoisghrúpaí éagsúla ar an gceist seo, ach amháin i dtaca leis an dara ráiteas: maíonn 67.7% den leath is óige den sampla (Rang 5, Rang 6, 1ú Bhliain agus 2ú Bliain)²⁷ go mbainfidís úsáid as a leithéid d'áis, i gcomparáid le 43.1% den leath is sine (3ú Bliain – 6ú Bliain)²⁸.

5.3.4.2. Smaointe Eile

Ag deireadh an cheistneora tugadh deis do na daoine óga a gcuid moltaí féin a thabhairt ar na rudaí/imeachtaí a chuideodh leo a gcuid Gaeilge a úsáid. D'fhreagair 56 rannpháirtí (35.9%) an cheist seo, agus déantar a bhfreagraí sin a rangú sa tábla thíos. Tá tuilleadh sonraí maidir le freagraí na rannpháirtithe ar fáil in Aguisín I.

Téama	Líon rannpháirtithe ²⁹	
Imeachtaí/gníomhaíochtaí	29	(51.8%)
Ionaid	8	(14.3%)
Cluichí	7	(12.5%)
Deiseanna úsáide taobh amuigh den scoil	5	(8.9%)
Gaeilge i réimse an bhaile	5	(8.9%)
Teicneolaíocht	5	(8.9%)
Oideachais	4	(7.1%)
Eile	1	(1.8%)

Tábla 5.6: Moltaí na nDaoine Óga

Is léir mar sin gur imeachtaí agus gníomhaíochtaí trí Ghaeilge an t-easnamh is mó a fheiceann na daoine óga, agus go bhfuil éileamh ann chomh maith ar spás nó ar ionad a d'fheidhmeodh mar spás neamhfhoirmiúil sóisialta do dhaoine óga sa gceantar.

²⁷ Céatadán bunaithe ar na 96 duine óg san aoisghrúpa sin a d'fhreagair an cheist seo.

²⁸ Céatadán bunaithe ar na 51 duine óg san aoisghrúpa sin a d'fhreagair an cheist seo.

²⁹ Céatadán bunaithe ar na 56 duine óg a d'fhreagair an cheist seo.

5.4. Tuismitheoirí agus Caomhnóirí

5.4.1. Eolas Ginearálta

5.4.1.1. Eolas Ginearálta faoi na Tuismitheoirí/Caomhnóirí

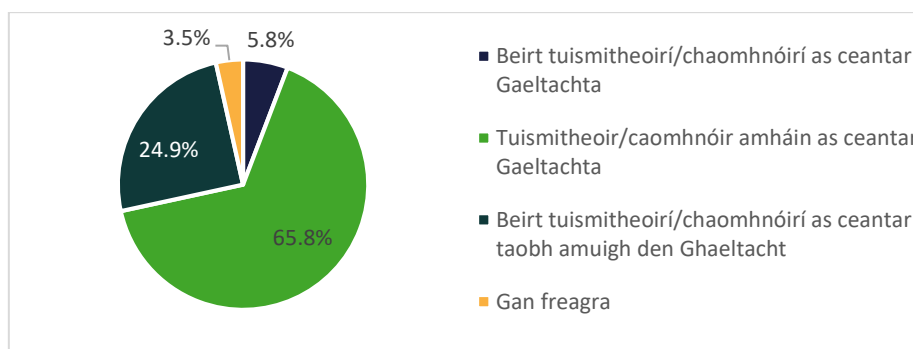
Tuairiscíonn 15.6% de na rannpháirtithe gurb as an LPT seo iad, agus tuairiscíonn 13.3% gurb as an LPT seo an tuismitheoir/caomhnóir eile. Is as poblacht na hÉireann (taobh amuigh den Ghaeltacht) an chuid is mó de na rannpháirtithe (68.2%):

	Tuismitheoir/Caomhnóir 1	Tuismitheoir/Caomhnóir 2
Ráth Chairn/Baile Ghib	15.6%	13.3%
Ceantar Gaeltachta eile	4.6%	1.7%
Poblacht na hÉireann, taobh amuigh den Ghaeltacht	68.2%	72.9%
Tuaisceart Éireann	0.6%	-
Níl a fhios agam/Ní bhaineann	-	1.2%
Eile	7.5%	6.9%
Gan freagra	3.5%	4.0%
Iomlán	100.0%	100.0%

Tábla 5.7: Áit Dúchais na dTuismitheoirí/Caomhnóirí³⁰

De na rannpháirtithe a deir gurb as áit 'eile' dóibh féin nó don tuismitheoir/caomhnóir eile, sonraíonn 14 dhuine gurb as an Ríocht Aontaithe iad, luann triúr Stáit Aontaithe Mheiriceá agus luann ceathrar tír nó tíortha eile.

Ní thuairiscíonn ach beirt rannpháirtithe (1.2%) gurb as an LPT seo don bheirt tuismitheoirí/caomhnóirí. I gcás an chuid is mó de na teaghlaigh sa sampla (65.8%), is as Éirinn, ach taobh amuigh den Ghaeltacht, an bheirt tuismitheoirí/caomhnóirí:

Figiúr 5.41: Áit Dúchais na dTuismitheoirí/Caomhnóirí

Léirítear sa tábla thíos áit oibre na dtuismitheoirí/caomhnóirí:

	Tuismitheoir/Caomhnóir 1	Tuismitheoir/Caomhnóir 2
Sa mbaile	25.4%	10.4%
Ráth Chairn/Baile Ghib	8.1%	6.4%
Baile Átha Buí/An Uaimh	17.9%	19.7%
Baile Átha Troim	5.8%	8.1%
Baile Átha Cliath	17.9%	28.8%
Níl a fhios agam/Ní bhaineann	0.6%	1.2%
Eile	19.7%	17.9%
Gan freagra	4.6%	7.5%
Iomlán	100.0%	100.0%

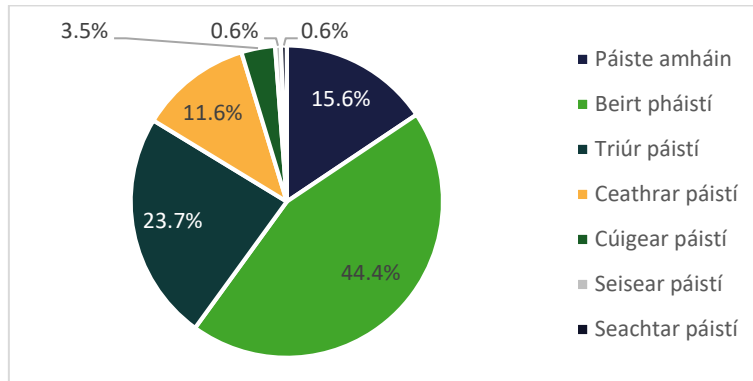
Tábla 5.8: Áit Oibre na dtuismitheoirí/Caomhnóirí

³⁰ Sa tuairisc seo, tagraíonn 'tuismitheoir/caomhnóir 1' don duine a líon an ceistneoir agus 'tuismitheoir/caomhnóir 2' don tuismitheoir/caomhnóir eile.

Mar sin, bíonn an ceathrú cuid (25.1%) de na tuismitheoirí/caomhnóirí³¹ ag obair sa mbaile nó taobh istigh den LPT, agus an méid céanna arís (25.7%) ag obair sna bailte timpeall ar an LPT atá ainmnithe mar Bhailte Seirbhíse Gaeltachta (Baile Átha Buí agus an Uaimh) nó i mBaile Átha Troim. Léiríonn na figiúirí seo go gcaithfear breathnú ar réimse an ghnó mar chuid den phróiseas pleanála teanga sa LPT agus sna Bailte Seirbhíse Gaeltachta agus bearta a cheapadh le cur leis an méid Gaeilge a úsáidtear agus a fheictear mar chuid den saol oibre.

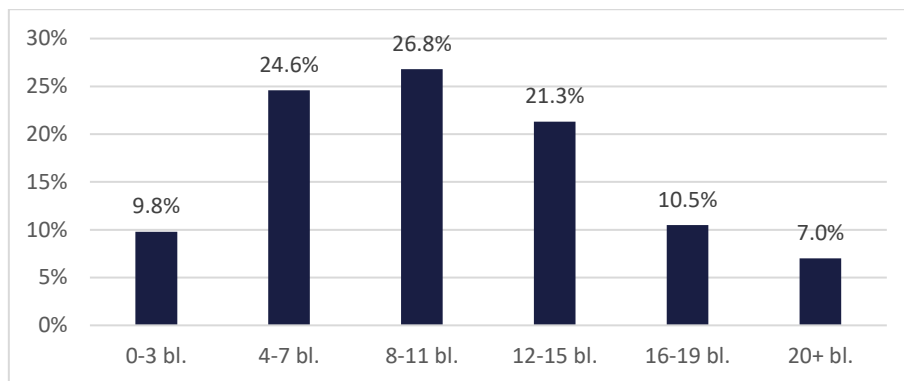
5.4.1.2. Méid na dTeaghlach agus Aois na bPáistí

Is teaghlaigh le beirt pháistí is coitianta sa sampla (44.4%) agus ar an meán tá 2.5 páistí i ngach teaghlach:

Figiúr 5.42: Méid na dTeaghlach

Ar an iomlán, mar sin, tá 427 páiste i gceist sa sampla seo, agus an chuid is mó acu sin faoi bhun 12 bhliain d'aois:

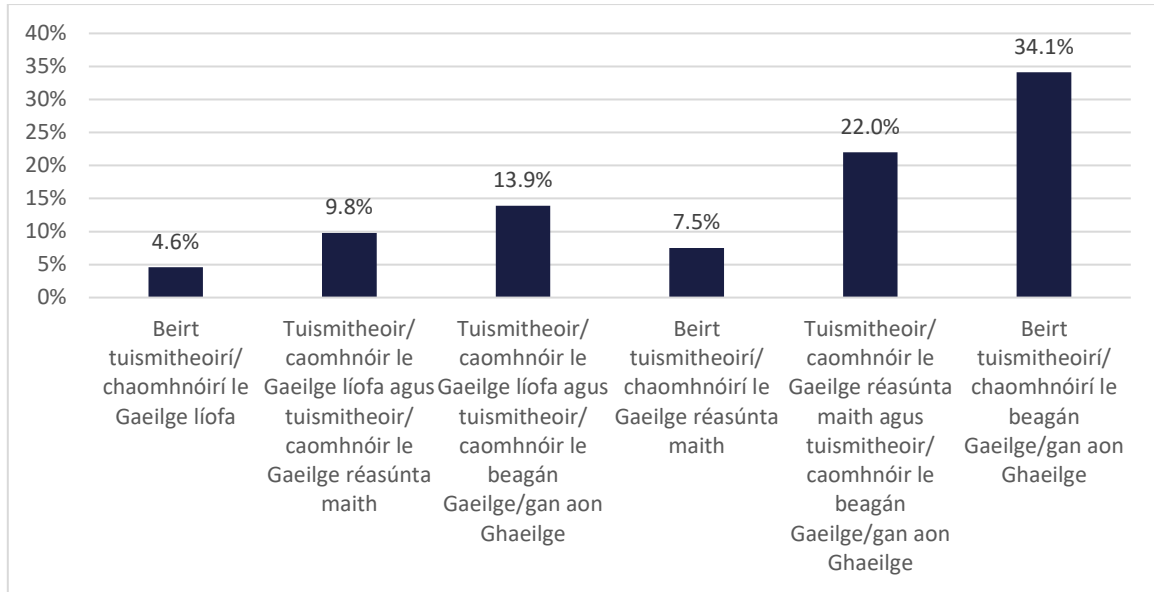
Figiúr 5.43: Aois na bPáistí

5.4.2. Cumas Teanga

5.4.2.1. Cumas Gaeilge na dTuismitheoirí/Caomhnóirí

Cé go dtuairiscíonn beagnach leath de na rannpháirtithe (49.7%) go bhfuil Gaeilge líofa nó Gaeilge réasúnta maith acu, is léir nuair a bhreathnaítear ar chumas Gaeilge na dtuismitheoirí/caomhnóirí nach féidir go mbíonn an Ghaeilge in uachtar sa gcuid is mó de na teaghlaigh seo: i gcás 69.9% de na teaghlaigh níl ach beagán Gaeilge nó níl aon Ghaeilge ag tuismitheoir/caomhnóir amháin ar a laghad, agus i gcás 34.1% de na teaghlaigh tá an bheirt tuismitheoirí/caomhnóirí ar bheagán Gaeilge nó gan aon Ghaeilge:

³¹ $n = 364$ (173 tuismitheoir/caomhnóir 1 + 173 tuismitheoir/caomhnóir 2)

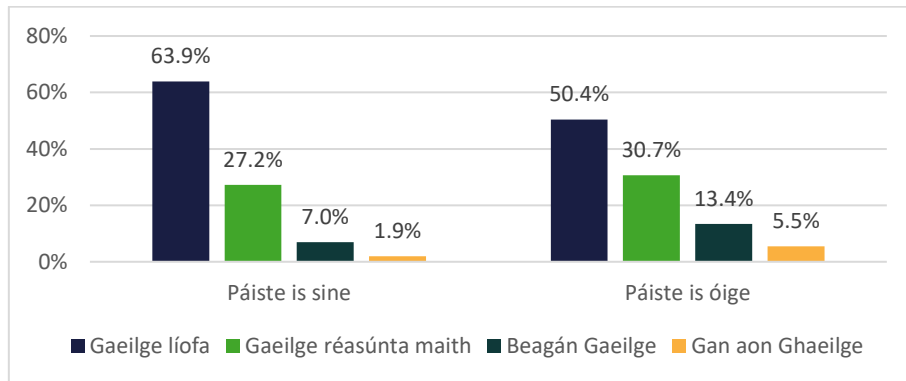

Figiúr 5.44: Cumas Gaeilge na dTuismitheoirí³²

Ní féidir brath go hiomlán ar na staitisticí seo mar gur faoi gach rannpháirtí a bhí sé measúnú a dhéanamh ar a chumas Gaeilge féin agus ar chumas Gaeilge an tuismitheora/chaomhnóra eile. Mar sin féin, tagann an patrún a léirítear sa bhfigiúr thuas a bheag nó a mhór leis na freagraí a thug na daoine óga maidir le cumas Gaeilge a dtuismitheoirí/chaomhnóirí: ní mhaíonn ach 3.8% de na daoine óga go bhfuil Gaeilge líofa ag a mbeirt tuismitheoirí/chaomhnóirí, agus deir 51.4% go bhfuil a dtuismitheoirí/chaomhnóirí ar bheagán Gaeilge nó gan aon Ghaeilge (féach rannóg 5.3.2).

5.4.2.2. Cumas Gaeilge na bPáistí

Dar leis na tuismitheoirí/chaomhnóirí go bhfuil cumas Gaeilge níos airde ag na páistí ná mar atá acu féin:

Figiúr 5.45: Cumas Gaeilge na bPáistí³³

Tacaíonn na staitisticí seo leis an teoiric go mbíonn tionchar ag an ord breithe ar an gcumas teanga a bhaintear amach i gcás mionteangacha go ginearálta, agus go sealbhaíonn an páiste is sine an teanga níos fearr ná na páistí eile a thagann ina dhiaidh (Kirsch, 2011: 102; Ó

³² Tá tuismitheoirí/chaomhnóirí aonair san áireamh sna figiúirí seo.

³³ Ní chuirtear san áireamh sna céatadáin seo na ceistneoirí a tháinig ar ais gan freagra ar an gceist seo (15 ceistneoir) agus líon na rannpháirtithe a d'fhreagair 'ní bhaineann' don pháiste is óige (i. nach bhfuil ach páiste amháin acu nó nach bhfuil an páiste is óige acu ag labhairt go fóill) (31 ceistneoir). Mar sin, don pháiste is sine $n = 158$; don pháiste is óige $n = 127$.

Bróithe, 2012: 261; Ó hIfeárnáin, 2013: 261; Parada, 2013: 308). Míníonn Parada an feiniméan seo ar a dtugann sí 'sibling variation':

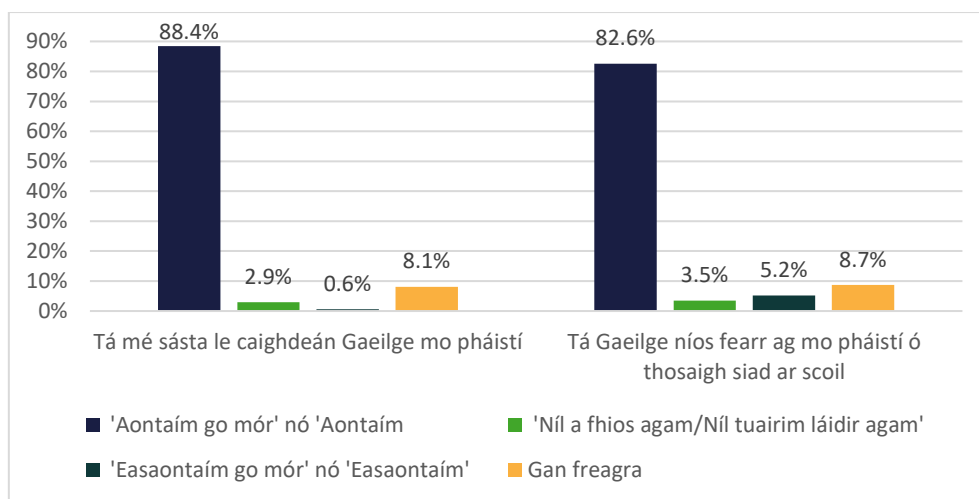
younger siblings are often introduced to the majority language at an earlier age because their older siblings bring it into the home [ón scoil]; and an earlier acquisition of English carries consequences for HL [teanga oidhreachta] development (ibid., 300).

Chomh maith leis sin, ní bhíonn deirfiúracha ná deartháireacha ag an gcéad pháiste ag tús a shaoil ar féidir leis an mhórtéanga a labhairt leo (ibid.).

I gcás na Gaeilge sa LPT seo, áfach, ní bheadh na cúinsí thuasluaite i gceist ach amháin sa gcéatadán beag teaghlach ina bhfuil an Ghaeilge in uachtar. Is mó an seans, i gcás an LPT seo, go mbaineann an éagsúlacht seo idir an páiste is sine agus an páiste is óige leis an scolaíocht: do pháistí ó theaghlach ina labhraítear Béarla amháin nó Béarla den chuid is mó, ní fhaigheann siad ionchur leanúnach Gaeilge d'ardchaighdeán ach amháin agus iad ar scoil³⁴. Luífeadh sé le ciall, mar sin, go mbeadh Gaeilge níos fearr ag na páistí a bhfuil níos mó blianta caite acu i scoileanna Gaeltachta.

Arís, áfach, ní féidir brath ar na staitisticí seo mar go mbraitheann siad ar thuairim an rannpháirtí ar chumas Gaeilge a chlainne. Mar shampla, deir 73 rannpháirtí go bhfuil beagán Gaeilge acu nó nach bhfuil aon Ghaeilge acu, agus tuairiscíonn 41 duine acu sin (60.3% nó 25.4% den sampla iomlán) go bhfuil Gaeilge líofa ag an bpáiste is sine atá acu. Mura bhfuil mórán Gaeilge ag na rannpháirtithe seo, is féidir nach mbeadh tuiscint chruinn acu ar chumas Gaeilge a bpáistí.

Tá formhór na rannpháirtithe sásta le caighdeán Gaeilge a bpáistí agus ceapann an tromlach chomh maith go raibh tionchar dearfach ag an scoil ar chumas Gaeilge a bpáistí:

Figiúr 5.46: Tuairim na dTuismitheoirí/Caomhnóirí ar Chumas Gaeilge a bPáistí

Maidir leis an dara ráiteas, 'Tá Gaeilge níos fearr ag mo pháistí ó thosaigh siad ar scoil', an patrún náisiúnta atá ann ná go bhfeictear do thromlach na dtuismitheoirí atá ina gcónaí taobh amuigh den Ghaeltacht go mbíonn dea-thionchar ag an scolaíocht ar chaighdeán Gaeilge a gcuid páistí ach go mbíonn tuismitheoirí Gaeltachta ar a mhalairt de thuairim den chuid is mó (Ní Dhoimhín, 2015: 60-1).

Feidhmíonn an sampla seo mar mhicreocosma den tír ina hiomláine. Cé go gceapann tromlach mór go raibh tionchar dearfach ag an scoil ar Ghaeilge a gcuid páistí, tá 15 rannpháirtí a easaontaíonn leis an ráiteas seo nó nach léiríonn tuairim láidir ina leith. Tá Gaeilge líofa ag tromlach na rannpháirtithe sin (12 dhuine nó 80.0%), agus Gaeilge réasúnta maith ag

³⁴ Is scoileanna Gaeltachta lán-Ghaeilge na scoileanna a ghlac páirt sa taighde seo.

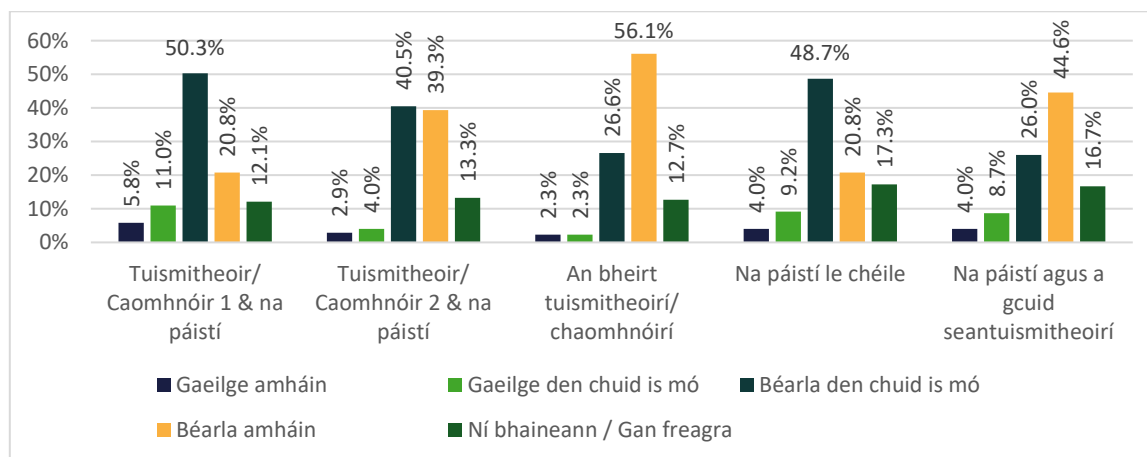
beirt eile. Chomh maith leis sin, de na 15 rannpháirtí sin, baineann seisear acu (40.0%) le teaghlach a bhfuil Gaeilge líofa ag an mbeirt tuismitheoirí/chaomhnóirí, agus triúr eile (20.0%) le teaghlach a bhfuil Gaeilge líofa ag tuismitheoir amháin agus Gaeilge réasúnta maith ag an tuismitheoir eile. Mar sin, is léir go dtéann sé chun leasa na gcainteoirí óga T2 Gaeilge sa LPT go gcruthaítear ar scoil/sa naíonra 'situations [...] in which actual communication can take place in the language' nach bhfuil ar fáil go minic sa mbaile ná sa bpobal, agus gurb iad na scoileanna/naíonraí na súiomhanna príomha d'úsáid agus do labhairt na mionteanga ina measc sin (Hinton, 2001: 8). I measc na bpáistí a bhfuil ionchur ardchaighdeán Gaeilge ar fáil dóibh sa mbaile, áfach, tagann dearcadh a dtuismitheoirí/caomhnóirí leis an méid a deir Hickey (2007) faoin bhfreastal easnamhach ar chainteoirí T1 sna naíonraí Gaeltachta. Luíonn sé chomh maith leis na torthaí a foilsíodh i *Scoil Reatha na Scoileanna Gaeltachta* (2005) agus san *Iniúchadh ar an gCumas Dáttheangach* (2014).

Ó tharla go bhfuil formhór pháistí na scoileanna/naíonraí sa LPT ag teacht ó theaghlach nach bhfuil an Ghaeilge in uachtar iontu, caitheann breathnú sa bplean teanga ar dheiseanna eile neamhfhoirmiúla a chur ar fáil do na páistí le sóisialú a dhéanamh trí mheán na Gaeilge ar mhaithe le cur lena n-inniúlacht sa nGaeilge agus ar bhealaí éagsúla le cuidiú le cainteoirí T1 Gaeilge a gcumas teanga féin a fhorbairt ar scoil agus sa naíonra. Bheifí ag súil go bhféadfaí cur le caighdeán an ionchuir Ghaeilge a fhaigheann páistí uile an LPT le bearta den chineál seo, chomh maith le forálacha an *Pholasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022* (An Roinn Oideachais agus Scileanna, 2016).

5.4.3. Cleachtas Teanga

5.4.3.1. Cleachtas Teanga sa Teaghlach

Léirítear sa bhfigiúr thíos an teanga/na teangacha is mó a labhraítear idir bhaill teaghlach éagsúla:

Figiúr 5.47: Cleachtas Teanga sa Teaghlach

I ngach cás, mar sin, tuairiscíonn níos mó ná 70.0% den sampla³⁵ go labhraítear Béarla amháin nó Béarla den chuid is mó. Cé gur follasach ó na torthaí a phléitear i rannóg 5.4.2.1 nach féidir go mbíonn an Ghaeilge in uachtar i bhformhór na dteaghlach sa sampla, mar sin féin tuigtear ón eolas a thugann na rannpháirtithe faoina gcumas Gaeilge féin, faoi chumas Gaeilge an tuismitheora/chaomhnóra eile agus faoi chumas Gaeilge a bpáistí go bhfuil sé de chumas ag na baill teaghlach níos mó Gaeilge a labhairt ina measc féin ach spreagadh a bheith ann dóibh. Chomh maith leis sin, tugann go leor de na rannpháirtithe le fios go mbeidís sásta an Ghaeilge a bheith in úsáid i réimse an bhaile: easaontaíonn 78.1% den sampla agus ní

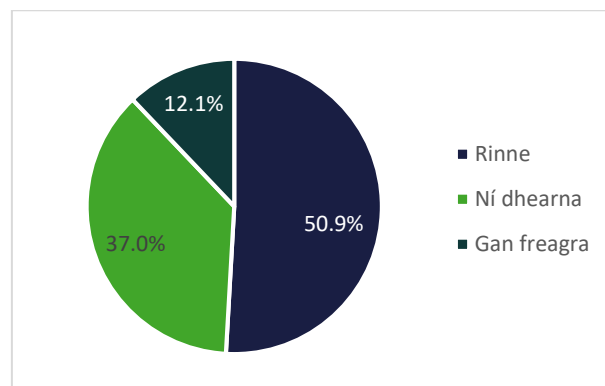
³⁵ Seachas i gcás amháin: tuairiscíonn 69.5% den sampla go labhraíonn na páistí Béarla amháin nó Béarla den chuid is mó le chéile.

aontaíonn ach duine amháin (0.6%) leis an ráiteas 'Ba mhaith liom dá mbeadh níos lú Gaeilge á labhairt sa mbaile'³⁶. Ní mór cuimhneamh, áfach, gur féinroghnú a bhí i gceist leis an sampla seo agus gur dócha, mar sin, gur daoine atá báúil leis an nGaeilge ba mhó a roghnaigh an ceistneoir a líonadh.

Tagann na torthaí i bhFigiúr 5.47 go beacht leis an bhfaisnéis a thugann na daoine óga maidir le cleachtas teanga sa mbaile (féach rannóg 5.3.3.1): is idir an bheirt tuismitheoirí/chaomhnóirí is lú a labhraítear Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó, agus idir na páistí is mó a labhraítear í. Arís, meastar go mbaineann an cleachtas seo idir na páistí le húsáid na Gaeilge mar 'theanga rúnda' nó le deartháireacha agus deirfiúracha a bheith ag idirghníomhú le chéile taobh istigh de chomhthéacs na scoile, áit a mbíonn cleachtas teanga níos fabhraí ó thaobh na Gaeilge de i bhfeidhm (féach rannóg 5.3.3.2).

An Cinneadh Comhfhiosach

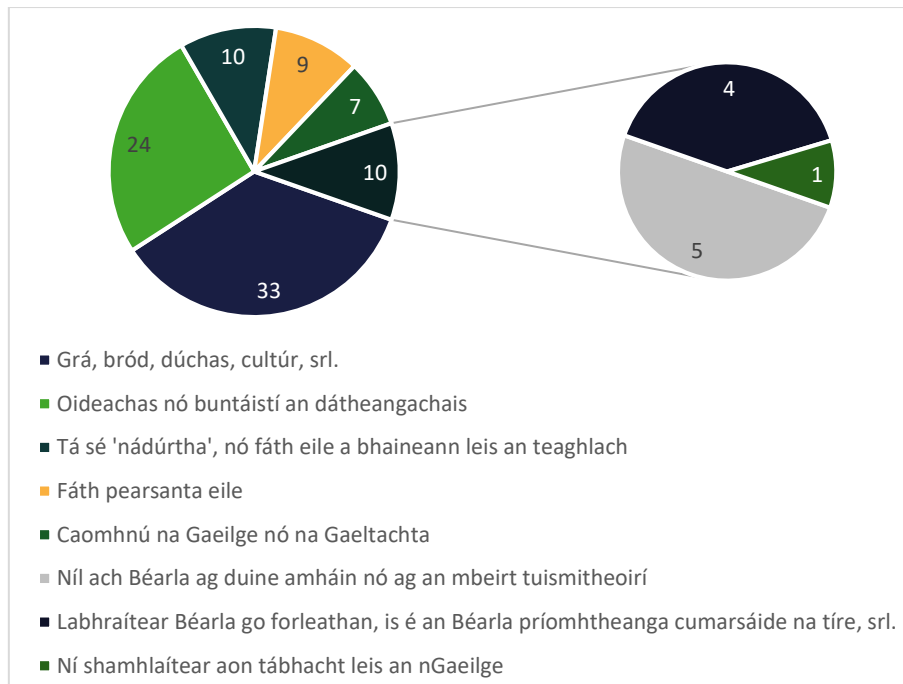
Maíonn an leathchuid de na rannpháirtithe (88 duine nó 50.9%) go ndearna siad cinneadh comhfhiosach faoin teanga a labhróidís leis na páistí:

Figiúr 5.48: Cinneadh Comhfhiosach

Tugann 82 duine de na 88 rannpháirtí sin eolas maidir leis an bhfáth a ndearna siad an cinneadh comhfhiosach, agus deir an chuid is mó acu (33 duine) gur bhain an cinneadh leis an ngrá atá acu don teanga, le bród, nó leis an tábhacht a shamhlaíonn siad le dúchas agus/nó le cultúr na hÉireann:

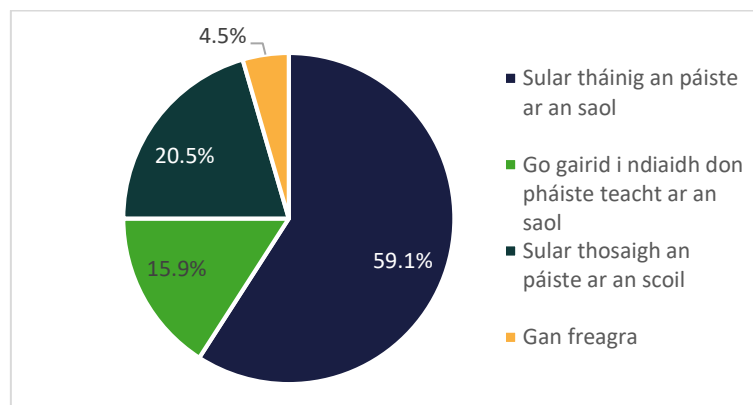
³⁶ Deir 6.9% nach bhfuil a fhios acu nó nach bhfuil tuairim láidir acu i leith an ráitis seo agus níor fhreagair 14.4% an cheist.

Figiúr 5.49: Fáthanna leis an gCinneadh Comhfhiosach

In ainneoin go dtuairiscíonn 57 duine de na 82 rannpháirtí a d'fhreagair an cheist seo go labhraíonn siad Béarla amháin nó Béarla den chuid is mó lena bpáistí, ní luann ach deichniúr nó 17.5% acu sin fáthanna a léiríonn meon diúltach i leith na Gaeilge nó a thugann le fios go ndearnadh cinneadh comhfhiosach Béarla a labhairt leis an gclann.

Deir 59.1% de na 88 duine a rinne cinneadh comhfhiosach go ndearna siad an cinneadh seo sular tháinig an páiste ar an saol:

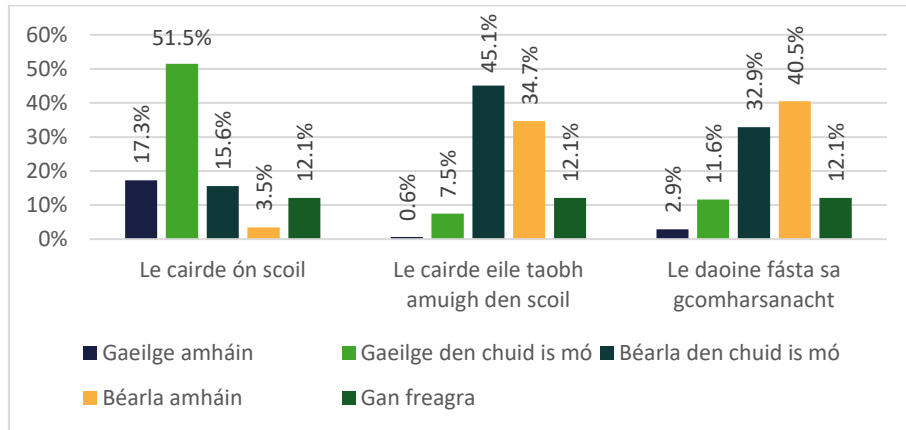
Figiúr 5.50: Cinneadh Comhfhiosach - Cén uair?

Má bhreathnaítear ar na rannpháirtithe a deir go bhfuil Gaeilge líofa nó Gaeilge réasúnta maith acu, i. na rannpháirtithe a bhfuil sé de chumas acu Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó a labhairt lena bpáistí, is cosúil go bhfuil comhghaol ann idir an cinneadh comhfhiosach, agus, go deimhin, an uair a rinneadh an cinneadh comhfhiosach faoi chleachtas teanga an teaghligh, agus fíorchleachtas teanga sa teaghlach. Den deichniúr rannpháirtithe a bhfuil Gaeilge líofa nó réasúnta maith acu agus a labhraíonn Gaeilge amháin lena gclann, deir naonúr (90.0%) acu go ndearna siad cinneadh comhfhiosach faoin rogha teanga sin sular tháinig na páistí ar an saol. I gcás na rannpháirtithe a labhraíonn Gaeilge den chuid is mó lena gclann, deir 66.7% acu go ndearna siad an cinneadh roimh bhreith na bpáistí agus deir 16.7% eile go ndearna siad an cinneadh go gairid i ndiaidh don pháiste teacht ar an saol. Tugtar le fios sna figiúirí seo gur fearr a éiríonn le teaghlach a dhéanann cinneadh

comhfhiosach faoi pholasaí teanga an teaghlaigh sula dtagann na páistí ar an saol cloí leis an gcinneadh sin. Tagann an tátal seo le taighde eile atá déanta ar pholasaí teanga an teaghlaigh in Éirinn agus thar lear (m.sh. Ó Giollagáin et al., 2007b: 28-9; Ó Giollagáin et al., 2007a: 446; King et al., 2008: 915-6; Kirsch, 2011: 104, 109; Ó hIfeárnáin, 2013: 355; Ní Dhúda, 2014: 60; Ní Dhoimhín, 2015: 64-5, srl.)

5.4.3.2. Cleachtas Teanga na bPáistí

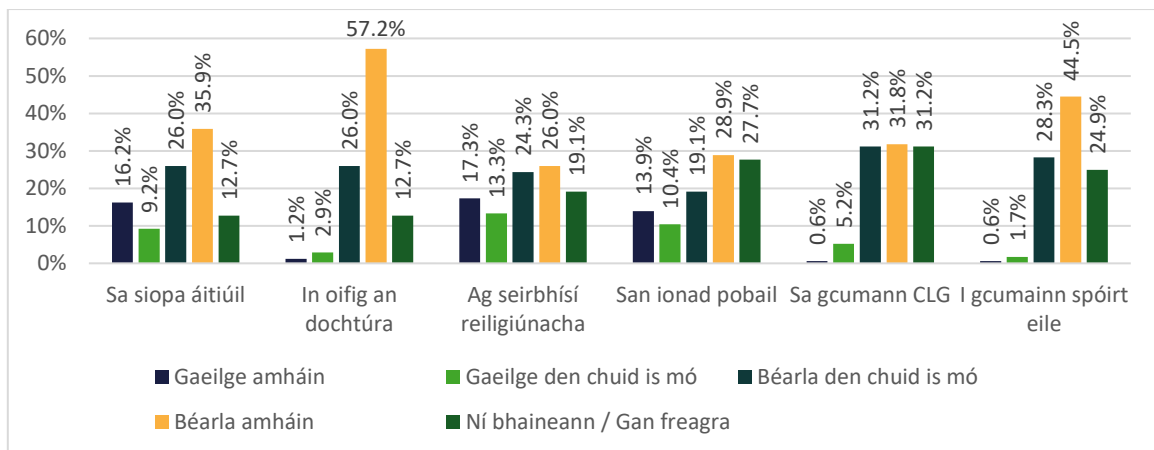
Creideann 79.8% de na rannpháirtithe gur maith lena gcuid páistí a bheith ag labhairt Gaeilge³⁷. Ina dhiaidh sin féin, taispeántar sa bhfigiúr thíos nach ionann é sin agus cleachtas teanga atá fabhrach don Ghaeilge a bheith in uachtar ina measc:

Figiúr 5.51: Cleachtas Teanga na bPáistí (A)

Feictear anseo arís tionchar na scoile ar chleachtas teanga na bpáistí: is mó i bhfad líon na bpáistí a labhraíonn Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó lena gcuid cairde ón scoil (68.8%) ná líon na bpáistí a chleachtann an nós céanna lena gcomhaoisigh agus le daoine fásta taobh amuigh den scoil (8.1% agus 14.5% faoi seach).

Iarradh ar na rannpháirtithe chomh maith an teanga/na teangacha a labhraíonn a gcuid páistí i suíomhanna éagsúla poiblí/sóisialta a shonrú, agus cuirtear na torthaí i láthair sa bhfigiúr thíos:

Figiúr 5.52: Cleachtas Teanga na bPáistí (B)

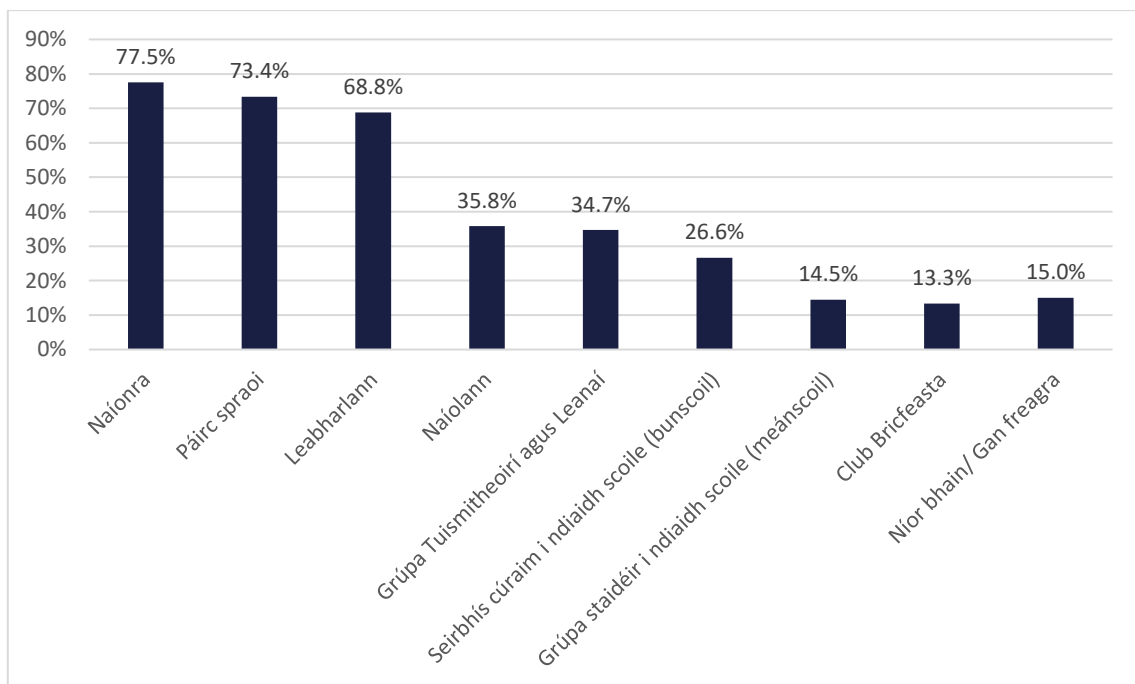
Mar sin, is ag seirbhísí reiligiúnacha agus sa siopa áitiúil is mó a labhraíonn na páistí Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó (30.6% agus 25.4% faoi seach), dar lena dtuismitheoirí/caomhnóirí. Léiríonn sé seo go gcaithfear breathnú sa bplean teanga ar bhealach

³⁷ Tá 2.3% ar a mhalairt de thuairim, deir 5.8% nach bhfuil a fhios acu nó nach bhfuil tuairim láidir acu ina leith agus níor fhreagair 12.1% an cheist.

leis an gcleachtas teanga atá i bhfeidhm sna suíomhanna seo a chaomhnú, a láidriú agus a leathnú amach. Is in oifig an dochtúra, sa gcumann CLG agus i gcumainn spóirt eile is lú a labhraíonn na páistí Gaeilge (4.1%, 5.8% agus 2.3% faoi seach). Sna cumainn spóirt (an CLG san áireamh) ach go háirithe, tá sé tábhachtach dul i bhfeidhm ar an gcleachtas teanga seo mar go mbíonn na páistí ag sóisialú le chéile agus ag cruthú gréasáin shóisialta sna comhthéacsanna sin. B'fhiú go mór teagmháil a dhéanamh leis na cumainn áitiúla spóirt le labhairt faoi fhéidearthachtaí maidir le polasaithe teanga a fhorbairt agus le húsáid na Gaeilge a mhéadú mar mheán cumarsáide.

5.4.4. Seirbhísí agus Tacaíochtaí

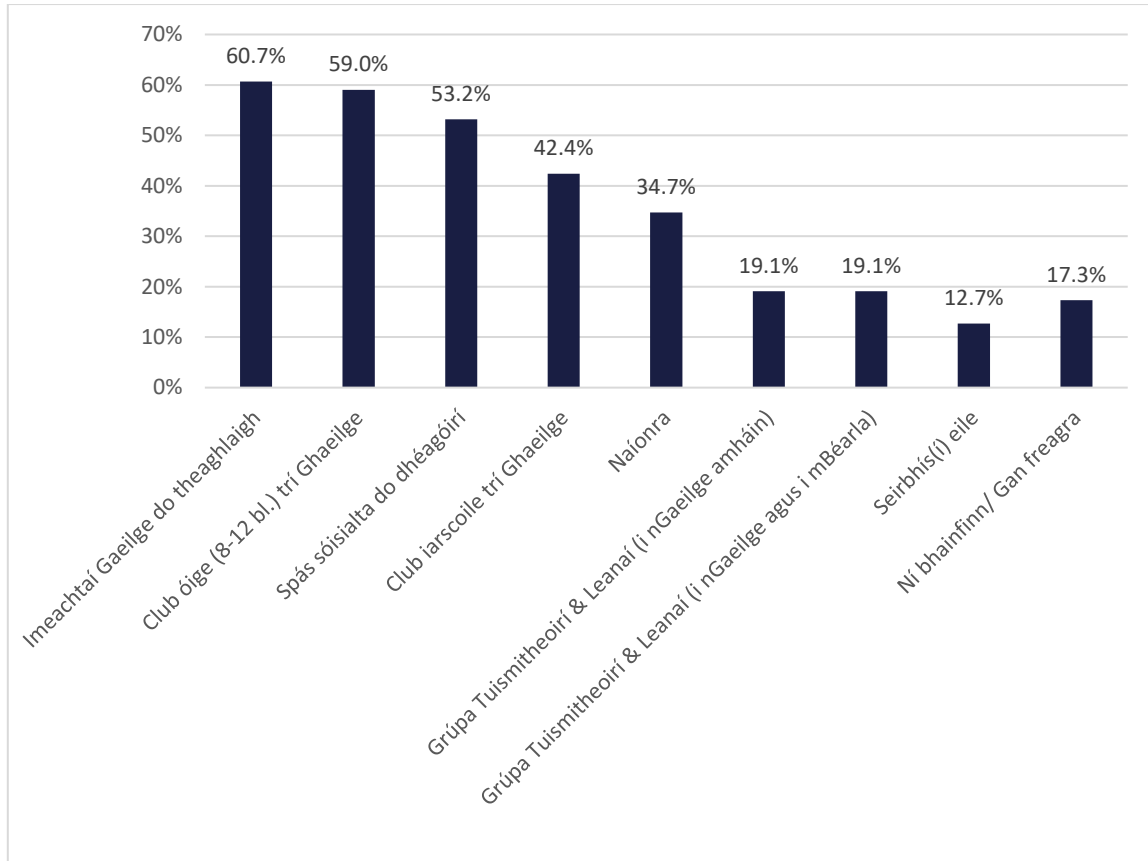
Cuireadh ceist ar na rannpháirtithe faoin úsáid a bhaineann nó a bhain siad as seirbhísí agus tacaíochtaí áitiúla do thuismitheoirí/chaomhnóirí.

Figiúr 5.53: Úsáid Seirbhísí agus Tacaíochtaí Áitiúla

Mar a léirítear sa bhfigiúr thuas, baineann/bhain céatadán ard tuismitheoirí/chaomhnóirí úsáid as naíonra, as páirc spraoi agus as leabharlann. Mar sin, ba chóir breathnú ar sholáthar na seirbhísí sin agus ar úsáid agus ar fheiceálacht na Gaeilge iontu mar chuid den phlean teanga. Is lú i bhfad líon na dtuismitheoirí/chaomhnóirí a deir go mbaineann/gur bhain siad úsáid as naíolann, as grúpaí do thuismitheoirí le páistí óga agus as seirbhísí do pháistí a chuirtear ar fáil tríd an scoil. Don phlean teanga, is gá breathnú ar sholáthar reatha na seirbhísí sin go bhfeicfead an bhfuil éileamh ann sa bpobal ar a leithéid agus má bhíonn, agus an féidir iad a leasú sa gcaoi go bhfeilfidh siad níos fearr do thuismitheoirí/chaomhnóirí an LPT. Agus bearta á gceapadh sa bplean teanga i dtaca le seirbhísí den chineál seo, moltar breathnú ní hamháin ar sholáthar na seirbhísí taobh istigh den LPT ach sna bailte máguaird chomh maith, an Uaimh, Baile Átha Búí, Baile Átha Troim agus Ceanannas mar shampla.

Cuireadh ceist ar na tuismitheoirí/chaomhnóirí chomh maith cé na seirbhísí agus na tacaíochtaí a mbainfidís úsáid astu dá mbeidís ar fáil go háitiúil. Mar a léirítear thíos, bheadh éileamh ann ar imeachtaí do theaghlaigh agus ar dheiseanna neamhfhoirmiúla sóisialaithe do pháistí agus do dhéagóirí ach go háirithe:

Figiúr 5.54: Seirbhísí agus Tacaíochtaí Eile

Deir níos mó ná an tríú cuid de na tuismitheoirí/caomhnóirí (34.7%) go mbainfidís úsáid as naíonra dá mbeadh ceann ar fáil go háitiúil. Cé go bhfuil naíonra ar fáil i Ráth Chairn, cuireadh deireadh leis an naíonra a bhíodh ag feidhmiú i mBaile Ghib in 2016. Is léir ó na figiúirí seo go mbeadh spéis ag tuismitheoirí an LPT a gcuid páistí a chur chuig naíonra agus gur chóir, dá bharr, breathnú ar fhéidearthachtaí maidir le naíonra a athbhunú i mBaile Ghib. Chomh maith leis sin, d'fhéadfaí comhoibriú leo siúd a bheadh ag stiúradh an phróisis pleanála teanga do na Bailte Seirbhíse Gaeltachta, an Uaimh agus Baile Átha Buí, le cinntiú go bhfuiltear ag freastal ar riachtanais an lín aird tuismitheoirí/caomhnóirí ón LPT atá ag obair sna ceantair sin (féach rannóg 5.4.1.1).

Deir 22 tuismitheoir/caomhnóir go mbainfidís úsáid as seirbhísí 'eile'. Tugtar forléargas ar na seirbhísí a luaitear sa tábla thíos:

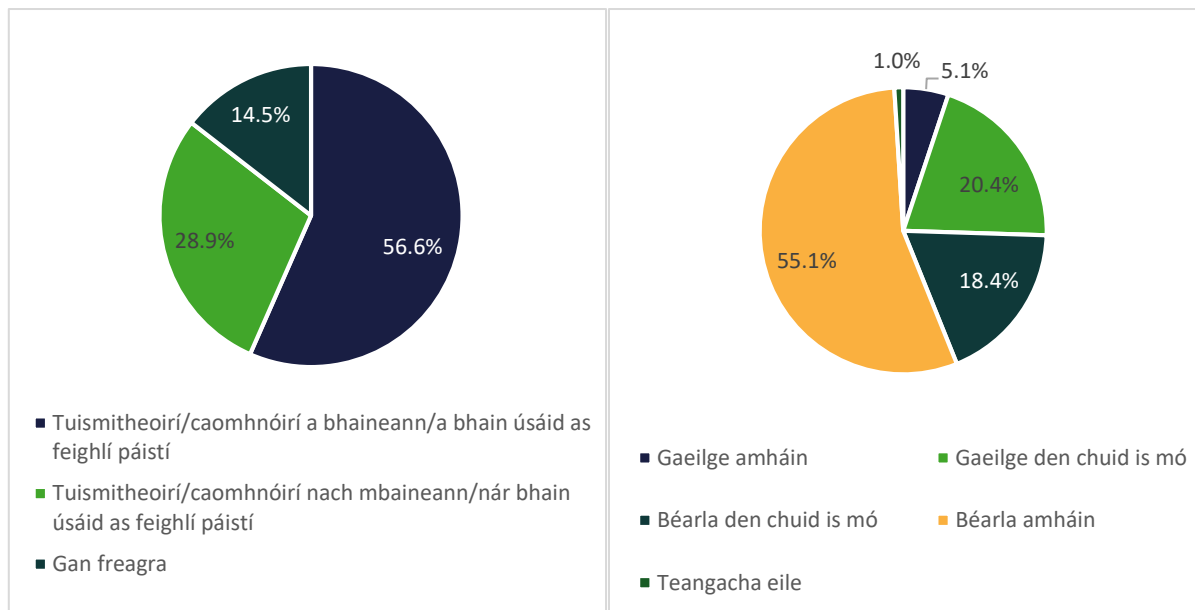
Seirbhís	Líon	Céatadán (as 22)
Ranganna/deiseanna neamhfhoirmiúla foghlama Gaeilge do thuismitheoirí/chaomhnóirí/do dhaoine fásta	10	45.5%
Club óige do dhéagóirí a bheadh á reáchtáil i gcaitheamh na bliana uilig/imeachtaí do pháistí/do theaghligh	8	36.4%
Deiseanna sóisialta trí Ghaeilge do thuismitheoirí/chaomhnóirí	3	13.6%
Coinníoll teanga a bheith le cead pleanála sa LPT	1	4.5%
Feighlithe linbh le Gaeilge a bheith ar fáil	1	4.5%
Naíolann	1	4.5%

Tábla 5.9: Seirbhísí Eile

5.4.4.1. Feighlithe Páistí

Tuairiscíonn tromlach na dtuismitheoirí/caomhnóirí (98 duine nó 56.6%) go mbaineann/go mbainidís úsáid as feighlí páistí. Deir an ceathrú cuid acu sin (25.6%) go labhraíonn/go

labhraíodh an feighlí Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó lena bpáistí agus 73.5% acu go labhraíonn/go labhraíodh an feighlí Béarla amháin nó Béarla den chuid is mó:

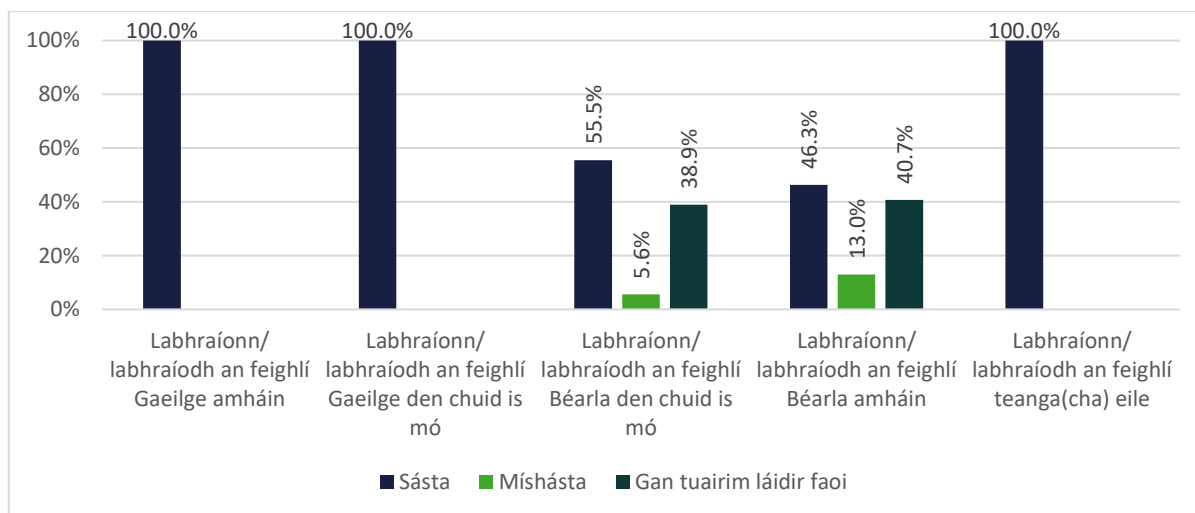

Figíur 5.55: Úsáid Feighlithe Páistí

Figíur 5.56: Cleachtas Teanga na bhFeighlithe Páistí

Maíonn 62.2% de na 98 rannpháirtí go bhfuil/go raibh siad sásta le cleachtas teanga an fheighlí páistí, 8.2% nach bhfuil/nach raibh, agus 29.6% nach bhfuil/nach raibh tuairim láidir acu ina leith.

Deir 100.0% de na 25 rannpháirtí a labhraíonn/a labhraíodh a bhfeighlithe Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó lena bpáistí go bhfuil/go raibh siad sásta leis an gcleachtas sin. I gcás na rannpháirtithe a labhraíonn/a labhraíodh a bhfeighlithe Béarla amháin nó Béarla den chuid is mó, titeann an céatadán sin go dtí 48.6%:

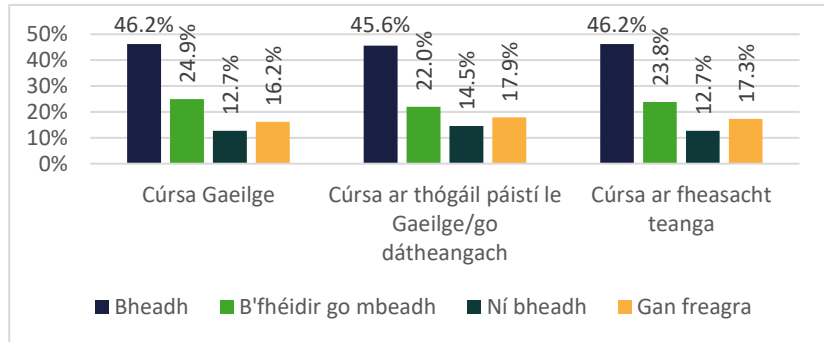

Figíur 5.57: Tuairim na dTuismitheoirí/Caomhnóirí ar Chleachtas Teanga an Fheighlí Páistí

5.4.4.2. Cúrsaí

Cuireadh ceist ar na tuismitheoirí/caomhnóirí an mbeadh spéis acu freastal ar chúrsaí nó ar cheardlanna ar ábhair éagsúla. Léiríonn a gcuid freagraí go mbeadh formhór na

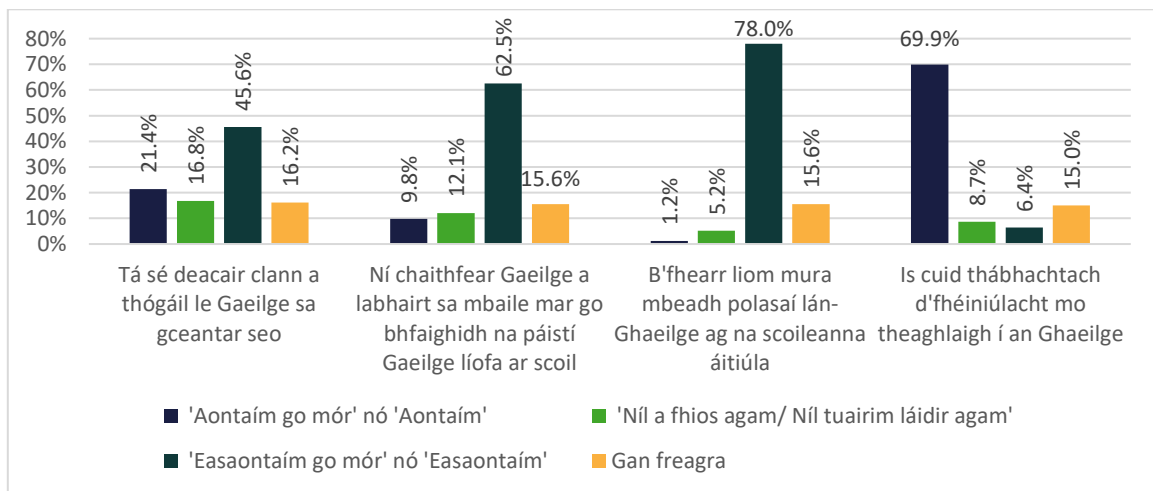
rannpháirtithe toilteanach freastal ar chúrsa nó ar cheardlann ar na hábhair a luadh. Dá bharr sin, ba chóir breathnú mar chuid den phlean teanga ar sholáthar cúrsaí sa LPT, ar fhéidearthachtaí maidir le cúrsaí nó le ceardlanna a reáchtáil agus ar bhealaí leis na cúrsaí nó na ceardlanna sin a chur in oiriúint do thuismitheoirí/chaomhnóirí.

Figiúr 5.58: Cúrsaí

5.4.5. Dearcadh i leith na Gaeilge

Léirítear thíos dearcadh na dtuismitheoirí/chaomhnóirí i leith ceithre ráiteas éagsúla a bhaineann le cúrsaí Gaeilge:

Figiúr 5.59: Dearcadh na dtuismitheoirí/Caomhnóirí (A)

Ní aontaíonn ach beirt rannpháirtithe gurbh fhearr leo mura mbeadh polasaí lán-Ghaeilge i bhfeidhm i scoileanna an LPT. Léiríonn sé seo go bhfuil tacaíocht fhorleathan ann i measc tuismitheoirí/chaomhnóirí an LPT don phróiseas aitheantais do scoileanna Gaeltachta (*Polasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022*)³⁸.

Mar a bheifí ag súil leis, is rannpháirtithe atá ar bheagán Gaeilge nó nach bhfuil aon Ghaeilge acu 76.5% de na 17 nduine a aontaíonn nach gcaithfear Gaeilge a labhairt sa mbaile mar go bhfaighidh na páistí Gaeilge líofa ar scoil agus 54.5% den 11 duine a easaontaíonn gur cuid thábhachtach d'fhéiniúlacht a dteaghlach í an Ghaeilge.

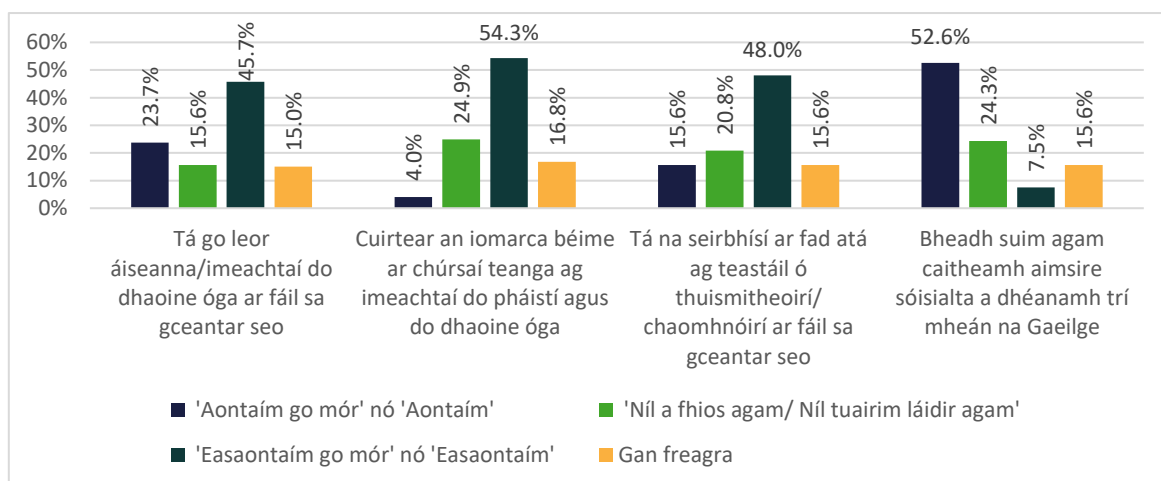
De na rannpháirtithe a labhraíonn Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó lena bpáistí, aontaíonn 42.3%³⁹ acu go bhfuil sé deacair clann a thógáil le Gaeilge sa LPT. Maidir leis na rannpháirtithe a labhraíonn Béarla amháin nó Béarla den chuid is mó lena bpáistí,

³⁸ Caithfear cuimhneamh, áfach, gur tuismitheoirí/chaomhnóirí iad formhór na rannpháirtithe a bhfuil a gcuid páistí ag freastal ar scoil Ghaeilge nó ar naíonra Gaeilge. Scaipeadh ceistneoirí trí naíonra amháin atá ag feidhmiú trí Bhéarla, ach níor ghlac an t-aon scoil Bhéarla sa LPT páirt sa taighde seo.

³⁹ Céatadán bunaithe ar líon na rannpháirtithe a labhraíonn Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó lena bpáistí agus a d'fhreagair an cheist seo, $n = 26$.

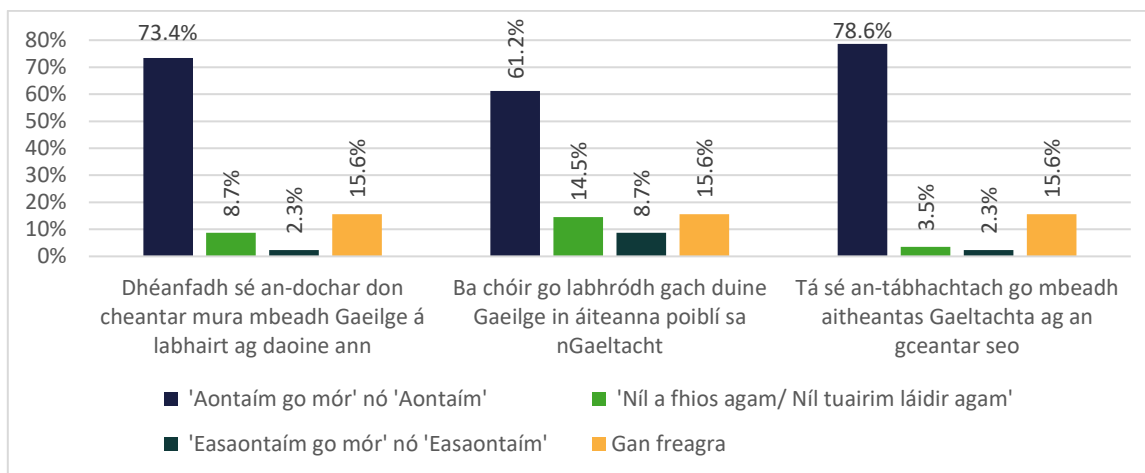
easaontaíonn 78.3%⁴⁰ acu go bhfuil sé deacair clann a thógáil le Gaeilge. Tá sé le tuiscint ó na figiúirí seo gurbh fhiú feasacht a ardú ar na castachtaí a bhaineann le tógáil clainne le mionteanga i measc an phobail i gcoitinne le cinntiú go dtuigfear agus go dtacófar le bearta an phlean teanga.

Ar an iomlán, ceapann an chuid is mó de na rannpháirtithe nach bhfuil dóthain áiseanna agus imeachtaí do dhaoine óga, ná dóthain seirbhísí do thuismitheoirí/chaomhnóirí, ar fáil sa LPT. Tagann an dearcadh seo leis na figiúirí a phléitear i rannóg 5.4.4 i dtaca le cúrsaí teanga, ní chreideann tromlach na dtuismitheoirí/chaomhnóirí go gcuirtear an iomarca béime ar an nGaeilge ag imeachtaí do pháistí agus do dhaoine óga. Chomh maith leis sin, maíonn tromlach na dtuismitheoirí/chaomhnóirí go mbeadh spéis acu páirt a ghlacadh i ngníomhaíochtaí sóisialta trí Ghaeilge:

Figiúr 5.60: Dearcadh na dtuismitheoirí/Caomhnóirí (B)

Léiríonn dearcadh na rannpháirtithe ar cheisteanna Gaeilge agus Gaeltachta go bhfuil tacaíocht ghinearálta ann i measc na dtuismitheoirí/chaomhnóirí don phlean teanga sa LPT:

Figiúr 5.61: Dearcadh na dtuismitheoirí/Caomhnóirí (C)

5.4.5.1. Smaointe Eile

Iarradh ar na thuismitheoirí/chaomhnóirí smaointe nó tuairimí breise a roinnt ag deireadh an cheistneora maidir le rudaí ba mhaith leo a fheiceáil sa bplean teanga, agus thug 19 rannpháirtí (11.0% den sampla iomlán) freagra bailí ar an gceist seo. Tugtar sa tábla thíos na

⁴⁰ Céatadán bunaithe ar líon na rannpháirtithe a labhraíonn Béarla amháin nó Béarla den chuid is mó lena bpáistí agus a d'fhreagair an cheist seo, $n = 83$.

téamaí lena mbaineann na freagraí agus an líon rannpháirtithe a luann gach téama. Tá tuilleadh sonraí maidir le freagraí na rannpháirtithe ar fáil in Aguisín I.

Téama	Líon rannpháirtithe ⁴¹	
Sóisialú	8	(42.1%)
Deiseanna foghlama/úsáide	6	(31.6%)
Tacaíochtaí eile	5	(26.3%)
Cainteoirí T1	3	(15.8%)

Figiúr 5.62: Smaointe/Tuairimí Eile

⁴¹ Céatadáin bunaithe ar na 19 nduine a thug freagra bailí ar an gceist seo.

5.5. Múinteoirí Scoile

5.5.1. Eolas Ginearálta faoi na Scoileanna

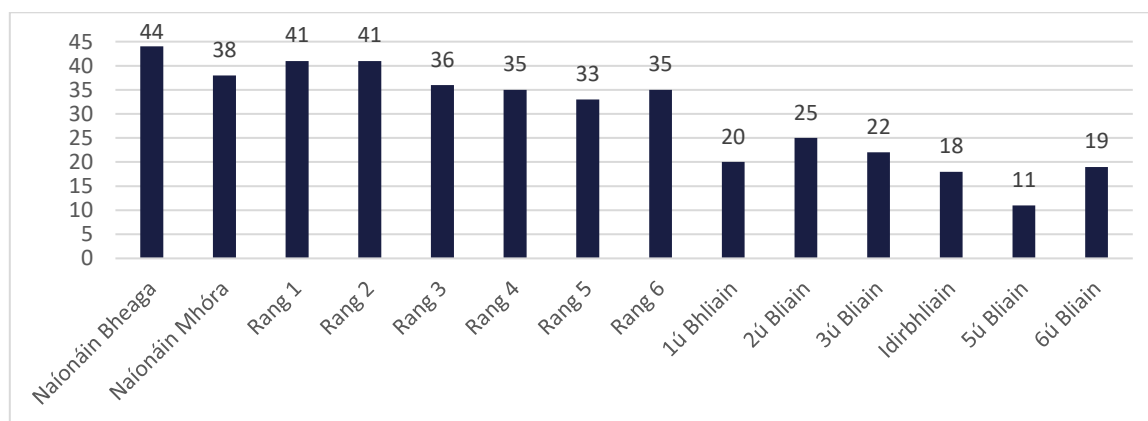
5.5.1.1. Líon Foirne agus Daltaí

Léirítear sa tábla thíos líon na ndaoine atá ag obair (go lánaimseartha nó go páirtaimseartha) i scoileanna an cheantair:

	Líon iomlán foirne	Líon foirne le Gaeilge Íofa
Múinteoirí Ranga/Ábhair	25	22
Cúntóirí Teanga	3	3
Múinteoirí Acmhainne/Tacaíochta Foghlama	5	4
Foireann eile (foireann oifige san áireamh)	9	6
Iomlán	42	35

Tábla 5.10: Líon Foirne

Tá 303 dalta ag freastal ar an dá bhunscoil sa LPT agus 115 dalta ag freastal ar an iarbhunscoil. Tugtar briseadh síos de réir ranga/bliana sa bhfigiúr thíos:

Figiúr 5.63: Líon Daltaí

Cuireadh ceist ar phríomhoide na hiarbhunscoile faoin áit as a dtagann daltaí na scoile agus tuairiscíonn sé gur ón Uaimh, ó Bhaile Átha Troim agus ó Bhaile Átha Buí a thagann a bhformhór. Fágann sé sin nach bhfuil cónaí ar fhorhór dhaltaí na hiarbhunscoile sa LPT.

Tá rang amháin faoi chúram gach múinteora i gceann amháin de na bunscoileanna (meánmhéid ranga: 11 dalta) agus dhá rang faoi chúram gach múinteora sa mbunscoil eile (meánmhéid ranga: 27 dalta). 19 ndalta an meánlíon dalta i ngach bliain san iarbhunscoil agus seo a leanas na hábhair a mhúintear sa scoil sin:

Béarla, bitheolaíocht, ceimic, ceol, corpoideachas/spórt, eacnamaíocht bhaile, ealaín, eolaíocht, eolaíocht talmhaíochta, fisic, fisic agus ceimic, Fraincis, Gaeilge, Gearmáinis, grafaic theicniúla, grafaic dheartha agus chumarsáide, matamaitic, matamaitic fheidhmeach, oideachas reiligiúnach, OSPS, OSSP, ríomhaireacht, staidéar foirgníochta, staidéar gnó, stair, teicneolaíocht ábhar (adhmad), tíreolaíocht, treoir.

5.5.1.2. Cleachtas Teanga sna Scoileanna

Tuairiscíonn an bheirt príomhoidí bunscoile go múintear na hábhair ar fad sa scoil (seachas an Béarla/teangacha eile) trí Ghaeilge. San iarbhunscoil múintear formhór na n-ábhar trí Ghaeilge, ach amháin Fraincis, Staidéar Gnó agus Béarla. Maítear gurb í an Ghaeilge an ghnáth-theanga chumarsáide a bhíonn ag na múinteoirí i ngach scoil.

5.5.1.3. Polasaí Teanga na Scoileanna

Nuair a bhíonn nótaí le scríobh chuig tuismitheoirí/caomhnóirí, tuairiscítear go scríobhtar iad i nGaeilge amháin i gcás ceann amháin de na scoileanna, scríobhtar na nótaí go dátheangach (Gaeilge agus Béarla) i scoil eile agus deir príomhoide amháin go n-úsáidtear Gaeilge ach amháin má bhíonn a fhios ag an scoil nach bhfuil Gaeilge ag an duine. Úsáidtear Gaeilge amháin ar stáiseanóireacht dhá scoil agus Gaeilge agus Béarla i gcás an tríú scoil. Faigheann dhá scoil aíonna a labhraíonn i nGaeilge leis na daltaí 'nuair is féidir', ach deir an scoil eile nach bhfuil a leithéid de pholasaí acu.

Deir an triúr príomhoidí go bhfuil polasaí teanga leagtha amach i scríbhinn ag an scoil. Léirítear sa tábla thíos an bhliain ar leagadh amach na polasaithe ar dtús agus an bhliain a ndearnadh uasdátú ar na polasaithe:

	An bhliain ar scríobhadh an polasaí	An bhliain a ndearnadh uasdátú ar an bpolasaí
Scoil A	1998	-
Scoil B	2002	2014
Scoil C	1986	2014

Tábla 5.11: Polasaithe Teanga na Scoileanna

Ní deir ach príomhoide amháin go bhfuil cóipeanna de pholasaí teanga na scoile ar fáil sa seomra foirne, agus ní chuirtear cóipeanna den pholasaí teanga ar fáil sna seomraí ranga in aon cheann de na scoileanna. I gcás scoil amháin tugtar cóipeanna de pholasaí teanga na scoile do thuismitheoirí/chaomhnóirí dhaltáí na scoile. Tuairiscíonn an dá scoil eile nach dtugtar cóip den pholasaí teanga do na thuismitheoirí/caomhnóirí, ach sonraíonn príomhoide amháin go bhfuil an polasaí teanga ar fáil do thuismitheoirí/chaomhnóirí ar shuíomh gréasáin na scoile.

Deir an bheirt príomhoidí bunscoile go bhfuil an luath-thumoideachas i bhfeidhm sa scoil, agus tá sé i gceist ag gach scoil sa LPT cur isteach ar aitheantas mar Scoil Ghaeltachta faoin *bPolasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022*.

5.5.1.4. Deacrachtaí agus Dúshláin

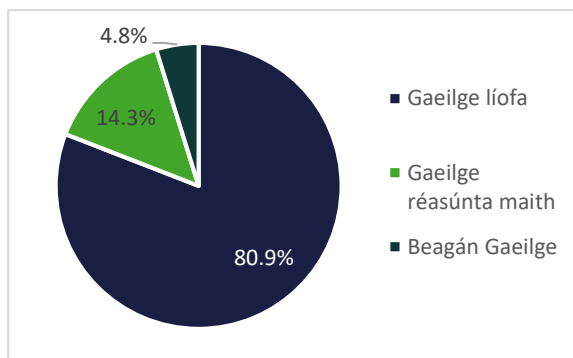
Iarradh ar na príomhoidí cur síos a dhéanamh ar na deacrachtaí is mó, dar leo féin, a bhíonn ag an scoil ó thaobh úsáid agus chur chun cinn na Gaeilge de. Seo a leanas na pointí a luaitear:

- Go bhfuil an iomarca Béarla thart ar na páistí taobh amuigh de thimpeallacht na scoile agus nach bhfuil dóthain imeachtaí/deiseanna neamhfhoirmiúla sóisialta á gcur ar fáil dóibh trí Ghaeilge taobh amuigh den scoil;
- Gur deacair múinteoirí le Gaeilge líofa a earcú;
- Nach bhfuil Gaeilge ag go leor de na thuismitheoirí/caomhnóirí agus gur deacair iad a spreagadh le Gaeilge a fhoghlaim/a úsáid;
- Nach féidir i gcónaí gnó a dhéanamh trí mheán na Gaeilge leis an Roinn Oideachais; agus
- Nach mbíonn caighdeán Gaeilge sách ard ag cuid de na cigirí a thagann chuig an scoil.

5.5.2. Cumas Teanga

5.5.2.1. Múinteoirí

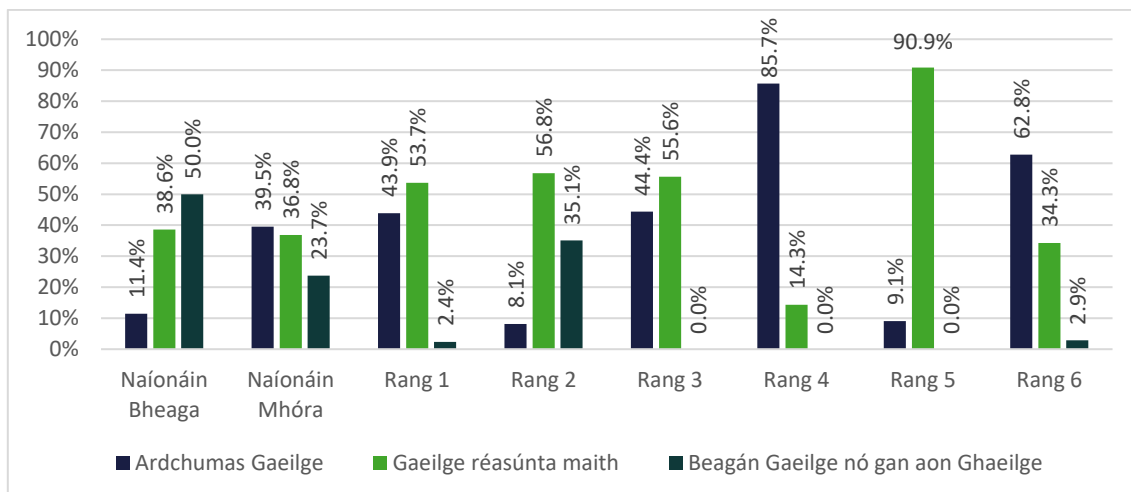
Tuairiscíonn formhór mór na múinteoirí (80.9%) go bhfuil Gaeilge líofa acu. Deir 100.0% de na múinteoirí bunscoile go bhfuil Gaeilge líofa acu, agus i measc na rannpháirtithe iarbhuscoile tá Gaeilge líofa, Gaeilge réasúnta maith agus beagán Gaeilge ag 55.6%, 33.3% agus 11.1% faoi seach. Féintuairisciú atá i gceist leis na figiúirí seo áfach, agus braitheann na staitisticí ar shainmhíniú gach múinteora aonair ar an rud is ‘Gaeilge líofa’, ‘Gaeilge réasúnta maith’ agus ‘beagán Gaeilge’ ann dá bharr.

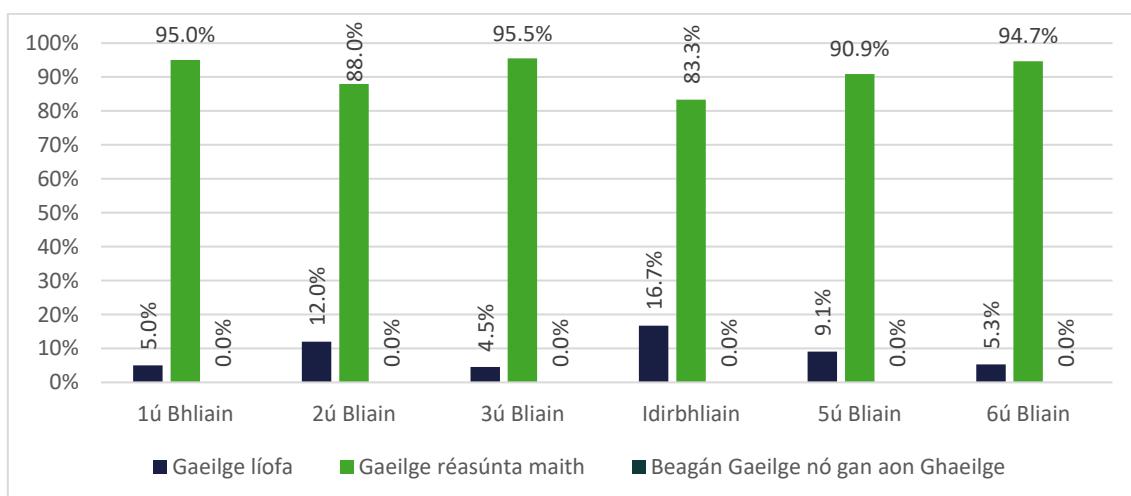
Figiúr 5.64: Cumas Gaeilge na Múinteoirí

5.5.2.2. Daltaí

Léirítear sa dá fhiúir thíos an t-eolas a thug na múinteoirí⁴² maidir le cumas Gaeilge a gcuid daltaí:

Figiúr 5.65: Cumas Gaeilge na nDaltaí Bunscoile

Figiúr 5.66: Cumas Gaeilge na nDaltaí Iarbhuscoile

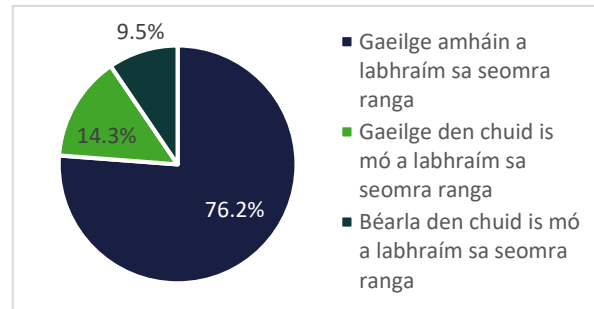
⁴² I gcás na hiarbhuscoile, is é an príomhoide a thug an t-eolas.

Mar a fheictear thuas, tá difríocht mhór idir freagraí na múinteoirí bunscoile agus freagraí an príomhoide iarbhunscoile. Is féidir go mbaineann an difríocht seo le héagsúlacht tuiscintí ar an rud is 'Gaeilge líofa', 'Gaeilge réasúnta maith', srl. ann, nó leis an líon ard daltaí a thagann ó thaobh amuigh den LPT le freastal ar an iarbhunscoil (féach rannóg 5.5.1), go háirithe mar ghrubh fhéidir nach mbeadh go leor acu tar éis freastal ar bhunscoil Ghaeltachta. Ina dhiaidh sin féin, léiríonn freagraí na múinteoirí go bhfuil ag éirí le scoileanna an LPT cumas Gaeilge na ndaltaí a ardú go ginearálta agus líon na ndaltaí atá ar bheagán Gaeilge nó nach bhfuil aon Ghaeilge acu a laghdú i gcaitheamh na mblianta scoile.

5.5.3. Cleachtas Teanga

5.5.3.1. Múinteoirí

San iomlán, maíonn 76.2% de na múinteoirí go labhraíonn siad Gaeilge amháin sa seomra ranga. De na 12 mhúinteoir bunscoile, deir 11 duine acu (91.7%) go labhraíonn siad Gaeilge amháin sa seomra ranga (ach amháin sa rang Béarla), agus duine amháin (8.3%) go labhraíonn sé/sí Gaeilge den chuid is mó. I gcás na hiarbhunscoile, deir cúigear (55.6%) go labhraíonn siad Gaeilge amháin sa seomra ranga, beirt (22.2%) go labhraíonn siad Gaeilge den chuid is mó agus beirt eile (22.2%) go labhraíonn siad Béarla den chuid is mó. Mar a bheifí ag súil leis ní deir ceachtar den bheirt a labhraíonn Béarla den chuid is mó go bhfuil Gaeilge líofa aige/aici.

Figióir 5.67: Cleachtas Teanga na Múinteoirí

Cuireadh ceist ar na múinteoirí nach labhraíonn Gaeilge amháin sa seomra ranga cé na príomhchúiseanna atá leis sin:

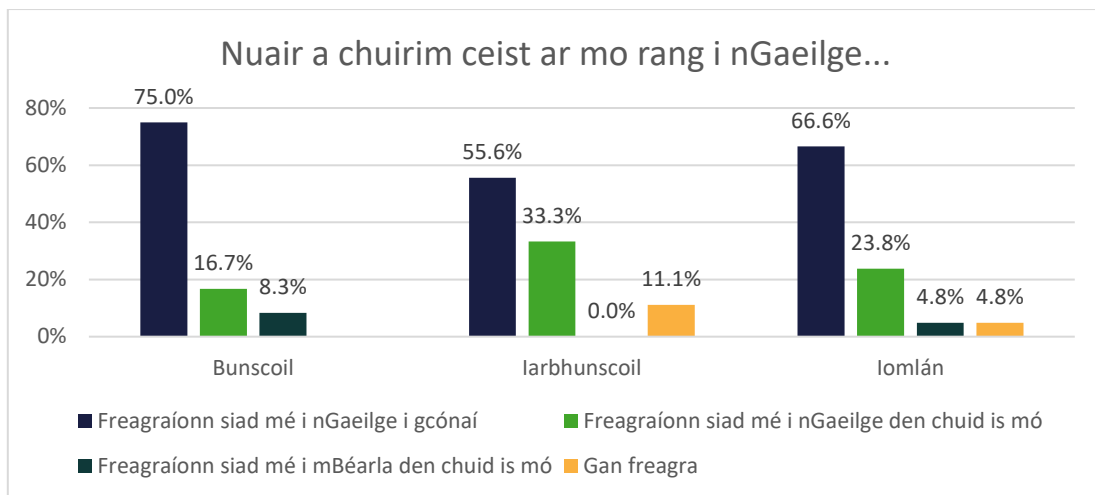
Cúis	Líon múinteoirí
Tá sé níos nádúrtha dom cuid den sainfhoclóir a bhaineann le heolaíocht, tíreolaíocht, stair, srl. a úsáid i mBéarla	2
Tá faifíos orm nach dtuigfeadh cuid de na ndaltaí mé mura labhróinn ach Gaeilge leo	2
Tá sé níos éasca Béarla a labhairt leis na daltaí ná Gaeilge	1
Cúis eile	1

Tábla 5.12: Cúiseanna

5.5.3.2. Daltaí

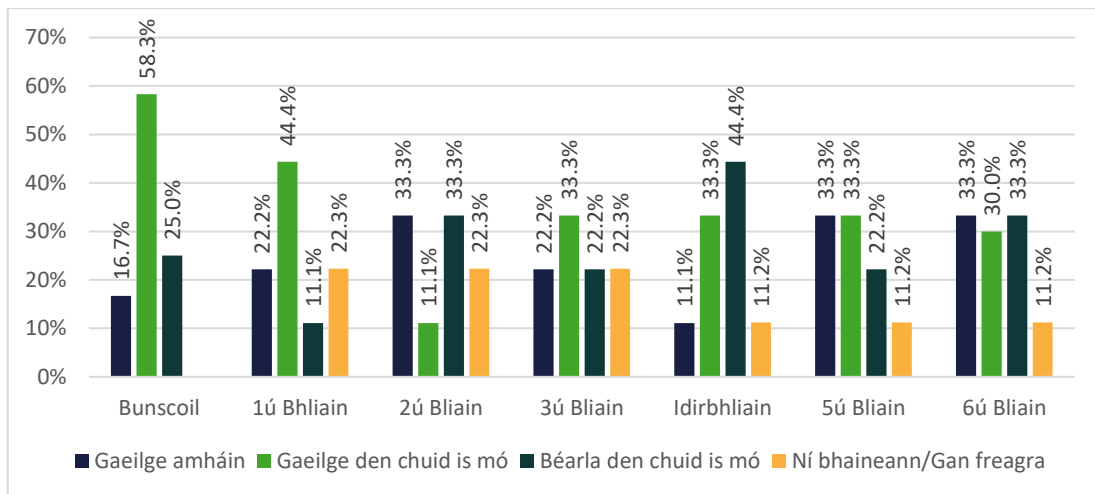
Taobh istigh den scoil

Mar a fheictear sa bhfigiúr thíos, bíonn cleachtas teanga réasúnta fabhrach don Ghaeilge i bhfeidhm i measc na ndaltaí agus iad ag plé leis an múinteoir taobh istigh den seomra ranga. Tá rátaí úsáide Gaeilge níos airde i measc na ndaltaí bunscoile ná daltaí iarbhunscoile agus iad ag plé leis an múinteoir in ainneoin go bhfuil cumas Gaeilge níos ísle ag na daltaí sin ar an meán (féach rannóg 5.5.2.2). Tacaíonn na torthaí seo leis an teoiric gur mó tionchar a bhíonn ag bainisteoirí teanga ar dhaltaí atá níos óige (i. in aois na bunscoile).

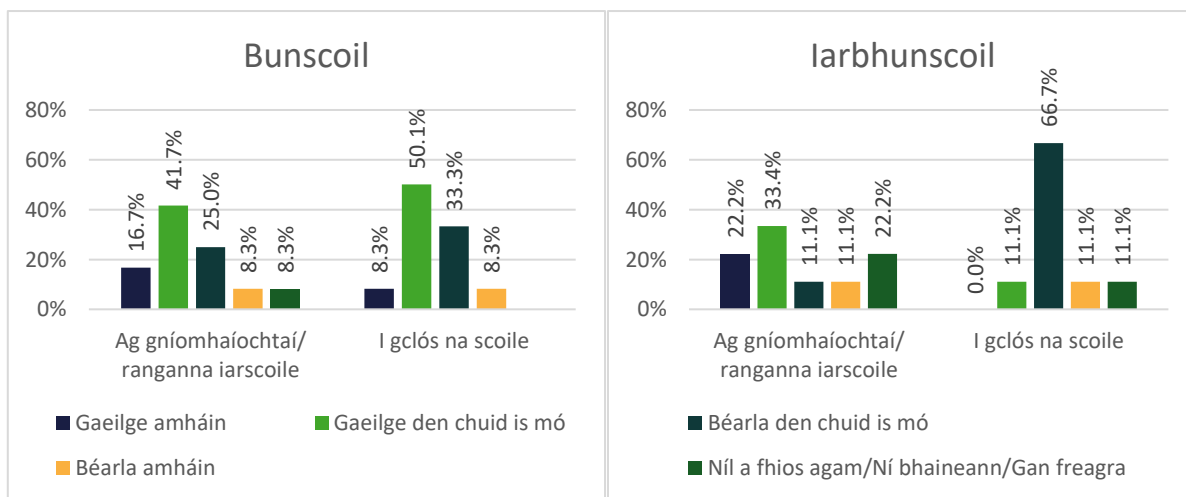
Figiúr 5.68: Cleachtas Teanga na nDaltaí taobh istigh den Seomra Ranga (A)

Agus iad ag caint ina measc féin sa seomra ranga, áfach, is airde i bhfad líon na ndaltaí a labhraíonn Béarla den chuid is mó. Mar a léirítear sa bhfigiúr thíos, tá treocht ghinearálta ann chomh maith go dtéann úsáid an Bhéarla i dtreise de réir mar a éiríonn na daltaí níos sine:

Figiúr 5.69: Cleachtas Teanga na nDaoine Óga taobh istigh den Seomra Ranga (B)

Léirítear sa taighde seo go dtagann laghdú ar na rátaí úsáide Gaeilge i gcomhthéacs na scoile nuair a imíonn na daltaí ó na seomraí ranga:

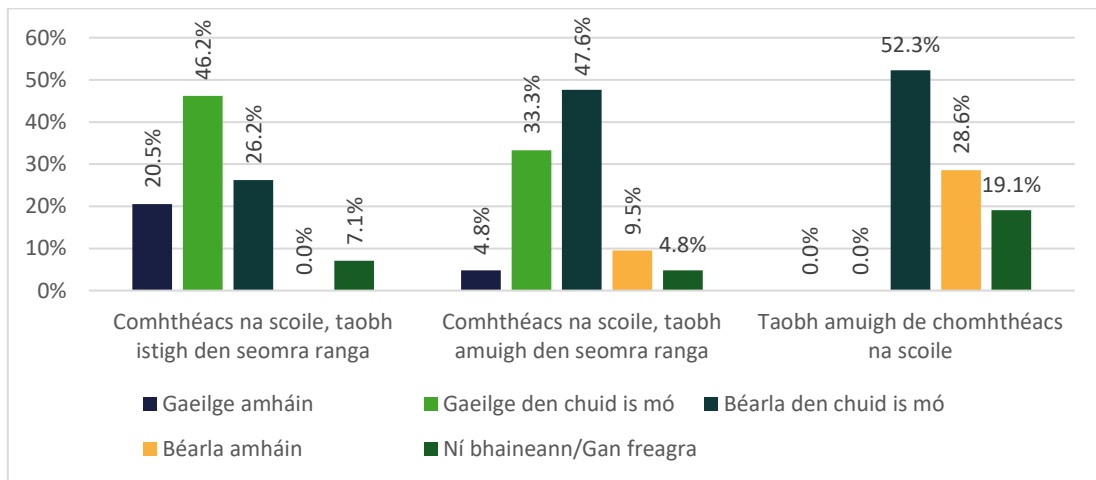

Figiúr 5.70: Cleachtas Teanga i gComhthéacs Scoile (taobh amuigh den seomra ranga)

Glactar leis go mbaineann an laghdú seo le tionchar bainisteoirí teanga: ag gníomhaíochtaí/ranganna iarscoile, bíonn na daltaí fós i dtimpeallacht leathfoirmiúil agus cé nach bhfuil na rátaí úsáide Gaeilge chomh hard agus a bhíonn siad sa seomra ranga (i. timpeallacht níos foirmiúla), is léir go bhfuil tionchar á imirt ag múinteoirí/cinnirí/traenálaithé ar chleachtas teanga na ndaltaí. I gclós na scoile, is timpeallacht an-neamhfoirmiúil a bhíonn i gceist agus tá a rian sin le feiceáil ar chleachtas teanga na ndaltaí agus iad ann.

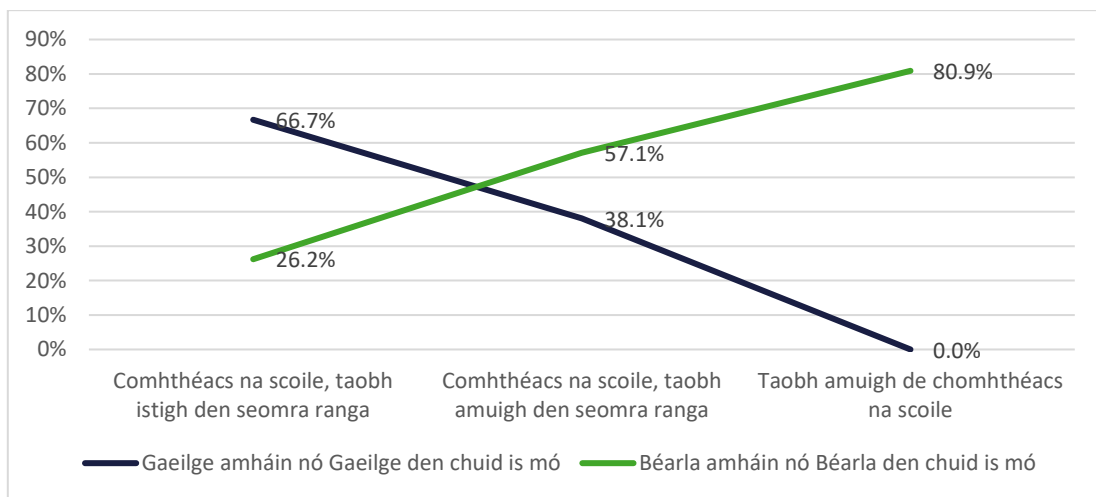
Taobh amuigh den scoil

Mar a thaispeántar thíos, tagann titim mhór ar phatrúin úsáide Gaeilge na ndaltaí agus iad imithe ó chomhthéacs na scoile agus ón mbainistiú teanga atá mar chuid den timpeallacht sin. Déantar comparáid anseo idir cleachtas teanga na ndaltaí ina measc féin agus iad 1) taobh istigh den seomra ranga, 2) taobh amuigh den seomra ranga ach fós i gcomhthéacs na scoile (i. i gclós na scoile) agus 3) taobh amuigh de chomhthéacs na scoile:

Figiúr 5.71: Cleachtas Teanga na nDaltaí i gComhthéacsanna Éagsúla (A)

Mar sin, faigheann an Béarla an lámh in uachtar ar an nGaeilge in idirghníomhaíochtaí sóisialta na ndaltaí chomh luath agus a imíonn siad ón seomra ranga:

Figiúr 5.72: Cleachtas Teanga na nDaltaí i gComhthéacsanna Éagsúla (B)

Gréasáin Teanga

Deir 12 mhúinteoir (57.1%) go bhfuil grúpa daltaí faoi leith ina gcuid ranganna a labhraíonn Gaeilge den chuid is mó eatarthu féin. Is múinteoirí bunscoile iad seachtar acu sin agus tá cúigear ag múineadh san iarbhunscoil. Déantar rangú ar an gcur síos a thugann na múinteoirí ar na grúpaí sin sa tábla thíos:

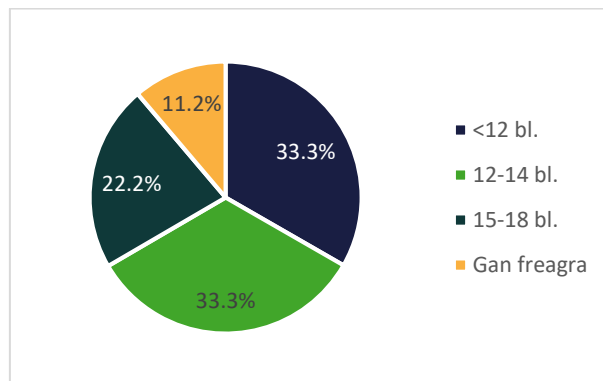
Cur síos	Líon múinteoirí	
Cainteoirí dúchais Gaeilge, daltaí a bhfuil cónaí orthu sa nGaeltacht	9	75.0%
Daltaí díograiseacha/cumasacha, daltaí le spéis sa nGaeilge	4	33.3%
Daltaí a dhéanann gníomhaíochtaí/caitheamh aimsire le chéile (club díospóireachta, grúpa sean-nós, peil, ceol)	3	25.0%
Cailíní	2	16.7%
Daltaí a bhfuil gaol eatarthu	1	8.3%

Tábla 5.13: Cineál na nGréasán

Ábhar dóchais is ea é go n-aithníonn cuid de na múinteoirí (fiú más líon beag é) go mbíonn an Ghaeilge in uachtar i measc daltaí áirithe a dhéanann caitheamh aimsire le chéile. Léiríonn sé seo go bhfuil féidearthachtaí ann gréasáin teanga a fhorbairt mar chuid d'imeachtaí/de ghníomhaíochtaí rialta sóisialta taobh amuigh de chomhthéacs na scoile agus na gréasáin sin a bhuanú agus a leathnú amach chuig comhthéacsanna eile.

Iompú Teanga

Iarradh ar na múinteoirí iarbhunscoile a dtuairim a thabhairt ar an aois ag a dtarlaíonn an t-iompú teanga ó Ghaeilge go Béarla i measc daoine óga sa LPT. Creideann dhá thrian den sampla go mbíonn an Béarla in uachtar mar theanga shóisialta i measc na ndaltaí faoin am a mbíonn siad 14 bliana d'aois, agus go deimhin maíonn 33.3% go mbíonn an t-iompú teanga curtha i gcrích sula gcríochnaíonn na daltaí sa mbunscoil:

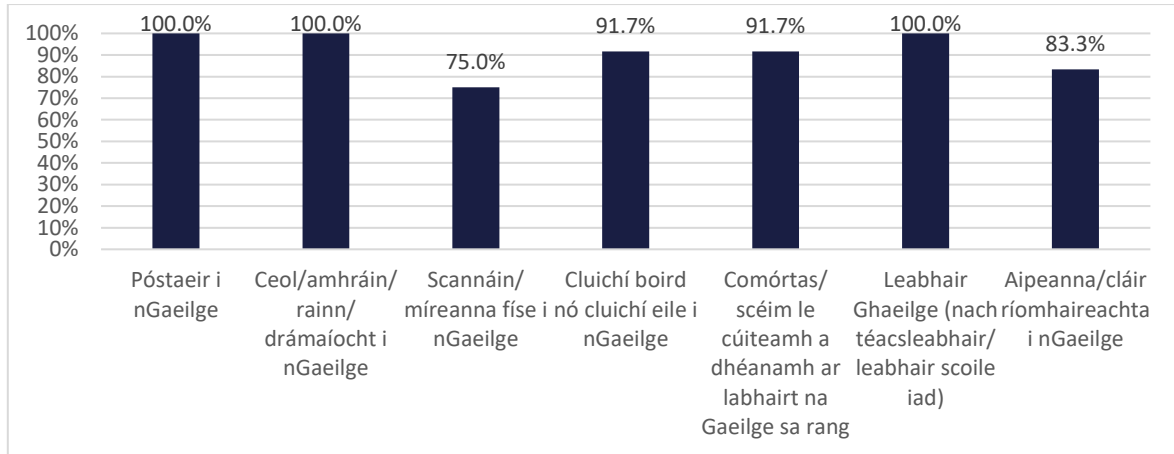

Figiúr 5.73: Aois an Iompaithe Teanga

5.5.4. Áiseanna agus Acmhainní

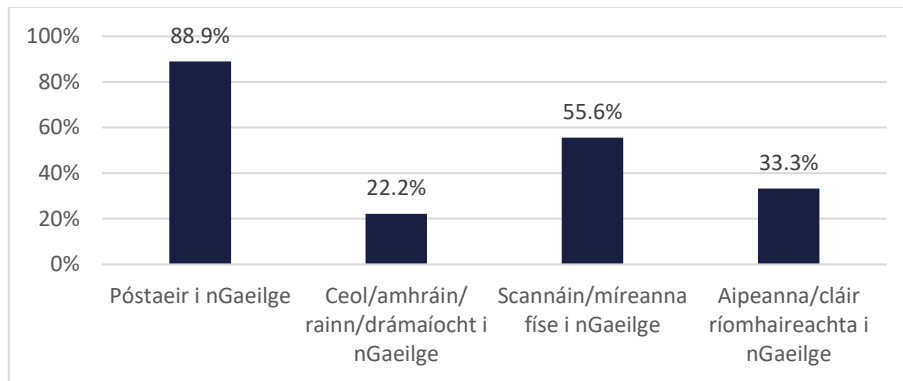
5.5.4.1. Acmhainní Gaeilge

Baineann formhór na múinteoirí sa LPT úsáid as acmhainní ilchineálacha Gaeilge sa seomra ranga. Sna bunscoileanna, is póstaer, ceol/amhráin/rainn/drámaíocht agus leabhair is mó a úsáideann na múinteoirí:

Figiúr 5.74: Acmhainní Gaeilge (Bunscoil)

Tá na céatadán níos ísle i measc múinteoirí meánscoile, ach mar sin féin baineann tromlach mór den sampla sin úsáid as póstaeir i nGaeilge sa seomra ranga:

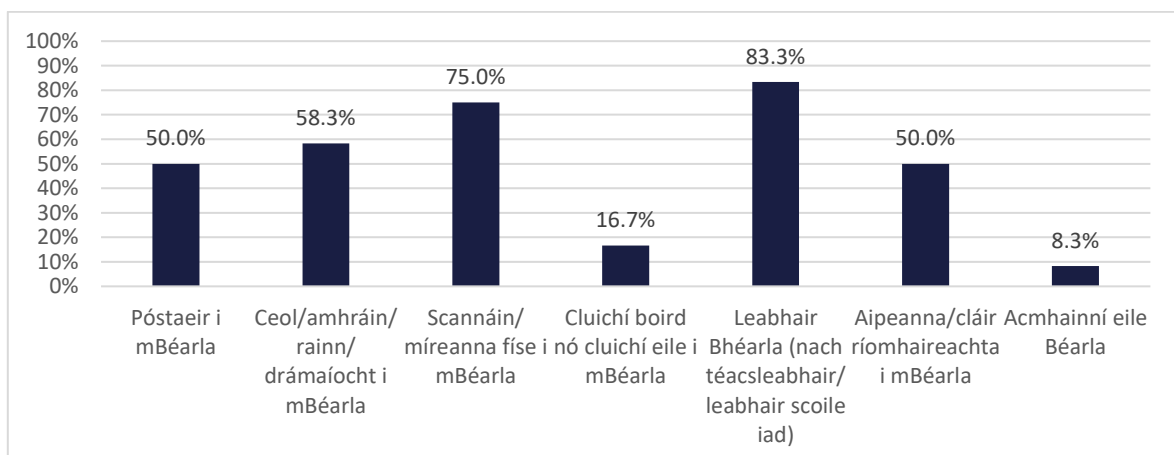

Figiúr 5.75: Acmhainní Gaeilge (Iarbunscoil)

Is léir ó na torthaí seo go bhfuil an chuid is mó de mhúinteoirí an LPT toilteanach acmhainní Gaeilge a úsáid sa seomra ranga. Meastar, mar sin, nach mbaintear an úsáid chéanna as scannáin/míreanna físe agus as aipeanna agus a bhaintear as acmhainní de chineál eile de bharr nach bhfuil sé éasca teacht ar na hacmhainní sin nó nach mbíonn na hacmhainní sin ar chaighdeán atá feiliúnach don rang.

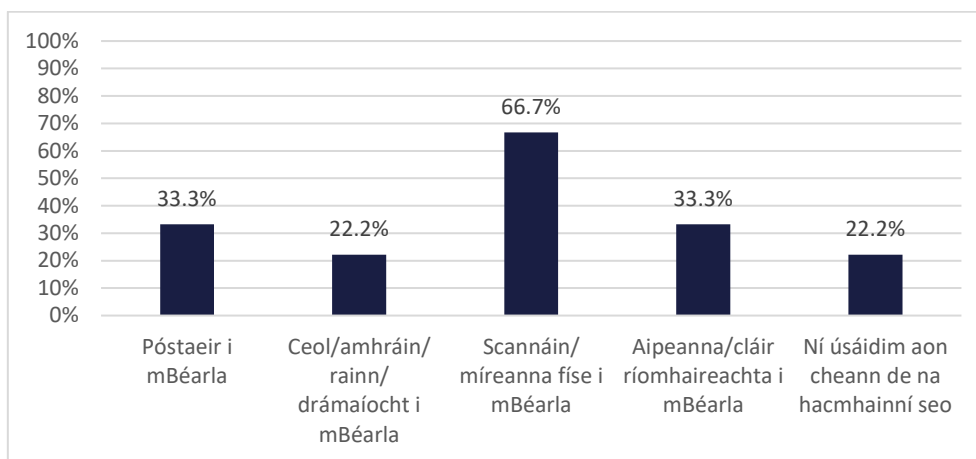
5.5.4.2. Acmhainní Béarla

Ar an iomlán, baineann múinteoirí bunscoile níos lú úsáide as acmhainní Béarla ná acmhainní Gaeilge:

Figiúr 5.76: Acmhainní Béarla (Bunscoil)

Is amhlaidh an scéal i gcás na múinteoirí meánscoile chomh maith:

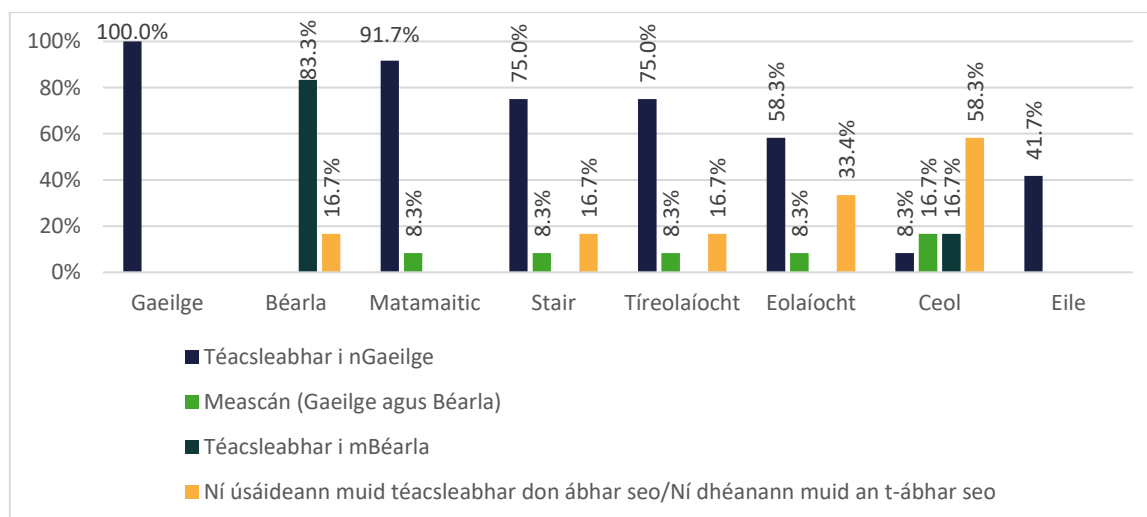
Figiúr 5.77: Acmhainní Béarla (Iarbhunscoil)

Mar sin féin, baineann naonúr múinteoirí (42.9% den sampla iomlán) úsáid as póstaeir i mBéarla, rud a bhaineann de sheasamh agus d'fheiceálacht na Gaeilge sna scoileanna. Chomh maith leis sin, baineann níos mó múinteoirí úsáid as scannáin/míreanna físe i mBéarla ná i nGaeilge. Baineann 15 mhúinteoir nó 71.4% den sampla iomlán úsáid as scannáin/míreanna físe i mBéarla. Ina measc sin tá naonúr múinteoirí bunscoile agus seisear múinteoirí iarbhunscoile. I gcás na múinteoirí iarbhunscoile, níl ach duine amháin den seisear sin ag múineadh an Bhéarla. Fágann sé sin go bhfuil 55.6% de na múinteoirí iarbhunscoile ag úsáid scannán/míreanna físe i mBéarla nuair nach bhfuil gá leis. D'fhéadfaí cur leis an ionchur Gaeilge a fhaigheann na daltaí sa seomra ranga trí scannáin faisnéise/míreanna físe oideachasúla d'ardchaighdeán agus atá feiliúnach do réimse leathan ábhar a chur ar fáil do na múinteoirí.

5.5.4.3. Téacsleabhair

Bunscoil

Mar a léirítear sa bhfigiúr thíos, baineann formhór na múinteoirí bunscoile úsáid as téacsleabhair Ghaeilge do na hábhair éagsúla (ach amháin don Bhéarla agus don cheol):

Figiúr 5.78: Cineál na dtéacsleabhar (Bunscoil)⁴³

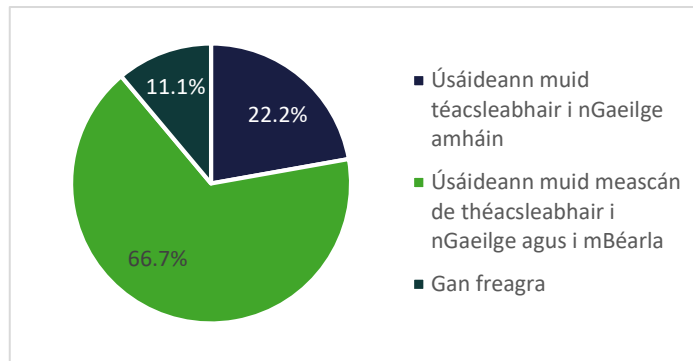
Níor cuireadh ceist ar na múinteoirí mar chuid den taighde seo faoi acmhainní eile teagaisc a úsáideann siad, ach de bharr go ndeir roinnt mhaith múinteoirí nach n-úsáideann siad aon

⁴³ Sonraíonn beirt mhúinteoirí cén t-ábhar 'eile' atá i gceist acu: Teagasc Críostaí agus OSPS.

téacsleabhar don cheol agus don eolaíocht ach go háirithe, ba chóir a chinntiú go bhfuil acmhainní eile teagaisc (bileoga oibre, srl.) ar fáil i nGaeilge agus ar ardchaighdeán do na hábhair sin.

Iarbhunscoil

Úsáideann an chuid is mó de na múinteoirí iarbhunscoile (seisear múinteoirí nó 66.7%) meascán de théacsleabhair i nGaeilge agus i mBéarla. Ar mhaithe le rúndacht ní féidir ábhair na múinteoirí sin a nochtadh sa tuairisc seo, ach níl ach beirt den seisear sin ag múineadh teanga (nach í an Ghaeilge í), rud a fhágann go mbíonn ceathrar múinteoirí iarbhunscoile (44.4%) ar a laghad ag úsáid téacsleabhair Bhéarla in amanna nuair nach bhfuil gá leis.

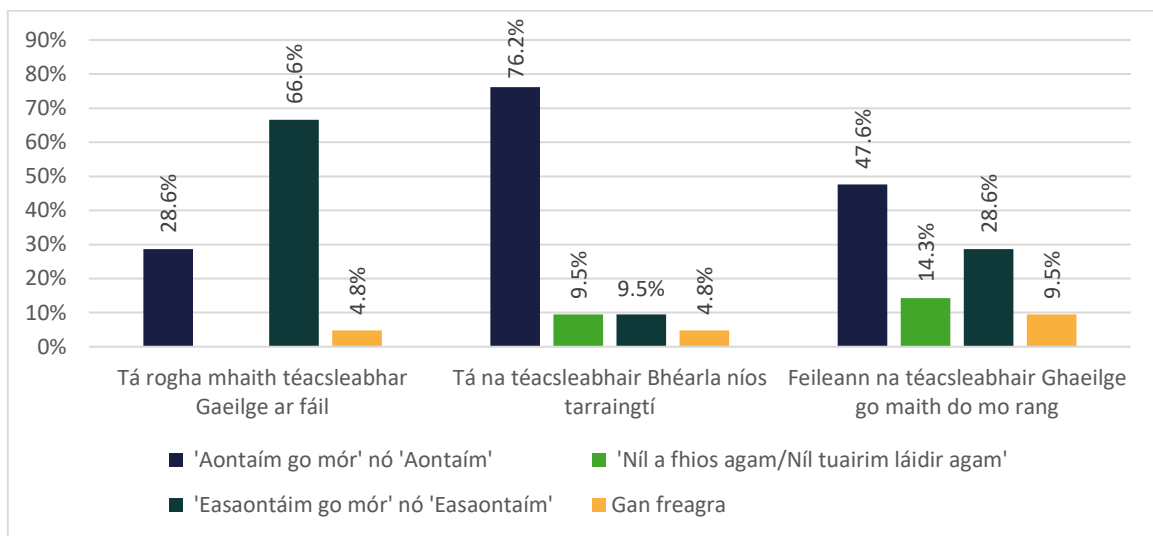

Figiúr 5.79: Cineál na dtéacsleabhair (Iarbhunscoil)

5.5.4.4. Dearcadh na Múinteoirí i leith Áiseanna agus Acmhainní Gaeilge

Téacsleabhair

Tá sé soiléir ó na torthaí thíos nach bhfuil tuairim an-dearfach ag formhór na múinteoirí sa LPT ar an soláthar téacsleabhar Gaeilge:

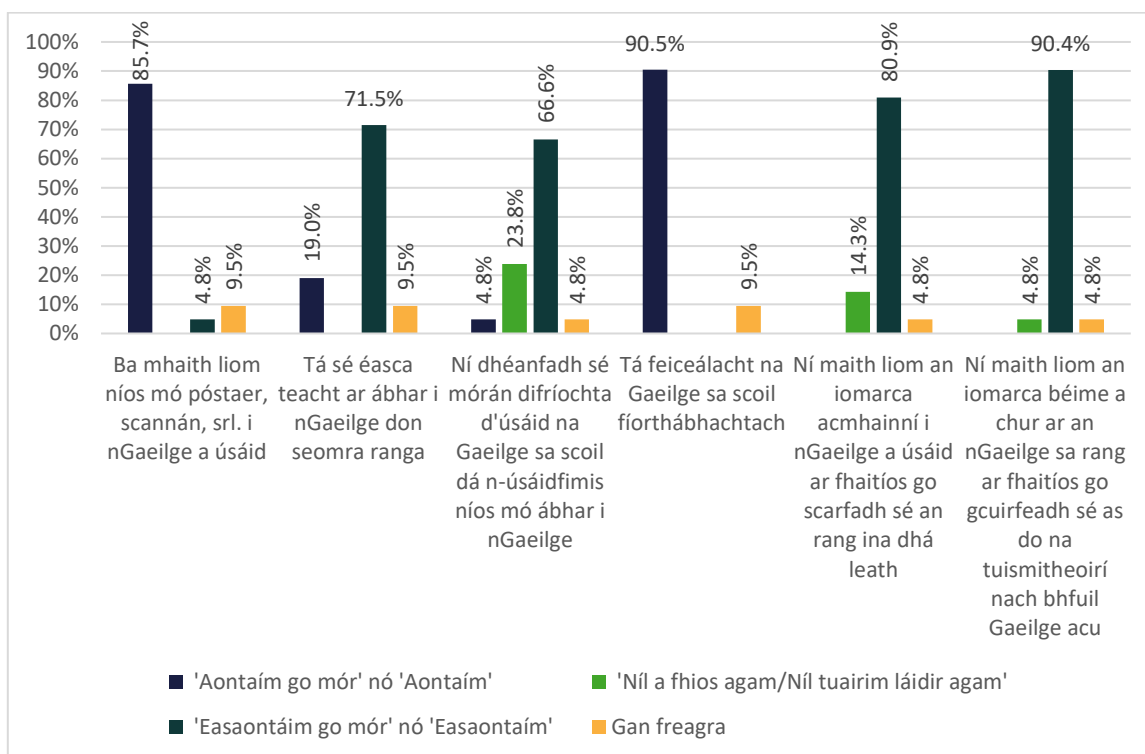
Figiúr 5.80: Dearcadh i leith Téacsleabhar Gaeilge

Tá freagraí na múinteoirí bunskoile agus iarbhunscoile ag teacht le chéile, a bheag nó a mhór, ar na ráitis seo. Tá deighilt le feiceáil, áfach, sna freagraí a thug siad ar an gcéad ráiteas: aontaíonn 41.7% de mhúinteoirí bunskoile go bhfuil rogha mhaith téacsleabhar Gaeilge ar fáil, i gcomparáid le 11.1% de mhúinteoirí iarbhunscoile. Tá sé le tuiscint uaidh seo gur gá breathnú ach go háirithe ar sholáthar na dtéacsleabhar Gaeilge ag an dara leibhéal.

Acmhainní Eile

Iarradh ar na múinteoirí a ndearcadh a nochtadh i leith acmhainní eile Gaeilge chomh maith. Mar a léirítear thíos, ba mhaith le tromlach na múinteoirí níos mó acmhainní Gaeilge a úsáid sa seomra ranga, ach creideann siad nach bhfuil sé éasca teacht ar na hacmhainní sin. Chomh maith leis sin, ní bhíonn fórsaí seachtracha (cumas Gaeilge na ndaltaí ná a dtuismitheoirí/caomhnóirí) ag cur isteach ar chleachtas teanga na múinteoirí sa seomra ranga. Aontaíonn formhór mór na múinteoirí go bhfuil feiceálacht na Gaeilge sa scoil

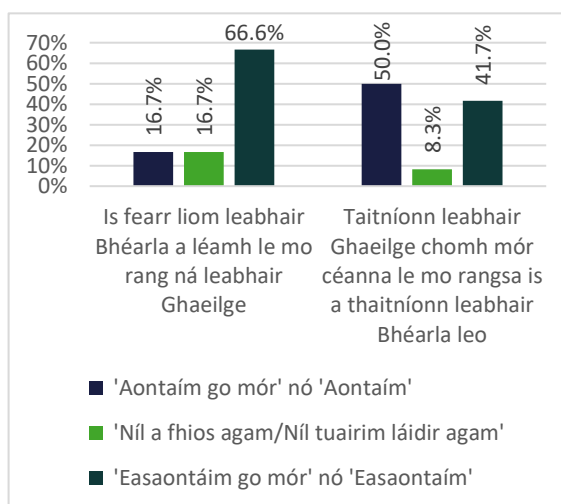
fiorthábhachtach, ach ina dhiaidh sin féin ní léir do chuid de na múinteoirí cén tionchar a bhíonn ag feiceálacht na Gaeilge ar chleachtas teanga na ndaltaí: ní easaontaíonn ach dhá thrían den sampla leis an ráiteas 'Ní dhéanfaidh sé mórán difríochta d'úsáid na Gaeilge sa scoil dá n-úsáidfimis níos mó ábhar i nGaeilge'.

Figiúr 5.81: Dearcadh i leith Acmhainní Gaeilge

Tá na staitisticí seo leanúnach i gcás na múinteoirí bunscoile agus iarbhunscoile araon. Is i dtaca leis an gcéad ráiteas atá an difríocht is mó idir an dá ghrúpa: aontaíonn 91.7% de mhúinteoirí bunscoile gur mhaith leo níos mó acmhainní Gaeilge a úsáid, i gcomparáid le 77.8% de mhúinteoirí iarbhunscoile.

Iarradh ar na múinteoirí bunscoile aontú nó easaontú le ráitis a bhaineann le leabhair a léamh lena gcuid ranganna. Cé gur fearr leis an gcuid is mó de na múinteoirí bunscoile (66.6%) leabhair Ghaeilge a léamh lena rang ná leabhair Bhéarla, mar sin féin deir aon trían den sampla (ceathrar múinteoirí) gur fearr leo leabhair Bhéarla a léamh leo, nó nach bhfuil siad cinnte faoi. Is suimiúil gur aoisghrúpaí idir rang 1 agus rang 6 atá á múineadh ag an gceathrar seo, ranganna a bhfuil Gaeilge líofa nó réasúnta maith ag formhór na ndaltaí (féach rannóg 5.5.2). Is féidir gur fearr le múinteoirí áirithe leabhair Bhéarla a léamh leis an rang mar gur fearr leis na daltaí féin na leabhair sin: ní aontaíonn ach 50.0% den sampla go dtaitníonn leabhair Ghaeilge chomh mór céanna leis na daltaí agus a thaitníonn leabhair Bhéarla leo, agus tá 41.7% de na múinteoirí ar a mhalairt de thuairim. Go deimhin, deir triúr as ceathrar múinteoirí ar fearr leo féin leabhair Bhéarla a léamh leis an rang gur fearr leis na daltaí iad chomh maith. Ní fios ón

Figiúr 5.82: Dearcadh i leith Acmhainní Gaeilge (Leabhair)

taighde seo cén fáth a dtaitníonn leabhair Bhéarla níos fearr le cuid de na páistí ach d'fhéadfadh cúiseanna éagsúla a bheith i gceist, mar shampla:

- Cumas teanga na ndaltaí: dá mbeadh na daltaí ní ba chompordáí leis an mBéarla (agus tuairiscíonn 53.8% de na daltaí bunscoile a ghlac páirt sa taighde seo go bhfuil⁴⁴), bheadh sé ní b' éasca dóibh leabhair Bhéarla a léamh agus a thuiscint.
- Stádas na Gaeilge sa bpobal: tá an Béarla níos feiceálaí sa LPT agus sna bailte mórtimpeall air ná an Ghaeilge, mar sin tá na daltaí, go ginearálta, níos cleachta le Béarla a léamh.
- Soláthar: tá réimse níos leithne leabhar Béarla ar fáil agus (má ghlactar leis go bhfuil soláthar na leabhar Gaeilge agus na dtéacsleabhar Gaeilge ar chomhchaighdeán) creideann formhór na múinteoirí go bhfuil na leabhair Bhéarla níos tarraingtí ná na leabhair Ghaeilge.

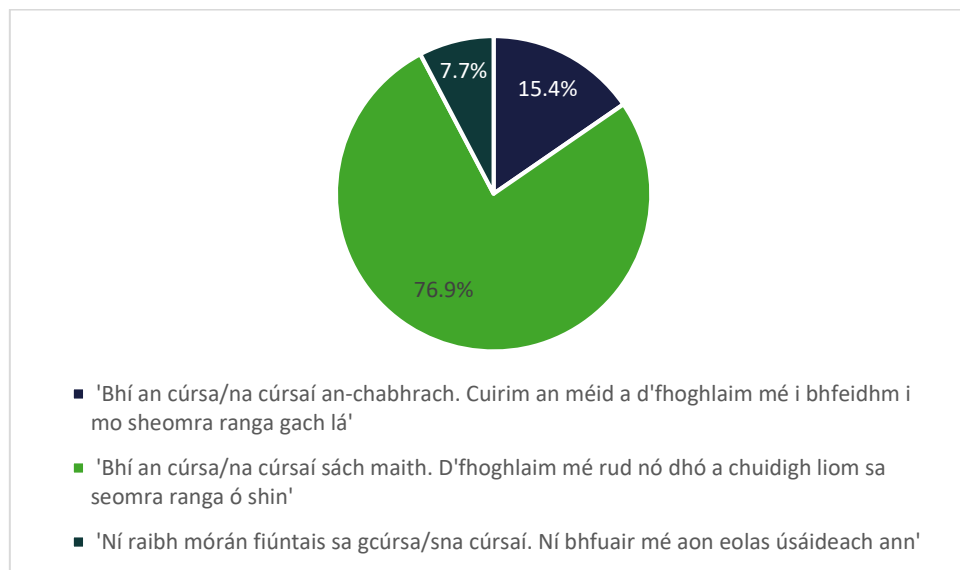
5.5.4.5. Easnaimh ó thaobh Áiseanna agus Acmhainní de

Cuireadh ceist ar na príomhoidí faoi na heasnaimh is mó atá ar na scoileanna ó thaobh áiseanna/acmhainní de. Seo a leanas na heasnaimh a sonraíodh:

- Go bhfuil easpa bogearraí ar fáil i nGaeilge;
- Gur deacair teacht ar mhúinteoirí/chuairteoirí/aoichainteoirí (do dhaltaí agus do thuismitheoirí)/teagascóirí seachtracha le Gaeilge líofa;
- Nach bhfuil caighdeán na léitheoirí Gaeilge feiliúnach do na daltaí;
- Nach bhfuil ceangal leathanbhanda sách maith ar fáil don scoil;
- Nach bhfuil leaganacha Gaeilge ar fáil de pholasaithe áirithe agus de leabhar an mhúinteora d'ábhair éagsúla;
- Nach mbíonn an t-airgead ag scoileanna ábhar a cheannach; agus
- Nach mbíonn na Cúntóirí Teanga ag obair sa scoil go lánaimseartha ó thús deireadh na scoilbhliana.

5.5.4.6. Forbairt Ghairmiúil

D'fhreastail 75.0% de mhúinteoirí bunscoile agus 44.4% de mhúinteoirí iarbhunscoile (61.9%) ar chúrsa forbartha gairmiúla amháin ar a laghad dírithe ar chúrsaí teanga ó thosaigh siad ag múineadh. Deir an chuid is mó de na múinteoirí go raibh fiúntas áirithe leis an gcúrsa/na cúrsaí a rinne siad:

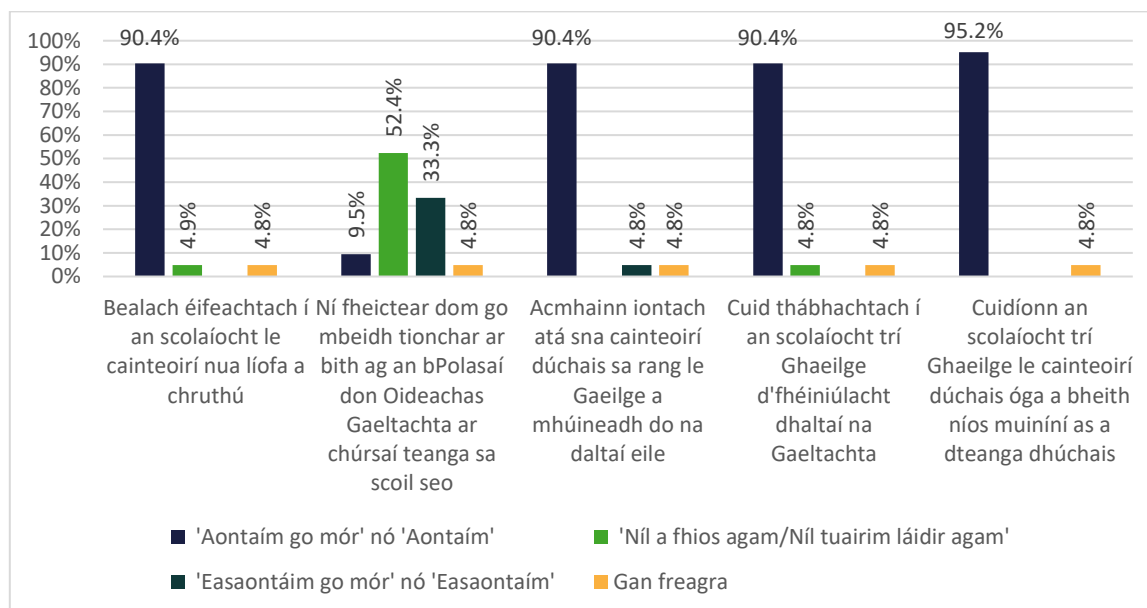

Figiúr 5.83: Cúrsaí Forbartha Gairmiúla

⁴⁴ Féach rannóg 5.3.2.

5.5.5. Dearcadh i leith na Gaeilge

Iarradh ar na múinteoirí a ndearcthaí a léiriú ar chúig ráiteas ghinearálta maidir le cúrsaí teanga sa gcóras oideachais chomh maith:

Figiúr 5.84: Dearcadh i leith na Gaeilge

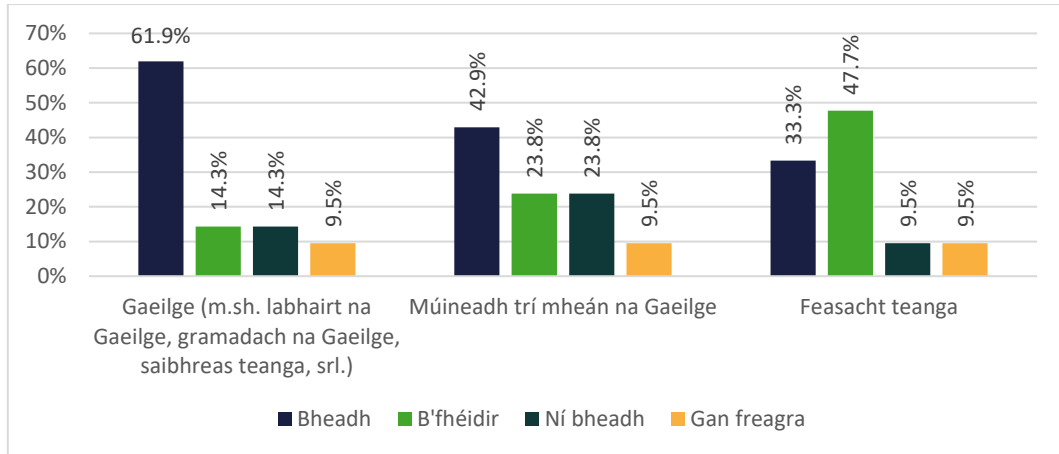
Mar is léir ón bhfigiúr thuas, creideann formhór mór na múinteoirí gur cuid thábhachtach d'fhéiniúlacht daoine óga Gaeltachta í an scoláíocht agus go gcuidíonn sí le cainteoirí dúchais óga muintín a bheith acu as a gcuid Gaeilge. Creideann an tromlach chomh maith gur bealach éifeachtach í an scoláíocht le cainteoirí nua líofa a chruthú. Tagann sé sin leis an méid a thuairiscíonn na daoine óga féin a ndeir a bhformhór go bhfuil Gaeilge líofa acu (rannóg 5.3.2). Ina dhiaidh sin féin, mar is léir ó fhaisnéis na ndaoine óga agus na múinteoirí, ní chinníonn cumas ard teanga go mbíonn cleachtas teanga atá an-fhabhrach don Ghaeilge i bhfeidhm.

Tá freagraí níos measctha le feiceáil maidir leis an *bPolasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022*. Creideann aon trian den sampla go mbeidh tionchar ag an bpolasaí nua ar chúrsaí teanga sa scoil, agus tá 85.7% acu sin (seisear as seachtar) ag obair i mbunscoileanna an cheantair. Tugann an chuid is mó de na múinteoirí (52.4%) le fios nach bhfuil siad cinnte faoin tionchar a bheas ag an bpolasaí nua ar chúrsaí teanga sa scoil, rud a léiríonn, b'fhéidir, gur chóir don Roinn Oideachais agus Scileanna tuilleadh soiléirithe a thabhairt do na scoileanna nó do na pobail Ghaeltachta ar a bhfuil i gceist leis an bpolasaí.

Aontaíonn 90.4% den sampla gur acmhainn iontach atá sna cainteoirí óga dúchais le Gaeilge a mhúineadh do na daltaí eile sa rang. Ábhar imní atá anseo mar go bhféadfaí a thuiscint uaidh go gcuirtear an bhéim ar shealbhú agus fhorbairt teanga na ndaltaí nach bhfuil Gaeilge acu ó dhúchas, agus nach ndírítear an oiread céanna ar riachtanais teanga na gcainteoirí dúchais. Léiríonn an taighde (Hickey, 1999; Mac Donnacha et al., 2005: 7 ach go háirithe) go dtéann a leithéid de mheon/ghníomh chun dochair ní hamháin do na cainteoirí óga dúchais ach d'úsáid na Gaeilge i measc na ndaltaí trí chéile.

5.5.5.1. Cúrsaí

Léiríonn formhór na múinteoirí go mbeadh spéis acu tabhairt faoi chúrsa de chineál éigin, cúrsa Gaeilge den chuid is mó:

Figiúr 5.85: Cúrsaí

Tá na leibhéil spéise níos airde i measc múinteoirí bun scoile ná múinteoirí iarbhunscoile le 66.7%, 58.3% agus 50.1% de mhúinteoirí bun scoile ag léiriú spéise i gcúrsaí Gaeilge, múineadh trí mheán na Gaeilge agus feasachta teanga faoi seach, i gcomparáid le 55.6%, 22.3% agus 11.1% de na múinteoirí iarbhunscoile.

5.5.5.2. Moltaí Eile

Ag deireadh an cheistneora, tugadh deis do na múinteoirí a gcuid smaointe agus tuairimí féin a thabhairt maidir lena gcuid mianta don Ghaeilge sa gceantar agus don phlean teanga. D'fhreagair deichniúr múinteoirí an cheist seo agus déantar a gcuid freagraí a rangú sa tábla thíos:

Catagóir	Líon múinteoirí	Procent
Níos mó deiseanna úsáide Gaeilge/imeachtaí/acmhainní a chur ar fáil do dhaoine óga	4	40.0%
Níos mó deiseanna úsáide Gaeilge/imeachtaí do thuismitheoirí/do dhaoine fásta	3	30.0%
Níos mó tacaíochta/ranganna do thuismitheoirí	3	30.0%
Níos mó de mhuintir na háite a bheith ag freastal ar an iarbhunscoil sa LPT	2	20.0%
An nuatheicneolaíocht – níos mó Gaeilge/gréasáin shóisialta Ghaeilge a bheith ar líne	1	10.0%
Bród a chothú i gcanúint na háite agus í a chur chun cinn i measc foghlaimeoirí	1	10.0%
Líon na gcainteoirí laethúla Gaeilge sa LPT a mhéadú	1	10.0%
Naíonra a bheith sa gceantar (Baile Ghib)	1	10.0%
Riachtanas Gaeilge a bheith ann do chead planála/le cónaí sa nGaeltacht	1	10.0%
Seirbhísí trí Ghaeilge a chur ar fáil don phobal	1	10.0%
Téacsleabhair ar chaighdeán a fheileann do na daltaí a chur ar fáil	1	10.0%

Tábla 5.14: Tuairimí na Múinteoirí

5.6. Foireann Naíonraí

5.6.1. Cúlra agus Cumas Teanga

5.6.1.1. Foireann

Tuairiscíonn rannpháirtí amháin go bhfuil Gaeilge líofa aige/aici, agus an triúr eile go bhfuil beagán Gaeilge acu.

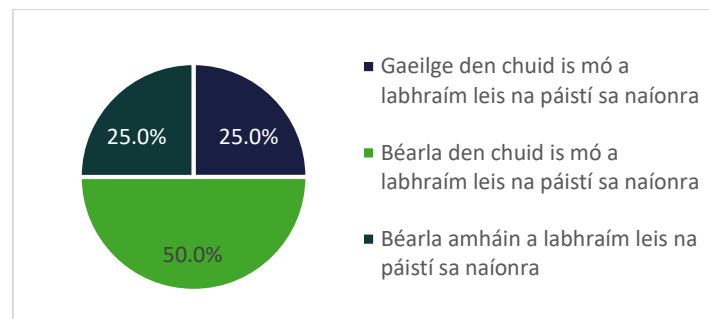
5.6.1.2. Páistí

Tuairiscíonn bainisteoir Hillview Montessori nach bhfuil aon chainteoir T1 Gaeilge ag freastal ar an naíonra sin. Níor cuireadh na figiúirí seo ar fáil don naíonra eile.

5.6.2. Cleachtas Teanga

5.6.2.1. Foireann

Ní deir aon rannpháirtí go labhraíonn sé/sí Gaeilge amháin leis na páistí sa naíonra:

Figiúr 5.86: Cleachtas Teanga na Rannpháirtithe

Maíonn rannpháirtí amháin nach labhraíonn sé/sí Gaeilge amháin leis na páistí mar go bhfuil sé níos éasca Béarla a labhairt leo ná Gaeilge, agus deir an triúr rannpháirtithe eile go bhfuil cúis 'eile' acu dó seo.

5.6.2.2. Páistí

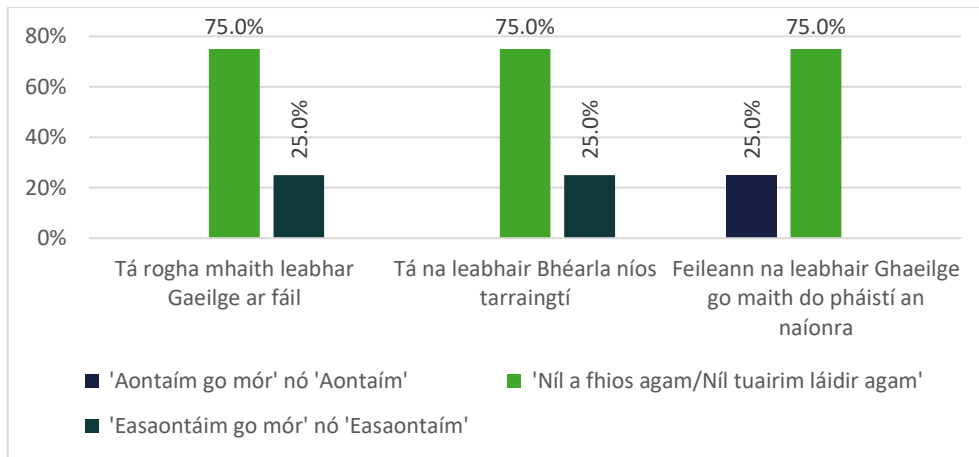
Léiríonn freagraí fhoireann na naíonraí go bhfuil an Béarla in uachtar mar chleachtas teanga i measc pháistí na naíonraí. Glactar leis, i gcás an naíonra Bhéarla, go mbaineann sé sin le polasaí teanga an naíonra sin. I gcás an naíonra Ghaeilge, meastar go mbaineann sé le héagsúlacht cumais agus cúlra teanga i measc na bpáistí agus iad ag teacht chun an naíonra.

Deir na rannpháirtithe ar fad ó Hillview Montessori go bhfreagraíonn na páistí i mBéarla amháin nuair a chuirtear ceist orthu i nGaeilge, gur Béarla amháin a labhraíonn na páistí eatarthu féin taobh istigh den naíonra, sa gclós agus taobh amuigh den naíonra, agus nach bhfuil aon ghrúpa ar leith páistí sa naíonra a bhfuil an Ghaeilge in uachtar ina measc. Tuairiscíonn an rannpháirtí ó Naíonra Ráth Chairn go bhfreagraíonn na páistí i mBéarla den chuid is mó nuair a chuirtear ceist orthu i nGaeilge agus gur Béarla den chuid is mó a labhraíonn siad ina measc féin taobh istigh den naíonra, sa gclós agus taobh amuigh den naíonra. Tuairiscítear go bhfuil grúpa áirithe páistí a labhraíonn Gaeilge den chuid is mó eatarthu féin, agus go bhfuil an grúpa sin comhdhéanta de chainteoirí T1 Gaeilge.

5.6.3. Áiseanna agus Acmhainní

5.6.3.1. Leabhair

Mar a léirítear thíos tá formhór na n-oibríthe i naíonraí an LPT idir dhá chomhairle faoi chaighdeán na leabhar Gaeilge do pháistí réamhscoile:

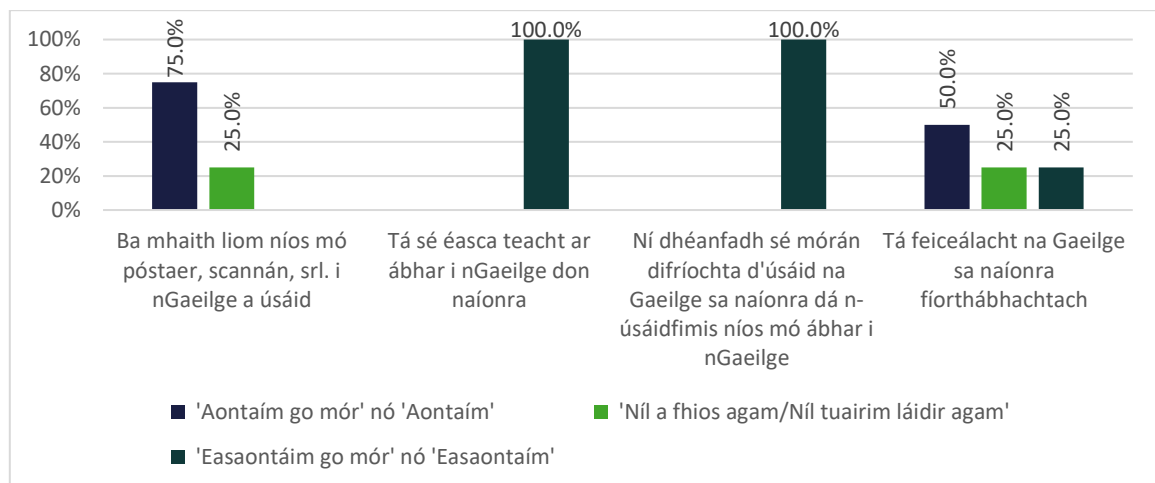

Figiúr 5.87: Dearcadh i leith Leabhar Gaeilge

Creideann na rannpháirtithe ar fad ó Hillview Montessori nach bhfeileann na leabhair Ghaeilge go maith do na páistí sa naíonra sin, agus go deimhin maíonn bainisteoir an naíonra sin mar chuid den eolas ginearálta a thugann sí faoin naíonra go dteastaíonn raon níos leithne leabhar Gaeilge uathu.

5.6.3.2. Acmhainní Eile

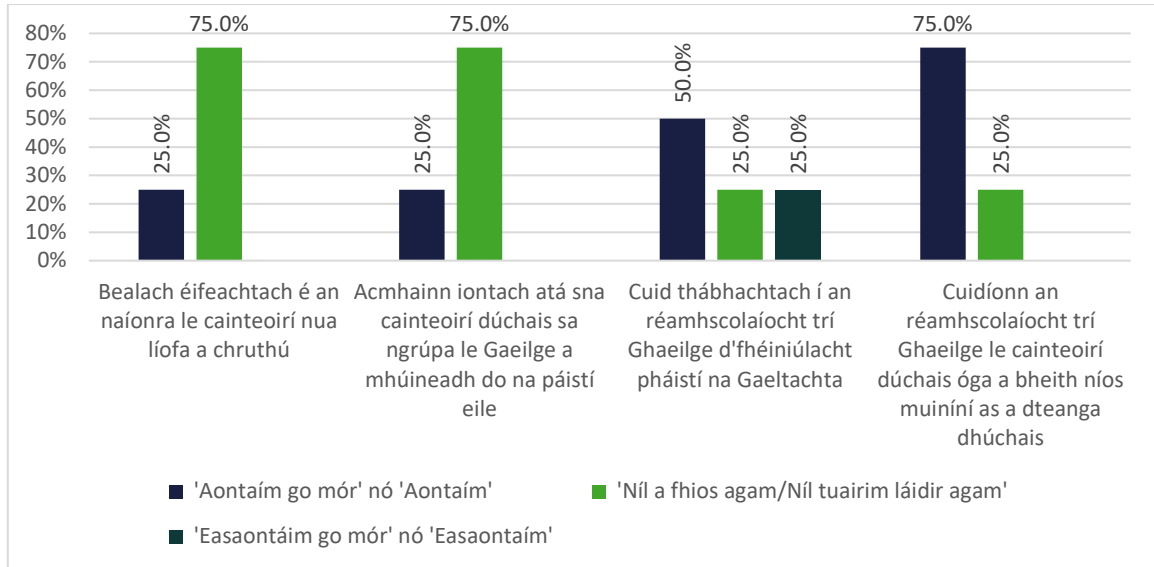
Deir na rannpháirtithe ar fad ó Hillview Montessori gur mhaith leo níos mó acmhainní Gaeilge a úsáid, ach easaontaíonn beirt acu go bhfuil feiceálacht na Gaeilge sa naíonra tábhachtach. Aontaíonn na rannpháirtithe d'aonghuth nach bhfuil sé éasca teacht ar ábhar i nGaeilge don naíonra ach dá n-úsáidfidís níos mó acmhainní Gaeilge go mbeadh tionchar aige sin ar úsáid na Gaeilge sa naíonra. Is léir uaidh sin go gcaithfear breathnú sa bplean teanga ar sholáthar acmhainní Gaeilge atá feiliúnach do pháistí réamhscoile ó chúraí éagsúla teanga.

Figiúr 5.88: Dearcadh i leith Acmhainní Gaeilge

5.6.4. Dearcadh i leith na Gaeilge

Iarradh ar na rannpháirtithe a ndearcthaí a léiriú ar cheithre ráiteas ginearálta maidir le cúrsaí teanga sa gcóras oideachais:

Figiúr 5.89: Dearcadh i leith na Gaeilge

Creideann formhór an tsampla go gcuidíonn an réamhscolaíocht trí Ghaeilge le cainteoirí T1 Gaeilge a bheith níos muiníní as a gcuid Gaeilge agus ceapann an leathchuid gur cuid thábhachtach í d'fhéiniúlacht pháistí na Gaeltachta chomh maith.

5.6.4.1. Cúrsaí

Níor fhreastail aon duine de na rannpháirtithe sa taighde seo ar chúrsa forbartha gairmiúla dírithe ar chúrsaí teanga riamh, ach deir gach duine acu go mbeadh spéis acu freastal ar chúrsa Gaeilge (m.sh. labhairt na Gaeilge, gramadach na Gaeilge, saibhreas teanga, srl.), ar chúrsa ar mhúineadh trí mheán na Gaeilge agus ar chúrsa a bhaineann le feasacht teanga. Tá sé an-soiléir mar sin go gcaithfear freastal a dhéanamh ar mhianta na n-oibrítithe sna naíonraí sa réimse seo agus cúrsaí praiticiúla d'ardchaighdeán a chur ar fáil dóibh sna hábhair thuasluaite. Go deimhin, creideann duine amháin de na rannpháirtithe go gcuirfí go mór le muinín na foirne agus leis an tseirbhís atá á cur ar fáil acu dá gcuirfí cúrsaí mar atá luaite thuas ar fáil dóibh.

5.7. Tátal

5.7.1. Pobal an LPT

Tá ábhar dóchais le fáil sa taighde seo a rinneadh i measc an phobail. Léiríonn an ráta ard freagartha, i gceantar Ráth Chairn ach go háirithe, go bhfuil formhór phobal an LPT sásta a bheith páirteach sa dioscúrsa ar chúrsaí teanga sa LPT agus sa bpróiseas pleanála teanga. Chomh maith leis sin, léirítear i dtorthaí an taighde seo go bhfuil inniúlacht sa nGaeilge (i. Gaeilge líofa nó Gaeilge réasúnta maith) ag sciar suntasach den phobal (55.3%: rannóg 5.2.2) agus go bhfuil dearcadh an-dearfach ag formhór na rannpháirtithe i leith na Gaeilge (rannóg 5.2.5). Chomh maith leis sin, bhí an ceathrú cuid den sampla sásta an t-am a ghlacadh le bearta a mholadh don phlean teanga ag deireadh an cheistneora (rannóg 5.2.5.1).

Mar sin féin, tá cúiseanna inní le haithint sa taighde chomh maith: ní thuairiscíonn ach mionlach (27.3% den sampla) gur tógadh le Gaeilge amháin nó le Gaeilge den chuid is mó iad (rannóg 5.2.2), agus de réir na bpatrún náisiúnta (m.sh. Mac Donnacha et al., 2005; Ó Giollagáin et al., 2007b; Lenoach et al., 2012; Ó Giollagáin & Charlton, 2015; An Phríomh-Oifig Staidrimh, 2017) ní féidir a bheith ag súil go bhfuil ardú tagtha ar líon na dteaghlach atá á dtógáil le Gaeilge sa LPT ó rugadh rannpháirtithe an taighde seo. Chomh maith leis sin, labhraíonn níos lú ná aon trian den sampla an Ghaeilge ar bhonn laethúil agus tuairiscíonn 33.6% de na rannpháirtithe a bhfuil Gaeilge acu go labhraíonn siad Béarla le daoine eile a bhfuil Gaeilge ar a dtail acu 'anois is arís' nó níos minice.

Tá sé fíorthábhachtach go mbreathnófar mar chuid den phlean teanga ar bhealaí le feasacht ar cheist na teanga ardú, ar chumas Gaeilge dhaonra an LPT a ardú agus ar bhealaí le dul i bhfeidhm ar an gcleachtas teanga thuasluaite. Mar chuid de sin, beidh sé riachtanach soláthar áiseanna agus seirbhísí ar ardchaighdeán trí Ghaeilge a chinntiú (rannóg 5.2.4 agus cúram faoi leith a dhéanamh de mholtaí na rannpháirtithe iad féin (rannóg 5.2.5.1).

5.7.2. Daoine Óga

Cé go dtuairiscíonn formhór na ndaoine óga go bhfuil ardchumas Gaeilge acu féin (rannóg 5.3.2), is léir ó thorthaí an taighde seo nach leor é sin le cinntiú go mairfidh an Ghaeilge mar theanga theaghlach sa LPT: is mionlaigh bheaga a mhaíonn go bhfuil an Ghaeilge in uachtar sa mbaile agus go bhfuil inniúlacht sa nGaeilge ag a dtuismitheoirí/caomhnóirí (rannóga 5.3.2, 5.3.3). Is ábhar inní é seo ó thaobh inmharthanacht na Gaeilge sa LPT de mar go léiríonn sé nach bhfuil seachadadh idirghlúineach na Gaeilge ag tarlú go forleathan sa LPT. Tá an seachadadh idirghlúineach seo fíorthábhachtach in iarrachtaí caomhnaithe nó athneartaithe teanga (féach, m.sh., Cooper, 1989: 159; Fishman, 1991: 67; Mac Donnacha, 2000: 20; King et al., 2008: 917; Ó Giollagáin, 2012: 28), agus 'mura mbíonn an seachadadh idirghlúineach ag feidhmiú mar is ceart, ní bhíonn sé de chumas ná d'acmhainn ag an bpobal teanga a bheith á atáirgeadh féin agus á threisiú féin ó ghlúin go glúin' (Ní Dhoimhín, 2015: 1).

Léirítear sa taighde seo chomh maith go bhfuil stádas na Gaeilge mar theanga phobail i mbaol. Is Béarla amháin a labhraíonn formhór na ndaoine óga agus iad amuigh i measc an phobail, i mbun caitheamh aimsire agus ag plé le teicneolaíocht agus leis na meáin chumarsáide (rannóg 5.3.3). Tagann sé sin le torthaí an SCT, 'go bhfuil úsáid an Bhéarla go mór in uachtar i ngréasáin shóisialta na n-óg' (Ó Giollagáin et al., 2007b: 27).

Ina dhiaidh sin féin, feictear go bhfuil cleachtas teanga níos fabhraí don Ghaeilge i bhfeidhm i scoileanna an LPT: deir 79.5% de na rannpháirtithe go labhraíonn siad Gaeilge i gcónaí nó beagnach i gcónaí lena gcuid múinteoirí. Cé nach ndeir ach 22.4% gurb amhlaidh an cás agus iad ag labhairt lena gcuid cairde ar scoil, tá sé sin fós i bhfad níos airde ná céatadán na ndaoine óga a labhraíonn Gaeilge amháin nó Gaeilge den chuid is mó le cairde taobh

amuigh den scoil (rannóga 5.3.3.2, 5.3.3.3). Tá sé le tuiscint uaidh sin go n-imríonn bainisteoirí teanga (go háirithe má tá údarás ag na bainisteoirí sin, mar atá ag na múinteoirí sa gcás seo) an-tionchar ar chleachtas teanga na ndaoine óga, go háirithe agus iad in aois na bunscoile. Tá dóchas ann, mar sin, go bhféadfaí dul i bhfeidhm ar chleachtas teanga óige an LPT dá ndéanfaí feasacht teanga a ardú i measc daoine fásta a bhíonn ag plé leo i suíomhanna éagsúla (m.sh. traenáilaithe spóirt, freastalaithe, lucht na siopaí, srl.) agus iad a spreagadh le feidhmiú mar bhainisteoirí teanga sa bpobal.

Tá dóchas le brath freisin ar fhaisnéis na ndaoine óga i dtaca lena ndearcadh i leith na Gaeilge: ar an mórchóir, tacaíonn na daoine óga sa gceantar leis an nGaeilge mar theanga phobail agus tá dearcadh dearfach acu ina leith. Chomh maith leis sin, léiríonn líon réasúnta ard daoine óga spéis in imeachtaí, áiseanna agus acmhainní Gaeilge.

5.7.3. Tuismitheoirí agus Caomhnóirí

Is léir ó thorthaí an taighde seo gur meascán de chúlráí agus de chumais teanga atá i gceist i gcás thromlach na dteaghlach sa LPT. Fágann sé seo go gcaithfear aghaidh a thabhairt sa bplean teanga ar na dúshláin bhreise a bhaineann le clann a thógáil le Gaeilge 'má chuir na tuismitheoirí aithne ar a chéile trí Bhéarla agus má tá an Béarla in uachtar ina gcuidreamh pearsanta féin sula dtagann an chlann ar an saol, nó má tharlaíonn sé nach bhfuil an Ghaeilge ach ag duine amháin de na tuismitheoirí' (Ó Giollagáin et al., 2007b: 27).

Léirítear sa taighde seo chomh maith an ceangal láidir atá idir an Ghaeltacht i gCo. na Mí agus áiteanna agus bailte eile mórthimpeall uirthi, go háirithe an Uaimh, Baile Átha Buí, Baile Átha Troim, Ceanannas agus Baile Átha Cliath. Tá sé tábhachtach, mar sin, go dtabharfar na ceangail seo san áireamh agus bearta á leagan amach don phlean teanga.

Tá sé le feiceáil i bhfaisnéis na dtuismitheoirí/caomhnóirí – an oiread le faisnéis na ndaoine óga agus na múinteoirí – go mbíonn dea-thionchar ag an scoil ar chumas agus ar chleachtas teanga pháistí an LPT, go háirithe i measc páistí nach bhfaigheann ionchur Gaeilge sa mbaile. Mar sin féin, tá gá le deiseanna neamhfhoirmiúla úsáide Gaeilge a chruthú do dhaoine óga sa LPT chomh maith ionas go leathnófar an cleachtas teanga seo taobh amuigh de gheata na scoile agus go gcoinneofar an Ghaeilge mar theanga phobail sa LPT. Caithfear chomh maith tacaíochtaí agus spreagthaí a chur ar fáil do thuismitheoirí/chaomhnóirí agus do theaghlach – idir theaghlach le Gaeilge, teaghlach le cumas measctha teanga agus teaghlach gan Ghaeilge – úsáid na Gaeilge a chothú i réimse an bhaile. Mar chuid den obair seo, caithfear feasacht a ardú ar cheisteanna teanga agus ar fhachtóirí a imríonn tionchar ar sheachadadh idirghlúineach mionteangacha.

Ar deireadh, tá sé tábhachtach go mbreathnófar ar na seirbhísí agus ar na tacaíochtaí atá ag teastáil ó theaghlach an LPT le go mbeidh gach deis ar fáil dóibh siúd atá á iarraidh an Ghaeilge a úsáid i 'chuile réimse de shaol an LPT.

5.7.4. Múinteoirí Scoile

Tá polasaithe teanga réasúnta láidir i bhfeidhm sna trí scoil a ghlac páirt sa taighde seo. Tugann na príomhoidí le fios go bhfuil sé i gceist ag gach scoil cur isteach ar aitheantas mar scoil Ghaeltachta faoin *bPolasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022* agus gurb í an Ghaeilge atá in uachtar mar theanga oibre sna scoileanna, agus tá an luath-thumoideachas i bhfeidhm sa dá bhunscoil. Tá ardcumas teanga ag formhór na múinteoirí agus tá cleachtas teanga fabhrach don Ghaeilge i bhfeidhm acu sa seomra ranga, go háirithe ag an mbunleibhéal. Ar an iomlán, tá dearcadh dearfach ag múinteoirí an LPT i leith na Gaeilge agus tacaíocht ann ina measc don phróiseas pleanála teanga.

Ó thaobh áiseanna agus acmhainní de, is léir ón taighde seo go gcaithfear níos mó acmhainní Gaeilge ar ardchaighdeán a chur ar fáil do na scoileanna agus do na múinteoirí sa LPT le tacú leis na múinteoirí agus le húsáid acmhainní Béarla agus feiceálacht nó seasamh an Bhéarla sna scoileanna a íoslaghdú (Ó Curnáin, 2012: 93, 106; Ó Laighin, 2012: 160; Watson, 2012: 255).

Léiríonn torthaí an taighde seo go bhfuil ag éirí le scoileanna an LPT cumas Gaeilge na ndaltaí a ardú le linn na mblianta scoile, ach ina ainneoin sin ní hí an Ghaeilge atá in uachtar mar theanga shóisialta ina measc. Feictear go n-imríonn an scoil tionchar dearfach áirithe ar an gcleachtas teanga sin, ach nach bhfuil ag éirí leis na scoileanna/leis an bpobal an cleachtas sin a bhuanú i measc daoine óga lasmuigh de chomhthéacs na scoile (rannóg 5.5.3.2). Cailtear tuilleadh áiseanna agus seirbhísí Gaeilge a chur ar fáil do dhaoine óga taobh amuigh agus taobh istigh de chomhthéacs na scoile: léirítear i *Staid Reatha na Scoileanna Gaeltachta* go bhfuil an easpa seirbhísí Gaeilge do dhaltaí scoile ag cur le huiléithreacht an Bhéarla i saol na Gaeltachta (2005: 17).

Agus bearta á gceapadh i réimse an oideachais don Phlean Teanga, aithnítear nár chóir cur leis an ualach oibre atá cheana féin ar na múinteoirí atá ag feidhmiú i scoileanna an LPT seo. Beidh sé de sprioc ag an bPlean Teanga tacú le múinteoirí an cheantair agus na tacaíochtaí éagsúla a theastaíonn uathu a shonrú agus a éileamh.

Aithnítear freisin nach féidir cuid mhaith de na dúshláin a thagann chun solais sa taighde seo a shárú ag an leibhéal áitiúil gan aontú, treoir agus tacaíocht na Roinne Oideachais agus Scileanna.

5.7.5. Foireann Naíonraí

Is deacair conclúidí fiúntacha a tharraingt i gcás an taighde seo de bharr a laghad freagraí a fuarthas. Is léir, áfach, go gcaithfear breathnú ar sholáthar acmhainní agus oiliúna d'fhoireann na naíonraí sa LPT, agus chomh maith leis sin gur gá breathnú ar fhéidearthachtaí le seirbhísí réamhscolaíochta a chur ar fáil trí Ghaeilge do phobal Bhaile Ghib.

6. Bearta an Phlean Teanga

6.1. Réamhrá

Déantar cur síos sa mír seo ar bhearta an phlean teanga. Sonraítear ar dtús roinnt beart a bheas riachtanach le cinntiú gur féidir an phlean a chur i bhfeidhm ar bhealach éifeachtach agus comhordaithe. Déantar bearta eile an phlean teanga a rangú de réir na réimsí atá leagtha amach sna *Treoirlínte Pleanála Teanga* (An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta, 2016: 53), is iad sin:

- A. An Córas Oideachais (lena n-áirítear seirbhísí luathoideachais);
- B. Seirbhísí Cúraim Leanáí, Réamhscolaíochta agus Tacaíochta Teaghlaigh, lena n-áirítear seirbhísí tacaíochta teanga;
- C. Seirbhísí don Aos Óg agus d'Aoisghrúpaí Eile;
- D. Deiseanna Foghlama taobh amuigh den Chóras Oideachais;
- E. An Earnáil Ghnó;
- F. Eagraíochtaí Pobail agus Comharchumainn;
- G. Na Meáin Chumarsáide;
- H. Seirbhísí Poiblí;
- I. Pleanáil agus Forbairt Fhisiciúil;
- J. Seirbhísí Sóisialta agus Caitheamh Aimsire;
- K. Staid na Gaeilge sa Limistéar – dearcadh, cumas agus nósmaireacht an phobail ina leith.

Sonraítear faoi gach beart an réimse nó na réimsí agus na critéir pleanála teanga⁴⁵ lena mbaineann an beart, aidhm an bhirt agus cur síos ar a bhfuil i gceist leis. Luaitear le gach beart chomh maith na páirtithe leasmhara uilig a bheas i gceist, scála ama, costas, dúshláin a d'fhéadfadh eascairt as an mbeart agus na bealaí trína ndéanfar monatóireacht ar an mbeart.

Agus bearta á gceapadh don phlean teanga seo, tugtar aitheantas faoi leith do na difríochtaí idir an dá chuid den LPT, Ráth Chairn agus Baile Ghib, go háirithe ó thaobh staid na Gaeilge agus soláthar seirbhísí de.

⁴⁵ Liostaítear na critéir pleanála teanga in Aguisín II.

6.2. Feidhmiú an Phlean Teanga

6.2.1. Struchtúr Feidhmithe

Réimsí:	K	Critéir pleanála teanga:	1, 19
Aidhm:	Struchtúr a bhunú agus a bhuanú a chinnteos go gcuirfear an plean teanga i bhfeidhm ar bhealach éifeachtach.		
Cur síos:	An Cheanneagraíocht: Feidhmeoidh Comharchumann Ráth Chairn mar cheanneagraíocht sa bpróiseas pleanála teanga le linn thréimhse seacht mbliana chur i bhfeidhm an phlean. Is tríd an gceanneagraíocht a chuirfear maoiniú ar fáil do na beartha éagsúla agus beidh sí ina príomhúinéir ar roinnt beart chomh maith. CPTGM: Coinneoidh CPTGM ag feidhmiú mar choiste stiúrtha don phróiseas pleanála teanga ar bhonn deonach. Déanfar rólanna an choiste a athshainiú lena gcur in oiriúint don obair agus leagfar amach nósanna imeachta don Choiste. Reáchtálfar cruinniú cinn bliana uair sa mbliain le baill CPTGM a athcheapadh agus/nó le baill nua a earcú. An tOifigeach Pleanála Teanga: Fostófar Oifigeach Pleanála Teanga (OPT) agus is eisean/ise go príomha a bheas freagrach as an bplean teanga a chur i bhfeidhm agus as monatóireacht leanúnach a dhéanamh air. Moltar go mbeidh cáilíocht tríú leibhéal sa bpleanáil teanga ag an OPT mar aon le cur amach ar an LPT agus taithí ar obair forbartha pobail. Beidh an OPT fostaithe ag an gceanneagraíocht agus oibreoidh sé/sí faoi stiúir CPTGM. In éineacht le hOifigeach Caidrimh Phoiblí CPTGM, feidhmeoidh an OPT mar phointe teagmhála don phobal maidir le cúrsaí pleanála teanga. Beidh sé de chead ag an OPT leasuithe a dhéanamh ar an bplean teanga seo agus/nó tionscadail nua nach n-áirítear anseo thíos a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm ach an tionscadal agus an buiséad a aontú le CPTGM agus leis an gceanneagraíocht roimh ré. Déanfar cruinnithe idir an OPT, CPTGM agus an cheanneagraíocht a eagrú ar bhonn míosúla (nó níos minice de réir mar is gá) chun plé a dhéanamh ar chur i bhfeidhm an phlean.		
Páirtithe leasmhara:	An cheanneagraíocht (príomhúinéir), CPTGM, an OPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 1	Coinníollacha poist a fhorbairt, post an OPT a fhógairt agus OPT a fhostú	
	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€410,300		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€58,614.29 (meánchostas in aghaidh na bliana) ⁴⁶		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Teacht ar iarrthóirí feiliúnacha do phost an OPT. Réiteach molta: Murar féidir teacht ar iarrthóirí leis na cáilíochtaí cuí, d'fhéadfaí duine a fhostú a mbeadh taithí aige/aici ar réimsí ábhartha eile (m.sh. forbairt pobail) ar an gcoinníoll go dtabharfadh sé/sí faoi cháilíocht sa bpleanáil teanga i ndiaidh a c(h)eapacháin.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Cuirfidh an OPT tuairisc mhíosúil ar chur i bhfeidhm an phlean ar fáil do CPTGM.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh éifeacht an bhirt seo le feiceáil in éifeacht na mbeart uilig sa bplean teanga.		

⁴⁶ Tá briseadh síos iomlán ar na costais a bhaineann leis an mbeart seo i mír 7 den phlean teanga.

6.2.2. Láithreacht ar Líne

Réimsí:	G, K	Critéir pleanála teanga:	1, 16
Aidhm:	Feasacht ar an bpróiseas pleanála teanga a fhorbairt i measc phobal an LPT agus pointe teagmhála a chur ar fáil do bhaill an phobail.		
Cur síos:	Forbrófar suíomh gréasáin do CPTGM agus cuirfear ar fáil air eolas faoin bplean agus faoi bhearta an phlean, sonraí teagmhála an OPT agus nuacht faoi chur i bhfeidhm an phlean i measc rudaí eile. Beidh an OPT freagrach as eolas reatha a chur ar an suíomh agus an suíomh a uasdátú de réir mar is cuí. Déanfaidh an OPT chomh maith leathanach Facebook CPTGM a riaradh agus a choinneáil cothrom le dáta, agus d'fhéadfadh sé/sí leathanaigh a chruthú do CPTGM ar na meáin shóisialta eile – m.sh. Twitter, Instagram, Snapchat, srl. – de réir mar is cuí. Cuirfidh an cheanneagraíocht agus CPTGM ábhar ar fáil don suíomh anois is arís más mian leo nó má iarrann an OPT é.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), an cheanneagraíocht, CPTGM		
Saolré an bhirt:	Bliain 1	An suíomh a dhearadh, ábhar a réiteach agus an suíomh a sheoladh	
	Bliain 2-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€10,500		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€7,500 do Bhliain 1 agus €500 in aghaidh na bliana do Bhliain 2-7 ⁴⁷		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag na cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Déanfar plé ar éifeacht an bhirt seo ag na cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		

⁴⁷ Meastachán faighte ó Granite Digital, glaoch gutháin ar an 6 Nollaig 2017. Tá briseadh síos iomlán ar na costais a bhaineann leis an mbeart seo i mír 7 den phlean teanga.

6.2.3. Bunachar Teagmhálaithe

Réimsí:	K	Critéir pleanála teanga:	1, 19
Aidhm:	Pobal an LPT a choinneáil ar an eolas faoi chur i bhfeidhm an phlean teanga agus obair an OPT a éascú.		
Cur síos:	Le cead na ndaoine a bheas i gceist agus ag teacht leis an Rialachán Ginearálta maidir le Cosaint Sonraí (GDPR) agus an reachtaíocht chuí, coinneoidh an OPT bunachar teagmhálaithe (ainm, seoladh ríomhphoist) de bhaill phobal an LPT a bhfuil spéis faoi leith acu sa bpróiseas pleanála teanga, idir bhaill coistí agus eagraíochtaí éagsúla, fhoireann na scoileanna, tuismitheoirí, lucht gnó, lucht caitheamh aimsire agus ghnáthbhaill an phobail. Beidh an OPT in ann na sonraí teagmhála seo a úsáid leis an nuachtlitir (Beart 6.8.1) agus nuacht eile faoin bplean teanga a scaipeadh.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), CPTGM, an cheanneagraíocht, pobal an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Foinse maoinithe:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Ní bhaineann.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Ní bhaineann.		

6.2.4. Monatóireacht

Réimsí:	K	Critéir pleanála teanga:	1, 19
Aidhm:	Monatóireacht a dhéanamh ar chur i bhfeidhm agus ar éifeacht an phlean teanga.		
Cur síos:	Tabharfar faoi roinnt gníomhartha monatóireachta ar bhonn rialta le cinntiú go mbeidh bearta an phlean teanga á gcur i bhfeidhm go héifeachtach agus go córasach. Is é an OPT a bheas freagrach as na cruinnithe agus as na gníomhartha monatóireachta eile a eagrú – ach amháin má shonraítear a mhalairt – agus as leasuithe a dhéanamh ar an bplean teanga de réir mar is cuí⁴⁸. I measc na ngníomhartha monatóireachta seo: • Déanfar suirbhé ar na daoine óga sa LPT i mBliain 2, Bliain 4 agus Bliain 6 d'fheidhmiú an phlean teanga. Moltar an mhodheolaíocht chéanna a úsáid agus a úsáideadh sa taighde a rinneadh don phlean seo. D'fhéadfaí na ceistneoirí atá ar fáil in Aguisín III a úsáid mar theimpléad, agus moltar go ndírítear ar aiseolas a fháil maidir le: ◦ Cleachtas teanga le linn caitheamh aimsire (m.sh. Bearta 6.5.2, 6.5.3, 6.5.4, 6.11.1, 6.11.2, 6.11.3, 6.11.4) ◦ Teagmháil leis na meáin chumarsáide Ghaeilge (m.sh. Bearta 6.8.2, 6.8.3) ◦ Dearcadh agus mianta i leith na Gaeilge (m.sh. Bearta 6.12.2, 6.12.13, 6.12.4) • I mBliain 2, Bliain 4 agus Bliain 6 d'fheidhmiú an phlean teanga, dáilfear foirmeacha gearra aiseolais ar thuismitheoirí/chaomhnóirí le haiseolas a fháil maidir leis an úsáid a bhaineann siad as seirbhísí agus eile a chuirfead ar fáil mar chuid den phlean teanga (m.sh. Bearta 6.3.5, 6.4.1, 6.4.2, 6.4.3, 6.4.4, 6.4.5, 6.6.1). Moltar an mhodheolaíocht chéanna a úsáid agus a úsáideadh sa taighde a rinneadh don phlean seo. • Tabharfar ceistneoir gairid a dhíreos ar chleachtas teanga do na daoine a fhreastalaíonn ar ranganna Gaeilge (Bearta 6.6.1) ag tús agus ag deireadh an chúrsa. • Ag baint úsáid as na sonraí teagmhála a bhaileofar faoi Bheart 6.4.4, cuirfead ceistneoir gairid chuig na feighlithe páistí faoin úsáid a bhaineann siad as an nGaeilge mar chuid dá gcuid oibre. • Eagrófar cruinniú bliantúil le príomhoidí scoileanna an LPT le plé a dhéanamh ar éifeacht na mbearta a bhaineann leis an gcóras oideachais (m.sh. Bearta 6.3.1, 6.3.3, 6.3.4, 6.3.6). Mura bhfeileann sé don phríomhoide freastal ar chruinniú, iarrfar air/uirthi foirm ghairid aiseolais a líonadh le heolas a thabhairt maidir le héifeacht na mbearta éagsúil. • Déanfar teagmháil le coistí agus/nó le ceanneagraíochtaí pleanála teanga i LPTanna eile uair sa mbliain (nó níos minice de réir mar is gá) le plé a dhéanamh ar fheidhmiú na bpleananna trí chéile agus ar fhéidearthachtaí comhoibrithe a chuideodh leis na coistí/ceanneagraíochtaí acmhainní a shábháil agus dúbailt oibre a sheachaint.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), CPTGM, an cheanneagraíocht, na páirtithe leasmhara uilig a luaitear i mbearta an phlean teanga		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€3,192		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€456 (síntiús bliantúil do phacáiste 'Advantage' SurveyMonkey ⁴⁹)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		

⁴⁸ Caithfead gach leasú molta a aontú le CPTGM agus leis an gceanneagraíocht sula gcuirtear i bhfeidhm é.

⁴⁹ Costas bliantúil don phacáiste 'Advantage' ó SurveyMonkey (https://www.surveymonkey.com/pricing/?ut_source=header) ar an 8 Nollaig 2017.

Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Ní bhaineann.
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Ní bhaineann.

6.3. An Córas Oideachais (lena n-áirítear seirbhísí luathoideachais)

6.3.1. Nascanna idir scoileanna an LPT a láidriú

Réimsí:	A	Critéir pleanála teanga:	2, 4, 5, 8
Aidhm:	Caidrimh shóisialta a chothú idir dhaoine óga sa LPT agus daltaí a théann chuig bun scoileanna Gaeltachta a spreagadh le leanacht ar aghaidh go dtí Coláiste Pobail Ráth Chairn.		
Cur síos:	Tabharfar bainistíocht na scoileanna le chéile le plé a dhéanamh ar an mbealach is fearr le tuismitheoirí a chuireann a gcuid páistí chuig bun scoileanna Gaeltachta a spreagadh lena gcuid páistí a choinneáil sa gcóras oideachais Gaeltachta don dara leibhéal. Déanfar poiblíocht/bolscaireacht ar na buntáistí a bhaineann lena leithéid de rogha. Déanfar daltaí meánscoile a earcú mar 'ambasadóirí teanga' le cuairt a thabhairt ar bhunscoileanna an cheantair agus labhairt leis na daltaí faoi thábhacht na Gaeilge agus faoi ról na ndaoine óga agus na scoileanna i gcaomhnú na Gaeilge sa LPT. Bronnfar teastas ar na hambasadóirí teanga seo a bheas siad in ann a úsáid le cur lena CVanna.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), CPTGM, an cheanneagraíocht, bainistíocht agus foireann scoileanna an LPT, daltaí scoile an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Foinse maoinithe:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar líon na gcruinnithe a eagraítear.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheofar eolas faoi éifeacht an bhirt ó príomhoidí na scoileanna ag na cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.4.		

6.3.2. Naíonra agus Naíolann do Bhaile Ghib

Réimsí:	A, B	Critéir pleanála teanga:	2, 3, 4, 7, 9
Aidhm:	Seirbhísí luathoideachais trí Ghaeilge a sholáthar i mBaile Ghib.		
Cur síos:	Le tacaíocht ó Údarás na Gaeltachta agus ó Chomhar Naíonraí na Gaeltachta, bunófar naíonra agus naíolann Gaeltachta i mBaile Ghib. Faoin mbeart seo, d'fhéadfaí naíonra/naíolann nua a bhunú nó tacaíocht a chur ar fáil do Hillview Montessori atá ag feidhmiú (trí Bhéarla) cheana i mBaile Ghib sruth/seirbhísí Gaeilge a fhorbairt.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), Údarás na Gaeltachta, CPTGM, an cheanneagraíocht, Comhar Naíonraí na Gaeltachta		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt (cuirfear tús leis an mbeart seo i mBliain 1 agus leanfar leis go mbainfear amach aidhm an bhirt)	
Costas measta iomlán:	€1,250,000 (€500,000 de bhuiséad caipitil le hionad don naíonra/naíolann a thógáil agus/nó a chóiriú + €150,000 de bhuiséad reatha in aghaidh na bliana do Bhliain 3-7) ⁵⁰		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€178,571 (meánchostas in aghaidh na bliana) ⁵¹		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh éifeacht ar an mbeart seo má bhaintear amach aidhm an bhirt.		

⁵⁰ Meastachán faighte ó Úna Ní Fhaircheallaigh, bunaithe ar luach agus ar bhuiséad reatha Ionad Cúraim Páistí Ráth Chairn (ar fiú €750,000 an t-ionad féin agus arbh fhiú €250,000 na costais reatha don ionad in 2015).

⁵¹ Tá briseadh síos iomlán ar na costais a bhaineann leis an mbeart seo i mír 7 den phlean teanga.

6.3.3. Scéim na gCúntóirí Teanga

Réimsí:	A	Critéir pleanála teanga:	4, 5, 6, 8
Aidhm:	Scéim na gCúntóirí Teanga a leathnú amach ionas go mbeidh cúntóirí teanga ag feidmiú i scoileanna Gaeltachta an LPT i gcaitheamh na scoilbhliana uilig.		
Cur síos:	Déanfar stocaireacht ar an Roinn Oideachais agus Scileanna i gcomhar le scoileanna agus naíonraí an LPT, le polaiteoirí áitiúla agus le heagraíochtaí áitiúla agus náisiúnta oideachais agus Gaeilge le Scéim na gCúntóirí Teanga a leathnú amach ionas go mbeidh cúntóirí teanga sa scoil nuair a fhilleann na daltaí ar an scoil i mí Mheán Fómhair agus sula gcríochnaíonn siad don samhradh.		
Páirítithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), CPTGM, an cheanneagraíocht, foireann scoileanna agus naíonraí an LPT, tuismitheoirí/caomhnóirí an LPT, polaiteoirí áitiúla, Muintearas Teo., Gaeloideachas Teo., COGG, Conradh na Gaeilge, Aontais na Múinteoirí (ASTI, TUI agus INTO)		
Saolré an bhirt:	Bliain 2-7	Feidmiú an bhirt (cuirfear tús leis an mbeart seo i mBliain 1 agus leanfar leis go mbainfear amach aidhm an bhirt)	
Costas measta iomlán:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Foinse maoinithe:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh éifeacht ar an mbeart seo má bhaintear amach aidhm an bhirt.		

6.3.4. Míreanna Físe

Réimsí:	A, G	Critéir pleanála teanga:	5, 8, 10, 11
Aidhm:	Míreanna físe ar ardchaighdeán a chur ar fáil i nGaeilge le húsáid sa seomra ranga.		
Cur síos:	I gcomhar le hAcadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, le TG4 nó le grúpaí eile, déanfar mionchúrsaí scannánaíochta/campaí Cásca nó samhraidh a fhorbairt do dhaltáí Choláiste Pobail Ráth Chairn a chuirfeas ar chumas na ndaltaí míreanna físe (5-10 nóiméad) a thairgeadh bunaithe ar thopaicí éagsúla oideachais (cur i láthair beag ar ghné den churaclam staire nó tíreolaíochta, turgnaimh eolaíochta, scéal gearr a léamh, srl.), a chur in eagar agus a chur ar fáil do mhúinteoirí bunscóile an LPT le húsáid ina gcuid ranganna. Ag brath ar rath an bhirt, d'fhéadfaí scéim den chineál céanna a bhunú do ghearrscannáin, do chlár raidió, do dhrámaí, srl. Pléifear féidearthachtaí le comhordaitheoirí na Máistreachta Gairmiúla san Oideachais (Ollscoil na hÉireann, Gaillimh) a gcuid mac léinn a chur ag obair le mic léinn chumarsáide/scannánaíochta/teicneolaíochta le míreanna físe oideachasúla a thairgeadh i nGaeilge a bheadh feiliúnach do dhaltáí iarbunscóile ag gach leibhéal.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, TG4, Ollscoil na hÉireann, Gaillimh, CPTGM, an cheanneagraíocht, múinteoirí an LPT, óige an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 3	Socruithe agus ullmhúchán	
	Bliain 3-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€3,000 (4 cheamara @ €500 + trealamh/bogearra eagarthóireachta @ €1,000)		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Ní mheastar go mbeidh aon chostas bliantúil i gceist leis an mbeart seo.		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Daltáí agus múinteoirí a thraenáil leis na ceamaraí a úsáid agus le heagarthóireacht a dhéanamh ar fhíseáin. Réiteach molta: I gcomhar le hAcadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, cuirfear seisiúin traenála ar fáil do mhúinteoirí an LPT ionas go mbeidh siadsan in ann traenáil a chur ar na daltaí.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar mhíreanna físe a tháirgtear faoin mbeart seo.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheofar eolas faoi éifeacht an bhirt ó phríomhoidí na scoileanna ag na cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.4.		

6.3.5. Club Iarscoile

Réimsí:	A, B	Critéir pleanála teanga:	7, 8
Aidhm:	Tacaíocht teanga a thabhairt do dhaltáí nach bhfuil Gaeilge ag a gcuid tuismitheoirí/caomhnóirí agus do thuismitheoirí/chaomhnóirí a bhfuil a bpáistí ag freastal ar scoileanna Gaeltachta ach nach bhfuil Gaeilge acu féin.		
Cur síos:	Bunófar club Iarscoile do dhaltáí bhunscoileanna an LPT agus Choláiste Pobail Ráth Chairn. Reáchtálfar an club seo faoi dhó sa tseachtain⁵²: tráthnóna amháin i Ráth Chairn agus tráthnóna eile i mBaile Ghib. Beidh áisitheoir(i) (tuismitheoirí/caomhnóirí más féidir) i láthair ag an gclub le cuidiú leis na daltaí a gcuid obair bhaile a dhéanamh agus (i gcás na ndaltaí bhunscoile) le cuidiú le tuismitheoirí/caomhnóirí nach bhfuil Gaeilge nó nach bhfuil mórán Gaeilge acu dul tríd an obair bhaile lena gcuid páistí. D'fhéadfaí an club a reáchtáil sna scoileanna (i. scoil amháin i Ráth Chairn agus scoil amháin i mBaile Ghib) ag brath ar thoil fhoireann na scoileanna, nó in ionaid eile (m.sh. Áras Pobail Ráth Chairn, Halla Bhaile Ghib, srl.).		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), daltaí scoile an LPT, tuismitheoirí/caomhnóirí dhaltáí scoile an LPT, foireann na scoileanna		
Saolré an bhirt:	Bliain 2	Socruithe agus ullmhúchán, earcú áisitheoirí	
	Bliain 2-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€13,530		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€2,460 (2 club x 36 seachtain @ €30 don áisitheoir + €300 le hábhar tacaíochta do thuismitheoirí/chaomhnóirí, srl. a phriontáil)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Áisitheoirí a earcú. Réitigh mholta: Murar féidir teacht ar dhaoine feiliúnacha a bheadh sásta áisitheoireacht a dhéanamh ar an gclub, d'fhéadfadh an OPT cúram a dhéanamh de nó d'fhéadfaí daltaí ó Choláiste Pobail Ráth Chairn a mbeadh suim acu an obair a dhéanamh a thabhairt isteach ar róta.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar an tinreamh.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh éifeacht an bhirt seo le feiceáil i líon na dtuismitheoirí/caomhnóirí a bhaineann leas as an tseirbhís.		

⁵² D'fhéadfaí an club a reáchtáil níos minice ag brath ar éileamh agus ar acmhainní.

6.3.6. Feasacht Teanga i measc Óige an LPT

Réimsí:	A, K	Critéir pleanála teanga:	2, 6, 8, 19
Aidhm:	Feasacht ar chúrsaí teanga a ardú i measc óige an LPT agus iad a chumasú le feidhmiú mar bhainisteoirí teanga ag an micrileibhéal.		
Cur síos:	I gColáiste Pobail Ráth Chairn, déanfar mionchúrsaí (don dara agus don tríú bliain) agus ceardlanna (blianta eile) a dhearadh agus a chur ar fáil bunaithe ar chúrsaí feasachta teanga, ar mhionteangacha, ar an bpleanáil teanga, ar athneartú teangacha agus ar an tsochtheangeolaíocht. I gcás bhunscoileanna an LPT, déanfar ábhar agus pointí plé a ullmhú a chuideos le múinteoirí seisiúin a eagrú sa seomra ranga ar bhonn rialta (uair sa tseachtain/sa gcoicís/sa mí) le plé a dhéanamh ar chúrsaí teanga. Cuirfear béim ar thábhacht na Gaeilge don LPT, ar chleachtas teanga, ar chomparáidí idir samplaí idirnáisiúnta agus an Ghaeilge agus ar an méid is féidir leis an duine aonair a dhéanamh don Ghaeilge sa LPT. D'fhéadfaí tionscadail ealaíne, srl. a úsáid mar chuid de na seisiúin seo.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), múinteoirí an LPT, óige an LPT, CPTGM, an cheanneagraíocht, COGG		
Saolré an bhirt:	Bliain 2	Socruithe agus ullmhúchán	
	Bliain 3-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€2,800		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€400 (priontáil)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Daltaí a spreagadh le suim a chur sna seisiúin plé. Réitigh mholta: I gcás ranganna bunscóile, d'fhéadfaí tograí ealaíne bunaithe ar chúrsaí teanga a úsáid le suim na ndaltaí a mhúscailt. I gcás na meánscoile, moltar go bhfaighidh an OPT comhairle ó na múinteoirí le seisiúin agus gníomhaíochtaí a phleanáil a mbeadh spéis ag daltaí meánscoile iontu.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar líon na gcúrsaí/ceardlann a eagraítear faoin mbeart seo.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheofar eolas faoi éifeacht an bhirt ó phríomhoidí na scoileanna ag na cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.4.		

6.4. Seirbhísí Cúraim Leanaí, Réamhscolaíochta agus Tacaíochta Teaghlaigh, lena n-áirítear seirbhísí tacaíochta teanga

6.4.1. Scéim Chomhfhreagrais do Thuismitheoirí Nua

Réimsí:	B, D	Critéir pleanála teanga:	2, 7, 8, 11
Aidhm:	Cur le líon na dteaghlach a labhraíonn Gaeilge sa mbaile.		
Cur síos:	Forbrófar scéim chomhfhreagrais do thuismitheoirí nua, .i. cuirfear litir/pacáiste amach chuig tuismitheoirí nua a chláraíonn leis an scéim gach ráithe nó gach sé mhí ó bhreith an pháiste go ceann dhá bhliain le heolas maidir le forbairt chognaíoch agus teanga an pháiste, ranna agus cluichí beaga i nGaeilge a bheadh feiliúnach don pháiste ag an bpointe sin, dlúthdhioscaí le suantraihte i nGaeilge srl. Moltar pacáistí éagsúla a ullmhú ag brath ar chumas teanga an tuismitheora/na dtuismitheoirí agus ar chleachtas teanga an teaghlaigh.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), CPTGM, an cheannagraíocht, tuismitheoirí an LPT, múinteoirí agus stiúrthóirí naíonra an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 1	Socruithe agus ullmhúchán	
	Bliain 2-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€4,800		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€800 (ábhar agus priontáil)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Tuismitheoirí a spreagadh le clárú leis an scéim. Réiteach molta: Déanfar poiblíocht ar an scéim in oifigí dochtúirí teaghlaigh a mbíonn pobal an LPT ag freastal orthu, i naíolanna áitiúla agus ar an idirlíon.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar líon na dtuismitheoirí/caomhnóirí a chláraíonn leis an scéim.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheofar aiseolas maidir le héifeacht an bhirt seo ar na foirmeacha a luaitear i mBeart 6.2.4.		

6.4.2. Acmhainní do Thuismitheoirí/Chaomhnóirí

Réimsí:	B, C	Critéir pleanála teanga:	2, 7
Aidhm:	Tuilleadh acmhainní Gaeilge a chur ar fáil do thuismitheoirí/chaomhnóirí an LPT		
Cur síos:	Roghnófar dhá sheomra nó ionad (ceann i Ráth Chairn, ceann i mBaile Ghib) agus forbrófar iad mar Ionaid Tacaíochta Teanga do Theaghlaigh. Cuirfear bailiúchán ar fáil sna hionaid seo de leabhair Ghaeilge, de chluichí Gaeilge, de cheol Gaeilge, srl. ionas go mbeidh thuismitheoirí/chaomhnóirí in ann iad a thógáil ar iasacht ón ionad. Moltar chomh maith ábhar tacaíochta eile agus litríocht maidir le forbairt agus sealbhú teanga, tógáil páistí le Gaeilge, buntáistí an dátheangachais, srl. agus eolas faoin bpacáiste tacaíochta do thuismitheoirí atá ar fáil ó Roinn na Gaeltachta (https://www.chg.gov.ie/ga/gaeltacht/the-gaeltacht/language-support-schemes-programmes/language-support-pack/) a chur ar fáil sna hionaid seo. D'fhéadfaí féidearthachtaí a phlé le Glór na nGael maidir le hurraíocht a dhéanamh ar an mbeart seo. I gcás Ráth Chairn, moltar comhoibriú leis an leabharlann ar an mbeart seo agus cur leis an mbailiúchán atá cheana féin ansin.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), CPTGM, an cheanneagraíocht, Leabharlann Phoiblí Ráth Chairn, thuismitheoirí/chaomhnóirí an LPT, Glór na nGael		
Saolré an bhirt:	Bliain 1	Socruithe agus ullmhúchán, ceannach ábhar, srl.	
	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€4,400		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€629 (meánchostas in aghaidh na bliana) ⁵³		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Tuismitheoirí/chaomhnóirí a spreagadh leis na háiseanna a úsáid. Réiteach molta: Déanfar poiblíocht ar an dá ionad in oifigí dochtúirí teaghlaigh a bhíonn ag freastal ar an LPT, i naíolanna agus naíonraí an LPT agus i scoileanna an LPT.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneofar taifead ar líon na ndaoine a bhaineann úsáid as na hionaid.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheofar aiseolas maidir le héifeacht an bhirt seo ar na foirmeacha a luaitear i mBeart 6.2.4.		

⁵³ Tá briseadh síos iomlán ar na costais a bhaineann leis an mbeart seo i mír 7 den phlean teanga.

6.4.3. Grúpa Tuismitheoirí/Caomhnóirí na Scoileanna Gaeltachta

Réimsí:	A, B, D	Critéir pleanála teanga:	7, 8, 10, 19
Aidhm:	Feasacht a ardú i measc tuismitheoirí/caomhnóirí ar roghanna teanga agus iad a spreagadh le Gaeilge a thabhairt isteach i réimse an bhaile.		
Cur síos:	Tabharfar tuismitheoirí/caomhnóirí a bhfuil a gcuid páistí ag freastal ar na naíonraí agus ar na scoileanna sa LPT le chéile gach dara mí le plé a dhéanamh ar bhealaí inar féidir leo cuidiú lena bpáistí (m.sh. le hobair bhaile), ar dheacrachtaí a bhíonn ag tuismitheoirí/caomhnóirí éagsúla (m.sh. teaghlaigh le Gaeilge, tuismitheoirí/caomhnóirí nach bhfuil Gaeilge acu), agus araile. Moltar an OPT a bheith i láthair leis an bplé a éascú agus le ceisteanna a fhreagairt, ach leagan neamhfhoirmeálta a bheith ar an teacht le chéile. Moltar chomh maith go gcuirfear tae agus caifé ar fáil agus go dtabharfar deis do na tuismitheoirí/caomhnóirí labhairt ina measc féin agus aithne a chur ar a chéile, ag súil go dtiocfaidh líonraí sóisialta Gaeilge as na grúpaí seo chomh maith. Ag brath ar éileamh, d'fhéadfaí trí ghrúpa a reáchtáil: tuismitheoirí/caomhnóirí a bhfuil a bpáistí ag freastal ar naíonra nó ar bhunscoil i mBaile Ghib, tuismitheoirí/caomhnóirí a bhfuil a bpáistí ag freastal ar naíonra nó ar bhunscoil i Ráth Chairn agus tuismitheoirí/caomhnóirí a bhfuil páistí meánscoile acu.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), CPTGM, foireann naíonraí agus scoileanna an LPT, tuismitheoirí/caomhnóirí pháistí naíonra agus scoile an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 1	Socruithe agus ullmhúchán	
	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€4,095		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€630 (sólaistí @ €30 + ábhar tacaíochta (de réir mar is gá) @ €50 x 6 theacht le chéile + 2 x aoichainteoirí €150)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Rannpháirtíocht a spreagadh. Réitigh mholta: Iarrfar ar fhoireann na scoileanna agus na naíonraí an beart seo a lua le tuismitheoirí/caomhnóirí a bhfuil a gcuid páistí ag freastal ar an scoil/naíonra agus/nó bileog a chur abhaile leis na páistí le heolas faoin mbeart agus faoi na buntáistí a bhainfeadh leis; gheofar aoichainteoirí suimiúla le labhairt leis na tuismitheoirí/caomhnóirí cúpla uair sa mbliain le daoine a mhealladh ann.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar líon na dtuismitheoirí/caomhnóirí a fhreastalaíonn.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Baileoidh an OPT eolas maidir le héifeacht an bhirt seo le linn an teacht le chéile.		

6.4.4. Feighlithe Páistí

Réimsí:	B, D	Critéir pleanála teanga:	2, 3, 7, 8, 9, 11
Aidhm:	An t-ionchur Béarla a fhaigheann páistí óga an LPT a íoslaghdú trí chinntiú go bhfuil rochtain ag tuismitheoirí/caomhnóirí ar feighlithe páistí le Gaeilge líofa.		
Cur síos:	Le cead na ndaoine a bheas i gceist agus ag teacht leis an Rialachán Ginearálta maidir le Cosaint Sonraí (GDPR) agus an reachtaíocht chuí, cuirfidh an OPT bunachar le chéile le sonraí teagmhála na bhfeighlithe páistí áitiúla a bhfuil Gaeilge líofa acu agus beidh cead ag tuismitheoirí/caomhnóirí teagmháil a dhéanamh leis an OPT le sonraí teagmhála a fháil d'fheighlí páistí. Déanfar poiblíocht ar an mbunachar seo i measc thuismitheoirí/chaomhnóirí an LPT agus déanfar tuismitheoirí/caomhnóirí a spreagadh le feighlithe páistí le Gaeilge a fháil, beag beann ar a gcumas féin sa nGaeilge.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), feighlithe páistí an LPT, tuismitheoirí/caomhnóirí an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Foinse maoinithe:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Tuismitheoirí/caomhnóirí a spreagadh le feighlithe a mbíonn Gaeilge acu a úsáid. Réitigh mholta: Aird na dtuismitheoirí/caomhnóirí a tharraingt ar an gceist seo agus cúrsaí teanga á bplé agus mar chuid de na ranganna do thuismitheoirí/chaomhnóirí (Bheart 6.6.1); poiblíocht chuí a dhéanamh ar an mbeart.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Ní bhaineann.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheofar aiseolas maidir le héifeacht an bhirt seo tríd an gceistneoir a luaitear i mBheart 6.2.4.		

6.4.5. Áiseanna Spraoi

Réimsí:	B, I, J	Critéir pleanála teanga:	2, 7, 9, 11, 12
Aidhm:	Cur leis na háiseanna atá ar fáil sa LPT d'óige an cheantair agus le feiceálacht na Gaeilge iontu.		
Cur síos:	Baile Ghib: Forbrófar páirc spraoi nó áis de chineál eile in áit lárnach sa gceantar a thabharfas deis do thuismitheoirí/chaomhnóirí le páistí óga teacht le chéile ar bhonn neamhfhoirmiúil. Moltar polasaí soiléir teanga a chur i bhfeidhm san áit le cinntiú go mbeidh an Ghaeilge in uachtar sa timpeallacht agus go spreagfar daoine leis an oiread Gaeilge agus is féidir leo a úsáid agus iad ann. Ráth Chairn: I gcomhar le COIS, tacófar le forbairt na páirce spraoi agus le feiceálacht na Gaeilge inti. Mar chuid den fhorbairt seo, d'fhéadfaí áit dheas súi a chur ar fáil do thuismitheoirí/chaomhnóirí a spreagfadh iad le nascanna a dhéanamh le chéile agus líonraí sóisialta a fhorbairt trí mheán na Gaeilge. Déanfar an chúirt cispheile a athchóiriú nó a athfhorbairt agus rud eicint eile a dhéanamh leis an spás le go mbeidh áit le timpeallacht láidir Ghaelach ar fáil d'óige an cheantair teacht le chéile go sóisialta.		
Páirtithe leasmhara:	An cheanneagraíocht (príomhúinéir), COIS, an OPT, CPTGM, pobal an LPT, foireann naíonraí agus scoileanna an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 2-3	Socruithe agus ullmhúchán	
	Bliain 4-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€75,000 (€50,000 le háiseanna spraoi a fhorbairt i mBaile Ghib agus €25,000 le caitheamh ar an bpáirc spraoi i Ráth Chairn)		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€18,750 (meánchostas in aghaidh na bliana) ⁵⁴		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	De bharr gur moladh é seo a tháinig ón bpobal, ní mheastar go mbeidh aon dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheofar aiseolas maidir le héifeacht an bhirt seo ar na foirmeacha a luaitear i mBeart 6.2.4.		

⁵⁴ Tá briseadh síos iomlán ar na costais a bhaineann leis an mbeart seo i mír 7 den phlean teanga.

6.5. Seirbhísí don Aos Óg agus d'Aoisghrúpaí Eile

6.5.1. Oifigeach don Óige

Réimsí:	C, F, K	Critéir pleanála teanga:	2, 8, 10, 11, 12, 19
Aidhm:	An Ghaeilge a chur chun cinn mar ghnáth-theanga caidrimh agus shóisialta i measc óige an LPT agus feidmiú éifeachtach an phlean teanga a chinntiú.		
Cur síos:	Déanfar Oifigeach don Óige (OO) lánaimseartha a fhostú agus beidh freagracht ar an té sin as cur i bhfeidhm na mbearta a bhaineann leis an aos óg agus as monatóireacht a dhéanamh ar na bearta sin. Beidh an OO fostaithe ag an gceanneagraíocht, freagrach don OPT agus ag obair faoi stiúir CPTGM.		
Páirtithe leasmhara:	An cheanneagraíocht (príomhúinéir), CPTGM, an OO, an OPT, óige an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€189,635.73		
Costas measta in aghaidh na bliana:	27,090.82 (meánchostas in aghaidh na bliana) ⁵⁵		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Teacht ar iarrthóirí feiliúnacha do phost an OO. Réiteach molta: Murar féidir teacht ar iarrthóirí leis na cáilíochtaí cuí, d'fhéadfaí duine a fhostú a mbeadh taithí aige/aici ar réimsí ábhartha eile (m.sh. forbairt pobail, obair óige) ar an gcoinníoll go dtabharfadh sé/sí faoi chálíocht sa bpleanáil teanga i ndiaidh a c(h)eapacháin.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Cuirfidh an OPT tuairisc mhíosúil ar chur i bhfeidhm an phlean ar fáil do CPTGM.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh éifeacht an bhirt seo le feiceáil in éifeacht na mbearta don aos óg sa bplean teanga.		

⁵⁵ Tá briseadh síos iomlán ar na costais a bhaineann leis an mbearta seo i mír 7 den phlean teanga.

6.5.2. Coiste Pleanála Teanga na nÓg

Réimsí:	C, F, K	Critéir pleanála teanga:	2, 8, 10, 11, 12, 19
Aidhm:	Feasacht ar chúrsaí teanga a ardú i measc óige an LPT agus iad a chumasú le feidhmiú mar bhainisteoirí teanga ag an micrileibhéal.		
Cur síos:	Bunófar Coiste Pleanála Teanga na nÓg⁵⁶, comhdhéanta de dhaoine óga (idir 12 bhliain d'aois agus 19 mbliana d'aois) ón dá thaobh den LPT. Beidh an coiste seo freagrach as imeachtaí a eagrú (m.sh. comórtas peile, díospóireachtaí, srl.) agus as an nGaeilge a chur chun cinn i measc na hóige – mar theanga shóisialta, ar na meáin shóisialta, srl. Feidhmeoidh an coiste seo faoi stiúir CPTGM. Tiocfaidh Coiste Pleanála Teanga na nÓg le chéile uair sa mí (nó níos minice de réir mar is gá) agus deanfaidh ionadaí/ionadaithe ón gcoiste freastal ar chruinnithe CPTGM chun tuairiscí a thabhairt ar an obair a bheas ar bun acu.		
Páirtithe leasmhara:	CPTGM (príomhúinéir), an OO, an OPT, an cheanneagraíocht, óige an LPT, Gael Linn, Coláiste na bhFiann		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€7,000		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€1,000 (imeachtaí, poiblíocht, srl.)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Daoine óga a spreagadh le dul ar an gcoiste. Réiteach molta: Cuirfear seisiúin eolais ar siúl sna meánscoileanna a mbíonn óige an LPT ag freastal orthu, ceadófar don choiste imeachtaí spreagúla agus turais a eagrú dóibh féin.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Gheobhaidh CPTGM tuairiscí rialta ó Choiste Pleanála Teanga na nÓg.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheobhaidh CPTGM tuairiscí rialta ó Choiste Pleanála Teanga na nÓg.		

⁵⁶ D'fhéadfaí ainm eile a thabhairt air an gcoiste, ag brath ar mhianta na rannpháirtithe.

6.5.3. Spásanna Sóisialta

Réimsí:	C, J	Critéir pleanála teanga:	2, 8, 10, 11, 12
Aidhm:	Ionaid a fhorbairt sa LPT a fheidhmeos mar thearmainn teanga d'óige an LPT.		
Cur síos:	Baile Ghib: Tá go leor áiseanna cheana féin ar fáil i Halla Bhaile Ghib, m.sh. boird haca aeir, leadóg bhoird, srl., mar sin forbrófar an spás sin mar spás sóisialta do dhéagóirí an cheantair a bheadh ar oscailt cúpla uair sa tseachtain mar ionad bualadh isteach/siamsaíochta. Ráth Chairn: Forbrófar spás sóisialta mar ionad bualadh isteach do dhéagóirí an cheantair agus osclófar é ar feadh cúpla uair an chloig i ndiaidh scoile nó cúpla tráthnóna le linn na seachtaine. D'fhéadfaí an spás seo a fhorbairt mar chuid den athchóiriú a dhéanfar ar Áras Pobail Ráth Chairn (Beart 6.7.2). I gcás an dá áit cuirfear polasaí láidir teanga i bhfeidhm a chinnteodh go bhfeidhmeodh an dá ionad mar thearmainn teanga.		
Páirtithe leasmhara:	An OO (príomhúinéir), an OPT, CPTGM, an cheanneagraíocht, Coiste Halla Bhaile Ghib, óige an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 1	Socruithe agus ullmhúchán	
	Bliain 2-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€30,000		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€5,000 (meánchostas in aghaidh na bliana) ⁵⁷		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: A chinntiú go bhfeidhmíonn na spásanna sóisialta seo mar thearmainn teanga agus go mbíonn an Ghaeilge in uachtar mar theanga chumarsáide iontu. Réitigh fhéideartha: Bheifí ag súil go gcuideodh bearta eile sa bplean teanga seo (m.sh. Beart 6.3.6) le feasacht daoine óga ar cheisteanna teanga a ardú; cuirfear polasaí teanga i bhfeidhm sna spásanna sóisialta agus cinnteofar go gcuirfidh an tírdhreach teangeolaíoch sna spásanna leis an bpolasaí teanga sin.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Gheofar aiseolas maidir le cur i bhfeidhm an bhirt seo ón suirbhé a luaitear i mBeart 6.2.4.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheofar aiseolas maidir le héifeacht an bhirt seo ón suirbhé a luaitear i mBeart 6.2.4.		

⁵⁷ Tá briseadh síos iomlán ar na costais a bhaineann leis an mbeart seo i mír 7 den phlean teanga.

6.5.4. Clubanna Óige

Réimsí:	C, J	Critéir pleanála teanga:	2, 8, 10, 11, 12
Aidhm:	An Ghaeilge a chothú mar theanga chumarsáide shóisialta i measc óige an LPT.		
Cur síos:	Cinntear go bhfuil clubanna óige ar fáil sa LPT do na haoisghrúpaí seo a leanas: 4-8 bl., 9-12 bl., 13-15 bl. agus 16-19 bl. Ag brath ar éileamh, bunófar clubanna i Ráth Chairn agus i mBaile Ghib, agus beidh na clubanna sin i dteagmháil le chéile le himeachtaí sóisialta a eagrú agus le tabhairt faoi chomhthionscadail. Mura mbeidh dóthain éilimh ar na clubanna, bunófar club amháin le freastal ar an dá áit agus socrófar modh taistil (i. mionbhus) le daoine óga ó cheantar amháin a thabhairt go dtí an ceantar eile. Déanfar daoine óga ón gceantar (m.sh. ó Choláiste Pobail Ráth Chairn) a thraenáil le feidhmiú mar chinnirí sna clubanna sin agus úsáidfear cur chuige an tumoideachais sna clubanna. Leis na páistí óga, is iad na cinnirí a dhéanfas na himeachtaí a reáchtáil, ach sna clubanna do dhaoine 13+ bl. d'aois feidhmeoidh na cinnirí mar áisitheoirí agus is iad na daoine óga féin a eagrós na himeachtaí ar fad (i. múnla Ógras). I measc na ngníomhaíochtaí a chuirfear ar fáil sna clubanna óga beidh drámaíocht, spórt agus ealaíon. D'fhéadfaí turais a eagrú chomh maith go dtí Oireachtas na Samhna, Liú Lúnasa agus a leithéidí.		
Páirtithe leasmhara:	An OO (príomhúinéir), an OPT, an cheanneagraíocht, óige an LPT, Óige na Gaeltachta, Ógras		
Saolré an bhirt:	Bliain 1	Socruithe agus ullmhúchán	
	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€14,000		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€2,000 (bus (más gá), trealamh, imeachtaí agus turais)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Áisitheoirí/cinnirí a earcú do na clubanna. Réiteach molta: Mura mbíonn spéis ag dóthain daoine óga ó Choláiste Pobail Ráth Chairn cuidiú leis an mbeart seo, d'fhéadfaí iarraidh ar thuismitheoirí/chaomhnóirí sealáíocht a dhéanamh leis.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheofar aiseolas maidir le héifeacht an bhirt seo ón suirbhé a luaitear i mBeart 6.2.4		

6.6. Deiseanna Foghlama taobh amuigh den Chóras Oideachais

6.6.1. Ranganna Gaeilge

Réimsí:	B, D, E, F, K	Critéir pleanála teanga:	3, 7, 11, 12, 13, 15
Aidhm:	Cumas Gaeilge phobal an LPT a ardú.		
Cur síos:	Cuirfear ranganna neamhfhoirmiúla cumarsáid-bhunaithe ar fáil do phobal an LPT. Moltar ranganna a bheith saor in aisce do rannpháirtithe agus a chur ar fáil ag gach leibhéal agus ranganna le fócais éagsúla (m.sh. ranganna comhrá, sainranganna gramadaí, dianchúrsaí srl.) a bheith ann, ag brath ar éileamh. Le cinntiú nach gcuirtear acmhainní amú, moltar athbheithniú ar líon agus ar chineál na ranganna Gaeilge atá cheana féin á gcur ar fáil sa LPT mar réamhullmhúchán agus an beart seo á chur i bhfeidhm. Moltar go ndéanfadh lucht na ranganna dráma a léiriú ag deireadh an chúrsa, agus go mbunófaí nasc le LPT eile agus go dtógfaí caidreamh le muintir an LPT sin trí chuirteanna agus malartuithe a eagrú. Chomh maith leis na ranganna a luaitear thus, cuirfear ranganna ar fáil do dhá spriocghrúpa faoi leith: tuismitheoirí/caomhnóirí agus an lucht gnó/seirbhísí/eagraíochtaí (féach thíos). Cuirfear bileog le chéile le heolas faoi na ranganna agus na hacmhainní uilig a bheas ar fáil sa LPT, chomh maith le hacmhainní agus cúrsaí ar líne (m.sh. http://www.dcu.ie/connected/Short-Courses.shtml). Tuismitheoirí/caomhnóirí: Cuirfear ranganna/ciorcail comhrá saor in aisce ar fáil do thuismitheoirí/chaomhnóirí a bheas bunaithe ar chumarsáid laethúil idir tuismitheoirí/caomhnóirí agus páistí. Bunaithe ar aiseolas a fuarthas ó thuismitheoirí/chaomhnóirí agus an plean teanga á ullmhú, moltar na ranganna/ciorcail comhrá a reáchtáil tar éis do na tuismitheoirí/caomhnóirí na páistí a fhágáil ag an scoil (m.sh. maidin caifé & cainte) nó le linn do na páistí a bheith ag freastal ar chlub óige. An lucht gnó/seirbhísí/eagraíochtaí: Reáchtálfar sainranganna don lucht gnó/seirbhísí/eagraíochtaí sa LPT agus sna bailte máguaird a mbeidh sé de sprioc acu daoine a chumasú le seirbhís a chur ar fáil trí Ghaeilge. Beidh taighde nó comhairliúchán le déanamh le hoibriú amach cén t-am is fearr a fheilfeas don lucht freastail, agus moltar féidearthachtaí a phlé le gnólachtaí an cheantair agus le gnólachtaí atá lonnaithe sa LPT nó sna bailte máguaird uair an chloig <i>in lieu</i> a cheadú d'fhostaithe as freastal ar rang Gaeilge.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), an cheanneagraíocht, Údarás na Gaeltachta, pobal an LPT agus na mbailte máguaird		
Saolré an bhirt:	Bliain 1	Socruithe agus ullmhúchán	
	Bliain 2-7	Feidhmiú an bhirt (ní gá go gcuirfí tús leis na ranganna uilig ag an am céanna, is féidir codanna éagsúla den bheart a chur i bhfeidhm ar bhonn céimnithe)	
Costas measta iomlán:	€34,400		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€4,800 (6 rang x 20 seachtain @ €40 do gach múinteoir + €8,000 do Bhliain 1 le siollabas a dhearadh, ábhar a fhorbairt, comhairle sheachtrach a fháil, srl.)		
Foinse maoinithe:	Údarás na Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Daoine a spreagadh le freastal ar na ranganna. Réitigh mholta: Poiblíocht tharraingteach a dhéanamh ar na ranganna; daoine a mbeifear i dteagmháil leo faoi bhearta eile a spreagadh le freastal ar ranganna, srl.		

Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneofar taifead ar líon na ndaoine a fhreastalaíonn ar na ranganna éagsúla.
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheofar aiseolas maidir le héifeacht an bhirt seo ón gceistneoir a luaitear i mBeart 6.2.4.

6.6.2. Scéim 'Caifé agus Caint'

Réimsí:	D, K	Critéir pleanála teanga:	2, 10, 11, 12
Aidhm:	Cur le líon na ndaoine sa LPT le cumas sa nGaeilge agus le líon na gcainteoirí laethúla Gaeilge sa LPT; deiseanna a thabhairt d'fhoghlaimoirí Gaeilge aithne a chur ar chainteoirí líofa agus a mhalairt.		
Cur síos:	Cuirfear scéim ar bun a bhféadfaidh daoine le Gaeilge líofa agus daoine ar mian leo Gaeilge a fhoghlaim nó a gcuid Gaeilge a chleachtadh clárú uirthi (macasamhail na scéime den chineál seo a bhíodh ar bun i Ráth Chairm cheana). Déanfaidh an OPT cainteoir líofa Gaeilge agus foghlaimoir a mheaitseáil le chéile, a chur in aithne dá chéile agus a spreagadh le coinne a shocrú (m.sh. uair an chloig in aghaidh na seachtaine) le teacht le chéile in ionad neamhfhoirmeálta (m.sh. caifé, teach tábhairne) le Gaeilge a labhairt le chéile. D'fhéadfaí chomh maith an scéim seo a úsáid leis an nasc idir an dá thaobh den LPT a láidriú. Ag brath ar éileamh, eagrófar imeachtaí sóisialta do lucht na scéime ar bhonn rialta, m.sh. uair sa ráithe. Déanfar an beart seo a cheangal leis na dianchúrsaí agus leis na cúrsaí eile a luaitear i mBeart 6.6.1. Beidh sonraí teagmhála na rannpháirtithe uilig ag an OPT agus cuirfear suirbhé gearr nó foirm aiseolais amach uair sa mbliain le haiseolas a bhailiú maidir le héifeacht an bhirt.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), CPTGM, pobal an LPT, Conradh na Gaeilge		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€5,600		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€800 (4 mhóirimeacht shóisialta in aghaidh na bliana @ €200 an ceann)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Daoine a spreagadh le bheith páirteach sa scéim, idir chainteoirí líofa agus foghlaimoirí. Réitigh mholta: Mura gcláraíonn dóthain cainteoirí líofa Gaeilge ar an scéim iarrfar ar bhaill CPTGM clárú léi go sealadach, ar a laghad. Déanfar iarracht rannpháirtithe eile a earcú don scéim trí na ranganna Gaeilge (m.sh. Beart 6.6.1) agus trí imeachtaí eile a reáchtálfar sa LPT. Mura léirítear mórán spéise sa scéim i measc foghlaimoirí moltar athbhreithniú a dhéanamh ar fhiúntas an bhirt seo agus bealaí níos éifeachtaí a fhiosrú leis na haidhmeanna céanna a bhaint amach.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar líon na ndaoine a chláraíonn leis an scéim.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Cuirfidh an OPT suirbhé gearr nó foirm aiseolais amach uair sa mbliain le haiseolas a bhailiú maidir le héifeacht an bhirt.		

6.6.3. Oíche na bhFoghlaimeoirí

Réimsí:	D, J, K	Critéir pleanála teanga:	10, 11, 12
Aidhm:	Deiseanna neamhfhoirmeálta úsáide Gaeilge a chur ar fáil do phobal an LPT, idir chainteoirí líofa Gaeilge agus fhoghlaimeoirí.		
Cur síos:	Eagrófar ‘Oíche na bhFoghlaimeoirí’ ar bhonn rialta (m.sh. uair sa mí, ag brath ar éileamh) agus déanfar na hoícheanta seo a bhabhtáil idir an Bradán Feasa agus an Silver Tankard le freastal ar phobal iomlán an LPT. Moltar modh taistil a chur ar fáil do dhaoine a bheadh ag dul ó Ráth Chairn go dtí an Silver Tankard agus do dhaoine ó Bhaile Ghib a bheadh ag dul go dtí an Bradán Feasa. Le daoine a spreagadh le freastal ar na hoícheanta seo, d’fhéadfaí margadh a dhéanamh leis an mbeár le lascaine a chur ar fáil – m.sh. má ordaíonn duine deoch trí Ghaeilge fhaigheann siad lascaine, nó dearbháin dí a úsáid. Dá gceapfaí go mbeadh sé ní b’fheiliúnaí, d’fhéadfaí ‘Uair na bhFoghlaimeoirí’ a eagrú, seachas oíche iomlán. Cuirfear polasaí soiléir agus láidir teanga i bhfeidhm ag na himeachtaí seo.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), CPTGM, an cheanneagraíocht, pobal an LPT		
Saoré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€8,400		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€1,200 (costas taistil: 12 thuras @ €100 an turas) ⁵⁸		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Rannpháirtíocht a spreagadh. Réitigh mholta: Déanfar poiblíocht tharraingteach ar na hoícheanta sa LPT agus sna bailte máguaird a léireos go mbeidh fáilte roimh gach duine a bheas sásta an méid Gaeilge atá acu a úsáid agus a chleachtadh, beag beann ar an gcumas atá acu. Iarrfar ar bhaill CPTGM freastal ar an oiread de na hoícheanta agus is féidir leo agus cairde a thabhairt leo. Mura mbíonn dóthain éilimh ar na hoícheanta seo leis an mbeart a fheidhmiú cuirfear deireadh leis go sealadach agus déanfar iarracht é a chur i bhfeidhm arís tar éis bliana, ag súil go mbeidh spéis ag níos mó daoine ann mar thoradh ar bhearta eile sa bplean teanga.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar líon na n-oícheanta a eagraítear.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		

⁵⁸ Meastachán ar thuras fillte ó Ráth Chairn go Baile Ghib nó ó Bhaile Ghib go Ráth Chairn i mionbhus Chomharchumann Ráth Chairn faighte ó Chomharchumann Ráth Chairn, ríomhphost ar an 10 Eanáir 2018.

6.7. An Earnáil Ghnó, Eagraíochtaí Pobail agus Comharchumainn

6.7.1. Seirbhís Tacaíochta Gnó

Réimsí:	E, F, K	Critéir pleanála teanga:	2, 3, 13, 14, 15, 18
Aidhm:	Cur le húsáid na Gaeilge sa réimse poiblí.		
Cur síos:	Cuirfear seirbhís tacaíochta gnó ar bun a spreagfadh comhlachtaí agus eagraíochtaí áitiúla le níos mó Gaeilge a úsáid ina ngnó laethúil – idir chumarsáid labhartha agus scríofa. Moltar go gcuirfí na BSGanna – an Uaimh agus Baile Átha Búí – san áireamh faoin tseirbhís seo agus Baile Átha Troim agus Ceannanas chomh maith. Mar chuid den tseirbhís seo, reáchtálfar cruinnithe le húinéirí/bainisteoirí comhlachtaí agus eagraíochtaí, cuirfear seirbhís aistriúcháin ar fáil agus comhairle maidir le bealaí leis an nGaeilge a úsáid agus/nó polasaí teanga a fhorbairt agus cuirfear ábhar tacaíochta ar fáil do na comhlachtaí/eagraíochtaí. Moltar go bhfaighidh an OPT an t-ábhar tacaíochta atá cheana féin ar fáil ó Údarás na Gaeltachta, ó Foras na Gaeilge, ó Ghlór na nGael, srl. ar dtús le dáileadh ar chomhlachtaí/eagraíochta agus go bhfiosróidh sé/sí féidearthachtaí maidir le hábhar nua a fhorbairt má fheictear dó/dí go bhfuil bearnaí sa soláthar.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), CPTGM, an cheanneagraíocht, lucht gnó agus eagraíochtaí an LPT agus na mbailte máguaird, Údarás na Gaeltachta, Foras na Gaeilge, Glór na nGael		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€5,600		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€800 (aistriúchán 10,000 focal @ €0.08 an focal) ⁵⁹		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Rannpháirtíocht a spreagadh. Réiteach molta: Bainfear úsáid as cruinnithe aonair le húinéirí/bainisteoirí le cúrsaí teanga agus tábhacht an tírdhreacha theangeolaíoch a phlé agus bainfear úsáid as torthaí an taighde a rinneadh don phlean teanga seo le léiriú dóibh go bhfuil éileamh ann ar sheirbhísí trí Ghaeilge.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar líon na gcomhlachtaí/eagraíochtaí a bhaineann úsáid as an tseirbhís.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar líon na gcomhlachtaí/eagraíochtaí a bhaineann úsáid as an tseirbhís.		

⁵⁹ Mura gcaitear iomlán an bhuiséid ar aistriúchán gach bliain úsáidfear an fuilleach le hábhar tacaíochta eile a chur ar fáil faoin mbeart seo nó le cur i dtreo bearta eile sa bplean teanga.

6.7.2. Áras Pobail Ráth Chairn

Réimsí:	F, I	Critéir pleanála teanga:	18, 19
Aidhm:	Áras Pobail Ráth Chairn a athchóiriú le freastal níos fearr a dhéanamh ar phobal an LPT agus le cur i bhfeidhm an phlean teanga a éascú.		
Cur síos:	Déanfar athchóiriú ar Áras Pobail Ráth Chairn. Cuirfear riachtanais a bhaineann le beartha an phlean teanga san áireamh agus an t-athchóiriú á dhéanamh (go háirithe, m.sh. Beartha 6.2.1, 6.4.2, 6.5.2, 6.5.3, srl.).		
Páirítithe leasmhara:	An cheanneagraíocht (príomhúinéir), an OPT, CPTGM, pobal an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 2-3	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€123,320 ⁶⁰		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Ní mheastar go mbeidh aon chostas bliantúil i gceist leis an mbeart seo.		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réifigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Ní bhaineann.		

⁶⁰ Meastachán faighte ó Chomharchumann Ráth Chairn, ríomhphost ar an 15 Eanáir 2018.

6.7.3. Fostaíocht trí Ghaeilge

Réimsí:	F, G, K	Critéir pleanála teanga:	2, 13, 19
Aidhm:	Postanna a chur ar fáil trí Ghaeilge agus go háitiúil do phobal an LPT.		
Cur síos:	Oibreofar i gcomhar le hÚdarás na Gaeltachta (Fóram Fiontraíochta Ghaeltacht na Mí) le teacht ar straitéisí le comhlachtaí a mhealladh chuig an LPT a mheallfas daoine le hoideachas tríú leibhéal agus le sainscileanna le fanacht sa LPT, m.sh. comhlachtaí teicneolaíochta faisnéise. Chomh maith leis sin, fiosrófar féidearthachtaí maidir le hOifig de chuid Rannóg an Aistriúcháin a lonnú sa LPT. Mar chuid den bheart seo, d'fhéadfaí taighde a dhéanamh ar an bhfórsa saothair sa LPT, go háirithe iad siúd nach bhfuil fostaíocht fhadtréimhseach acu, agus iarracht a dhéanamh ansin deiseanna fostaíochta a chruthú sa gceantar a bheadh feiliúnach dóibh. D'fhéadfaí freisin na blianta is sine i gColáiste Pobail Ráth Chairn (i. an cúigiú agus an séú bliain) a thabhairt san áireamh sa taighde seo.		
Páirtithe leasmhara:	CPTGM (príomhúinéir), an cheanneagraíocht, an OPT, Údarás na Gaeltachta		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt (cuirfear tús leis an mbeart seo i mBliain 1 agus leanfar leis go mbainfear amach aidhm an bhirt)	
Costas measta iomlán:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Foinse maoinithe:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Déanfar plé ar éifeacht an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		

6.8. Na Meáin Chumarsáide

6.8.1. Nuachtlitir ‘An Geaitín’

Réimsí:	G	Critéir pleanála teanga:	2, 11, 16
Aidhm:	Eolas a scaipeadh maidir le himeachtaí Gaeilge sa LPT agus an nasc idir Ráth Chairn agus Baile Ghib a láidir.		
Cur síos:	Tosófar ag cur nuachtlitir ‘An Geaitín’ i gcló in athuair. Mar chuid den nuachtlitir seo beidh nuacht agus pictiúir ón dá thaobh den LPT, cur síos ar imeachtaí a bheadh le tarlú agus eolas eile agus beidh an t-ábhar ar fad i nGaeilge amháin nó dátheangach de réir mar is cuí. Moltar an nuachtlitir a fhoilsiú ar líne ar shuíomh CPTGM (Beart 6.2.2), ar ríomhphost (Beart 6.2.3) agus ar pháipéar uair sa mí. Is é an OPT a dhéanfas bainistiú ar an togra, ach moltar daoine áitiúla deonacha a fháil le hábhar a chur ar fáil agus le heagarthóireacht agus dearadh a dhéanamh ar an nuachtlitir. Moltar chomh maith comhoibriú le Coiste Pleanála Teanga na nÓg (Beart 6.5.2) ar an mbeart seo.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), CPTGM, an cheanneagraíocht, pobal an LPT, Coiste Pleanála Teanga na nÓg		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€15,000		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€2,400 (priontáil nuachtlitreacha @ c.€200 do 1,000 cóip ⁶¹ x 12 mhí)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT na heagráin den nuachtlitir ar chomhad.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Ní bhaineann.		

⁶¹ Meastachán faighte ó Kane Print & Design, Baile Átha Troim, glaoch gutháin ar an 10 Eanáir 2018. Meastar gur leor 1,000 cóip crua bunaithe ar dhaonra an LPT (féach rannóg 3.3).

6.8.2. Na Meáin Chumarsáide

Réimsí:	G	Critéir pleanála teanga:	16
Aidhm:	Cleachtas teanga atá fabhrach don Ghaeilge a chothú i measc dhaoine óga an LPT, próifíl an LPT a ardú, saibhreas Gaeilge an LPT a thairfead agus daoine óga a chur ag labhairt Gaeilge lena sinsir agus ina measc féin.		
Cur síos:	Oibreofar i gcomhar le RTÉ Raidió na Gaeltachta le clár seachtainiúil a chraoladh ó stiúideo Raidió na Gaeltachta i Ráth Chairn. Moltar daltaí idirbhliana ó Ráth Chairn agus ó Bhaile Ghib a chur ag obair ar an gclár seo. Moltar tosú le clár leathuair an chloig a chlúdódh nuacht Ghaeltacht na Mí, scéalta áitiúla agus cúrsaí reatha. D'fhéadfaí tarraint ar ábhair eile de réir mar ba ghá. Chomh maith leis sin, nó mar mhalairt air, oibreofar i gcomhar le RTÉ Raidió na Gaeltachta agus/nó le TG4 chun cuidiú le daltaí meánscoile an LPT cláir ghearra raidió agus/nó teilifíse a chur le chéile. D'fhéadfadh na daltaí agallamh a chur ar sheandaoine sa LPT agus ceisteanna a chur orthu maidir le stair an LPT agus comparáid a dhéanamh idir sin agus féiniúlacht óige Ghaeltacht na Mí sa lár atá inniu ann. D'fhéadfaí leabhar a chur le chéile agus a fhoilsiú bunaithe ar an ábhar seo. D'fhéadfaí an chuid seo den bheart a chomhlíonadh mar chuid de shraith clár a rachadh timpeall ar an LPTanna uilig sa tír.		
Páirítithe leasmhara:	An OO (príomhúinéir), an OPT, an cheanneagraíocht, RTÉ Raidió na Gaeltachta, daltaí meánscoile an LPT agus a múinteoirí		
Saolré an bhirt:	Bliain 3	Socruithe agus ullmhúchán	
	Bliain 3-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Foinse maoinithe:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Oiliúint a chur ar na daltaí maidir le cén chaoi clár a chur le chéile agus a chur i láthair. Réiteach molta: Iarrfar ar RTÉ Raidió na Gaeltachta nó ar Raidió na Life teacht go Gaeltacht na Mí le ceardlann oiliúna, nó sraith ceardlann, a dhéanamh leis na daltaí. Dúshlán: Cead a fháil ó RTÉ Raidió na Gaeltachta an clár a chraoladh/spás a fháil i sceideal RTÉ Raidió na Gaeltachta don chlár. Réiteach molta: Murar féidir an clár a chraoladh ar RTÉ Raidió na Gaeltachta, fiosrófar féidearthachtaí le Raidió na Life i mBaile Átha Cliath, le Louth Meath FM nó le Raidió Rí-Rá (Conradh na Gaeilge). Murar féidir clár raidió a chraoladh, d'fhéadfaí an beart seo a leasú agus na daltaí a chur ag obair ar phodchraoladh nó ar fhíseáin a d'fhéadfaí a fhoilsiú ar líne.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT tairfead ar líon na ndaltaí a ghlacann páirt sa mbeart seo agus ar líon na gclár a chraoltar.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheofar aiseolas maidir le héifeacht an bhirt seo tríd an suirbhé a luaitear i mBeart 6.2.4.		

6.8.3. An Nuatheicneolaíocht

Réimsí:	G	Critéir pleanála teanga:	2, 8, 11, 12, 16
Aidhm:	Cur le húsáid na Gaeilge i measc daoine óga agus iad ag plé le cúrsaí teicneolaíochta, go háirithe le gutháin chliste agus leis an idirlíon.		
Cur síos:	Le tacaíocht ó choistí pleanála teanga eile agus ó na heagraíochtaí cuí, déanfar stocaireacht le leaganacha Gaeilge d'aipeanna móra cumarsáide – leithéidí Whatsapp, Viber, Snapchat, srl. – a chur ar fáil agus scagairí i nGaeilge a fháil do Ráth Chairn agus do Bhaile Ghib. Mar chuid den bheart seo, d'fhéadfaí féidearthachtaí a fhiosrú maidir le haip nua a fhorbairt do dhaoine óga a bheadh i nGaeilge amháin agus a mbeadh gné shóisialta ag baint leis agus feasacht a ardú ina measc ar na haipeanna Gaeilge atá cheana féin ar fáil, m.sh. Loinnir.		
Páirtithe leasmhara:	An OO (príomhúinéir), an OPT, CPTGM, coistí pleanála teanga ó LPTanna eile, eagraíochtaí éagsúla Gaeilge agus óige, tuismitheoirí/caomhnóirí agus óige an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 3-7	Feidhmiú an bheirt	
Costas measta iomlán:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Foinse maoinithe:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Daoine óga a spreagadh le tuilleadh Gaeilge a úsáid ar ghléasanna teicneolaíochta agus ar líne. Réiteach molta: D'fhéadfaí comórtais a eagrú agus/nó grúpaí fócais a reáchtáil le daoine óga le teacht ar bhealaí nuálaíochta leis an dúshlán seo a shárú.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBheart 6.2.1.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh éifeacht ar an mbeart seo má bhaintear amach aidhm an bhirt.		

6.9. Seirbhísí Poiblí

6.9.1. Bailte Seirbhíse Gaeltachta

Réimsí:	E, H, K	Critéir pleanála teanga:	3, 18
Aidhm:	A chinntiú go ndéantar freastal ar phobal Gaeilge an LPT sna bailte máguaird agus go mbíonn leanúnachas idir plean teanga an LPT agus plean teanga na mBailte Seirbhíse Gaeltachta atá gar don LPT.		
Cur síos:	Cuirfear tús le feachtas stocaireachta le haitheantas a fháil do Bhaile Átha Troim mar Bhaile Seirbhíse Gaeltachta. Gheofar tacaíocht don fheachtas seo ón bpobal, ó eagraíochtaí agus ó chomhlachtaí sa LPT agus i mBaile Átha Troim, ó pholaiteoirí áitiúla agus ó eagraíochtaí agus grúpaí náisiúnta Gaeilge. Chomh maith leis sin, cothóidh an OPT caidreamh oibre leis an gcoiste/grúpa a bheas ag tabhairt faoin bpróiseas pleanála teanga sna Bailte Seirbhíse Gaeltachta atá gar don LPT (i. An Uaimh agus Baile Átha Buí) le cinntiú go mbíonn leanúnachas idir plean teanga an LPT agus plean teanga na mBailte Seirbhíse Gaeltachta agus nach gcuirtear obair ná acmhainní amú. Breathnófar chomh maith ar dheiseanna comhoibrithe le grúpaí Gaeilge agus le Gaelscoileanna in áiteanna eile sa gcontae.		
Páiríthe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), CPTGM, an cheanneagraíocht, pobal an LPT, coistí pleanála teanga na mBailte Seirbhíse Gaeltachta atá gar don LPT, pobal na hUaimhe, Bhaile Átha Buí agus Bhaile Átha Troim.		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7 Feidhmiú an bheirt		
Costas measta iomlán:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Foinse maoinithe:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Déanfar plé ar éifeacht an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		

6.9.2. Seirbhísí Stáit

Réimsí:	H	Critéir pleanála teanga:	3, 18, 19
Aidhm:	Soláthar na seirbhísí stáit trí Ghaeilge sa LPT a chinntiú.		
Cur síos:	Déanfar stocaireacht ar Údarás na Gaeltachta le go mbunófar oifig de chuid Údarás na Gaeltachta sa LPT a gcuirfí na seirbhísí stáit ar fad ar fáil uathí trí Ghaeilge do phobal an LPT (m.sh. cáin, cáin mhótair, leas sóisialta, srl.) thar ceann comhlachtaí poiblí eile de bhun alt 17 d'Acht na Gaeltachta, 2012 lena bhforáiltear mar seo a leanas: “(6B) Féadfaidh an tÚdarás, le toiliú an Aire agus an Aire Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe, seirbhísí a sheachadadh thar ceann comhlachtaí Stáit eile sa Ghaeltacht.”, Nuair a bhainfear aidhm an bhirt seo amach, déanfar poiblíocht ar an oifig seo ar fud an LPT agus sna bailte máguaird chomh maith ag súil go leathnófaí na huaireanta in imeacht ama le freastal ar éileamh.		
Páirtithe leasmhara:	CPTGM (príomhúinéir), an OPT, an cheanneagraíocht, pobal an LPT, coistí Bhailte Seirbhíse Gaeltachta Chontae na Mí, polaiteoirí áitiúla, Údarás na Gaeltachta		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-2	An oifig a bhunú	
	Bliain 3-7	Feidhmiú an bheirt	
Costas measta iomlán:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Foinse maoinithe:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh éifeacht ar an mbeart seo má bhaintear amach aidhm an bhirt.		

6.9.3. Scéim TÚS

Réimsí:	E, F, H	Critéir pleanála teanga:	3, 13, 14, 15, 18
Aidhm:	A chinntiú nach gcuireann an scéim TÚS bac ar chumas comhlachtaí agus eagraíochtaí sa LPT feidhmiú trí Ghaeilge.		
Cur síos:	Déanfar féidearthachtaí a phlé le TÚS go ndéanfaí iarracht teacht ar dhaoine le Gaeilge le cur i bpoist atá lonnaithe i LPT Gaeltachta nó i mBaile Seirbhíse Gaeltachta agus i gcás daoine nach bhfuil Gaeilge ar a dtoil acu go mbeadh sé mar chuid d'uaireanta agus d'obair na n-oibríthe TÚS freastal ar ranganna praiticiúla Gaeilge ionas go bhféadfaidís a gcuid gnó a dhéanamh trí Ghaeilge		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), an cheannagraíocht, Údarás na Gaeltachta, an Roinn Gnóthaí Fostaíochta agus Coimirce Sóisialaí, Foras na Gaeilge, lucht gnó agus eagraíochtaí an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt (cuirfead tús leis an mbeart seo i mBliain 1 agus leanfar leis go mbainfead amach aidhm an bhirt)	
Costas measta iomlán:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Foinse maoinithe:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh éifeacht ar an mbeart seo má bhaintear amach aidhm an bhirt.		

6.9.4. Seirbhísí Reiligiúnacha

Réimsí:	H, K	Critéir pleanála teanga:	2, 3, 11, 15, 18
Aidhm:	An Ghaeilge a chur chun cinn agus a bhuanú sa réimse reiligiúnach.		
Cur síos:	Cothófar caidreamh leis na páirtithe leasmhara cuí (m.sh. i gcás na hEaglaise Caitlicí, an tEaspag agus na sagairt áitiúla) agus déanfar féidearthachtaí a phlé leo maidir le bealaí chun an Ghaeilge a chur chun cinn i seirbhísí reiligiúnacha sa LPT (m.sh. a chinntiú go mbeidh seirbhísí trí Ghaeilge ar fáil sa dá chuid den LPT agus go gcuirfean na sacraimintí (agus oiliúint do na sacraimintí) ar fáil trí Ghaeilge, polasaí teanga don LPT a fhorbairt in éineacht le hoifig Dheoise na Mí (Eaglais Chaitliceach), le hoifig Dheoise na Mí agus Chill Dara (Eaglais na hÉireann), srl.). D'fhéadfaí teagmháil a dhéanamh leis an gCoiste Tréadach (http://www.dublindiocese.ie/coiste-treadach/) le comhairle agus smaointe a roinnt maidir leis an mbeart seo.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), An Eaglais Chaitliceach (Easpag Dheoise na Mí agus sagairt pharóiste a fhreastalaíonn ar phobail Ráth Chairn agus Bhaile Ghib), Eaglais na hÉireann (Easpag Dheoise na Mí agus Chill Dara agus na hurramaigh pharóiste a fhreastalaíonn ar phobail Ráth Chairn agus Bhaile Ghib, pobal an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€1,800		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€300 (ábhar tacaíochta a chur ar fáil agus/nó seisiúin/ceardlanna a reáchtáil de réir mar is gá le linn Bhliain 2 – Bliain 7)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Rannpháirtíocht a spreagadh. Réiteach molta: Bainfead úsáid as torthaí an taighde a rinneadh don phlean seo le taispeáint go bhfuil éileamh ann i measc phobal an LPT ar sheirbhísí trí Ghaeilge.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Déanfar plé ar éifeacht an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		

6.10. Pleanáil agus Forbairt Fhisiciúil

6.10.1. Cead Pleanála

Réimsí:	I, K	Critéir pleanála teanga:	2, 17
Aidhm:	Coinníoll teanga mar chuid de chead pleanála sa LPT a chinntiú agus a láidriú.		
Cur síos:	I gcomhar le Comhairle Contae na Mí, déanfar athmhúnlú ar an gcóras atá ann leis an gcoinníoll teanga ar chead pleanála a chur i bhfeidhm sa LPT. Moltar scrúdú cainte ag leibhéal C1 TEG a chur ar an iarrthóir/ar na hiarrthóirí agus gurb é pas sa scrúdú sin a shásós an coinníoll teanga feasta. Ní mholtar scrúdú scríofa a chur ar iarrthóirí.		
Páirtithe leasmhara:	An cheanneagraíocht (príomhúinéir), CPTGM, an OPT, Comhairle Contae na Mí		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt (cuirfear tús leis an mbeart seo i mBliain 1 agus leanfar leis go mbainfear amach aidhm an bhirt)	
Costas measta iomlán:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Foinse maoinithe:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh éifeacht ar an mbeart seo má bhaintear amach aidhm an bhirt.		

6.10.2. Leathanbhanda

Réimsí:	G, I	Critéir pleanála teanga:	17
Aidhm:	Leathanbhanda d'ardluas a chur ar fáil sa LPT.		
Cur síos:	I gcomhar leis an Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta, le Comhairle Contae na Mí agus le grúpaí ábhartha eile, déanfar stocaireacht ar an Roinn Cumarsáide, Gníomhaithe ar son na hAeráide agus Comhshaoil le tabhairt faoi thogra le leathanbhanda d'ardluas a sholáthar do 'chuile chuid den LPT.		
Páirtithe leasmhara:	An cheanneagraíocht (príomhúinéir), CPTGM, an OPT, An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta, Comhairle Contae na Mí, An Roinn Cumarsáide, Gníomhaithe ar son na hAeráide agus Comhshaoil, pobal an LPT, coistí pobail an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt (cuirfear tús leis an mbeart seo i mBliain 1 agus leanfar leis go mbainfear amach aidhm an bhirt)	
Costas measta iomlán:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Foinse maoinithe:	Costais clúdaithe faoi Bheart 6.2.1.		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh éifeacht ar an mbeart seo má bhaintear amach aidhm an bhirt.		

6.11. Seirbhísí Sóisialta agus Caitheamh Aimsire

6.11.1. Imeachtaí Sóisialta do Dhaoine Óga

Réimsí:	C, J	Critéir pleanála teanga:	2, 8, 10, 11, 12
Aidhm:	An Ghaeilge a chur chun cinn mar theanga shóisialta i measc daoine óga.		
Cur síos:	Eagrófar tuilleadh imeachtaí sóisialta do pháistí agus do dhaoine óga (m.sh. ceardlanna, spórt, seónna, dioscó, srl.) mar chuid d'fhéilte áitiúla (m.sh. Féile na Mí, Féile na Gealaí).		
Páirtithe leasmhara:	An OO (príomhúinéir), an OPT, CPTGM, lucht eagraithe féilte áitiúla (rannóg 3.5.4), óige an LPT, Glór na nGael		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€5,600		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€800		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar líon agus ar chineál na n-imeachtaí a eagraítear faoin mbeart seo.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheofar aiseolas maidir le héifeacht an bhirt seo ón suirbhé a luaitear i mBeart 6.2.4.		

6.11.2. Imeachtaí Scoil-bhunaithe

Réimsí:	C, J, K	Critéir pleanála teanga:	2, 8, 10, 11, 12
Aidhm:	An dea-chleachtas teanga a fheictear taobh istigh de chomhthéacs na scoile a leathnú amach i gcomhthéacsanna eile.		
Cur síos:	Eagrófar imeachtaí sóisialta (m.sh. drámaí, tráth na gceist, srl.) trí na scoileanna ach cuirfear ar siúl iad taobh amuigh den scoil agus taobh amuigh de na huaireanta scoile – m.sh. i halla pobail – ar bhonn rialta le daoine óga an LPT a thabhairt le chéile. D'fhéadfaí cluichí éagsúla a úsáid le go gcuirfeadh na daoine óga aithne ar a chéile roimh ré. Ó thaobh drámaí de, d'fhéadfaí duine ón gCumann Drámaíochta a fháil le drámaí a léiriú leis na daoine óga.		
Páirtithe leasmhara:	An OO (príomhúinéir), an OPT, CPTGM, an cheanneagraíocht, óige an LPT agus a dtuismitheoirí/caomhnóirí, múinteoirí an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€5,600		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€800 (ábhar agus trealamh, de réir mar a theastaíonn sé)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	De bharr gur léirigh go leor daoine óga spéis in imeachtaí sóisialta mar seo (rannóg 5.3.4.1), ní mheastar go mbeidh aon dúshlán mór ag baint leis an mbeart seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar líon na n-imeachtaí a eagraítear faoin mbeart seo.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheofar aiseolas maidir le héifeacht an bhirt seo tríd an suirbhé a luaitear i mBeart 6.2.4.		

6.11.3. Oiliúint agus Tacaíocht do Thraenáilaithe/Theagascóirí

Réimsí:	C, D, F, J, K	Critéir pleanála teanga:	2, 8, 10, 11, 12, 15
Aidhm:	Caitheamh aimsire trí Ghaeilge a chur ar fáil do phobal an LPT.		
Cur síos:	Oiliúint: Cuirfear oiliúint ar fáil do dhaoine a bhíonn ag reáchtáil imeachtaí sa LPT (m.sh. traenáilaithe, bainisteoirí, múinteoirí ceoil/damhsa/amhránaíochta, srl.) maidir le bealaí leis an nGaeilge a chur chun cinn ag na himeachtaí/seisiúin/ranganna sin, bíodh Gaeilge ar a dtail acu nó ná bíodh. Déanfar é seo trí shraith ceardlann a eagrú agus cuireadh a thabhairt do thraenáilaithe, do theagascóirí, srl. De bharr go mbíonn pobal an LPT i mbun caitheamh aimsire taobh amuigh de theorainneacha an LPT, moltar cuireadh a thabhairt do rannpháirtithe ó na bailte máguaird chomh maith. Is é an OPT a dhéanfas áisitheoireacht ar na ceardlanna, ach féadfar aoichainteoirí a thabhairt isteach chomh maith de réir mar is cuí. Moltar ábhar saincheaptha (m.sh. liosta focal a bhaineann le spórt, ceol, srl.) a chur ar fáil do rannpháirtithe na gceardlann. Tacaíocht: Cuirfear tacaíocht teanga – i. seirbhís aistriúcháin, comhairle agus cúnaimh maidir le polasaí teanga, ranganna Gaeilge, ceardlanna oiliúna, srl. – ar fáil do lucht na gcaitheamh aimsire le go mbeidh siad in ann iompú ar an nGaeilge de réir a chéile agus imeachtaí ar siúl acu. Reáchtálfar cruinnithe le cumainn spóirt sa LPT agus sa gceantar máguaird (m.sh. Cumann Lúthchleasaíochta an Athar Uí Mhurchú, Cumann Rugbaí Átha Buí) agus déanfar iarracht iad a spreagadh le polasaí Gaeilge a fhorbairt don chumann. Cuirfear polasaí teanga samplach ar fáil dóibh agus cuideofar leo an polasaí a chur in oiriúint dá gcumann féin. Mar chuid den bheart seo, beidh bunachar sonraí na dtraenáilaithe/teagascóirí/srl. le forbairt.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT agus an OO (príomhúinéirí), CPTGM, an cheanneagraíocht, an lucht caitheamh aimsire sa LPT agus sa gceantar máguaird		
Saolré an bhirt:	Bliain 1	Socruithe agus ullmhúchán, bunachar teagmhálaithe a chur le chéile	
	Bliain 2-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€3,000		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€500 (ábhar agus poiblíocht @ €200 + 2 x aoichainteoirí @ €150)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Rannpháirtíocht a spreagadh. Réitigh mholta: I gcás clubanna agus cumann, moltar labhairt le bainistíocht na gclubanna/na gcumann leis na buntáistí a bhainfeadh le húsáid na Gaeilge sa gclub/cumann a léiriú dóibh. D'fhéadfaí chomh maith torthaí an taighde a rinneadh don phlean teanga seo a úsáid le léiriú do rannpháirtithe féideartha go bhfuil éileamh ann ar chaitheamh aimsire agus ar ghníomhaíochtaí trí Ghaeilge, go háirithe i measc daoine óga.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar líon na ndaoine a fhreastalaíonn ar na ceardlanna.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheofar aiseolas maidir le héifeacht an bhirt seo tríd an suirbhé a luaitear i mBeart 6.2.4.		

6.11.4. An Cumann Lúthchleas Gael

Réimsí:	C, D, F, J, K	Critéir pleanála teanga:	2, 8, 10, 11, 12, 15
Aidhm:	Caitheamh aimsire trí Ghaeilge a chur ar fáil do phobal an LPT.		
Cur síos:	Le haontú CLG Bhulf Tón, CLG Chlann na nGael agus CLG Dhún Doire, eagrófar traenáil roinnte/comhsheisiúin traenála do na himreoirí faoi aois a bhfuil Gaeilge acu ó na trí chumann. Reáchtálfar na seisiúin ar pháirc Ráth Chairn de bharr gurb í is áisiúla do phéire de na trí chumann. Ag brath ar thinreamh, d'fhéadfaí comórtais neamhhoirmiúla (m.sh 'mionchraobh na hÉireann', 'mionchomórtas peile na Gaeltachta') a eagrú uair sa mbláin do na páistí a bheadh ag freastal ar na seisiúin sin. Cuirfear comhfhoreann le chéile de dhaoine fásta le Gaeilge ó na trí chumann le cur isteach ar Chomórtas Peile na Gaeltachta (múnla Laochra Loch Lao). Forbrófar caidreamh oibre leis na trí chumann (agus lena n-oifigigh Ghaeilge ach go háirithe). Ghlac na trí chumann páirt i bhFondúireacht Sheosaimh Mhic Dhonncha in 2017 agus faoin mbeart seo cuirfear tacaíocht ar fáil do na cumainn (i bhfoirm comhairle, seirbhísí pleanála, seirbhísí aistriúcháin, srl.) a chuideos leo gníomhaíochtaí na Fondúireachta agus gníomhaíochtaí eile a bhaineann le cur chun cinn na Gaeilge sa gcumann a chur i bhfeidhm. D'fhéadfaí na féidearthachtaí a fhiosrú maidir leis an mbeart seo a leathnú amach go dtí cumainn CLG eile sa gcontae a mbíonn lucht Gaelscoile nó Gaelcholáiste ar freastal orthu. Maidir le feasacht teanga, cuideoidh na seisiúin/ceardlanna a luaitear i mBeart 6.11.3 le feasacht a ardú ar cheist na Gaeilge agus na Gaeltachta sna cumainn CLG.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT agus an OO (príomhúinéirí), an cheanneagraíocht, CPTGM, CLG Bhulf Tón, CLG Chlann na nGael, CLG Dhún Doire, Glór na nGael, Bord Chontae na Mí, pobal an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt (is féidir codanna éagsúla den bheart a chur i bhfeidhm ar bhonn céimnithe)	
Costas measta iomlán:	€1,440		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€240 (aistriúchán 3,000 focal @ €0.08 an focal)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Na cumainn a spreagadh le tacú leis an mbeart. Réiteach molta: Cothófar dea-chaidreamh oibre le hoifigigh Ghaeilge na dt trí chumann le tacaíocht an chumainn don bheart a chinntiú.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfaidh an OPT monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt (m.sh. líon na ndaoine óga a fhreastalaíonn ar na seisiúin traenála ar bhonn rialta, na cumainn a chuireann isteach ar Fhondúireacht Sheosaimh Mhic Dhonncha, líon na bhfocal a aistrítear do na cumainn, srl.)		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Gheofar aiseolas maidir le héifeacht an bhirt seo tríd an suirbhé a luaitear i mBeart 6.2.4.		

6.11.5. Caitheamh Aimsire trí Ghaeilge

Réimsí:	D, J, K	Critéir pleanála teanga:	2, 10, 11, 12
Aidhm:	Caitheamh aimsire trí Ghaeilge a chur ar fáil do dhaoine fásta an LPT.		
Cur síos:	Cuirfear ranganna agus ceardlanna (m.sh. cócaireacht, cártaí, grianghrafadóireacht, ióga, cniotáil, srl.) ar fáil trí Ghaeilge sa LPT. Moltar bunachar a chur le chéile de dhaoine sa LPT a bhfuil scileanna mar sin acu agus a bheadh sásta rang nó ceardlann a mhúineadh. Mura bhfuil Gaeilge ag cuid de na daoine sin, d'fhéadfaí cuidiú leo foclóir agus abairtí bunúsacha áirithe a fhoghlaim le húsáid mar chuid de na ranganna/ceardlanna.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), CPTGM, an cheanneagraíocht, pobal an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 1	Socruithe agus ullmhúchán	
	Bliain 2-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€6,000		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€1,000 (íocaíocht do theagascóirí/áisititheoirí, ábhar)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	De bharr gur moladh é seo a tháinig ón bpobal, ní mheastar go mbeidh aon dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar líon na ndaoine a fhreastalaíonn ar na ranganna/ceardlanna.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar líon na ndaoine a fhreastalaíonn ar na ranganna/ceardlanna.		

6.11.6. Club Leabhar

Réimsí:	J	Critéir pleanála teanga:	2, 10, 11, 12
Aidhm:	Pobal an LPT a chur ag léamh na Gaeilge agus líonraí sóisialta Gaeilge a fhorbairt.		
Cur síos:	Bunófar clubanna leabhar sa LPT – ag brath ar éileamh, d'fhéadfadh ceann a bheith i mBaile Ghib agus ceann i Ráth Chairn. Moltar club do chainteoirí líofa Gaeilge a bheith ann a dhíreodh isteach ar leabhair Ghaeilge amháin, agus club leabhar eile a léifeadh idir leabhair Bhéarla agus leabhair Ghaeilge ach a dhéanfadh an plé uilig trí Ghaeilge agus a bheas oscailte do dhaoine nach bhfuil chomh compordach céanna leis an nGaeilge. Is baill CPTGM a dhéanfas na clubanna a reáchtáil ar dtús ach déanfar iarracht an cúram sin a aistriú go dtí baill eile den phobail in imeacht ama ionas gur ndéantar buanú ar na clubanna nó gur féidir leo feidmiú go neamhspleách ar an struchtúr pleanála teanga a leagtar amach i mBeart 6.2.1. Moltar chomh maith go dtiocfadh baill na gclubanna le chéile uair sa mí i dtithe a chéile nó in ionad poiblí (m.sh. caifé nó teach tábhairne).		
Páirtithe leasmhara:	CPTGM (príomhúinéir), an OPT, pobal an LPT, Gaeilchultúr (ClubLeabhar.com)		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Foinse maoinithe:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Rannpháirtíocht a spreagadh. Réiteach molta: Déanfar poiblíocht ar na clubanna ar na meáin shóisialta agus ag imeachtaí/ranganna a eagraítear mar chuid de bhearta an phlean teanga.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Déanfar plé ar éifeacht an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		

6.11.7. Pop-Up Gaeltacht

Réimsí:	D, J, K	Critéir pleanála teanga:	2, 10, 11, 12
Aidhm:	Deiseanna úsáide Gaeilge a chur ar fáil do mhuintir an LPT agus an cheantair máguaird.		
Cur síos:	Eagrófar Pop-Up Gaeltacht sa LPT nó i gceann de na bailte timpeall air ar bhonn rialta, m.sh. uair sa ráithe. Déanfar poiblíocht ar na himeachtaí i measc chainteoirí Gaeilge an LPT agus ina measc siúd ar mian leo feabhas a chur ar a gcuid Gaeilge agus í a chleachtadh. Moltar córas iompair, m.sh. mionbhus a chur ar fáil ó Ráth Chairn agus ó Bhaile Ghib de réir mar is gá le daoine a thabhairt ann agus ar ais. D'fhéadfaí na himeachtaí seo a chur ar siúl sa mBradán Feasa i Ráth Chairn, sa Silver Tankard gar do Bhaile Ghib, i mBaile na hUaimhe, i mBaile Átha Buí agus i mBaile Átha Troim.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), Pop-Up Gaeltacht, CPTGM, an cheanneagraíocht, pobal an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 2-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€4,800		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€800 (costas taistil: 2 thuras @ €100 an turas x 4 ócáid)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Rannpháirtíocht a spreagadh. Réiteach molta: Déanfar poiblíocht tharraingteach ar na himeachtaí taobh istigh den LPT, sna bailte atá timpeall air (i. Baile Átha Buí, Baile Átha Troim, Ceannanas, an Uaimh), i mBaile Átha Cliath agus ar na meáin shóisialta.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar líon na n-imeachtaí a eagraítear faoin mbeart seo.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Déanfar plé ar éifeacht an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		

6.12. Staid na Gaeilge sa Limistéar – dearcadh, cumas agus nósmaireacht an phobail ina leith

6.12.1. Ciste Lánroghnach

Réimsí:	D, J, K	Critéir pleanála teanga:	8, 10, 11, 12, 19
Aidhm:	Cur le líon na n-imeachtaí/na ndeiseanna úsáide Gaeilge a eagraítear sa LPT agus tacaíocht an phobail don phlean teanga a chinntiú.		
Cur síos:	Cuirfear ciste ilroghnach ar fáil a mbeidh grúpaí agus daoine aonair in ann iarratas a dhéanamh air le tacaíocht airgeadais a fháil d'imeachtaí, d'fhéilte, srl. a bheas á n-eagrú sa LPT. Is faoi CPTGM a bheas sé iarratais a cheadú agus airgead a bhronnadh. Leagfar amach critéir shonracha teanga don chiste agus beidh CPTGM suim nach mó ná €500 a bhronnadh ar ghrúpaí nó ar dhaoine aonair d'imeachtaí a bhainfeas na critéir sin amach.		
Páirtithe leasmhara:	CPTGM (príomhúinéir), an cheanneagraíocht, an OPT, lucht eagraithe féilte agus imeachtaí áitiúla Gaeilge		
Saolré an bhirt:	Bliain 1	Poiblíocht a dhéanamh ar an gciste	
	Bliain 2-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€12,000		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€2,000 (airgead ciste)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Iarratais ar mhaoiniú a mheas. Réiteach molta: Leagfar amach critéir shonracha teanga don chiste le comhairle ón OPT agus eagrófar cruinnithe leis na daoine a chuireann iarratais isteach le cinntiú go dtuigeann siad an bealach is fearr le tús áite a thabhairt don Ghaeilge ag an imeacht/féilte a bheas á eagrú acu.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneofar taifead ar na deontais a thabharfar amach.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Coinneofar taifead ar na deontais a thabharfar amach.		

6.12.2. Scoláireachtaí Gaeltachta

Réimsí:	A, C, D, K	Critéir pleanála teanga:	2, 8, 11, 12, 19
Aidhm:	Daoine óga sa LPT a spreagadh i leith na Gaeilge agus tacáíocht a chinntiú don phlean teanga i measc an phobail.		
Cur síos:	Bunófar ciste le scoláireachtaí a bhronnadh ar dhaltaí as an LPT le freastal ar chúrsa samhraidh Gaeltachta i LPT eile. Tosófar amach le ceithre scoláireacht iomlána agus ceithre leathscoláireacht agus déanfar iarracht cur leis sin trí urraíocht a fháil nó trí scéimeanna eile maoinithe a aimsiú. Moltar go roinnfí na scoláireachtaí go cothrom idir an dá chuid den LPT, is é sin Ráth Chairn agus Baile Ghib, agus nach mbronnfaí scoláireacht iomlán ar aon dalta níos mó ná uair amháin.		
Páirtithe leasmhara:	An OO (príomhúinéir), an OPT, CPTGM, an cheanneagraíocht, daltaí meánscoile an LPT agus a dtuismitheoirí/caomhnóirí, Údarás na Gaeltachta, coláistí samhraidh Gaeltachta		
Saolré an bhirt:	Bliain 1	Socruithe agus ullmhúchán	
	Bliain 2-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€24,000		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€4,000 ⁶²		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar na daltaí a mbronnfar scoláireachtaí orthu.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar líon na ndaltaí a chuirfeas isteach ar an scoláireacht, ag súil go dtiocfaidh ardú air bliain i ndiaidh bliana. Ar bhealach níos leithne, beidh éifeacht an bhirt seo le feiceáil i dtorthaí an tsuirbhé a luaitear i mBeart 6.2.4.		

⁶² Tá an meastachán seo bunaithe ar tháillí cúrsaí éagsúla samhraidh i nGaeltacht na Gaillimhe agus Thír Chonaill agus a chosnaíonn idir c.€730 agus €970. Mar sin, cuirtear €1,000 i le táille an chúrsa a íoc thar ceann gach dalta a fhaigheann an scoláireacht, agus úsáidfear an fuilleach le poiblíocht a dhéanamh ar na scoláireachtaí seo nó le cur i dtreo bearta eile sa bplan teanga.

6.12.3. Scéim Intéirneachtaí

Réimsí:	E, F, K	Critéir pleanála teanga:	2, 11, 19
Aidhm:	Fostaíocht trí Ghaeilge a chur ar fáil agus blaiseadh de ghairmeacha beatha le Gaeilge a thabhairt d'óige an LPT.		
Cur síos:	Déanfar intéirneachtaí samhraidh (suas le ceithre cinn) a mhaoiniú do dhaltaí meánscoile (16+ bliana) agus do mhic léinn ollscoile ón LPT le samhradh a chaitheamh ag obair le heagraíochtaí éagsúla Gaeilge, mar shampla Glór na nGael, Conradh na Gaeilge, Foras na Gaeilge, Cumann na bhFiann, Údarás na Gaeltachta, srl.		
Páirtithe leasmhara:	An OO (príomhúinéir), an OPT, an cheanneagraíocht, CPTGM, Glór na nGael, Conradh na Gaeilge, Foras na Gaeilge, Cumann na bhFiann, Údarás na Gaeltachta, srl.		
Saolré an bhirt:	Bliain 3	Socruithe agus ullmhúchán	
	Bliain 4-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€51,200		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€12,800 (€10.00 in aghaidh na huaire x 8 seachtaine x 4 intéirneacht)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Dúshlán: Aontú a fháil ó na heagraíochtaí Gaeilge. Réiteach molta: Cuideoidh an OPT leis na heagraíochtaí clár oibre a leagan amach do na hintéirneachtaí sa gcaoi nach gcruthóidh an beart seo breis oibre do na heagraíochtaí.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar na hintéirneachtaí a chuirtear ar fáil faoin scéim seo agus ar líon na ndaoine a chuireann isteach orthu.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Déanfar plé ar éifeacht an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		

6.12.4. Forbairt na Pleanála Teanga sa LPT

Réimsí:	K	Critéir pleanála teanga:	2, 11, 19
Aidhm:	Feasacht a ardú i measc óige an LPT ar cheist na teanga agus iad a spreagadh le feidhmiú mar bhainisteoirí teanga ag an leibhéal áitiúil agus le páirt ghníomhach a ghlacadh sa bpróiseas pleanála teanga sa LPT.		
Cur síos:	Forbrófar scéim taithí oibre do dhaltáí Idirbhliana ó Choláiste Pobail Ráth Chairn le seachtain nó coicís a chaitheamh i mbun taithí oibre le hOifigeach Pleanála Teanga an LPT. Déanfar clár cuimsitheach a ullmhú don taithí oibre le cinntiú go bhfaigheann na daoine óga taithí fhiúntach agus go mbaineann siad tairbhe as. Cuirfear scoláireacht samhraidh amháin in aghaidh na bliana ar fáil do dhaltáí na sraithe sinsearaí i gColáiste Pobail Ráth Chairn agus do mhic léinn tríú leibhéal as an LPT dul ag obair leis an OPT mar obair shamhraidh. Cuirfear tuarastáil ar fáil don obair sin a mheallfas daoine óga le cur isteach air.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), CPTGM, an cheanneagraíocht, óige an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 2-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€14,400		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€2,400 (€10.00 in aghaidh na huaire x 6 seachtaine don scoláireacht samhraidh)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Déanfar plé ar chur i bhfeidhm an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Déanfar plé ar éifeacht an bhirt seo ag cruinnithe a luaitear i mBeart 6.2.1.		

6.12.5. Comhairle Contae na Mí

Réimsí:	K	Critéir pleanála teanga:	1, 3, 17, 18
Aidhm:	Comhordú agus comhoibriú a chinntiú idir an plean teanga agus Comhairle Contae na Mí.		
Cur síos:	Iarrfar cruinnithe bliantúla nó leathbhliantúla le Comhairle Contae na Mí le plé a dhéanamh ar sheasamh na Gaeilge sa gcontae – taobh istigh den LPT agus sna bailte máguaird ach go háirithe – agus ar chur i bhfeidhm an phlean teanga agus aon deacrachtaí a bhaineann leis ⁶³ . Pléifear chomh maith obair Fóram Fiontraíochta Ghaeltacht na Mí agus ról na Comhairle Contae, an OPT, CPTGM agus na ceanneagraíochta san obair sin ag na cruinnithe seo. Mar chuid den bheart seo, tabharfar faoi fheachtas stocaireachta le hOifigeach Gaeilge lánaimseartha a fhostú sa gComhairle Contae.		
Páirítithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), CPTGM, an cheanneagraíocht, Comhairle Contae na Mí, coistí pleanála teanga na mBailte Seirbhíse Gaeltachta atá gar don LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 1-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Costas measta in aghaidh na bliana:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Foinse maoinithe:	Ní mheastar go mbeidh costas ag baint leis an mbeart seo.		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT taifead ar líon na gcruinnithe a eagraítear.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Glacfar miontuairiscí ag na cruinnithe.		

⁶³ Tá an cheanneagraíocht cheana féin i mbun plé le Comhairle Contae na Mí maidir le ceisteanna pleanála i Ráth Chairn agus seoladh litir ón gceanneagraíocht go dtí an Chomhairle Contae le roinnt moltaí maidir le cúrsaí pleanála ar an 14 Feabhra 2018. Tá cóip den litir seo ar fáil in Aguisín IV.

6.12.6. Cainteanna Poiblí

Réimsí:	D, J, K	Critéir pleanála teanga:	2, 11, 19
Aidhm:	Feasacht a ardú i measc phobal an LPT ar cheisteanna teanga.		
Cur síos:	Eagrófar sraith cainteanna faoi chúrsaí teanga sa LPT, ag díriú ar réimse leathan gnéithe a mbeadh spéis ag codanna éagsúla den phobal iontu (m.sh. cainteoirí Gaeilge, cainteoirí Béarla, tuismitheoirí, srl.). Moltar na cainteanna seo a nascadh le himeachtaí eile a mbeadh an pobal ag freastal orthu, m.sh. féilte, imeachtaí sna cumainn CLG, imeachtaí tráthnóna sna scoileanna, srl. Moltar na cainteanna seo a bheith i nGaeilge, go dátheangach agus i mBéarla ag brath ar an ábhar le freastal ar phobal iomlán an LPT, agus iad a chur ar siúl sa dá chuid den LPT.		
Páirtithe leasmhara:	An OPT (príomhúinéir), CPTGM, an cheanneagraíocht, lucht eagraithe féilte áitiúla, na cumainn áitiúla CLG, foireann scoileanna an LPT, pobal an LPT		
Saolré an bhirt:	Bliain 2	Socruithe agus ullmhúchán	
	Bliain 2-7	Feidhmiú an bhirt	
Costas measta iomlán:	€5,500		
Costas measta in aghaidh na bliana:	€1,000 (ábhar agus poiblíocht @ €100 + 6 x aoichainteoirí @ €150)		
Foinse maoinithe:	An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta		
Dúshlán agus réitigh fhéideartha:	Ní mheastar go mbeidh dúshlán ag baint le cur i bhfeidhm an bhirt seo.		
Monatóireacht ar chur i bhfeidhm an bhirt:	Coinneoidh an OPT/CPTGM taifead ar líon na ndaoine a fhreastalaíonn ar na cainteanna.		
Monatóireacht ar éifeacht an bhirt:	Beidh éifeacht an bhirt seo le feiceáil in éifeacht na mbeart uilig sa bplean teanga.		

7. Costais agus Maoiniú

7.1. Costais

Luaitear costas bliantúil agus costas iomlán le gach beart i mír 6 den phlean teanga. Sa mír seo, déantar coimriú ar chostais iomlána an phlean teanga de réir bliana. Tugtar eolas chomh maith faoin mbuiséad reatha a bheas ag teastáil leis an bplean teanga a chur i bhfeidhm agus faoin mbuiséad caipitil a theastós gach bliain.

7.1.1. Nóta maidir le Beart 6.2.1

Tugtar sa dá thábla thíos mionbhriseadh síos ar na costais a bhainfeas le beart 6.2.1:

An tOifigeach Pleanála Teanga							
	Bliain 1	Bliain 2	Bliain 3	Bliain 4	Bliain 5	Bliain 6	Bliain 7
Tuarastal	€35,000.00	€37,500.00	€40,000.00	€42,500.00	€45,000.00	€47,500.00	€50,000.00
Cáin an Fhostóra (11.0%)	€3,850.00	€4,125.00	€4,400.00	€4,675.00	€4,950.00	€5,225.00	€5,500.00
Iomlán	€38,850.00	€41,625.00	€44,400.00	€47,175.00	€49,950.00	€52,725.00	€55,500.00

Tábla 7.1: Tuarastal an OPT

An tOifigeach Pleanála Teanga							
	Bliain 1	Bliain 2	Bliain 3	Bliain 4	Bliain 5	Bliain 6	Bliain 7
Earcaíocht	€1,000.00	-	-	-	-	-	-
Taistil	€4,000.00	€4,000.00	€3,000.00	€3,000.00	€3,000.00	€3,000.00	€3,000.00
Stáiseanóireacht, priontáil agus fótachóipeáil, poiblíocht agus fógraíocht	€5,000.00	€5,000.00	€5,000.00	€5,000.00	€5,000.00	€5,000.00	€5,000.00
Trealamh	€2,000.00	€700.00	€700.00	€700.00	€700.00	€700.00	€700.00
Fo-iomlán	€12,000.00	€9,700.00	€8,700.00	€8,700.00	€8,700.00	€8,700.00	€8,700.00
Tuarastal	€38,850.00	€41,625.00	€44,400.00	€47,175.00	€49,950.00	€52,725.00	€55,500.00
Iomlán (le tuarastal)	€50,850.00	€51,325.00	€53,100.00	€55,875.00	€58,650.00	€61,425.00	€64,200.00

Tábla 7.2: Clár Caiteachais Bheart 6.2.1

7.1.2. Nóta maidir le Beart 6.5.1

Tugtar sa dá thábla thíos mionbhriseadh síos ar na costais a bhainfeas le beart 6.5.1. Is gnáthscála pá d'oifigeach cléireachais (de réir Chiorclán 2/2014) a bheas i gceist:

An tOifigeach don Óige							
	Bliain 1	Bliain 2	Bliain 3	Bliain 4	Bliain 5	Bliain 6	Bliain 7
Tuarastal	€21,345.00	€22,805.00	€23,177.00	€24,255.00	€25,339.00	€26,420.00	€27,502.00
Cáin an Fhostóra (11.0%)	€2,347.95	€2,508.55	€2,549.47	€2,668.05	€2,787.29	€2,906.20	€3,025.22
Iomlán	€23,692.95	€25,313.55	€25,726.47	€26,923.05	€28,126.29	€29,326.20	€30,527.22

Tábla 7.3: Tuarastal an OO

7.2. Maoiniú

Is í an Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta, trí Údarás na Gaeltachta, a dhéanfas an plean teanga seo a mhaoiniú.

7.3. Clár Caiteachais do Phlean Teanga Limistéar Pleanála Teanga Ráth Chairn agus Bhaile Ghib

Réimse	Beart	Bliain 1	Bliain 2	Bliain 3	Bliain 4	Bliain 5	Bliain 6	Bliain 7
Feidhmiú an Phlean Teanga	6.2.1	€50,850.00	€51,325.00	€53,100.00	€55,875.00	€58,650.00	€61,425.00	€64,200.00
	6.2.2	€7,500.00	€500.00	€500.00	€500.00	€500.00	€500.00	€500.00
	6.2.3	-	-	-	-	-	-	-
	6.2.4	€456.00	€456.00	€456.00	€456.00	€456.00	€456.00	€456.00
An Córas Oideachais	6.3.1	-	-	-	-	-	-	-
	6.3.2	€100,000.00	€400,000.00	€150,000.00	€150,000.00	€150,000.00	€150,000.00	€150,000.00
	6.3.3	-	-	-	-	-	-	-
	6.3.4	-	-	€3,000.00	-	-	-	-
	6.3.5	-	€1,230.00	€2,460.00	€2,460.00	€2,460.00	€2,460.00	€2,460.00
	6.3.6	-	€400.00	€400.00	€400.00	€400.00	€400.00	€400.00
Seirbhísí Cúraim Leanáí, Réamhscolaíochta agus Tacaíochta Teaghlaigh	6.4.1	-	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00
	6.4.2	€1,600.00	€400.00	€400.00	€800.00	€400.00	€400.00	€400.00
	6.4.3	€315.00	€630.00	€630.00	€630.00	€630.00	€630.00	€630.00
	6.4.4	-	-	-	-	-	-	-
	6.4.5	-	-	-	€55,000.00	€20,000.00	-	-
Seirbhísí don Aos Óg agus d'Aoisghrúpaí Eile	6.5.1	€23,692.95	€25,313.55	€25,726.47	€26,923.05	€28,126.29	€29,326.20	€30,527.22
	6.5.2	€1,000.00	€1,000.00	€1,000.00	€1,000.00	€1,000.00	€1,000.00	€1,000.00
	6.5.3	€10,000.00	€15,000.00	€1,000.00	€1,000.00	€1,000.00	€1,000.00	€1,000.00
	6.5.4	€2,000.00	€2,000.00	€2,000.00	€2,000.00	€2,000.00	€2,000.00	€2,000.00
Deiseanna Foghlama taobh amuigh den Chóras Oideachais	6.6.1	€8,000.00	€2,400.00	€4,800.00	€4,800.00	€4,800.00	€4,800.00	€4,800.00
	6.6.2	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00
	6.6.3	€1,200.00	€1,200.00	€1,200.00	€1,200.00	€1,200.00	€1,200.00	€1,200.00
An Earnáil Ghnó, Eagraíochtaí Pobail agus Comharchumainn	6.7.1	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00
	6.7.2	-	€123,320.00	-	-	-	-	-
	6.7.3	-	-	-	-	-	-	-
Na Meáin Chumarsáide	6.8.1	€2,400.00	€2,400.00	€2,400.00	€2,400.00	€2,400.00	€2,400.00	€2,400.00
	6.8.2	-	-	-	-	-	-	-
	6.8.3	-	-	-	-	-	-	-
Seirbhísí Poiblí	6.9.1	-	-	-	-	-	-	-
	6.9.2	-	-	-	-	-	-	-
	6.9.3	-	-	-	-	-	-	-

	6.9.4	-	€300.00	€300.00	€300.00	€300.00	€300.00	€300.00
Pleanáil agus Forbairt Fhisiciúil	6.10.1	-	-	-	-	-	-	-
	6.10.2	-	-	-	-	-	-	-
Seirbhísí Sóisialta agus Caitheamh Aimsire	6.11.1	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00
	6.11.2	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00
	6.11.3	-	€500.00	€500.00	€500.00	€500.00	€500.00	€500.00
	6.11.4	-	€240.00	€240.00	€240.00	€240.00	€240.00	€240.00
	6.11.5	-	€1,000.00	€1,000.00	€1,000.00	€1,000.00	€1,000.00	€1,000.00
	6.11.6	-	-	-	-	-	-	-
	6.11.7	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00	€800.00
Staid na Gaeilge sa Limistéar	6.12.1	-	€2,000.00	€2,000.00	€2,000.00	€2,000.00	€2,000.00	€2,000.00
	6.12.2	-	€4,000.00	€4,000.00	€4,000.00	€4,000.00	€4,000.00	€4,000.00
	6.12.3	-	-	-	€12,800.00	€12,800.00	€12,800.00	€12,800.00
	6.12.4	-	€2,400.00	€2,400.00	€2,400.00	€2,400.00	€2,400.00	€2,400.00
	6.12.5	-	-	-	-	-	-	-
	6.12.6	-	€500.00	€1,000.00	€1,000.00	€1,000.00	€1,000.00	€1,000.00
Buiséad reatha		€99,813.95	€105,294.55	€261,612.47	€278,384.05	€282,362.29	€286,337.20	€290,313.22
Buiséad caipitil (féach Tábla 7.5 thíos)		€113,200.00	€538,020.00	€3,700.00	€56,100.00	€20,700.00	€700.00	€700.00
Iomlán		€213,013.95	€643,314.55	€265,312.47	€334,484.05	€303,062.29	€287,037.20	€291,013.22

Tábla 7.4: Costais Iomlána an Phlean Teanga

7.3.1. Buiséad Caipitil de réir bliana

Bearr	Bliain 1	Bliain 2	Bliain 3	Bliain 4	Bliain 5	Bliain 6	Bliain 7
6.2.1	€2,000.00	€700.00	€700.00	€700.00	€700.00	€700.00	€700.00
6.3.2	€100,000.00	€400,000.00	-	-	-	-	-
6.3.4	-	-	€3,000.00	-	-	-	-
6.4.2	€1,200.00	-	-	€400.00	-	-	-
6.4.5	-	-	-	€55,000.00	€20,000.00	-	-
6.5.3	€10,000.00	€14,000.00	-	-	-	-	-
6.7.2	-	€123,320.00	-	-	-	-	-
Buiséad caipitil iomlán	€113,200.00	€538,020.00	€3,700.00	€56,100.00	€20,700.00	€700.00	€700.00

Tábla 7.5: Buiséad Caipitil de réir bliana

NB: Is meastacháin gharbha iad seo thuas.

8. Forbairt Feasachta agus Poiblíocht

8.1. Forbairt Feasachta

Tá sé mar cheann de phríomhspríocanna an phlean teanga seo feasacht phobal an LPT a ardú ar an bpróiseas pleanála teanga agus ar chúrsaí teanga go ginearálta. Chuige sin, tá roinnt beart curtha san áireamh sa bplean a dhíríonn isteach ar fheasacht teanga an phobail agus spríocghrúpaí áirithe:

Beart	Teideal	Spríocghrúpa
6.2.2	Láithreacht ar Líne	Pobal an LPT
6.3.6	Feasacht Teanga i measc Óige an LPT	Daoine óga
6.4.1	Scéim Chomhfhreagrais do Thuismitheoirí Nua	Tuismitheoirí/Caomhnóirí
6.4.3	Grúpa Thuismitheoirí/Chaomhnóirí na Scoileanna Gaeltachta	Tuismitheoirí/Chaomhnóirí
6.5.1	Coiste Pleanála Teanga na nÓg	Daoine óga
6.7.1	Seirbhís Tacaíochta Gnó	An Lucht Gnó
6.8.1	Nuachtlitir 'An Geaitín'	Pobal an LPT
6.11.3	Oiliúint agus Tacaíocht do Thraenáilaithe/Theagascóirí	Lucht Spóirt/Caitheamh Aimsire
6.12.4	Forbairt na Pleanála Teanga sa LPT	Daoine óga
6.12.5	Comhairle Contae na Mí	Údaráis Áitiúla
6.12.6	Cainteanna Poiblí	Pobal an LPT

Tábla 8.1: Bearta Feasachta

Tá Gaeltacht na Mí eisceachtúil i measc Ghaeltachtaí na tíre mar gheall ar a suíomh: tá an dá chuid den LPT mar a bheadh oileáin Ghaeltachta, scartha óna chéile agus timpeallaithe ag pobail Bhéarla. Aithnítear, dá bharr sin, go bhfuil gá le feasacht a ardú ar na hiarrachtaí atá ar bun sa LPT an Ghaeilge a láidirú mar theanga phobail ní hamháin i measc phobal an LPT féin agus i measc phobal an cheantair máguaird chomh maith.

8.2. Poiblíocht

8.2.1. Brandáil

Bainfear úsáid as lógó agus brandáil CPTGM ar aon phoiblíocht a dhéanfar ar an bplean teanga nó ar bhearta an phlean teanga, ach amháin sa gcás go socraíonn an OPT, le cead CPTGM, brandáil eile a fhorbairt agus a úsáid. Tá treoirí brandála ar fáil in Agusín IV.

8.2.2. Poiblíocht

Bainfear úsáid as na meáin éagsúla le poiblíocht a dhéanamh ar an bplean teanga nó ar chodanna éagsúla de. Áirítear ina measc sin:

- Ábhar clóite: bileoga, leabhráin, póstaer, srl.
- Meáin chlóite: fógraí i nuachtáin áitiúla, i nuachtlitreacha eagraíochtaí áitiúla, srl.
- Raidió: go háirithe RTÉ Raidió na Gaeltachta, Louth Meath FM, srl.
- Idiríon agus meáin shóisialta: suíomh gréasáin na cearneagraíochta, suíomh gréasáin CPTGM (Beart 6.2.2), Facebook, Twitter, srl.

Le freastal a dhéanamh ar phobal iomlán an LPT, beidh formhór na poiblíochta seo dátheangach, ach tabharfar tús áite i gcónaí don Ghaeilge.

Tá costais poiblíochta san áireamh i mbuiséad Bheart 6.2.1.

9. Feidhmiú agus Monatóireacht

9.1. Feidhmiú an Phlean Teanga

9.1.1. Struchtúr Feidhmithe

Mar a leagtar amach i mBeart 6.2.1, beidh struchtúr trí leibhéal ann le cinntiú go gcuirtear an plean teanga i bhfeidhm ar bhealach éifeachtach: an cheanneagraíocht, an coiste stiúrtha agus an OPT.

9.1.2. Ról na Ceanneagraíochta

Is é Comharchumann Ráth Chairn an cheanneagraíocht don phróiseas pleanála teanga i nGaeltacht na Mí, agus is é atá freagrach as cur i bhfeidhm an phlean teanga. Feidhmeoidh an Comharchumann mar idirghabhálaí idir CPTGM/an OPT agus Údarás na Gaeltachta, agus déanfaidh sé obair an OPT agus an CPTGM a éascú an oiread agus is féidir. Chomh maith leis sin, tá Comharchumann Ráth Chairn luaithe mar phríomhúinéir ar roinnt beart sa bplean teanga seo, is iad:

Beart	Teideal
6.2.1	Struchtúr Feidhmithe
6.4.5	Áiseanna Spraoi
6.5.1	Oifigeach don Óige
6.7.2	Áras Pobail Ráth Chairn
6.10.1	Cead Pleanála

Tábla 9.1: Bearta faoi chúram na Ceanneagraíochta

Beidh sé de dhualgas ar an gceanneagraíocht chomh maith ionadaí nó ionadaithe a chur chuig cruinnithe CPTGM, mar a shonraítear i mBeart 6.2.1.

9.1.3. Ról an Choiste Stiúrtha

Is é CPTGM an coiste stiúrtha, agus tá sé luaithe mar phríomhúinéir ar chúig bheart chomh maith:

Beart	Teideal
6.5.2	Coiste Pleanála Teanga na nÓg
6.7.3	Fostaíocht trí Ghaeilge
6.9.2	Seirbhísí Stáit
6.11.6	Club Leabhar
6.12.1	Ciste Lánroghnach

Tábla 9.2: Bearta faoi chúram CPTGM

9.1.4. Ról an Oifigigh Pleanála Teanga

Beidh an OPT fostaithe ag an gceanneagraíocht agus ag obair faoi stiúir CPTGM. Is é an OPT (agus/nó an OO) atá mar phríomhúinéir ar na bearta uilig sa bplean teanga, seachas na deich gcinn a luaitear thuas. Beidh sairse áirithe ag an OPT agus bearta an phlean teanga á gcur i bhfeidhm aige/aici, ach má theastaíonn uaidh/uaithi imeacht ón gcur i bhfeidhm atá molta sa bplean teanga, beidh air aontú a fháil ó CPTGM ar dtús. Beidh sé de chead ag an OPT leasuithe a dhéanamh ar an bplean teanga seo agus/nó tionscadail nua nach n-áirítear sa bplean a fhorbairt agus a chur i bhfeidhm ach an tionscadal agus an buiséad a aontú le CPTGM agus leis an gceanneagraíocht roimh ré.

9.2. Ról na Roinne Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta

Aithnítear go mbaineann cuid de na bearta sa bplean teanga seo le ranna rialtais agus le háisíneachtaí stáit eile nach ionann iad agus an Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta. Ar mhaithe le héifeachtúlacht, beifear ag súil go nglacfaidh an Roinn Cultúir, Oidhreachta agus Gaeltachta ról láidir áisitheoireachta agus comhordaithe sna cásanna sin trí phlé agus idirbheartaíocht a dhéanamh le ranna rialtais eile agus le háisíneachtaí stáit thar ceann na gceanneagraíochtaí agus na gcoistí pleanála teanga Gaeltachta.

9.3. Monatóireacht

Aithnítear go mbeidh gá le monatóireacht leanúnach a dhéanamh ar chur i bhfeidhm agus ar éifeacht bhearta an phlean teanga le cinntiú go bhfuil an plean á chur i bhfeidhm go héifeachtach. Sonraítear i mBeart 6.2.4 formhór na ngníomhaíochtaí a theastós le monatóireacht leanúnach a dhéanamh ar chur i bhfeidhm an phlean. Sa gcás go bhfeictear don OPT, do CPTGM nó don cheanneagraíocht nach bhfuil beart áirithe á chur i bhfeidhm nó nach bhfuil sé á chur i bhfeidhm go héifeachtach, déanfar – le haontú CPTGM agus le dearbhú ón gceanneagraíocht go bhfuil buiséad ar fáil dó – an beart sin a leasú nó ceapfar beart nua ina áit.

Foinsí

An Phríomh-Oifig Staidrimh, 2014a. *SAPMAP 2006: Gaeltacht – Meath* [ar líne]. Corcaigh: An Phríomh-Oifig Staidrimh. Ar fáil ag: http://census.cso.ie/sapmap2006results/Results2.aspx?Geog_Type=Gael&Geog_Code=11Meath (Léite 17 Deireadh Fómhair 2017).

An Phríomh-Oifig Staidrimh, 2014b. *SAPMAP 2011: Gaeltacht Area Meath (CSO Area Code GA 06)* [ar líne]. Corcaigh: An Phríomh-Oifig Staidrimh. Ar fáil ag: http://census.cso.ie/sapmap2011/Results.aspx?Geog_Type=GA&Geog_Code=06 (Léite 17 Deireadh Fómhair 2017).

An Phríomh-Oifig Staidrimh, 2017. *Census 2016 Sapmap Area: Limistéir Pleanála Teanga Ráth Chairn Agus Baile Ghib* [ar líne]. Baile Átha Cliath: An Phríomh-Oifig Staidrimh. Ar fáil ag: http://census.cso.ie/sapmap2016/Results.aspx?Geog_Type=LPT2012&Geog_Code=038DBFE3-CD0F-4514-86EF-35713937F261 (Léite 12 Meán Fómhair 2017).

An Roinn Ealaíon, Oidhreacht agus Gaeltachta, 2015. *Bailte Seirbhíse Gaeltachta* [ar líne]. Na Forbacha: An Roinn Ealaíon, Oidhreacht agus Gaeltachta. Ar fáil ag: <https://www.chg.gov.ie/ga/gaeltacht/20-year-strategy-for-the-irish-language-2010-2030/language-planning-process/gaeltacht-service-towns/> (Léite 23 Deireadh Fómhair 2017).

An Roinn Ealaíon, Oidhreacht agus Gaeltachta, 2016. *Treoirínte Pleanála Teanga: Eagrán 3 – Bealtaine 2016*. Na Forbacha: An Roinn Ealaíon, Oidhreacht agus Gaeltachta.

An Roinn Oideachais agus Scileanna, 2016. *Polasaí don Oideachas Gaeltachta 2017-2022*. Baile Átha Cliath: An Roinn Oideachais agus Scileanna.

Comharchumann Ráth Chairn, 2016. *Oidhreacht Ráth Chairn* [ar líne]. Ráth Chairn: Comharchumann Ráth Chairn. Ar fáil ag: <https://www.rathchairn.com/oidhreacht-rath-chairn> (Léite 17 Deireadh Fómhair 2017).

Cooper, R.L., 1989. *Language Planning and Social Change*. Cambridge: Cambridge University Press.

Fishman, J.A., 1991. *Reversing Language Shift*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.

Hickey, T., 1999. *Luathoideachas trí Ghaeilge sa Ghaeltacht/Early Education through Irish in the Gaeltacht*. Gaillimh: Údarás na Gaeltachta & Institiúid Teangeolaíochta Éireann.

Hickey, T.M., 2001. 'Mixing Beginners and Native Speakers in Minority Language Immersion: Who Is Immersing Whom?'. *Canadian Modern Language Review*, 57 (3), 443-74.

Hinton, L., 2001. 'Language Revitalisation: An Overview'. I: Hinton, L. & Hale, K. (eag.) *The Green Book of Language Revitalisation in Practice*. San Diego: Academic Press, 3-18.

King, K.A., Fogle, L. & Logan Terry, A., 2008. 'Family Language Policy'. *Language and Linguistics Compass*, 2 (5), 907-22.

Kirsch, C., 2011. 'Ideologies, struggles and contradictions: an account of mothers raising their children bilingually in Luxembourgish and English in Great Britain'. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 15 (1), 95-112.

Lenoach, C., Ó Giollagáin, C. & Ó Curnáin, B. (eag.), 2012. *An Chonair Chaoch: An Mionteangachas sa Dáttheangachas*. Indreabhán: Leabhar Breac.

Mac Donnacha, J., 2000. 'An Integrated Language Planning Model'. *Language Problems and Language Planning*, 24 (1), 11-35.

Mac Donnacha, S., Ní Chualáin, F., Ní Shéaghdha, A. & Ní Mhainnín, T., 2005. *Staid Reatha na Scoileanna Gaeltachta*. Baile Átha Cliath: An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta.

McCarthy, E., 2018. *All-Island Research Observatory (AIRO) Ghaeltacht na Mí* [cur i láthair]. Ráth Chairn. 2 Eanáir.

Ní Dhoimhín, H., 2015. *Seachadadh Idirghlúineach na Gaeilge in Éirinn an lae inniu: Deacrachtaí agus Dúshláin*. Tráchtas MA neamhfhoilsithe, Acadamh na hOllscolaíochta Gaeilge, Ollscoil na hÉireann, Gaillimh.

Ní Dhúda, L., 2014. *Roghanna: Lámhleabhar Eolais faoin bPleanáil Teanga*. An Mhí: Glór na nGael.

Ó Bróithe, É., 2012. 'Scéim Labhairt na Gaeilge: Feidhm agus Mífheidhm'. I: Lenoach, C., Ó Giollagáin, C. & Ó Curnáin, B. (eag.) *An Chonair Chaoch: An Mionteangachas sa Dáttheangachas*. Indreabhán: Leabhar Breac, 237-68.

Ó Curnáin, B., 2012. 'An Chanúineolaíocht'. I: Ó hlfearnáin, T. & Ní Neachtain, M. (eag.) *An tSochtheangeolaíocht: Feidhm agus Tuairisc*. Baile Átha Cliath: Cois Life Teo, 83-110.

Ó Giollagáin, C. & Charlton, M., 2015. *Nuashonrú ar an Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht: 2006–2011*. Na Forbacha: Údarás na Gaeltachta.

Ó Giollagáin, C., 2012. 'An Antraipeolaíocht Teanga'. I: Ó hlfearnáin, T. & Ní Neachtain, M. (eag.) *An tSochtheangeolaíocht: Feidhm agus Tuairisc*. Baile Átha Cliath: Cois Life Teo, 15-32.

Ó Giollagáin, C., 2014. 'From revivalist to undertaker: New developments in official policies and attitudes to Ireland's 'First Language''. *Language Problems & Language Planning*, 38 (2), 101-27.

Ó Giollagáin, C., Mac Donnacha, S., Ní Chualáin, F., Ní Shéaghdha, A. & O'Brien, M., 2007a. *Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht: Tuarascáil Chríochnaitheach*. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair.

Ó Giollagáin, C., Mac Donnacha, S., Ní Chualáin, F., Ní Shéaghdha, A. & O'Brien, M., 2007b. *Staidéar Cuimsitheach Teangeolaíoch ar Úsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht: Príomhthátaí agus Moltaí*. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair.

Ó hlfearnáin, T., 2013. 'Family language policy, first language Irish speaker attitudes and community-based response to language shift'. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 34 (4), 348-65.

Ó Laighin, P.B., 2012. 'Reachtaíocht Teanga'. I: Ó hlfearnáin, T. & Ní Neachtain, M. (eag.) *An tSochtheangeolaíocht: Feidhm agus Tuairisc*. Baile Átha Cliath: Cois Life Teo, 151-76.

Parada, M., 2013. 'Sibling Variation and Family Language Policy: The Role of Birth Order in the Spanish Proficiency and First Names of Second-Generation Latinos'. *Journal of Language, Identity & Education*, 12 (5), 299-320.

Péterváry, T., Ó Curnáin, B., Ó Giollagáin, C. & Sheahan, J., 2014. *Iníúchadh ar an gCumas Dáttheangach: An sealbhú teanga i measc ghlúin óg na Gaeltachta*. Baile Átha Cliath: An Chomhairle um Oideachas Gaeltachta agus Gaelscolaíochta.

Rialtas na hÉireann, 2010. *Straitéis 20 Bliain don Ghaeilge 2010-2030*. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair.

Rialtas na hÉireann, 2012. *Acht na Gaeltachta, 2012*. Baile Átha Cliath: Oifig an tSoláthair.

SchoolDays.ie, 2018a. *Coláiste Pobail Rath Cairn* [ar líne]. Baile Átha Cliath: SchoolDays.ie. Ar fáil ag: [https://www.schooldays.ie/school/col%C3%A1iste-pobail-rath-cairn-rollnumber-71991T](https://www schooldays.ie/school/col%C3%A1iste-pobail-rath-cairn-rollnumber-71991T) (Léite 25 Feabhra 2018).

SchoolDays.ie, 2018b. *Oristown National School* [ar líne]. Baile Átha Cliath: SchoolDays.ie. Ar fáil ag: <https://www.schooldays.ie/school/s-n-caitriona-naofa-rollnumber-18174J> (Léite 25 Feabhra 2018).

SchoolDays.ie, 2018c. *Scoil Naisiunta Ultain Naofa* [ar líne]. Baile Átha Cliath: SchoolDays.ie. Ar fáil ag: <http://www.schooldays.ie/school/s-n-ultain-naofa-rollnumber-17203I> (Léite 25 Feabhra 2018).

SchoolDays.ie, 2018d. *Scoil Uí Ghramhnaigh* [ar líne]. Baile Átha Cliath: SchoolDays.ie. Ar fáil ag: <https://www.schooldays.ie/school/s-n-an-athar-ui-gramhna-rollnumber-17088L> (Léite 25 Feabhra 2018).

Údarás na Gaeltachta, 2017. *An Mhí* [ar líne]. Na Forbacha: Údarás na Gaeltachta. Ar fáil ag: <http://www.udaras.ie/an-ghaeilge-an-ghaeltacht/an-ghaeltacht/an-mhi> (Léite 13 Deireadh Fómhair 2017).

Watson, I., 2012. 'Na Meáin'. I: Ó hIfeárnáin, T. & Ní Neachtain, M. *An tSochtheangeolaíocht: Feidhm agus Tuairisc*. Baile Átha Cliath: Cois Life Teo, 243-60.

Aguisín I: Torthaí Taighde Breise

Pobal an LPT

Iarradh ar na rannpháirtithe smaointe nó tuairimí breise a roinnt ag deireadh an cheistneora maidir le rudaí ba mhaith leo a fheiceáil sa bplean teanga, agus thug 118 rannpháirtí (25.5% den sampla iomlán) freagra bailí ar an gceist seo. Tugtar sa tábla thíos na téamaí lena mbaineann na freagraí, sonraí a thugann rannpháirtithe éagsúla, agus an líon rannpháirtithe a luann gach téama:

Téama	Sonraí	Líon rannpháirtithe ⁶⁴	
Deiseanna neamhfhoirmeálta foghlama agus úsáide Gaeilge do dhaoine fásta	Imeachtaí trí Ghaeilge do dhaoine fásta (luaitear ranganna céilí/damhsa seit/damhsa eile, spórt, ióga, ranganna aclaíochta, <i>zumba</i> , turais shóisialta chuig Gaeltachtaí eile, tráth na gceist, club Gaeilge); deiseanna do phobal Ráth Chairn agus do phobal Bhaile Ghib teacht le chéile; fáilte roimh dhaoine atá ag foghlaim Gaeilge ag imeachtaí; níos mó imeasctha idir cainteoirí líofa Gaeilge agus daoine nach bhfuil mórán Gaeilge acu	34	(28.8%)
Áiseanna agus imeachtaí do dhaoine óga	Plean sóisialta do dhaoine óga; clubanna óige (m.sh. Foróige nó Ógras); níos mó imeachtaí/clubanna/grúpaí (luaitear club drámaíochta, grúpa ceoil, cúrsaí agus campaí samhraidh, club obair bhaile, imeachtaí lasmuigh den scoil, turais, céilí, comórtais tallainne, ceardlanna <i>Legó</i> , spórt (m.sh. CLG (d'fhéadfadh an traenáil faoi aois a bheith dátheangach), sacar, campaí spóirt, na healaíona míleata), damhsa, ealaín, scéim le daltaí meánscoile a chur ag labhairt Gaeilge le seandaoine áitiúla); ambasadóirí teanga le daoine óga a mhealladh; imeachtaí agus áiseanna saor in aisce; imeachtaí a d'fhéadfaí a réachtáil gan líon mór daoine	32	(27.1%)
Ranganna Gaeilge	Ranganna do gach aois agus do gach leibhéal (glantosaítheoirí, ranganna comhrá agus ranganna saibhríthe teanga san áireamh); ranganna saor in aisce/maoinithe ag Údarás na Gaeltachta/an Stát, na ranganna a réachtáil ag amantaí éagsúla agus i gcaitheamh na bliana uilig; córas ' <i>buddy</i> ' a úsáid	27	(22.9%)
Seirbhísí agus Gnó	Níos mó seirbhísí ar fáil trí Ghaeilge sa LPT; Gaeilge a bheith ag éinne atá i mbun gnó/seirbhísí sa LPT; tacaíochtaí ar fáil d'úinéirí gnó níos mó Gaeilge a úsáid; níos mó Gaeilge a bheith á labhairt sa láthair oibre; tacaíochtaí a chur ar fáil do dhaoine ar mhaith leo Gaeilge a fhoghlaim le post a fháil sa LPT; naíonra a bhunú/athbhunú i mBaile Ghib (luann seachtar é seo go sonrach); Aifreann Gaeilge a bheith ar fáil i ngach cuid den LPT (luann naonúr é seo go sonrach)	19	(16.1%)
An Ghaeilge	Go mairfidh an Ghaeilge/an Ghaeltacht i gCo. na Mí/go labhróidh na páistí í; aitheantas don Ghaeilge; cuid thábhachtach den chultúr/oidhreacht í; tá an Ghaeilge/cur chun cinn na Gaeilge tábhachtach	16	(13.6%)
Tírdhreach Teangeolaíoch agus Timpeallacht Teanga	Níos mó Gaeilge a bheith le feiceáil/á labhairt sa LPT (sna siopaí, in oifig an phoist, ar chomharthaí bóthair agus ar chomharthaí eile, ar fhógraíocht, i measc daoine óga); comhlachtaí áitiúla a bheith ag spreagadh daoine lena gcuid gnó a dhéanamh trí Ghaeilge	13	(11.0%)
Tithíocht	Deontais tithíochta don Ghaeltacht a thabhairt ar ais; daoine a mhealladh go dtí an LPT trí shuíomhanna a chur ar fáil dóibh; níor cheart go mbeadh aon teach ná suíomh folamh sa nGaeltacht; tacaíocht teanga a bheith ar fáil do dhaoine ar mian leo cónaí sa nGaeltacht; coinníoll láidir teanga a bheith i gceist le teach a	8	(6.8%)

⁶⁴ Céatadáin bunaithe ar na 118 duine a thug freagra bailí ar an gceist seo.

	thógáil nó a cheannach sa LPT; ról a bheith ag an gComharchumann i mealladh daoine le Gaeilge le cur fúthu sa LPT		
An Córas Oideachais	Tá deacrachtaí á gcruthú do chainteoirí óga T1 Gaeilge mar gheall ar thiomlach na ndlataí sna scoileanna a bheith ina gcainteoirí T2; níos mó tacaíochta do Choláiste Pobail Ráth Chairn ón bpobal; níos mó de mhuintir na háite a bheith ag freastal ar Choláiste Pobail Ráth Chairn; oideachas tríú leibhéal trí Ghaeilge agus cúrsaí Gaeilge tríú leibhéal a bheith ar fáil sa LPT; ábhar roghnach a dhéanamh den Ghaeilge ag an dara leibhéal	7	(5.9%)
Tuismitheoirí agus Teaghlaigh	Tuismitheoirí óga a spreagadh le Gaeilge a labhairt lena gclanna; tuismitheoirí a spreagadh le Gaeilge a fhoghlaim sula dtosaíonn a bpáistí ar an scoil; grúpaí tuismitheoirí agus leanaí; laethanta teaghlaigh agus imeachtaí teaghlaigh	7	(5.9%)
Feasacht Teanga	Aoichainteoirí a thabhairt isteach sna scoileanna le labhairt leis na páistí faoi chúrsaí teanga; ceardlanna ar an dátheangachas; athrú meoin ag feastáil; daoine a bhfuil Gaeilge ar a dtail acu a chur ag labhairt Gaeilge le chéile; caithefear lucht an Bhéarla a mhealladh	7	(5.9%)
Tacaíochtaí Rialtais	Infheistíocht; Scéim na gCúntóirí Teanga; tuilleadh tacaíochta ó Údarás na Gaeltachta do Bhaile Ghib; obair a bheith ar fáil go háitiúil do dhaoine óga	6	(5.1%)
Forbairt Fhisiciúil	Feabhas a chur ar na bóithre; níos mó áiseanna/áiseanna níos fearr a fhorbairt don LPT (m.sh. níl rogha mhaith ar fáil sa siopa áitiúil); níos mó boscaí poist; áit eile seachas Halla Bhaile Ghib a bheith ar fáil don phobal le teacht le chéile agus Gaeilge a labhairt (m.sh. caifé)	4	(3.4%)
Halla Bhaile Ghib	Níos mó imeachtaí a chur ar siúl ann; an Halla a bheith oscailte don phobal; an stíl bhainistíochta a athrú	4	(3.4%)
Eile	Tá an iomarca béime ar riachtanais foghlaimeoirí agus níl dóthain béime ar riachtanais na gcainteoirí T1 Gaeilge; ba chóir go mbeadh Gaelscoil i ngach baile in Éirinn; tá Oifigeach Forbartha ag feastáil; an Ghaeilge a chur chun cinn tríd an CLG/trí eagraíochtaí eile; forbairt agus fás pobail; níl suim ann i mBaile Ghib an Ghaeilge a athneartú	6	(5.1%)

Daoine Óga

Ag deireadh an cheistneora tugadh deis do na daoine óga a gcuid moltaí féin a thabhairt ar na rudaí/imeachtaí a chuideodh leo a gcuid Gaeilge a úsáid. D'fhreagair 56 rannpháirtí (35.9%) an cheist seo, agus déantar a bhfreagraí sin a rangú sa tábla thíos:

Téama	Sonraí	Líon rannpháirtithe ⁶⁵
Imeachtaí/gníomhaíochtaí	Campa samhraidh, ceardlanna/clubanna/ranganna (amhránaíochta, ceoil, damhsa, drámaíocht, ealaíne, faisin, leabhar, teicneolaíochta/aipeanna), club óige, comórtais, deiseanna Gaeilge a mhúineadh do pháistí eile, dioscó, pictiúrlann/scannáin, scéim mhalairte, sorcas, spórt (aclaíocht, camógaíocht, cispheil, gleacaíocht, iománaíocht, marcaíocht capall, peil, sacar, snámh), turais scoile	29 (51.8%)
Ionaid	Caifé/bialann, ionad 'bualadh isteach'/ionad spraoi, ionad spóirt, óstán, siopaí, stiúideo (d'ealaíontóirí)	8 (14.3%)
Cluichí	Cluichí boird, cluichí ríomhaire, cluichí xbox/playstation	7 (12.5%)
Deiseanna úsáide taobh amuigh den scoil	Níos mó Gaeilge a bheith á labhairt sa gceantar	5 (8.9%)

⁶⁵ Céatadán bunaithe ar na 56 duine óga a d'fhreagair an cheist seo.

Gaeilge i réimse an bhaile	Níos mó Gaeilge a bheith á labhairt ag tuismitheoirí/sa mbaile	5	(8.9%)
Teicneolaíocht	Aipeanna cumarsáide, méarchlár Gaeilge	5	(8.9%)
Oideachais	Níos mó múinteoirí a labhraíonn Gaeilge, níos mó ranganna Gaeilge do dhaoine óga (sa scoil agus taobh amuigh di)	4	(7.1%)
Eile	Brandáil Ghaeilge ar éadaí	1	(1.8%)

Tuismitheoirí agus Caomhnóirí

Iarradh ar na tuismitheoirí/caomhnóirí smaointe nó tuairimí breise a roinnt ag deireadh an cheistneora maidir le rudaí ba mhaith leo a fheiceáil sa bplean teanga, agus thug 19 rannpháirtí (11.0% den sampla iomlán) freagra bailí ar an gceist seo. Tugtar sa tábla thíos na téamaí lena mbaineann na freagraí, sonraí a thugann rannpháirtithe éagsúla, agus an líon rannpháirtithe a luann gach téama:

Téama	Sonraí	Líon rannpháirtithe ⁶⁶	
Sóisialú	Imeachtaí sóisialta/caitheamh aimsire/grúpaí/clubanna do gach aoisghrúpaí (páistí óga, déagóirí, daoine fásta); comhoibriú le cumainn áitiúla CLG; imeachtaí cultúrtha; imeachtaí pobail; níos mó a chur ar siúl sna hionaid phobail	8	(42.1%)
Deiseanna foghlama/úsáide	Deiseanna neamhfhoirmiúla foghlama do gach leibhéal; daoine a spreagadh le Gaeilge a fhoghlaim/a úsáid; comhoibriú le cumainn áitiúla CLG	6	(31.6%)
Tacaíochtaí eile	Níos mó meánscoileanna Gaeilge a bheith ar fáil go háitiúil; 'oifigeach Gaeilge' a earcú; naíonra a athbhunú i mBaile Ghib; tacaíocht do tuismitheoirí nach bhfuil Gaeilge acu; tacaíocht teanga do dhaoine atá ag obair le páistí	5	(26.3%)
Cainteoirí T1	Ba chóir tús áite a thabhairt do riachtanais na gcainteoirí óga dúchais sna scoileanna	3	(15.8%)

⁶⁶ Céatadáin bunaithe ar na 19 nduine a thug freagra bailí ar an gceist seo.

Aguisín II: Na Critéir Pleanála Teanga

Is iad seo a leanas na critéir pleanála teanga do limistéar pleanála teanga Gaeltachta atá forordaithe faoi alt 12 d'Acht na Gaeltachta, 2012:

1. Eagraíocht, arna roghnú ag Údarás na Gaeltachta faoi fho-alt (6), (10)(a) nó (13)(a), de réir mar is cuí, d'alt 7 d'Acht 2012, a bheith ann chun an plean teanga a ullmhú agus a chur i ngníomh sa limistéar iomchuí.
2. An cion den daonra arb í an Ghaeilge an teanga labhartha atá acu sa limistéar iomchuí, ag féachaint do thionchar tosca déimeagrafacha, eacnamaíocha agus sóisialta ar an limistéar iomchuí.
3. Na socrúithe a shonraítear maidir le seirbhísí trí mheán na Gaeilge a sholáthar sa limistéar iomchuí.
4. Forálacha Acht 1998 a bheith á n-úsáid, de réir mar is cuí, chun tacú leis an nGaeilge sa limistéar iomchuí, ag féachaint go háirithe do mhíreanna (i) agus (j) d'alt 6 den Acht sin.
5. Oideachas bunskoile agus iarbhunskoile trí mheán na Gaeilge a bheith ar fáil sa limistéar iomchuí, de réir bheartas na Roinne Oideachais agus Scileanna, lena n-áirítear sruthanna a bheith ar fáil trí mheán na Gaeilge i scoileanna Béarla agus roinnt ábhar a bheith á múineadh trí Ghaeilge i scoileanna Béarla, de réir mar is cuí.
6. Beartais teanga chuí a bheith ann laistigh den timpeallacht scoile a thacaíonn le húsáid na Gaeilge mar theanga labhartha lasmuigh den chóras oideachais sa limistéar iomchuí.
7. Seirbhísí cuí cúraim leanaí, réamhscolaíochta agus tacaíochta teaghlaigh, lena n-áirítear seirbhísí tacaíochta teanga, a bheith ar fáil trí mheán na Gaeilge sa limistéar iomchuí.
8. Socrúithe cuí a bheith ann sa limistéar iomchuí chun tacú le húsáid na Gaeilge ag leanaí ó theaghlaigh nach í an Ghaeilge an teanga labhartha atá sa bhaile acu.
9. Socrúithe cuí a bheith ann sa limistéar iomchuí chun tacú le foghlaim na Gaeilge ag leanaí réamhscoile, d'fhonn tacú le rollú i mbunskoileanna Gaeilge.
10. Gníomhaíochtaí sóisialta cuí trí mheán na Gaeilge do dhaoine óga agus d'aoisghrúpaí eile a bheith ar fáil agus beartais teanga chuí a bheith ann i dtaca leis na gníomhaíochtaí sin sa limistéar iomchuí.
11. Deiseanna cuí a bheith ar fáil sa limistéar iomchuí chun an Ghaeilge a fhoghlaim agus a úsáid lasmuigh den chóras oideachais.
12. A mhéid a úsáidtear an Ghaeilge i gcúrsaí sóisialta agus áineasa sa limistéar iomchuí.
13. Cuideachtaí agus gnóthaí a bheith ann a sholáthraíonn seirbhísí trí mheán na Gaeilge don phobal sa limistéar iomchuí.
14. Beartais fostaíochta agus earcaíochta a bheith ann atá á gcur i ngníomh ag cuideachtaí agus gnóthaí sa limistéar iomchuí ar mhodh a chinntíonn go bhfuil ar a gcumas seirbhísí trí mheán na Gaeilge a sholáthar.
15. A mhéid a úsáideann eagraíochtaí pobail agus comharchumainn an Ghaeilge sa limistéar iomchuí.
16. A mhéid a úsáideann na meáin chumarsáide áitiúla an Ghaeilge sa limistéar iomchuí.
17. Forálacha iomchuí na nAchtanna um Pleanáil agus Forbairt, 2000 go 2013 a bheith á n-úsáid chun tacú leis an nGaeilge sa limistéar iomchuí.
18. Seirbhísí poiblí trí mheán na Gaeilge a bheith ar fáil sa limistéar iomchuí.
19. A mhéid a thacaíonn an pobal i gcoitinne sa limistéar iomchuí leis an bplean teanga.

Aguisín III: Ceistneoirí

Cuirtear ar fáil san aguisín seo cóip de na ceistneoirí ar fad a úsáideadh le linn an taighde a rinneadh mar chuid d'ullmhú an phlean teanga.

Pobal an LPT

Seo a leanas an ceistneoir a scaipeadh i measc phobal an LPT.

Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí

Ceistneoir

Tá muid fíorbhuíoch díot as an gceistneoir seo a líonadh.

Tá na ceistneoirí seo á scaipeadh mar chuid den phróiseas pleanála teanga atá ar bun sa gceantar seo, **Limistéar Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí**, faoi láthair. Faoi *Acht na Gaeltachta, 2012*, caithfidh chuile cheantar Gaeltachta plean teanga a réiteach a mbeidh sé de sprioc aige an Ghaeilge a chaomhnú agus a neartú. Bunchloch atá sa taighde seo don phlean.

Beidh taighdeoir neamhspleách ag déanamh anailíse ar na ceistneoirí, agus **coinneofar an t-eolas uilig a bhaileofar go hiomlán faoi rún.**

Má bhíonn aon cheist agat faoin méid seo, is féidir leat teagmháil a dhéanamh am ar bith leis an taighdeoir, Hannah Ní Dhoimhín, a bhfuil a cuid sonraí teagmhála thíos.

Questionnaire

We would like to thank you for taking the time to fill out this questionnaire.

These questionnaires are being distributed as part of the language planning process which is currently taking place in our area, the **Language Planning Area of Gaeltacht na Mí**. Under the Gaeltacht Act 2012, every Gaeltacht area has to prepare a language plan, the aim of which will be to preserve and strengthen the Irish language. This research will provide the baseline for our plan.

The questionnaires will be analysed by an independent researcher, and **all the information collected will be kept strictly confidential.**

If you have any questions, you can contact the researcher, Hannah Ní Dhoimhín, any time using the contact details provided below.

Sonraí Teagmhála | Contact Details

Guthán | Phone: 087 2500 426

Ríomhphost | Email: pleanteanganami@gmail.com

Seoladh | Address:

Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí,
f/ch Chomharchumann Ráth Chairn, Ráth Chairn, Co. na Mí.

Ceistneoir do Limistéar Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí
Questionnaire for the Language Planning Area of Gaeltacht na Mí

Cuid 1: Eolas Ginearálta / Section 1: General Information

* 1. Cá bhfuil tú i do chónaí? / Where do you live?

- Ráth Chaim
 Baile Ghib

* 2. Carb as tú ó dhúchas? / Where are you from originally?

- Ráth Chaim/Baile Ghib
 Ceantar Ghaeltachta eile / Another Gaeltacht area
 Poblacht na hÉireann, taobh amuigh den Ghaeltacht / Republic of Ireland, outside the Gaeltacht
 Tuaisceart Éireann / Northern Ireland
 Eile (sonraigh le do thoil) / Other (please give details)

* 3. Cén aoisghrúpa lena mbaineann tú? / Which age group do you belong to?

- 18-24
 25-34
 35-44
 45-54
 55-64
 65+

1

4. Más tuismitheoir thú a bhfuil do pháiste/do chuid páistí ag freastal ar scoil faoi láthair cuir tic sa mbosca is fearr a dhéanann cur síos ar an scoil sin le do thoil. / If you are a parent whose child is/children are currently attending school, please tick the box which best describes that school.

- Múinteoir na hábhair uilig (seachas an Béarla/teangacha eile) trí Ghaeilge / All subjects (except English/other languages) are taught through Irish
 Múinteoir na hábhair trí Ghaeilge agus trí Bhéarla (meascán) / The subjects are taught through Irish and English (mixed)
 Múinteoir na hábhair uilig (seachas an Ghaeilge) trí Bhéarla / All subjects (except Irish) are taught through English

Cén fáth ar roghnaigh tú an scoil sin? / Why did you choose that school?

2

Cuid 2: Cúlra agus Cumas Teanga / Section 2: Language Background and Ability

* 5. Roghnaigh an freagra is fearr a dhéanann cur síos ar do chumas Gaeilge, le do thoil/ Please choose the option which best describes your Irish language ability.

- Gaeilge líofa / Fluent Irish
- Gaeilge réasúnta maith / Reasonably good Irish
- Beagán Gaeilge / A little Irish
- Gan aon Ghaeilge / No Irish

* 6. Cén teanga/cé na teangacha a bhíodh in úsáid sa mbaile agus tú ag fás aníos? What language(s) was/were spoken at home when you were growing up?

- Gaeilge amháin / Irish only
- Gaeilge den chuid is mó / Mostly Irish
- Béarla den chuid is mó / Mostly English
- Béarla amháin / English only
- Teanga(cha) eile / Other language(s)

Cuid 3: Cleachtas Teanga / Section 3: Language Usage

* 7. Cé chomh minic is a labhraíonn tú Gaeilge?/ How often do you speak Irish?

- Go laethúil / Daily
- Go réasúnta minic / Reasonably often
- Anois is arís / Now and again
- Go hannamh / Rarely
- Riamh / Never

* 8. Cé chomh minic is a labhraíonn tú Béarla le duine a bhfuil a fhios agat Gaeilge a bheith ar a t(h)oil aige/aici? / How often do you speak English to someone who you know speaks Irish?

- Go laethúil / Daily
- Go réasúnta minic / Reasonably often
- Anois is arís / Now and again
- Go hannamh / Rarely
- Riamh / Never

* 9. Cé chomh minic is a labhraíonn tú Gaeilge sna suíomhanna seo/leis na daoine seo a leanas?/ How often do you speak Irish in the following situations/with the following people?

	I gcónai/beagnach i gcónai / Always/nearly always	Go minic / Often	Anois is arís / Now and again	Go hannamh / Rarely	Riamh / Never	Ní bhaineann / Not applicable
Sa mbaile / At home	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sa láthair oibre / In the workplace	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sa gcomharsanacht / In the neighbourhood	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Le cairde/go sóisialta / With friends/socially	☐	☐	☐	☐	☐	☐

* 10. Cé chomh minic is a labhraíonn tú Gaeilge sna suíomhanna seo a leanas?/How often do you speak Irish in the following situations?

	I gcónaí/beagnach i gcónaí / Always/nearly always	Go minic / Often	Anois is arís / Now and again	Go hannamh / Rarely	Riamh / Never	Ní bhaineann / Not applicable
I siopaí/ i ngnóthaí áitiúla / In local shops/businesses	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ag plé le seirbhísí áitiúla / When dealing with local services	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ag plé le seirbhísí sláinte / When dealing with health services	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ag seirbhísí reiligiúnacha / At religious services	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ag plé leis an Stát / When dealing with the State	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5

Ceistneoir do Limistéar Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí
Questionnaire for the Language Planning Area of Gaeltacht na Mí

Cuid 4: Áiseanna agus Seirbhísí / Section 4: Facilities and Services

* 11. Cé chomh minic is a bhíonn tú sna háiteanna seo a leanas?/ How often do you go to the following places?

	Go laethúil / Daily	Go seachtainiúil / Weekly	Anois is arís / Now and again	Go hannamh / Rarely	Riamh / Never
Ráth Chaim: Áras Pobail Ráth Chairn	☐	☐	☐	☐	☐
Ráth Chaim: An Breadán Feasa	☐	☐	☐	☐	☐
Ráth Chaim: Siopa an Phobail / Community Shop	☐	☐	☐	☐	☐
Ráth Chaim: An Leabharlann / The Library	☐	☐	☐	☐	☐
Ráth Chaim: Eaglais Chiuimhneacháin Phádraig / The Church	☐	☐	☐	☐	☐
Ráth Chaim: CLG Chlann na nGael / Clann na nGael GAA	☐	☐	☐	☐	☐
Baile Ghib: Halla Pobail Bhaile Ghib / Baile Ghib Community Hall	☐	☐	☐	☐	☐
Baile Ghib: Siopa Daybreak / Daybreak Shop	☐	☐	☐	☐	☐
Baile Ghib: Eaglais Chairiona Naofa / St. Catherine's Church	☐	☐	☐	☐	☐

* 12. Cén áit go príomha ina ndéanann tú do chuid siopadóireachta?/ Where do you mainly do your shopping?

- Ráth Chaim
- Baile Ghib
- Baile Átha Bui / Athboy
- An Uaimh / Navan
- Baile Átha Troim / Trim
- Áit eile/ar líne / Somewhere else/online

6

Ceistneoir do Limistéar Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí
Questionnaire for the Language Planning Area of Gaeltacht na Mí

Cuid 5: Dearcadh agus Mianta i leith na Gaeilge / Section 5: Opinion on the Irish Language

* 13. Cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas?/ To what extent do you agree with the following statements?

	Aontaím go mór / Strongly agree	Aontaím / Agree	Níl a fhios agam/Níl tuairim láidir agam / I don't know/No strong opinion	Easaontaím / Disagree	Easaontaím go mór / Strongly disagree
Tá sé go tábhachtach go mairfeadh an Ghaeilge sa nGaeltacht / It's important that the Irish language survives in the Gaeltacht	☐	☐	☐	☐	☐
Níl an Ghaeilge feiliúnach don saol nu-aimseartha / Irish is not suitable for today's modern world	☐	☐	☐	☐	☐
Amantaí airim go mbíonn brú orm Béarla a labhairt / Sometimes I feel under pressure to speak English	☐	☐	☐	☐	☐
Amantaí airim go mbíonn brú orm Gaeilge a labhairt / Sometimes I feel under pressure to speak Irish	☐	☐	☐	☐	☐

* 14. Cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas?/ To what extent do you agree with the following statements?

	Aontaím go mór / Strongly agree	Aontaím / Agree	Níl a fhios agam/Níl tuairim láidir agam / I don't know/No strong opinion	Easaontaím / Disagree	Easaontaím go mór / Strongly disagree
Tá buntáistí faoi leith ag an áit seo de bharr gur Gaeltacht í // This area has certain advantages because it is in the Gaeltacht	☐	☐	☐	☐	☐
Ba chuma liom mura mbeadh Ráth Chairn agus Baile Ghib sa nGaeltacht a thuilleadh / I wouldn't care if Ráth Chairn and Baile Ghib were no longer in the Gaeltacht	☐	☐	☐	☐	☐
Ba mhaith liom dá mbeadh níos mó seirbhísí ar fáil i nGaeilge sna bailte timpeall orainn (m.sh. Áth Buí, Áth Troim, An Uaimh, srl.) / I would like if there were more services available in Irish in the surrounding towns (eg. Athboy, Trim, Navan, etc.)	☐	☐	☐	☐	☐
Ni dóigh liom go bhfaigheann Gaeltacht na Mí an t-aitheantas céanna is a fhaigheann Gaeltachtaí eile / I don't think the Meath Gaeltacht gets the same recognition as other Gaeltachts	☐	☐	☐	☐	☐
Ba mhaith liom dá mbeadh níos mó deiseanna ag pobal Ráth Chairn agus pobal Bhaile Ghib teacht le chéile / I would like if the communities of Ráth Chairn and Baile Ghib had more opportunities to mix	☐	☐	☐	☐	☐

15. **ROGHNACH:** Ar mhaith leat aon smaointe/tuairimí breise a roinnt linn? (m.sh. Céard iad do chuid mianta don Ghaeilge sa gceantar seo? Céard iad na rudaí is mó a ba mhaith leat a fheiceáil sa bPlean Teanga? srl.) / **OPTIONAL:** Would you like to share any further thoughts/opinions? (eg. What are your wishes in regards to the Irish language in this area? What are the things you would most like to see included in the Language Plan? etc.)

Daoine Óga

Seo a leanas an ceistneoir a scaipeadh i measc daoine óga trí scoileanna an LPT.

Ceistneoir do Dhaoine Óga

Réamhrá

Go raibh míle maith agat as an gceistneoir seo a líonadh. Ná déan dearmad an cnaipe 'déanta' a bhrú nuair a bheas tú críochnaithe!

1

Cuid 1: Eolas Ginearálta

* 1. Cá bhfuil tú i do chónaí?

- Ráth Chairn
- Baile Ghib
- Co. na Mí, taobh amuigh den Ghaeltacht
- Eile (abair cén áit, le do thoil)

* 2. Carb as tú ó dhúchas?

- Ráth Chairn/Baile Ghib
- Ceantar Gaeltachta eile
- Poblacht na hÉireann, taobh amuigh den Ghaeltacht
- Tuaisceart Éireann
- Eile (abair cén áit, le do thoil)

* 3. Cén scoil ina bhfuil tú?

* 4. Cén rang/bhliain ina bhfuil tú?

Cuid 2: Cúlra agus Cumas Teanga

* 5. Cén teanga/cé na teangacha atá agaibh sa mbaile?

- Gaeilge amháin
- Gaeilge den chuid is mó
- Béarla den chuid is mó
- Béarla amháin
- Teanga(cha) eile

* 6. Déan cur síos ar chumas Gaeilge do thuismitheoirí/chaomhnóirí, le do thoil.

	Gaeilge líofa	Gaeilge réasúnta maith	Beagán Gaeilge	Gan aon Ghaeilge	Níl a fhios agam/Ní bhaineann
Tuismitheoir/Caomhnóir 1	☐	☐	☐	☐	☐
Tuismitheoir/Caomhnóir 2	☐	☐	☐	☐	☐

* 7. Déan cur síos ar do chumas Gaeilge féin, le do thoil.

- Gaeilge líofa
- Gaeilge réasúnta maith
- Beagán Gaeilge
- Gan aon Ghaeilge

Ceistneoir do Dhaoine Óga

Cuid 3: Cleachtas Teanga

* 8. Cé chomh minic is a labhraíonn na daoine seo sa teaghlach Gaeilge le chéile?

	I gcónaí nó beagnach i gcónaí	Go minic	Anois is arís	Go hannamh	Riamh	Ní bhaineann
An bheirt tuismitheoirí/chaomhnóirí	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tusa agus Tuismitheoir/Caomhnóir 1	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tusa agus Tuismitheoir/Caomhnóir 2	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tusa agus deartháir(eacha)/deirfiúr(acha)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

* 9. Le seachtain anuas, cé chomh minic is a labhair tú Gaeilge leis na daoine seo a leanas **agus tú ar scoil?**

	I gcónaí nó beagnach i gcónaí	Go minic	Anois is arís	Go hannamh	Riamh
Le múinteoirí	☐	☐	☐	☐	☐
Le cairde	☐	☐	☐	☐	☐

* 10. Le seachtain anuas, cé chomh minic is a labhair tú Gaeilge **taobh amuigh den scoil?**

- Labhair mé Gaeilge gach lá
- Labhair mé Gaeilge anois is arís
- Níor labhair mé ach beagán Gaeilge
- Níor labhair mé aon Ghaeilge

* 11. Cén teanga/cé na teangacha a labhraíonn tú leis na daoine seo a leanas?

	Gaeilge amháin	Gaeilge den chuid is mó	Béarla den chuid is mó	Béarla amháin	Teanga(cha) eile	Ní bhaineann
Lucht na siopaí	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Comharsana	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Foireann i gcaiféanna/í mbialanna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dochtúirí/Altraí/Fiaclóirí/srl.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Cairde (taobh amuigh den scoil)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4

* 12. Cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas?

	Aontaím go mór	Aontaím	Níl a fhios agam/Níl tuairim láidir agam	Easaontaím	Easaontaím go mór
Spreagann mo thuismitheoirí/chaomhnóirí mé le Gaeilge a labhairt	☐	☐	☐	☐	☐
Breathnaím ar chláir Ghaeilge ar an teilifís go minic	☐	☐	☐	☐	☐
Má labhraíonn duine Gaeilge liom, freagraím i nGaeilge iad i gcónaí	☐	☐	☐	☐	☐

* 13. Cén teanga/cé na teangacha a labhraíonn tú agus tú i mbun na gcaitheamh aimsire seo a leanas?

	Gaeilge	Béarla	Meascán de Ghaeilge agus Béarla	Teanga(cha) eile	Ní dhéanaim seo
Peil Ghaelach	☐	☐	☐	☐	☐
Iománaíocht/Camógaiocht	☐	☐	☐	☐	☐
Rugbaí	☐	☐	☐	☐	☐
Sacar	☐	☐	☐	☐	☐
Ranganna ceoil	☐	☐	☐	☐	☐
Ranganna amhránaíochta	☐	☐	☐	☐	☐
Ranganna damhsa	☐	☐	☐	☐	☐
Ag campaí samhraidh	☐	☐	☐	☐	☐

* 14. Cén teanga/cé na teangacha is mó a úsáideann tú agus tú ag plé leis na rudaí seo a leanas?

	Gaeilge amháin	Gaeilge den chuid is mó	Béarla den chuid is mó	Béarla amháin	Teanga(cha) eile	Ní bhaineann
Ar an nguthán/ag téacsáil	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ar an idirlíon/ar na meáin shóisialta (m.sh. Facebook, Twitter, Snapchat, srl.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

* 15. An bhfuil áit/áiteanna ar leith sa gceantar seo (seachas an scoil) a labhraíonn tú Gaeilge i gcónaí (nó beagnach i gcónaí) agus tú ann?

- Tá
- Níl

Má tá, céard i/iad? (m.sh. 'sa mbaile', 'ag an gcumann CLG', 'i dteach mo sheantuismitheoirí', srl.)

5

Ceistneoir do Dhaoine Óga

Cuid 4: Dearcadh agus Mianta i leith na Gaeilge

* 16. Cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas?

	Aontaim go mór	Aontaim	Níl a fhios agam/Níl tuairim láidir agam	Easaontaim	Easaontaim go mór
Is fearr liom Gaeilge a labhairt ná Béarla	☐	☐	☐	☐	☐
Ba chuma liom mura mbeadh an Ghaeilge á labhairt anseo i nGaeltacht na Mí	☐	☐	☐	☐	☐
Ní fheileann an Ghaeilge do shaol an duine óig	☐	☐	☐	☐	☐
Ba mhaith liom dá mbeadh níos mó deiseanna ag daoine óga a gcuid Gaeilge a úsáid	☐	☐	☐	☐	☐
Tá sé níos éasca Béarla a scríobh agus a labhairt ná Gaeilge	☐	☐	☐	☐	☐
Níl muinín agam as mo chuid Gaeilge	☐	☐	☐	☐	☐
Ba mhaith liom dá mbeadh níos mó Gaeilge le feiceáil thart sa goeantar	☐	☐	☐	☐	☐

* 17. An mbeadh suim agat in aon cheann de na himeachtaí seo a leanas?

	Bheadh an-suim go deo agam ann	Bheadh suim agam ann	Níl a fhios agam/Níl tuairim láidir agam	Ní bheadh suim agam ann	Ní bheadh aon suim agam ann
Club óige trí Ghaeilge	☐	☐	☐	☐	☐
Dioscónna Gaeilge	☐	☐	☐	☐	☐
Tráth na gCeist i nGaeilge	☐	☐	☐	☐	☐
Ranganna teicneolaíochta trí Ghaeilge (m.sh. códú, tógáil alpeanna, srl.)	☐	☐	☐	☐	☐
Ceardlanna ealaíne agus eile trí Ghaeilge	☐	☐	☐	☐	☐
Scéim mhalairte le scoileanna i nGaeltachtaí eile	☐	☐	☐	☐	☐
Turais taobh amuigh den cheantar trí Ghaeilge	☐	☐	☐	☐	☐
Imeachtaí éagsúla sóisialta trí Ghaeilge le daoine comhaois liomsa (m.sh. meascán de na himeachtaí thuas)	☐	☐	☐	☐	☐

6

* 18. An mbaifeá úsáid as aon cheann de na háiseanna/acmhainní seo a leanas dá mbeidís ar fáil?

	Bhainfinn go cinnte	B'fhéidir go mbainfinn	Níl a fhios agam/Níl tuairim láidir agam	Ní bhainfinn	Is cinnte nach mbainfinn
Leaganacha Gaeilge d'aipenna cumarsáide (m.sh. Whatsapp, Viber, srl.)	☐	☐	☐	☐	☐
Leabharlann áitiúil ina mbeadh leabhair, ceol, cluichí, srl. ar fáil trí Ghaeilge	☐	☐	☐	☐	☐
Iris Ghaeilge ar líne dírithe ar dhaoine óga agus scríofa ag daoine óga	☐	☐	☐	☐	☐
Spás sóisialta/ionad 'bualadh isteach' do dhaoine óga	☐	☐	☐	☐	☐

19. Is leatsa an imirt anois! An bhfuil rudai/imeachtaí faoi leith a chuideodh leat do chuid Gaeilge a úsáid? Déan machnamh air seo agus breac síos do chuid smaointe.

Go raibh maith agat!

Ná déan dearmad 'Déanta' a bhrú ↓ Don't forget to press 'Done'

7

Tuismitheoirí agus Caomhnóirí

Seo a leanas an ceistneoir a scaipeadh i measc tuismitheoirí agus caomhnóirí, trí scoileanna agus naíonraí an LPT.

Ceistneoir do Thuismitheoirí/Chaomhnóirí
Questionnaire for Parents/Guardians

Réamhrá / Introduction

Go raibh míle maith agat as an gceistneoir seo a líonadh.

Níl ach **ceistneoir amháin** le líonadh ag gach teaghlach.

Tagrófar do pháistí san uimhir iolra sna ceisteanna thíos. Mura bhfuil ach páiste amháin agat is féidir na ceisteanna a fhreagairt i dtaca leis an bpáiste sin.

Ná déan dearmad an cnaipe 'déanta' a bhrú nuair a bheas tú críochnaithe!

Thanks for filling out this questionnaire.

Please fill out **one questionnaire** per household.

Children will be referred to in the plural in the questions below. If you only have one child, please answer the questions in relation to that child.

Don't forget to press the 'done' button when you're finished!

1

Ceistneoir do Thuismitheoirí/Chaomhnóirí
Questionnaire for Parents/Guardians

Cuid 1: Eolas Ginearálta / Section 1: General Information

* 1. Cén áit ar tógadh tú féin agus an tuismitheoir/caomhnóir eile? / Where were you and the other parent/guardian raised?

Áit / Place

Tú féin / You

An tuismitheoir/caomhnóir eile / The other parent/guardian

Eile (sonraigh le do thoil) / Other (please give details)

* 2. Cén áit a bhfuil tú féin agus an tuismitheoir/caomhnóir eile ag obair? / Where do you and the other parent/guardian work?
(Má tá duine agaibh difhostaithe faoi láthair, éirithe as, nó ag tógáil clainne sa mbaile, roghnaigh 'sa mbaile' le do thoil / If either of you are currently unemployed, retired, or working in the home, please choose 'at home')

Áit / Place

Tú féin / You

An tuismitheoir/caomhnóir eile / The other parent/guardian

Eile (sonraigh le do thoil) / Other (please give details)

2

* 3. Cén aois iad do chuid páistí? / What age are your children?

(NB: Is ionann 'Páiste 1' agus an páiste is sine sa teaghlach / 'Child 1' is the oldest child in the family)

Aois / Age

Páiste 1 / Child 1

Páiste 2 / Child 2

Páiste 3 / Child 3

Páiste 4 / Child 4

Páiste 5 / Child 5

Páiste 6 / Child 6

Páiste 7 / Child 7

Páiste 8 / Child 8

3

Ceistneoir do Thuismitheoirí/Chaomhnóirí
Questionnaire for Parents/Guardians

Cuid 2: Cúlra agus Cumas Teanga / Section 2: Language Background and Ability

* 4. Déan cur síos ar do chumas Gaeilge féin agus ar chumas Gaeilge an tuismitheora/chaomhnóra eile, le do thoil. / Please describe your level of Irish and the other parent's/guardian's level of Irish.

	Tú féin / You	An tuismitheoir/chaomhnór eile / The other parent/guardian
Cumas Gaeilge / Level of Irish	____	____

* 5. Déan cur síos ar chumas Gaeilge an pháiste is sine agus ar chumas Gaeilge an pháiste is óige, le do thoil. / Please describe the Irish ability of the oldest child and of the youngest child.

(Mura bhfuil ach páiste amháin agat nó mura bhfuil an páiste is óige ag labhairt go fóill, roghnaigh 'ní bhaineann' i gcás an pháiste is óige / If you only have one child or if your youngest isn't speaking yet please choose 'Not applicable' for the youngest child)

	An páiste is sine / Oldest child	An páiste is óige / Youngest child
Cumas Gaeilge / Level of Irish	____	____

* 6. Cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas? / To what extent do you agree with the following statements?

	Aontaím go mór / Strongly agree	Aontaím / Agree	Níl a fhios agam/Níl tuairim láidir agam / I don't know/No strong opinion	Easaontaím / Disagree	Easaontaím go mór / Strongly disagree
Tá mé sásta le caighdeán Gaeilge mo pháistí / I am happy with my children's standard of Irish	☐	☐	☐	☐	☐
Tá Gaeilge níos fearr ag mo pháistí ó thosaigh siad ar scoil / My children's Irish has improved since they started school	☐	☐	☐	☐	☐

Ceistneoir do Thuismitheoirí/Chaomhnóirí
Questionnaire for Parents/Guardians

Cuid 3: Cleachtas Teanga / Section 3: Language Usage

* 7. Cén teanga/cé na teangacha is mó a labhraítear sa teaghlach... / What language(s) is/are mainly spoken in the family...

	Gaeilge amháin / Irish only	Gaeilge den chuid is mó / Mostly Irish	Béarla den chuid is mó / Mostly English	Béarla amháin / English only	Teanga(cha) eile / Other language(s)	Ní bhaineann / Not applicable
Idir tú féin agus na páistí? / Between yourself and the children?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Idir an tuismitheoir/chaomhnór eile agus na páistí? / Between the other parent/guardian and the children?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Idir an bheir tuismitheoirí/chaomhnóirí? / Between the two parents/guardians?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Idir na páistí? / Amongst the children?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Idir na páistí agus a gcuid seantuismitheoirí? / Between the children and their grandparents?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

* 8. Cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas? / To what extent do you agree with the following statements?

	Aontaím go mór / Strongly agree	Aontaím / Agree	Níl a fhios agam/Níl tuairim láidir agam / I don't know/No strong opinion	Easaontaím / Disagree	Easaontaím go mór / Strongly disagree
Is maith le mo pháistí a bheith ag labhairt Gaeilge / My children like speaking Irish	☐	☐	☐	☐	☐
Ba mhaith liom dá mbeadh níos lú Gaeilge á labhairt sa mbaile / I'd prefer if there was less Irish spoken in the home	☐	☐	☐	☐	☐

* 9. Cén teanga a labhraíonn do chuid pháistí leis na daoine seo a leanas? / What language do your children speak with the following people?

	Gaeilge amháin / Irish only	Gaeilge den chuid is mó / Mostly Irish	Béarla den chuid is mó / Mostly English	Béarla amháin / English only	Teanga(cha) eile / Other language(s)
Cairde ón scoil / School friends	☐	☐	☐	☐	☐
Cairde eile taobh amuigh den scoil (m.sh. páistí sa gcomharsanacht) / Other friends outside of school (eg. children in the neighbourhood)	☐	☐	☐	☐	☐
Daoine fásta sa gcomharsanacht / Adults in the neighbourhood	☐	☐	☐	☐	☐

* 10. Cén teanga a labhraíonn do chuid paistí sna suíomhanna seo a leanas? / What language do your children speak in the following situations?

	Gaeilge amháin / Irish only	Gaeilge den chuid is mó / Mostly Irish	Béarla den chuid is mó / Mostly English	Béarla amháin / English only	Teanga(ch) eile / Other language(s)	Ni bhaineann / Not applicable
Sa siopa áitiúil / In the local shop	☐	☐	☐	☐	☐	☐
In oifig an dochtúra / In the doctor's office	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ag seirbhísí reiligiúnacha / At religious services	☐	☐	☐	☐	☐	☐
San ionad pobail / In the community centre	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sa gcumann CLG / In the GAA club	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I gcumannn spóirt eile / In other sports clubs	☐	☐	☐	☐	☐	☐

* 11. An ndearna tú/sibh cinneadh comhfhiosach faoin teanga a labhrófa/a labhródh sibh leis na páistí? / Did you make a conscious decision about the language you would speak with your children?

- Rinne / Yes
 Ní dhearna / No

6

Ceistneoir do Thuismitheoirí/Chaomhnóirí Questionnaire for Parents/Guardians

Cuid 3: Cleachtas Teanga (ar lean) / Section 3: Language Usage (ar lean)

Iarrtar ort an dá cheist seo a leanas a fhreagairt más 'Rinne' an fhreagra a thug tú ar ceist 11 thuas.

Please answer the next two questions if you answered 'Yes' to question 11 above.

* 12. Cén uair a rinneadh an cinneadh sin? / When did you make that decision?

- Sular tháinig an páiste ar an saol / Before the child was born
 Go gairid i ndiaidh don pháiste teacht ar an saol / Shortly after the child was born
 Sular thosaigh an páiste ar an scoil / Before the child started school
 Am eile (sonraigh le do thoil) / Another time (please give details)

* 13. Cén fáth a ndearmadh cinneadh comhfhiosach Gaeilge/Béarla/teanga eile/meascán de theangacha a labhairt leis na páistí? / Why did you make the decision to speak Irish/English/other language/mixture of languages with the children?

7

Ceistneoir do Thuismitheoirí/Chaomhnóirí
Questionnaire for Parents/Guardians

Cuid 4: Seirbhísí agus Tacaíochtaí / Section 4: Services and Supports

* 14. Ar bhain tú úsáid riamh as aon cheann de na seirbhísí do pháistí seo a leanas? / Have you ever used any of the following services for children?

- Naíolann / Nursery/Crèche
- Naíonra / Playschool
- Grúpa Tuismitheoirí agus Leanáí / Parent and Toddler Group
- Club Bricfeasta / Breakfast Club
- Seirbhís cúraim i ndiaidh scoile (bunscoil) / Afterschool care service (primary school)
- Grúpa staidéir i ndiaidh scoile/Staidéar óiche (meánscoil) / Afterschool study group (secondary school)
- Leabharlann / Library
- Páirc spraoi / Playground
- Níor bhain / I haven't used any of these

* 15. Cé acu de na seirbhísí seo a leanas a mbainfeá úsáid astu dá mbeidís ar fáil go háitiúil? / Which of the following services would you use if they were available locally?

- Naíonra / Playschool
- Imeachtaí Gaeilge do theaghlaigh (ceardaíocht, cócaireacht, ealaín, siúlóidí, srl.) / Irish-language events for families (arts & crafts, cooking, walks, etc.)
- Club Óige (8-12 bli.) trí Ghaeilge / Youth Club (8-12 yrs) through Irish
- Spás sóisialta/ionad 'bualadh isteach' do dhéagóirí / Social space for teenagers
- Club iarscoile trí Ghaeilge / Afterschool club through Irish
- Grúpa Tuismitheoirí agus Leanáí (i nGaeilge amháin) / Parent and Toddler Group (in Irish only)
- Grúpa Tuismitheoirí agus Leanáí (i nGaeilge agus i mBéarla) / Parent and Toddler Group (in Irish and English)
- Ní bhainfinn úsáid as aon cheann acu seo / None of the above
- An bhfuil seirbhísí eile a chuideodh leat mar thuismitheoir/chaomhnóir? Céard iad? / Are there other services that would help you as a parent/guardian? What are they?

* 16. An mbaineann tú/ar bhain tú riamh úsáid as feighlí páistí? / Do you/did you ever use a childminder/babysitter?

- Baineann/Bhain / Yes
- Ní bhaineann/Níor bhain / No

Ceistneoir do Thuismitheoirí/Chaomhnóirí
Questionnaire for Parents/Guardians

Cuid 4: Seirbhísí agus Tacaíochtaí (ar lean) / Section 4: Services and Supports
(continued)

Baineann na ceisteanna ar an leathanach seo leis an bhfeighlí páistí.
The questions on this page relate to the childminder/babysitter.

* 17. Cén teanga a labhraíonn/a labhraíodh an feighlí le do chuid páistí? / What language does/did the childminder/babysitter speak with your children?

- Gaeilge amháin / Irish only
- Gaeilge den chuid is mó / Mostly Irish
- Béarla den chuid is mó / Mostly English
- Béarla amháin / English only
- Teanga(cha) eile / Other language(s)

* 18. An bhfuil/an raibh tú sásta leis sin? / Are/were you happy with that?

- Tá/Bhí / Yes
- Níl/Ní raibh / No
- Níl/Ní raibh tuairim laidir agam faoi / I have/had no strong opinion on this

Ceistneoir do Thuismitheoirí/Chaomhnóirí
Questionnaire for Parents/Guardians

Cuid 5: Dearcadh agus Mianta i leith na Gaeilge / Section 5: Opinion on the Irish
Language

* 19. Cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas? / To what extent do you agree with the following statements?

	Aontaím go mór / Strongly agree	Aontaím / Agree	Níl a fhios agam/Níl tuairim laidir agam / I don't know/No strong opinion	Easaontaím / Disagree	Easaontaím go mór / Strongly disagree
Tá sé deacair clann a thógáil le Gaeilge sa gceantar seo / It's difficult to raise children with Irish in this area	☐	☐	☐	☐	☐
Ní chaithear Gaeilge a labhairt sa mbaile mar go bhfaighidh na páistí Gaeilge lofa ar scoil / There's no need to speak Irish at home because the children will learn fluent Irish at school	☐	☐	☐	☐	☐
B'fhearr liom mura mbeadh polasai lán-Ghaeilge ag na scoileanna áitiúla / I would prefer if the local schools did not have an all-Irish policy	☐	☐	☐	☐	☐
Is cuid thábhachtach d'fhéiniúlacht mo theaghlach í an Ghaeilge / Irish is an important part of my family's identity	☐	☐	☐	☐	☐

* 20. Cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas maidir le seirbhísí, áiseanna agus imeachtaí? / To what extent do you agree with the following statements regarding services, facilities and events?

	Aontaím go mór / Strongly agree	Aontaím / Agree	Níl a fhios agam/Níl tuairim láidir agam / I don't know/No strong opinion	Easaontaím / Disagree	Easaontaím go mór / Strongly disagree
Tá go leor áiseanna/imeachtaí do dhaoine óga ar fáil sa gceantar seo / There are plenty of facilities/events for young people available in this area	☐	☐	☐	☐	☐
Cuirtear an iomarca béime ar chúrsaí teanga ag imeachtaí do pháistí agus do dhaoine óga / There is too much emphasis put on language issues at events for children and young people	☐	☐	☐	☐	☐
Tá na seirbhísí ar fad atá ag teastáil ó thuismitheoirí/chaomhnóirí ar fáil sa gceantar seo / All the services that parents/guardians need are available in this area	☐	☐	☐	☐	☐
Bheadh suim agam caitheamh aimsire sóisialta a dhéanamh trí mheán na Gaeilge (m.sh. club leabhar, Men's Shed, srl.) / I would be interested in Irish-language social events (eg. bookclub, Men's Shed, etc.)	☐	☐	☐	☐	☐

* 21. Cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas? / To what extent do you agree with the following statements?

	Aontaím go mór / Strongly agree	Aontaím / Agree	Níl a fhios agam/Níl tuairim láidir agam / I don't know/No strong opinion	Easaontaím / Disagree	Easaontaím go mór / Strongly disagree
Dhéanadh sé an-dochar don cheantar mura mbeadh Gaeilge á labhairt ag daoine ann / It would do serious damage to the local area if people no longer spoke Irish here	☐	☐	☐	☐	☐
Ba chóir go labhródh gach duine Gaeilge in áiteanna poiblí sa Ghaeltacht / Everyone should speak Irish in public places in the Gaeltacht	☐	☐	☐	☐	☐
Tá sé an-tábhachtach go mbeadh aitheantas Gaeltachta ag an gceantar seo / It's very important that this area is recognised as a Gaeltacht	☐	☐	☐	☐	☐

* 22. An mbeadh suim agat freastal ar chúrsa/ar cheardlann ar aon cheann de na hábhair seo a leanas? / Would you be interested in attending a course/workshop on any of the following subjects?

	Bheadh / Yes	B'fhéidir go mbeadh / Maybe	Ní bheadh / No
Gaeilge (m.sh. labhairt na Gaeilge, gramadach na Gaeilge, saibhreas teanga, srl.) / Irish (eg. spoken Irish, Irish grammar, 'saibhreas teanga' (language enrichment), etc.)	☐	☐	☐
Tógáil páistí le Gaeilge/go dátheangach / Raising children with Irish/bilingually	☐	☐	☐
Feasacht teanga / Language awareness	☐	☐	☐

23. **ROGHNACH:** Ar mhaith leat aon smaointe/tuairimí breise a roinnt linn? (m.sh. Céard iad do chuid mianta don Ghaeilge sa gceantar seo? Céard iad na rudaí is mó a ba mhaith leat a fheiceáil sa bPlean Teanga? srl.) / **OPTIONAL:** Would you like to share any further thoughts/opinions? (eg. What are your wishes in regards to the Irish language in this area? What are the things you would most like to see included in the Language Plan? etc.)

Go raibh maith agat!

Ná déan dearmad 'Déanta' a bhrú ↓ Don't forget to press 'Done'

Más mian leat smaointe/tuairimí breise a roinnt linn nó eolas breise a thabhairt, is féidir leat ríomhphost a chur chuig pleanteanganami@gmail.com nó glaoch a chur ar **087 2500 426**

If you have any other ideas/opinions you'd like to share with us or any extra information you'd like to give, you can email pleanteanganami@gmail.com or phone **087 2500 426**

Múinteoirí agus Príomhoidí Bunscoile

Seo a leanas an ceistneoir a tugadh do pháirtithe bunscoile an LPT.

Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí

Eolas Ginearálta faoin Scoil

Iarrtar ar pháirtithe na scoile an bhileog seo a líonadh. Sa gcás gur múinteoir ranga é/í an príomhoide chomh maith, iarrtar air/uirthi an 'Ceistneoir do Múinteoirí Bunscoile' a líonadh freisin.

1. Cé mhéad dalta atá sa scoil? Scriobh figiúr i ngach bosca le do thoil.

Náisiún Bheaga	
Náisiún Mhóra	
Rang 1	
Rang 2	
Rang 3	
Rang 4	
Rang 5	
Rang 6	
Iomlán	

2. Cé mhéad duine atá ag obair sa scoil (go lánaimseartha nó go páirtaimseartha)? Scriobh figiúr i ngach bosca le do thoil.

	Líon Iomlán (Figiúr)	Cé mhéad acu sin a bhfuil Gaeilge líofa acu? (Figiúr)
Múinteoirí Ranga		
Cúntóirí Teanga		
Múinteoirí Acmhainne/Tacaíochta Foghlama		
Foireann eile (foireann oifige san áireamh)		

Roghnaigh freagra amháin ar gach ceist, le do thoil.

3. Roghnaigh an freagra is fearr a dhéanann cur síos ar do scoil:

- Múintear gach ábhar (seachas an Béarla/teangacha eile) trí Ghaeilge
- Múintear na hábhair trí Bhéarla agus trí Ghaeilge (meascán)
- Múintear gach ábhar (seachas an Ghaeilge) trí Bhéarla

4. Cén ghnáth-theanga chumarsáide a bhíonn ag na múinteoirí sa scoil?

- Gaeilge amháin
- Meascán de Ghaeilge agus Béarla
- Béarla amháin

5. Cén teanga a úsáidtear nuair a bhíonn nótaí le scríobh chuig tuismitheoirí/caomhnóirí? Roghnaigh an freagra is fearr a dhéanann cur síos ar nós na scoile.

- Úsáidtear Gaeilge amháin
- Úsáidtear Gaeilge, ach amháin má tá a fhios againn nach bhfuil Gaeilge ag an duine
- Scríobhtar iad go dátheangach (Gaeilge agus Béarla)
- Úsáidtear Béarla nuair nach mbíonn muid cinnte an bhfuil Gaeilge ag an duine
- Úsáidtear Béarla amháin

6. Cén teanga a úsáidtear ar stáiseanáireacht na scoile (i. le hainm/seoladh/sonraí teagmhála na scoile a thabhairt)?

- Gaeilge amháin
- Gaeilge agus Béarla
- Béarla amháin
- Níl stáiseanáireacht faoi leith ag an scoil

Leathanach 1/2

Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí

7. An bhfuil polasaí teanga/Gaeilge leagtha amach i scríbhinn ag an scoil?
 Tá Níl

[Ní gá Ceist 8 a fhreagairt mura bhfuil polasaí teanga/Gaeilge leagtha amach i scríbhinn ag an scoil]

8. Má tá polasaí teanga/Gaeilge leagtha amach i scríbhinn ag an scoil...
- Cén bhliain ar leagadh amach an polasaí i dtús báire? _____
 - An ndearnadh uasdátú air ó shin?
 Rinneadh (sa bhliain _____)
 Ní dheanadh
 - An bhfuil cóipeanna den pholasaí ar fáil sa seomra fairne?
 Tá Níl
 - An bhfuil cóipeanna den pholasaí ar fáil sna seomraí ranga?
 Tá Níl
 - An dtugtar cóipeanna den pholasaí do thuismitheoirí/do chaomhnáirí dhaltai na scoile?
 Tugtar Ní thugtar

9. An bhfuil polasaí ag an scoil go labhraíonn aíonna (múinteoirí ceoil/spóirt, aoi-chainteoirí, srl.) i nGaeilge leis na daltaí?
 Tá Nuair is féidir Níl

10. An bhfuil an luath-thuimheachas i bhfeidhm sa scoil?
 Tá Níl

11. An bhfuil sé i gceist ag an scoil cur isteach ar aitheantas mar Scoil Ghaeltachta faoin bPolasaí don Oideachas Gaeltachta (2016)?
 Tá
 Níl
 Níl muid cinnte go fóill
 Níor chuala mé faoin bpolasaí seo

12. Céard iad na heasnamh is mó atá ar an scoil ó thaobh áiseanna/acmhainní de?

13. Céard iad na deacrachtaí is mó, dar leat, a bhíonn ag an scoil ó thaobh úsáid agus chur chun cinn na Gaeilge de?

Seo a leanas an ceistneoir a scaipeadh i measc mhúinteoirí bunscoile an LPT.

Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí

Ceistneoir do Mhúinteoirí Bunscoile

Go raibh maith agat as an gceistneoir seo a líonadh.

Roghnaigh **freagra amháin** ar gach ceist, ach amháin má iarrtar ort níos mó ná freagra amháin a roghnú.

Cuid 1: Eolas Ginearálta

1. Cén rang/cé na ranganna a mhúineann tú sa scoil? (Is féidir níos mó ná freagra amháin a roghnú)

☐ Naíonáin Bheaga	☐ Rang 3
☐ Naíonáin Mhóra	☐ Rang 4
☐ Rang 1	☐ Rang 5
☐ Rang 2	☐ Rang 6

2. Déan cur síos ar do chumas Gaeilge le do thoil.

- Gaeilge líofa
 Gaeilge réasúnta maith
 Beagán Gaeilge
 Gan aon Ghaeilge

Cuid 2: Eolas Ginearálta faoin Rang

Iarrtar ort an chuid seo den cheistneoir a líonadh do gach rang atá faoi do chúram. Má bhíonn tú ag múineadh níos mó ná rang amháin, bain úsáid as na cóipeanna breise de Chuid 2 atá istigh leis seo.

3. Cén rang atá i gceist?

☐ Naíonáin Bheaga	☐ Rang 3
☐ Naíonáin Mhóra	☐ Rang 4
☐ Rang 1	☐ Rang 5
☐ Rang 2	☐ Rang 6

4. Iarrtar ort briseadh síos a thabhairt anseo ar chumas Gaeilge na ndaltaí sa rang. Cuir figiúr i ngach bosca le do thoil.

	Líon (Figiúr)
Cé mhéad dalta a bhfuil ardchumas Gaeilge acu?	
Cé mhéad dalta a bhfuil Gaeilge réasúnta maith acu?	
Cé mhéad dalta atá ar bheagán Gaeilge nó gan aon Ghaeilge ?	
Iomlán (líon na ndaltaí sa rang):	

Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí

Cuid 3: Cleachtas Teanga an Mhúinteora

5. Roghnaigh an ráiteas is fearr a dhéanann cur síos ar do chás:

- Gaeilge amháin a labhraíom sa seomra ranga, ach amháin sa rang Béarla
- Gaeilge den chuid is mó a labhraíom sa seomra ranga
- Béarla den chuid is mó a labhraíom sa seomra ranga
- Béarla amháin a labhraíom sa seomra ranga, ach amháin sa rang Gaeilge

[Ní gá Ceist 6 a fhreagairt má labhraíonn tú Gaeilge amháin sa seomra ranga]

6. Más amhlaidh go labhraíonn tú Gaeilge den chuid is mó, Béarla den chuid is mó nó Béarla amháin sa seomra ranga, cén príomhchúis/cé na príomhchúiseanna atá leis sin? (Is féidir níos mó ná freagra amháin a roghnú)

- Tá sé de nós agam an Béarla a mheascadh le mo chuid Gaeilge
- Tá sé níos nádúrtha dom cuid den sainfhoclóir a bhaineann le heolaíocht, tíreolaíocht, stair, srl. a úsáid i mBéarla
- Tá faoi lán orm nach dtuigfeadh cuid de na daltaí mé mura labhraíom ach Gaeilge leo
- Tá sé níos éasca Béarla a labhairt leis na daltaí ná Gaeilge
- Is fearr lán meascán de theangacha a labhairt ionas nach mbeidh buntáiste ar leith ag aon dalta
- Iarrann na daltaí orm Béarla a labhairt
- Cúis eile

Cuid 4: Cleachtas Teanga na nDaltaí

7. Roghnaigh an ráiteas is fearr a dhéanann cur síos ar do rang/ar do chuid ranganna:

Nuair a chuirim ceist ar mo rang i nGaeilge...

- Freagraíonn siad mé i nGaeilge i gcónaí
- Freagraíonn siad mé i nGaeilge den chuid is mó
- Freagraíonn siad mé i mBéarla den chuid is mó
- Freagraíonn siad mé i mBéarla i gcónaí

8. Cén teanga is minice a labhraíonn na daltaí eatarthu féin taobh istigh den seomra ranga?

- Gaeilge amháin
- Gaeilge den chuid is mó
- Béarla den chuid is mó
- Béarla amháin

9. Cén teanga is minice a labhraíonn na daltaí eatarthu féin sna suíomhanna seo a leanas?

	Gaeilge amháin	Gaeilge den chuid is mó	Béarla den chuid is mó	Béarla amháin	Níl a fhios agam/ Ní bhaineann
I gclós na scoile	☐	☐	☐	☐	☐
Ag gníomhaíochtaí/ranganna iarscoile	☐	☐	☐	☐	☐
Taobh amuigh de chomhthéacs na scoile (m.sh. ag an deireadh seachtaine)	☐	☐	☐	☐	☐

Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí

Cuid 4: Cleachtas Teanga na nDaltaí (ar lean)

10. An bhfuil aon ghrúpa ar leith sa rang a labhraíonn Gaeilge den chuid is mó eatarthu féin?

- Tá
- Níl

[Ní gá Ceist 11 a fhreagairt mura bhfuil grúpa den chineál sin sa rang]

11. Má tá, déan cur síos ar an ngrúpa le do thoil (m.sh. 'na cainteoirí dúchais Gaeilge sa rang', 'grúpa páistí ar col ceathracha iad', srl.)

Cuid 5: Áiseanna agus Acmhainní

12. An úsáideann tú aon cheann de na hacmhainní Gaeilge seo a leanas sa seomra ranga? (Is féidir níos mó ná freagra amháin a roghnú)

- Póstaer i nGaeilge
- Ceol/amhráin/rainn/drámaíocht i nGaeilge
- Scannáir/míreanna físe i nGaeilge
- Cluichí bard nó cluichí eile i nGaeilge
- Comórtaí/scéim le cúiteamh a dhéanamh ar labhairt na Gaeilge sa rang
- Leabhair Ghaeilge (nach téacsleabhair/leabhair scoile iad)
- Aipeanna/cláir ríomhaireachta i nGaeilge
- Eile (sonraigh, le do thoil): _____
- Ní úsáidim aon cheann de na hacmhainní seo

13. An úsáideann tú aon cheann de na hacmhainní Béarla seo a leanas sa seomra ranga? (Is féidir níos mó ná freagra amháin a roghnú)

- Póstaer i mBéarla
- Ceol/amhráin/rainn/drámaíocht i mBéarla
- Scannáir/míreanna físe i mBéarla
- Cluichí bard nó cluichí eile i mBéarla
- Leabhair Bhéarla (nach téacsleabhair/leabhair scoile iad)
- Aipeanna/cláir ríomhaireachta i mBéarla
- Eile (sonraigh, le do thoil): _____
- Ní úsáidim aon cheann de na hacmhainní seo

14. Cén cineál téacsleabhar a úsáideann an rang le haghaidh na n-ábhar seo a leanas?

	Téacsleabhar i nGaeilge	Téacsleabhar i mBéarla	Meascán	Ní úsáideann muid téacsleabhar don ábhar seo	Ní dhéanann muid an t-ábhar seo
Gaeilge	☐	☐	☐	☐	☐
Béarla	☐	☐	☐	☐	☐
Matamaitic	☐	☐	☐	☐	☐
Stair	☐	☐	☐	☐	☐
Tíreolaíocht	☐	☐	☐	☐	☐
Eolaíocht	☐	☐	☐	☐	☐
Ceol	☐	☐	☐	☐	☐
Eile:	☐	☐	☐	☐	☐

Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí

Cuid 5: Áiseanna agus Acmhainní (ar lean)

15. Maidir le téacsleabhair Ghaeilge, cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas?

	Aontaím go mór	Aontaím	Níl a fhios agam/Níl tuairim láidir agam	Easaontaím	Easaontaím go mór
Tá rogha mhaith téacsleabhar Gaeilge ar fáil.	☐	☐	☐	☐	☐
Tá na téacsleabhair Bhéarla níos tarraingte.	☐	☐	☐	☐	☐
Féileann na téacsleabhair Ghaeilge go maith do mo rang.	☐	☐	☐	☐	☐

16. Maidir le hacmhainní eile Gaeilge, cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas?

	Aontaím go mór	Aontaím	Níl a fhios agam/Níl tuairim láidir agam	Easaontaím	Easaontaím go mór
Ba mhaith liom níos mó póstaer, scannán, srl. i nGaeilge a úsáid.	☐	☐	☐	☐	☐
Tá sé éasca teacht ar ábhar i nGaeilge don seomra ranga.	☐	☐	☐	☐	☐
Ní dhéanfadh sé mórán difríocht a' úsáid na Gaeilge sa scail dá n-úsáid fíris níos mó ábhar i nGaeilge.	☐	☐	☐	☐	☐
Tá feiceálacht na Gaeilge sa scail fíorthábhachtach.	☐	☐	☐	☐	☐
Is fearr liom leabhair Bhéarla a léamh le mo rang ná leabhair Ghaeilge.	☐	☐	☐	☐	☐
Taitníonn leabhair Ghaeilge chomh mór céanna le mo rangsa is a thaitníonn leabhair Bhéarla leo.	☐	☐	☐	☐	☐
Ní maith liom an iomarca acmhainní i nGaeilge a úsáid ar fhaitíos go scarfaidh sé an rang ina dhá leath.	☐	☐	☐	☐	☐
Ní maith liom an iomarca béime a chur ar an nGaeilge sa rang ar fhaitíos go gcuirfeadh sé as do na tuismtheoirí nach bhfuil Gaeilge acu.	☐	☐	☐	☐	☐

17. Ar fhreastail tú ar aon chúrsa forbartha gairmiúla dírithe ar chúrsaí teanga ó thosaigh tú ag múineadh?

- D'fhreastail Níor fhreastail

[Ní gá Ceist 18 a fhreagairt mura bhfuil cúrsa den chineál sin déanta agat!]

18. Má d'fhreastail, cé chomh fiúntach is a bhí an cúrsa/na cúrsaí dar leat?

- Bhí an cúrsa/na cúrsaí an-chabhrach. Cuirim an méid a d'fhoghlaim mé i bhfeidhm i mo sheomra ranga gach lá.
 Bhí an cúrsa/na cúrsaí sách maith. D'fhoghlaim mé rud nó dhó a chuidigh liam sa seomra ranga ó shin.
 Ní raibh mórán fiúntas sa gcúrsa/sna cúrsaí. Ní bhfuair mé aon eolas úsáideach ann.

Ar mhaidh leat aon eolas breise a thabhairt faoi chúrsa(i) a rinne tú?

Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí

Cuid 6: Dearcadh agus Mianta i leith na Gaeilge

19. Cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas?

	Aontaím go mór	Aontaím	Níl a fhios agam/Níl tuairim láidir agam	Easaontaím	Easaontaím go mór
Bealach éifeachtach í an scoláocht le cainteoirí nua líofa a chruthú.	☐	☐	☐	☐	☐
Ní fheictear dom go mbeidh tionchar ar bith ag an bPolasaí don Oideachas Gaeilchta (2016) ar chúrsaí teanga sa scail seo.	☐	☐	☐	☐	☐
Acmhainní iontach atá sna cainteoirí dúchais sa rang le Gaeilge a mhúineadh do na daltaí eile.	☐	☐	☐	☐	☐
Cuid thábhachtach í an scoláocht trí Ghaeilge d'fhéiniúlacht dhaltai na Gaeilchta.	☐	☐	☐	☐	☐
Cuidíonn an scoláocht trí Ghaeilge le cainteoirí dúchais óga a bheith níos muintiúla a dtéanga dhúchais.	☐	☐	☐	☐	☐

20. An mbeadh suim agam freastal ar chúrsa/ar cheardlann ar aon cheann de na hábhair seo a leanas?

	Bheadh	B'fhéidir go mbeadh	Ní bheadh
Gaeilge (m.sh. labhairt na Gaeilge, gramadach na Gaeilge, saibhreas teanga).	☐	☐	☐
Múineadh trí mheán na Gaeilge	☐	☐	☐
Féasacht teanga	☐	☐	☐

21. ROGNACH: Ar mhaidh leat aon smaointe/tuairimí breise a roinnt linn? (m.sh. Céard iad do chuid mianta don Ghaeilge sa gceantar seo? Céard iad na rudaí is mó a ba mhaith leat a fheiceáil sa bPlean Teanga? srl.)

An mbeadh spéis agat páirt a ghlacadh i ngrúpa fócais nó freastal ar chruinniú faoin ábhar seo? Dá mbeadh, cuir ríomhphost chuig pleanteanganami@gmail.com le d'ainm agus ainm na scoile a bhfuil tú ag obair ann.

NB: Ní bheidh aon bhealach ag taighdeoirí ná ag aon duine eile na sonraí pearsanta sin a nascadh leis an gceisteoir seo.

Múinteoirí agus Príomhoide Meánscoile

Seo a leanas an ceistneoir a tugadh don príomhoide meánscoile sa LPT.

Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí

Eolas Ginearálta faoin Scoil

Iarrtar ar phríomhoide na scoile an bhileog seo a líonadh. Sa gcás gur múinteoir ábhair é/í an príomhoide chomh maith, iarrtar air/uirthi an 'Ceistneoir do Múinteoirí Meánscoile' a líonadh freisin.

1. Cé mhéad dalta atá sa scoil? Scriobh figiúr i ngach bosca le do thoil.

An 1ú Bhliain	
An 2ú Bliain	
An 3ú Bliain	
An Idirbhliain	
An 5ú Bliain	
An 6ú Bliain	
Iomlán	

2. Tabhair briseadh síos ar líon na ndaltaí de réir a gcumas sa nGaeilge le do thoil. Scriobh figiúr i ngach bosca.

	Líon na ndaltaí le Gaeilge líofa (Figiúr)	Líon na ndaltaí le Gaeilge réasúnta maith (Figiúr)	Líon na ndaltaí atá ar bheagán Gaeilge nó gan aon Ghaeilge (Figiúr)
An 1ú Bhliain			
An 2ú Bliain			
An 3ú Bliain			
An Idirbhliain			
An 5ú Bliain			
An 6ú Bliain			

3. Go han-ghinearálta, cé as a dtagann daltaí na scoile? (i. an dtagann a bhfomhór ó Ghaeltacht na Mí, ó Bhaile Átha Buí, ó Bhaile Átha Troim, srl.?)

4. Cé mhéad duine atá ag obair sa scoil (go lánaimseartha nó go páirtaimseartha)? Scriobh figiúr i ngach bosca le do thoil.

	Líon Iomlán (Figiúr)	Cé mhéad acu sin a bhfuil Gaeilge líofa acu? (Figiúr)
Múinteoirí Ábhair		
Cúntóirí Teanga		
Múinteoirí Acmhainne/Tacaíochta Foghlama		
Foireann eile (foireann oifige san áireamh)		

Roghnaigh **freagra amháin** ar gach ceist, le do thoil.

5. Roghnaigh an freagra is fearr a dhéanann cur síos ar do scoil:

- Múintear gach ábhar (seachas an Béarla/teangacha eile) trí Ghaeilge
- Múintear na hábhair trí Bhéarla agus trí Ghaeilge (meascán)
- Múintear gach ábhar (seachas an Ghaeilge) trí Bhéarla

6. Cén ghnáth-theanga chumarsáide a bhíonn ag na múinteoirí sa scoil?

- Gaeilge amháin
- Meascán de Ghaeilge agus Béarla
- Béarla amháin

Leathanach 1/2

Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí

7. Cén teanga a úsáidtear nuair a bhíonn nótaí le scríobh chuig tuismitheoirí/caomhnóirí? Roghnaigh an freagra is fearr a dhéanann cur síos ar nós na scoile.
- Úsáidtear Gaeilge amháin
- Úsáidtear Gaeilge, ach amháin má tá a fhios againn nach bhfuil Gaeilge ag an duine
- Scríobhtar iad go dátheangach (Gaeilge agus Béarla)
- Úsáidtear Béarla nuair nach mbíonn muid cinnte an bhfuil Gaeilge ag an duine
- Úsáidtear Béarla amháin
8. Cén teanga a úsáidtear ar stáiseanóireacht na scoile (i. le hainm/seoladh/sonraí teagmhála na scoile a thabhairt)?
- Gaeilge amháin Gaeilge agus Béarla
- Béarla amháin Níl stáiseanóireacht faoi leith ag an scoil
9. An bhfuil polasaí teanga/Gaeilge leagtha amach i scríbhinn ag an scoil?
- Tá Níl

[Ní gá Ceist 10 a fhreagairt mura bhfuil polasaí teanga/Gaeilge leagtha amach i scríbhinn ag an scoil]

10. Má tá polasaí teanga/Gaeilge leagtha amach i scríbhinn ag an scoil...
- a. Cén bhliain ar leagadh amach an polasaí i dtús báire? _____
- b. An ndearnadh uasdátú air ó shin?
- Rinneadh (sa bhliain _____)
- Ní dhearnadh
- c. An bhfuil cóipeanna den pholasaí ar fáil sa seomra fairme?
- Tá Níl
- d. An bhfuil cóipeanna den pholasaí ar fáil sna seomraí ranga?
- Tá Níl
- e. An dtugtar cóipeanna den pholasaí do thuismitheoirí/do chaomhnáirí dhaltai na scoile?
- Tugtar Ní thugtar
11. An bhfuil polasaí ag an scoil go labhraíonn aionna (múinteoirí ceoil/spóirt, aoi-chainteoirí, srl.) i nGaeilge leis na daltaí?
- Tá Nuair is féidir Níl
12. An bhfuil sé i gceist ag an scoil cur isteach ar aitheantas mar Scoil Ghaeltachta faoin bPolasaí don Oideachas Gaeltachta (2016)?
- Tá Níl Níl muid cinnte go fóill
- Níor chuala mé faoin bpolasaí seo
13. Céard iad na heasnamh is mó atá ar an scoil ó thaobh áiseanna/acmhainní de?
- _____
14. Céard iad na deacrachtaí is mó, dar leat, a bhíonn ag an scoil ó thaobh úsáid agus chur chun cinn na Gaeilge de?
- _____

Seo a leanas an ceistneoir a scaipeadh i measc mhúinteoirí bunscoile an LPT.

Ceistneoir do Mhúinteoirí Meánscoile
Questionnaire for Secondary Teachers

Réamhrá / Introduction

Go raibh míle maith agat as an gceistneoir seo a líonadh.

Ná déan dearmad an cnaipe 'déanta' a bhrú nuair a bheas tú críochnaithe!

Thanks for filling out this questionnaire.

Don't forget to press the 'done' button when you're finished!

1

Ceistneoir do Mhúinteoirí Meánscoile
Questionnaire for Secondary Teachers

Cuid 1: Eolas Ginearálta / Section 1: General Information

* 1. Cén t-ábhar/cé na hábhair a mhúineann tú sa scoil? / What subject(s) do you teach?

☐ Béarla / English	☐ Físic & Ceimic / Physics & Chemistry	☐ OSSP / CSPE
☐ Bitheolaíocht / Biology	☐ Fraincis / French	☐ Ríomhaireacht / Computers
☐ Ceimic / Chemistry	☐ Gaeilge / Irish	☐ Staidéar Foirgníochta / Construction Studies
☐ Ceol / Music	☐ Gearmáinis / German	☐ Staidéar Gnó / Business Studies
☐ Corpoideachas/Spórt / P.E./Sport	☐ Grafaic Theicniúla / Technical Graphics	☐ Stair / History
☐ Eacnamaíocht Bhaile / Home Economics	☐ Grafaic Dheartha & Chumarsáide / Design & Communication Graphics	☐ Teicneolaíocht Ábhar (Ádhad) / Materials Technology (Wood)
☐ Ealain / Art	☐ Mata / Maths	☐ Tíreolaíocht / Geography
☐ Eolaíocht / Science	☐ Mata Fheidhmeach / Applied Maths	☐ Treoir / Guidance
☐ Eolaíocht Talmhaíochta / Agricultural Science	☐ Oideachas Reiligiúnach / Religious Education	
☐ Físic / Physics	☐ OSPS / SPHE	

* 2. Déan cur síos ar do chumas Gaeilge, le do thoil. / Please describe your level of Irish.

- Gaeilge líofa / Fluent Irish
- Gaeilge réasúnta maith / Reasonably good Irish
- Beagán Gaeilge / A little Irish
- Gan aon Ghaeilge / No Irish

2

Ceistneoir do Mhúinteoirí Meánscoile
Questionnaire for Secondary Teachers

Cuid 2: Cleachtas Teanga an Mhúinteora / Section 2: Language Usage (Teacher)

* 3. Roghnaigh an ráiteas is fearr a dhéanann cur síos ar do chás: / Choose the statement that best describes your situation:

- Gaeilge amháin** a labhraim sa seomra ranga / I speak **only Irish** in the classroom
- Gaeilge den chuid is mó** a labhraim sa seomra ranga / I speak **mostly Irish** in the classroom
- Béarla den chuid is mó** a labhraim sa seomra ranga / I speak **mostly English** in the classroom
- Béarla amháin** a labhraim sa seomra ranga / I speak **only English** in the classroom

4. Más amhlaidh go labhraíonn tú **Gaeilge den chuid is mó**, **Béarla den chuid is mó** nó **Béarla amháin** sa seomra ranga, cén príomhchúis/cé na príomhchúiseanna atá leis sin? / If you speak **mostly Irish**, **mostly English** or **only English** in the classroom, what is the main reason/what are the main reasons for this?

- Tá sé de nós agam an Béarla a mheascadh le mo chuid Gaeilge / I have a habit of mixing English with Irish when I speak
- Tá sé níos nádúrtha dom cuid den sainfhoclóir a bhaineann le heolaíocht, tíreolaíocht, stair, srl. a úsáid i mBéarla / I'm more comfortable using some of the specific terminology relating to science, geography, history, etc. in English
- Tá failtíos orm nach dtuigfeadh cuid de na daltaí mé mura labhróinn ach Gaeilge leo / I worry that some of the students wouldn't understand me if I only spoke Irish to them
- Tá sé níos éasca Béarla a labhairt leis na daltaí ná Gaeilge / It's easier to speak English to the students than Irish
- Is fearr liom meascán de theangacha a labhairt ionas nach mbeid buntáiste faoi leith ag aon dalta / I prefer to speak a mixture of languages so that no student will have an unfair advantage
- Iarrann na daltaí orm Béarla a labhairt / The students ask me to speak English
- Cúis eile / Other reason

3

Ceistneoir do Mhúinteoirí Meánscoile
Questionnaire for Secondary Teachers

Cuid 3: Cleachtas Teanga na nDaltaí / Section 3: Language Usage (Students)

* 5. Roghnaigh an ráiteas is fearr a dhéanann cur síos ar do rang/ar do chuid ranganna: /
Choose the statement that best describes your class(es):

Nuair a chuirim ceist ar mo rang i nGaeilge...

When I ask my class a question in Irish...

- Freagraíonn siad mé i nGaeilge i gcónaí / The always answer me in Irish
- Freagraíonn siad mé i nGaeilge den chuid is mó / They mostly answer me in Irish
- Freagraíonn siad mé i mBéarla den chuid is mó / The mostly answer me in English
- Freagraíonn siad mé i mBéarla i gcónaí / They always answer me in English

* 6. Cén teanga is minice a labhraíonn do chuid daltaí eatarthu féin taobh istigh den seomra ranga? / What language do your students normally speak amongst themselves in the classroom?

	Gaeilge amháin / Irish only	Gaeilge den chuid is mó / Mostly Irish	Béarla den chuid is mó / Mostly English	Béarla amháin / English only	Ní bhíim ag múineadh an ghrúpa seo / I don't teach this group
An 1ú Bhliain / 1st Year	☐	☐	☐	☐	☐
An 2ú Bliain / 2nd Year	☐	☐	☐	☐	☐
An 3ú Bliain / 3rd Year	☐	☐	☐	☐	☐
An Idirbhliain / Transition Year	☐	☐	☐	☐	☐
An 5ú Bliain / 5th Year	☐	☐	☐	☐	☐
An 6ú Bliain / 6th Year	☐	☐	☐	☐	☐

4

* 7. Cén teanga is minice a labhraíonn do chuid daltaí eatarthu féin sna suíomhanna seo a leanas? / What language do your students normally speak amongst themselves in the following situations?

	Gaeilge amháin / Irish only	Gaeilge den chuid is mó / Mostly Irish	Béarla den chuid is mó / Mostly English	Béarla amháin / English only	Níl a fhios agam/Ní bhaineann / I don't know/Not applicable
I gclós na scoile / In the school yard	☐	☐	☐	☐	☐
Ag gníomhaíochtaí/ranganna iarscoile / At extracurricular activities/classes	☐	☐	☐	☐	☐
Taobh amuigh de chomhthéacs na scoile (m.sh. ag an deireadh seachtaine) / Outside the school context (eg. at the weekend)	☐	☐	☐	☐	☐

* 8. An bhfuil aon ghrúpa ar leith sa rang a labhraíonn Gaeilge den chuid is mó eatarthu féin? / Is there any specific group of students in your class who speak mostly Irish amongst themselves?

- Tá / Yes
- Níl / No

9. **Má tá**, déan cur síos ar an ngrúpa le do thoil (m.sh. 'na cainteoirí dúchais Gaeilge sa rang', 'grúpa páistí ar col ceathracha iad', srl.) / **If so**, please describe the group (eg. 'the native Irish speakers in the class', 'a group of students who are cousins' etc.)

* 10. I do thuairimse, cén aois a bhíonn ag na daltaí nuair a thosaíonn siad ag úsáid an Bhéarla den chuid is mó eatarthu féin? / In your opinion, at what age do the students start speaking mostly English amongst themselves?

- <12 bl./yrs
- 12-14 bl./yrs
- 15-18 bl./yrs
- 19+ bl./yrs
- Sílim go mbíonn na daltaí ag úsáid na Gaeilge den chuid is mó eatarthu féin / I think the students use mostly Irish amongst themselves

5

Ceistneoir do Mhúinteoirí Meánscoile
Questionnaire for Secondary Teachers

Cuid 4: Áiseanna agus Acmhainní / Section 4: Facilities and Resources

* 11. An úsáideann tú aon cheann de na **hacmhainní Gaeilge** seo a leanas sa seomra ranga? / Do you use any of the following **Irish language resources** in the classroom?

☐ Póstaer i nGaeilge / Posters in Irish	☐ Ceol/amhráin/rainn/drámaíocht i nGaeilge / Music/songs/rhymes/drama in Irish
☐ Scannáin/míreanna fise i nGaeilge / Films/video clips in Irish	☐ Aipeanna/cláir ríomhaireachta i nGaeilge / Apps/computer programs in Irish
☐ Ní úsáidim aon cheann de na hacmhainní seo / I don't use any of these	
☐ Eile (sonraigh le do thoil) / Other (please specify)	

* 12. An úsáideann tú aon cheann de na **hacmhainní Béarla** seo a leanas sa seomra ranga? / Do you use any of the following **English language resources** in the classroom?

☐ Póstaer i mBéarla/ Posters in English	☐ Ceol/amhráin/rainn/drámaíocht i mBéarla/ Music/songs/rhymes/drama in English
☐ Scannáin/míreanna fise i mBéarla/ Films/video clips in English	☐ Aipeanna/cláir ríomhaireachta i mBéarla/ Apps/computer programs in English
☐ Ní úsáidim aon cheann de na hacmhainní seo / I don't use any of these	
☐ Eile (sonraigh le do thoil) / Other (please specify)	

* 13. Cén cineál téacsleabhar a úsáideann do chuid ranganna? / What kind of textbooks do your classes use?

- Úsáideann muid téacsleabhair i nGaeilge amháin / We only use Irish language textbooks
- Úsáideann muid meascán de théacsleabhair i nGaeilge agus i mBéarla / We use a mixture of Irish and English language textbooks
- Úsáideann muid téacsleabhair i mBéarla amháin / We only use English language textbooks
- Ní úsáideann muid aon téacsleabhar / We don't use any textbooks

* 14. Maidir le téacsleabhair Ghaeilge, cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas? / Regarding Irish language textbooks, to what extent do you agree with the following statements?

	Aontaim go mór / Strongly agree	Aontaim / Agree	Níl a fhios agam/Níl tuairim láidir agam / I don't know/No strong opinion	Easaontaim / Disagree	Easaontaim go mór / Strongly disagree
Tá rogha mhaith téacsleabhar Gaeilge ar fáil / There is a good selection of Irish language textbooks available	☐	☐	☐	☐	☐
Tá na téacsleabhair Bhéarla níos tarraingtí / The English language textbooks are more attractive	☐	☐	☐	☐	☐
Feileann na téacsleabhair Ghaeilge go maith do mo rang / The Irish language textbooks are very suitable for my class	☐	☐	☐	☐	☐

* 15. Maidir le hacmhainní eile Gaeilge, cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas? / Regarding other Irish language resources, to what extent do you agree with the following statements?

	Aontaim go mór / Strongly agree	Aontaim / Agree	Níl a fhios agam/Níl tuairim láidir agam / I don't know/No strong opinion	Easaontaim / Disagree	Easaontaim go mór / Strongly disagree
Ba mhaith liom níos mó póstaer, scannán, srl. i nGaeilge a úsáid / I would like to use more posters, films, etc. in Irish	☐	☐	☐	☐	☐
Tá sé éasca teacht ar ábhar i nGaeilge don seomra ranga / It's easy to find Irish language materials for the classroom	☐	☐	☐	☐	☐
Ní dhéanfadh sé mórán difríocht d'úsáid na Gaeilge sa scoil dá n-úsáidimis níos mó ábhar i nGaeilge / It wouldn't make much difference to the use of Irish in the school if we used more Irish language material	☐	☐	☐	☐	☐
Tá feiceáil na Gaeilge sa scoil forthábhachtach / The visibility of Irish in the school is extremely important	☐	☐	☐	☐	☐
Ní maith liom an iomarca acmhainní i nGaeilge a úsáid ar fhaitíos go scarfadh sé an rang ina dhá leath / I don't like to use too many resources in Irish in case it would divide the class	☐	☐	☐	☐	☐
Ní maith liom an iomarca béime a chur ar an nGaeilge sa rang ar fhaitíos go gcuirfeadh sé as do na tuismitheoirí nach bhfuil Gaeilge acu / I don't like to put too much emphasis on Irish in class in case it bothers the parents who don't have Irish.	☐	☐	☐	☐	☐

* 16. Ar fhreastail tú ar aon chúrsa forbartha gairmiúla dírithe ar chúrsaí teanga ó thosaigh tú ag múineadh? / Have you attended any professional development course focusing on language issues since you began teaching?

- D'fhreastail / Yes
 Níor fhreastail / No

8

Ceistneoir do Mhúinteoirí Meánscoile Questionnaire for Secondary Teachers

Cuid 4: Áiseanna agus Acmhainní (ar lean) / Section 4: Facilities and Resources (continued)

Baineann an cheist seo le cúrsa(i) forbartha gairmiúla dírithe ar chúrsaí teanga atá déanta agat.

This question relates to any professional development course(s) focusing on language issues you have attended.

* 17. Cé chomh fiúntach is a bhí an cúrsa/na cúrsaí dar leat? / How useful/helpful was the course/were the courses in your opinion?

- Bhí an cúrsa/na cúrsaí an-chabhrach. Cuirim an méid a d'fhoghlaim mé i bhfeidhm i mo sheomra ranga gach lá / The course(s) was/were very helpful. I put what I learned into practice in my classroom every day
- Bhí an cúrsa/na cúrsaí sách maith. D'fhoghlaim mé rud nó dhó a chuidigh liom sa seomra ranga ó shin / The course(s) was/were fairly good. I learned one or two things that have helped me in the classroom since
- Ní raibh mórán fiúntais sa gcúrsa/sna cúrsaí. Ní bhfuair mé aon eolas úsáideach ann / The course(s) wasn't/weren't very good. I did not get any useful information

Ar mhaith leat aon eolas breise a thabhairt faoi chúrsa(i) a rinne tú? / Would you like to give any additional information about a course/courses you attended?

9

Ceistneoir do Mhúinteoirí Meánscoile
Questionnaire for Secondary Teachers

Cuid 5: Dearcadh agus Mianta i leith na Gaeilge / Section 5: Opinion on the Irish Language

* 18. Cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas? / To what extent do you agree with the following statements?

	Aontaim go mór / Strongly agree	Aontaim / Agree	Níl a fhios agam/Níl tuairim léidir agam / I don't know/No strong opinion	Easaontaim / Disagree	Easaontaim go mór / Strongly disagree
Bealach éifeachtach í an scolaíocht le cainteoirí nua líofa a chruthú / Schooling is an effective way of creating new fluent speakers of Irish	☐	☐	☐	☐	☐
Ní fheictear dom go mbeidh tionchar ar bith ag an bPolasáí don Oideachas Gaeltachta (2016) ar chúrsaí teanga sa scoil seo / I don't believe that the new Policy on Gaeltacht Education (2016) will have any impact on language issues in this school	☐	☐	☐	☐	☐
Acmhainn iontach atá sna cainteoirí dúchais sa rang le Gaeilge a mhúineadh do na daltaí eile / The native Irish speakers in the class are an excellent resource for teaching Irish to the other students	☐	☐	☐	☐	☐
Cuid thábhachtach í an scolaíocht trí Ghaeilge d'fhéiniúlacht dhaltai na Gaeltachta / Irish-medium schooling is an important part of Gaeltacht students' identity	☐	☐	☐	☐	☐
Cuidíonn an scolaíocht trí Ghaeilge le cainteoirí dúchais óga a bheith níos muiníní as a dteanga dhúchais / Irish-medium schooling helps young native Irish speakers to be more confident in their native language	☐	☐	☐	☐	☐

* 19. An mbeadh suim agat freastal ar chúrsa/ar cheardlann ar aon cheann de na hábhair seo a leanas? / Would you be interested in attending a course/workshop on any of the following subjects?

	Bheadh / Yes	B'fhéidir go mbeadh / Maybe	Ní bheadh / No
Gaeilge (m.sh. labhairt na Gaeilge, gramadach na Gaeilge, saibhreas teanga, srl.) / Irish (eg. spoken Irish, Irish grammar, 'saibhreas teanga' (language enrichment), etc.)	☐	☐	☐
Múineadh trí mheán na Gaeilge / Teaching through the medium of Irish	☐	☐	☐
Feasacht teanga / Language awareness	☐	☐	☐

20. **ROGHNACH:** Ar mhaith leat aon smaointe/tuairimí breise a roinnt linn? (m.sh. Céard iad do chuid mianta don Ghaeilge sa gceantar seo? Céard iad na rudaí is mó a ba mhaith leat a fheiceáil sa bPlean Teanga? srl.) / **OPTIONAL:** Would you like to share any further thoughts/opinions? (eg. What are your wishes in regards to the Irish language in this area? What are the things you would most like to see included in the Language Plan? etc.)

Go raibh maith agat!

Ná déan dearmad 'Déanta' a bhrú ↓ Don't forget to press 'Done'

An mbeadh suim agat páirt a ghlacadh i ngrúpa fócais nó freastal ar chruinniú faoin ábhar seo? Dá mbeadh, cuir ríomhphost chuig pleanteanganami@gmail.com le d'ainm agus ainm na scoile a bhfuil tú ag obair ann.

NB: Ní bheidh aon bhealach ag taighdeoirí ná ag aon duine eile na sonraí pearsanta sin a nascadh leis an gceistneoir seo.

Would you be interesting in taking part in a focus group or attending a meeting on this topic? If so, please email pleanteanganami@gmail.com with your name and the name of the school in which you work.

NB: No researcher or any other person will have any way of connecting those personal details with this questionnaire.

Foireann Naíonraí

Seo a leanas an ceistneoir a tugadh do stiúrthóirí naíonraí an LPT.

Eolas Ginearálta faoin Naíonra

Réamhrá

Iarrtar ar **dhuine amháin** de stiúrthóirí an naíonra eolas ginearálta faoin naíonra a thabhairt. Go raibh míle maith agat as an gceistneoir seo a líonadh. Ná déan dearmad an cnaipe 'déanta' a bhrú nuair a bheas tú críochnaithe!

1

Cuid 1: Eolas Ginearálta

* 1. Cé mhéad páiste atá sa naíonra i mbliana?

Iantar ort briseadh síos a thabhairt ar chúlra teanga na bpáistí. Cuir figiúr i ngach bosca, le do thoil.

Cé mhéad cainteoir dúchais Gaeilge atá sa naíonra?

Cé mhéad foghlaimoir atá sa naíonra?

Lion lomlán na bpáistí (i. suim an dá fhiúir thuas):

* 2. Cé mhéad duine atá ag obair (go lánaimseartha nó go páirtaimseartha) sa naíonra?

Cuir figiúr i ngach bosca, le do thoil.

Stiúrthóirí

Cúntóirí Tacaíochta

Foireann Oifige

Daoine eile

* 3. An bhfuil a fhios agat cén sórt bunscoile a dtéann formhór pháistí an naíonra seo chuici nuair a bhíonn siad críochnaithe sa naíonra?

- Bunscoil lán-Ghaeilge
 Bunscoil lán-Bhéarla
 Bunscoile mheasctha ó thaobh teanga de

Cuid 2: Polasáí Teanga an Naíonra

* 4. Cén ghnáth-theanga chumarsáide a bhíonn ag na daoine atá ag obair sa naíonra?

- Gaeilge amháin
 Meascán de Ghaeilge agus Béarla
 Béarla amháin

* 5. Cén teanga a úsáidtear ar stáiseanóireacht an naíonra le hainm/seoladh/sonraí teagmhála an naíonra a thabhairt?

- Gaeilge amháin
 Gaeilge agus Béarla
 Béarla amháin
 Níl stáiseanóireacht dá chuid féin ag an naíonra

* 6. Cén teanga a úsáidtear nuair a bhíonn nótaí le scríobh chuig tuismitheoirí/caomhnóirí? Roghnaigh an freagra is fearr a dhéanann cur síos ar nós an naíonra.

- Úsáidtear Gaeilge amháin
 Úsáidtear Gaeilge, ach amháin má tá a fhios againn nach bhfuil Gaeilge ag an duine
 Scríobhtar iad go dátheangach (Gaeilge agus Béarla)
 Úsáidtear Béarla nuair nach mbíonn muid cinnte an bhfuil Gaeilge ag an duine
 Úsáidtear Béarla amháin

* 7. Nuair a bhítear i mbun comhfhreagrais i mBéarla, an úsáidtear beannachtaí i nGaeilge?

- Úsáidtear, i gcónaí
 Úsáidtear, amantái
 Ní úsáidtear

* 8. Cén teanga a úsáidtear le beannú do na tuismitheoirí/caomhnóirí nuair a thagann siad chuig an naíonra?

- Gaeilge i gcónaí
- Meascán de Ghaeilge agus Béarla
- Béarla i gcónaí

* 9. An bhfuil polasaí teanga/Gaeilge leagtha amach i **scribhinn** ag an naíonra?

- Tá
- Níl

4

Cuid 2: Polasaí Teanga an Naíonra (ar lean)

Baineann na ceisteanna ar an leathanach seo leis an bpolasaí teanga atá leagtha amach i scribhinn ag an naíonra.

* 10. Cén bhliain ar leagadh amach an polasaí i dtús báire?

* 11. An ndearnadh uasdátú air ó shin?

- Rinneadh
- Ní dhearnadh

Más '**Rinneadh**' do fhreagra, cén bhliain a ndearnadh an t-uisdátú?

* 12. An bhfuil cóipeanna den pholasaí ar fáil sa naíonra?

- Tá
- Níl

* 13. An dtugtar cóipeanna den pholasaí do thuismitheoirí/do chaomhnóirí pháistí an naíonra?

- Tugtar
- Ní thugtar

5

Cuid 3: Áiseanna agus Acmhainní

* 14. An úsáidtear ceann ar bith de na hacmhainní Gaeilge seo a leanas sa naíonra?

- Bréagáin a labhraíonn (i nGaeilge) leis na páistí
- Póstaer i nGaeilge
- Ceol/amhráin/rainn i nGaeilge
- Cluichí digiteacha i nGaeilge
- Scannáin/míreanna fise i nGaeilge
- Cluichí, míreanna mearaí, srl. i nGaeilge
- Leabhair Ghaeilge
- Comórtas/scéim le cúiteamh a dhéanamh ar labhairt na Gaeilge sa naíonra
- Eile (tabhair tuilleadh eolais le do thoil)

* 15. An úsáidtear ceann ar bith de na hacmhainní Béarla seo a leanas sa naíonra?

- Bréagáin a labhraíonn (i mBéarla) leis na páistí
- Póstaer i mBéarla
- Ceol/amhráin/rainn i mBéarla
- Cluichí digiteacha i mBéarla
- Scannáin/míreanna fise i mBéarla
- Cluichí, míreanna mearaí, srl. a bhfuil focail Bhéarla orthu
- Leabhair Bhéarla
- Eile (tabhair tuilleadh eolais le do thoil)

16. Céard iad na heasnamh is mó atá ar an naíonra ó thaobh áiseanna/acmhainní de?

17. Céard iad na deacrachtaí is mó, dar leat, a bhíonn ag an naíonra ó thaobh úsáid agus chur chun cinn na Gaeilge de?

Go raibh maith agat!

Ná déan dearmad 'Déanta' a bhrú ↓

Seo a leanas an ceistneoir a scaipeadh ar fhoireann naíonraí an LPT.

Ceistneoir d'Fhoireann an Naíonra

Réamhrá

Go raibh míle maith agat as an gceistneoir seo a líonadh. Ná déan dearmad an cnaipe 'déanta' a bhrú nuair a bheas tú críochnaithe!

1

Cuid 1: Eolas Ginearálta

* 1. Déan cur síos ar do chumas Gaeilge, le do thoil.

- Gaeilge líofa
- Gaeilge réasúnta maith
- Beagán Gaeilge
- Gan aon Ghaeilge

* 2. Cén ról atá agat sa naíonra?

- Stiúrthóir
- Cúntóir
- Eile (sonraigh le do thoil)

Cuid 2: Cleachtas Teanga

* 3. Roghnaigh an ráiteas is fearr a dhéanann cur síos ar do chás:

- Gaeilge amháin** a labhraím leis na páistí sa naíonra
- Gaeilge den chuid is mó** a labhraím leis na páistí sa naíonra
- Béarla den chuid is mó** a labhraím leis na páistí sa naíonra
- Béarla amháin** a labhraím leis na páistí sa naíonra

4. Más amhlaidh go labhraíonn tú **Gaeilge den chuid is mó**, **Béarla den chuid is mó** nó **Béarla amháin** sa seomra ranga, cén príomhchúis/cé na príomhchúiseanna atá leis sin? (Is féidir níos mó ná freagra amháin a roghnú)

- Tá sé de nós agam an Béarla a mheascadh le mo chuid Gaeilge
- Tá sé níos nádúrtha dom sainfhocail áirithe a úsáid i mBéarla
- Tá faitíos orm nach dtuigfeadh cuid de na páistí mé mura labhróinn ach Gaeilge leo
- Tá sé níos éasca Béarla a labhairt leis na páistí ná Gaeilge
- Is fearr liom meascán de theangacha a labhairt ionas nach mbeidh buntáiste ar leith ag aon pháiste
- Iarrann na páistí orm Béarla a labhairt
- Cúis eile

* 5. Roghnaigh an ráiteas is fearr a dhéanann cur síos ar nós pháistí an naíonra:

Nuair a chuirim ceist ar na páistí i nGaeilge...

- Freagraíonn siad mé i **nGaeilge i gcónaí**
- Freagraíonn siad mé i **nGaeilge den chuid is mó**
- Freagraíonn siad mé i **mBéarla den chuid is mó**
- Freagraíonn siad mé i **mBéarla i gcónaí**

* 6. Cén teanga is minice a labhraíonn na páistí **eatarthu féin** sna suíomhanna seo a leanas?

	Gaeilge amháin	Gaeilge den chuid is mó	Béarla den chuid is mó	Béarla amháin
Taobh istigh den naíonra	☐	☐	☐	☐
Sa chló agus taobh amuigh den naíonra	☐	☐	☐	☐

* 7. An bhfuil aon ghrúpa ar leith páistí sa naíonra a labhraíonn Gaeilge den chuid is mó eatarthu féin?

- Tá
 Níl

8. **Má tá**, déan cur síos ar an ngrúpa le do thoil (m.sh. 'na cainteoirí dúchais Gaeilge sa naíonra', 'grúpa páistí ar col ceathracha iad', srl.)

4

Ceistneoir d'Fhoireann an Naíonra

Cuid 3: Áiseanna agus Acmhainní

* 9. Maidir le leabhair Ghaeilge, cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas?

	Aontaím go mór	Aontaím	Níl a fhios agam / Ní tuairim láidir agam	Easaontaím	Easaontaím go mór
Tá rogha mhaith leabhar Gaeilge ar fáil	☐	☐	☐	☐	☐
Tá na leabhair Bhéarla níos tarraingtí	☐	☐	☐	☐	☐
Feileann na leabhair Ghaeilge go maith do pháistí an naíonra	☐	☐	☐	☐	☐

* 10. Maidir le hacmhainní eile Gaeilge, cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas?

	Aontaím go mór	Aontaím	Níl a fhios agam / Ní tuairim láidir agam	Easaontaím	Easaontaím go mór
Ba mhaith liom níos mó póstaer, scannán, srl. i nGaeilge a úsáid	☐	☐	☐	☐	☐
Tá sé éasca teacht ar ábhar i nGaeilge don naíonra	☐	☐	☐	☐	☐
Ní dhéanfadh sé mórán difríocht a d'úsáid na Gaeilge sa naíonra dá n-úsáidfimis níos mó ábhar i nGaeilge	☐	☐	☐	☐	☐
Tá feiceálacht na Gaeilge sa naíonra fíorthábhachtach	☐	☐	☐	☐	☐

* 11. Ar fhreastail tú ar aon chúrsa forbartha gairmiúla dírithe ar chúrsaí teanga ó thosaigh tú ag obair sa naíonra?

- D'fhreastail
 Níor fhreastail

5

Cuid 3: Áiseanna agus Acmhainní (ar lean)

Baineann an cheist seo le cúrsa(i) forbartha gairmiúla dírithe ar chúrsaí teanga atá déanta agat.

* 12. Cé chomh fiúntach is a bhí an cúrsa/na cúrsaí dar leat?

- Bhí an cúrsa/na cúrsaí an-chabhrach. Cuirim an méid a d'fhoghlaim mé i bhfeidhm sa naíonra gach lá
- Bhí an cúrsa/na cúrsaí sách maith. D'fhoghlaim mé rud nó dhó a chuidigh liom sa naíonra ó shin
- Ní raibh mórán fiúntais sa gcúrsa/sna cúrsaí. Ní bhfuair mé aon eolas úsáideach ann

Ar mhaith leat aon eolas breise a thabhairt faoi chúrsa(i) a rinne tú?

Dearcadh agus Mianta i leith na Gaeilge

* 13. Cé chomh mór is a aontaíonn tú leis na ráitis seo a leanas?

	Aontaím go mór	Aontaím	Níl a fhios agam / Níl tuairim láidir agam	Easaontaím	Easaontaím go mór
Bealach éifeachtach é an naíonra le cainteoirí nua líofa a chruthú	☐	☐	☐	☐	☐
Acmhainn iontach atá sna cainteoirí dúchais sa ngrúpa le Gaeilge a mhúineadh do na páistí eile	☐	☐	☐	☐	☐
Cuid thábhachtach í an réamhscolaíocht trí Ghaeilge d'fhéiniúlacht pháistí na Gaeltachta	☐	☐	☐	☐	☐
Cuidíonn an réamhscolaíocht trí Ghaeilge le cainteoirí dúchais óga a bheith níos muiníní as a dteanga dhúchais	☐	☐	☐	☐	☐

* 14. An mbeadh suim agat freastal ar chúrsa/ar cheardlann ar aon cheann de na hábhair seo a leanas?

	Bheadh	B'fhéidir go mbeadh	Ní bheadh
Gaeilge (m.sh. labhairt na Gaeilge, gramadach na Gaeilge, saibhreas teanga)	☐	☐	☐
Múineadh trí mheán na Gaeilge	☐	☐	☐
Feasacht teanga	☐	☐	☐

15. **ROGHNACH:** Ar mhaith leat aon smaointe/tuairimí breise a roinnt linn?

(m.sh. Céard iad do chuid mianta don Ghaeilge sa gceantar seo? Céard iad na rudaí is mó a ba mhaith leat a fheiceáil sa bPlean Teanga? srl.)

Go raibn maith agat!

Ná déan dearmad 'Déanta' a bhrú ↓

An mbeadh suim agat páirt a ghlacadh i ngrúpa fócais nó freastal ar chruinniú faoin ábhar seo? Dá mbeadh, cuir ríomhphost chuig pleanteanganami@gmail.com le d'ainm agus ainm an naíonra a bhfuil tú ag obair ann.

NB: Ní bheidh aon bhealach ag taighdeoirí ná ag aon duine eile na sonraí pearsanta sin a nascadh leis an gceistneoir seo.

Aguisín IV: Litir chuig Comhairle Contae na Mí

Comharchumann Ráth Chairn Teoranta,

Teileafón 046-9432381-9432068

Facs 046-9432381

e: rathchairn@eircom.net

www.rathchairn.com

Ráth Chairn,

Áth Buí,

Co. na Mí.

Cathaoirleach: Éanna Ó Cróinín

Rúnai: Alan Ó hEadhra

Bainisteoir: Máirín Sarikaya

14 Feabhra 2018

Ms. Jackie Maguire,
Bainisteoir an Chontae,
Comhairle Contae na Mí,
Teach Buvinda,
Bóthar Bhleá Cliath,
An Uaimh,
Co. na Mí.
C15 Y291

A Chara,

Ó bhí an cruinniú deireanach ann idir Chomharchumann Ráth Chairn agus An Roinn Pleanála de chuid Chomhairle Contae na Mí ar an 10/11/17, tá muid ag obair go dian ar mholtaí chun réiteach a fháil don Chomhairle ar an gcaoi is fearr chun polasaithe na Comhairle a chuir i bhfeidhm agus chun spriocanna na Comhairle a bhaint amach i leith chosaint na Gaeilge de mar theanga phobail laethúil sa nGaeltacht seo.

I láthair ag an gcruinniú, bhí Éanna Ó Cróinín, Cathaoirleach, Máirín Sarikaya, Bainisteoir, Úna Ní Fhaircheallaigh, Leas-Chathaoirleach agus Wendy Bagnall agus Padraig Maguire de chuid Chomhairle Contae na Mí. Mhol ionadaithe na Comhairle Contae go gcuirfeadh an Comharchumann comhairle ar fáil dóibh maidir leis an mbealach is fearr chun polasaithe na Comhairle Contae a chuir i bhfeidhm chun an Ghaeilge a chosaint mar theanga phobail sa nGaeltacht. Iarradh orainn freisin léarscáil chruinn beacht de theorainn na Gaeltachta a chur ar fáil.

I ndiaidh taighde a dhéanamh ar pholasaithe agus spriocanna reatha na Comhairle maidir leis an bpróiseas pleanála sa nGaeltacht, ba léir go bhfuil na polasaithe agus spriocanna mar atá scríofa sa bplean forbartha maidir le Ráth Chairn sásúil mar atá, ach ba léir áfach nach bhfuil aon straitéis ann chun iad a chur i bhfeidhm.

Dá bhrí sin, rinne muid staidéar ar pholasaithe chomhairlí contae eile ina bhfuil ceantair Ghaeltachta faoina gcúram acu, Comhairle Contae na Gaillimhe agus Comhairle Contae Phort Láirge ach go h-áirithe. Roghnaíodh na contaetha seo toisc gurb iad seo an t-aon dá chontae ina bhfuil a gcuid polasaithe á gcur i bhfeidhm acu agus chomh maith leis sin, a bhfuil ag eirí leo. Ba é An Rinn, i gContae Phort Láirge, an t-aon ceantair Ghaeltachta inár tháinig méadú suntasach ar líon na gcainteoirí Gaeilge de réir an daonáirimh is déanaí.

Bhí mionsonraí pholasaithe na Gaillimhe in ann níos mó a insint áfach maidir le cur i bhfeidhm na bpolasaithe. Tá dhá rud ach go h-áirithe a dhéantar ann chun an Ghaeilge a chosaint agus a chur chun cinn sa nGaeltacht.

Coiste: Úna Ní Fhaircheallaigh, Tomas Ó Conaire, Carena Mhic Dhonncha, Mait Ó Nualláin, Fionnuala Seoighe, Pádraic Mac Donncha, Séan Mac Donncha, Úna Ní Chonaire.

An chéad rud suntasach ná go gcuirtear Clásal Feidhme Teanga (*Language Enurement Clause*, (LEC) i bhfeidhm ar chuid mhór (80%) de na haonaid tithíochta, leis an gcuid eile ar fáil mar thithe sóisialta, tithe do bhéarlóirí ón gceantar, d'eisimircigh ag filleadh abhaile, nó do chlann eisimircigh atá ag filleadh ar a bhfód dúchais. Cuirtear an clásal seo i bhfeidhm ar feadh tréimhse cúig bliana déag, agus é ceangailte go dlúth leis an áitreabh.

Tá an figiúr de 80% bunaithe ar chéatadán na gcainteoirí laethúla Gaeilge sa bpobal. I gcás Ráth Chairn, tá an figiúr seo níos gaire do 50% sa limistéar Gaeltachta ina iomláine, mar gheall ar an líon ard béarlóirí atá ar imeall na Gaeltachta, áit a bhfuil daonra mór, mar atá i gceantar Chill Bhríde. De réir staidéir a rinne an Dochtúir Conchúr Ó Giollagáin ar úsáid na Gaeilge sa nGaeltacht, caithfidh an figiúr seo a bheith ag 67% ar a laghad chun go mairfeadh an teanga mar theanga an phobail. Dá bhrí sin, tá muid ag moladh go mbeadh LEC le cur i bhfeidhm ar 80% ar a laghad de thithíocht nua Ráth Chairn.

Féidearacht eile atá ann ná dhá LEC éagsúla a chur i bhfeidhm, ceann amháin do chroílár na Gaeltachta, le céatadán an-ard tithe ar fáil do chainteoirí Gaeilge, agus ceann eile do cheantair imeallacha le céatadán níos ísle ar fáil do chainteoirí Gaeilge. Sin mar atá i nGaillimh chomh maith i gcás ceantair atá gar do Chathair na Gaillimhe, áiteanna le céatadán an-íseal cainteoirí Gaeilge ar nós Bhaile Chláir na Gaillimhe agus ceantair eile atá ar an taobh thoir de Loch Coirib. An dara rud a dhéantar ná go gcuireann Comhairle Contae na Gaillimhe agallamh ar iarrathóirí ar cheadúnais phleanála agus ar dhaoine atá ag ceannach teach a bhfuil LEC i bhfeidhm air. Déanann an Chomhairle measúnú ar chumas labhartha Gaeilge na n-iarrathóirí, ar a dtoil agus ar a gcumas chun cur le cultúr agus le sochaí na Gaeltachta.

Rinne Comharchumann Ráth Chairn na h-agallaimh seo a reáchtáil do Chomhairle Contae na Mí cheana ach tá muid den tuairim anois nach féidir linn breithiúnas cothrom a thabhairt toisc go bhfuil formhór den choiste ina gcónaí sa gceantar.

Mar aon leis an méid atá i bPlean Forbartha an Chontae, tá cáipéis arb ainm dí 'Rathcairn Written Statement' (<https://meathcountvdevelopmentplan.files.wordpress.com/2011/01/rathcairn-writtenstatement.pdf>) a shamhlaíonn forbairt dhlúth chónaithe agus eile ina 'Indicative Masterplan'. Ní léir cé acu an plean limistéir áitiúil é seo nó nach ea agus tá sé níos doiléire fós an ndeachaigh an Chomhairle Chontae i gcomhairle le hÚdarás na Gaeltachta agus é á dhréachtú mar a fhoráiltear dó in alt 20(2) den Acht Pleanála.

Is iad seo a leanas moltaí Chomharchumann Ráth Chairn i leith na Gaeilge a chaomhnú agus a neartú mar theanga pobail i nGaeltacht Ráth Chairn.

Chun go gcomhlíonfadh an Chomhairle Chontae a dualgas reachtúil de bhun alt 10(2)(m) den Acht Pleanála mar atá leagtha amach sa bplean Contae, **'oidhreacht teanga agus chultúrtha na Gaeltachta a chosaint, lena n-áirítear an Ghaeilge a chur chun cinn mar theanga an phobail'** molann Comharchumann Ráth Chairn go nglacfaidh an Chomhairle leis na prionsabail seo a leanas mar dhianbheartais sa phlean forbartha nua maidir le Gaeltacht Ráth Chairn:

- Go gcuirfí ráiteas tionchar teangeolaíoch i dteannta gach iarratais ar chead pleanála a bhaineann le tailte taobh istigh de Gaeltacht Ráth Chairn. Beidh sé riachtanach go mbeidh fianaise i ráiteas dá leithéid maidir le cén chaoi a gcuirfidh an fhorbairt mholta i gceist an Ghaeilge a chur chun cinn mar theanga an phobail i nGaeltacht Ráth Chairn seachas tuilleadh brú a chur ar an nGaeilge ó úsáid an Bhéarla. Is gá go n-ullmhóidh duine le cáilíocht ollscoile sa phleanáil teanga an ráiteas seo.
- Beidh an Chomhairle Contae báúil le forbairt mholta a gcruaítear ina taobh go gcuirfidh sí an Ghaeilge a chur chun cinn mar theanga an phobail i nGaeltacht Ráth Chairn;

- Ní thacóidh an Chomhairle Contae le forbairt mholta nach gcruthaítear ina taobh go gcuirfidh sí an Ghaeilge a chur chun cinn mar theanga an phobail i nGaeltacht Ráth Chairn;
- Nótáilimid go bhfuil glactha ag Comhairle Contae na Mí le prionsabal na ráiteas tionchar teangeolaíoch ach nach bhfuil mórán fianaise ann maidir lena chur i bhfeidhm ach ar shlí éagothrom. Pé scéal é, is rud nua é an cháilíocht ollscoile sa phleanáil teanga agus is gá a leithéid a shnaidhmeadh isteach sa phróiseas ar mhaithe le trédhearcacht agus le gairmiúlacht;
- Is bagairt d' inbhuanaitheacht na Gaeilge mar theanga phobail criosú Ghaeltacht Ráth Chairn, nó cuid di, mar cheantar 'cónaithe'. Cuirtear isteach ar chothromaíocht éagobhsaí an dátheangachais agus cuirtear go mór le tionchar béarlóirí sa chás go mbíonn aonaid chónaithe níos dlúithe i dteannta a chéile mar gur dóchála go n-iompófar ar an mBéarla le linn comhráit/idirghníomhaíochtaí idir comharsain ar eagla go bhfágfaí amach as an gcomhra an té gan Ghaeilge ar dóchála é a bheith i láthair agus cainteoir Gaeilge ag caint eatarthu féin dá dhlúithe iad na haonaid chónaithe dá chéile. Déanann a leithéid seo an-dochar freisin maidir le seachadadh na Gaeilge ó ghlúin go glúin i gcás páistí ó theaghligh Ghaeilge sa chás go mbíonn scata mór páistí ag spraoi agus á sóisialú i dteannta a chéile, rud a tharóidh as Béarla má bhíonn dlús ard aonad tithíochta i gceist.
- Freisin nuair a dhéantar ceantair a chriosú mar limistéir chónaithe díoltar talamh sa ceantar sin agus cuirtear le líon na mbéarlóirí as baile isteach sa cheantar. Ina theannta sin, bíonn deacrachtaí breise ag clanna daoine ón áit tithe a thógáil ar thalamh na muintire taobh amuigh den 'limistéar cónaithe'.
- Ó tharla cuinsí ar leith teanga Ghaeltacht Ráth Chairn agus i gcomhthéacs ár niarratais go gcuirfí san áireamh muid ar **Liosta Oidhreacht Chultúir Dholáimhsithe UNESCO**, agus i gcomhthéacs beartas fadbhunaithe Chomhairle Contae na Mí Gaeltacht Ráth Chairn a chaomhnú mar phobal Gaeilge, ní foláir don Chomhairle a chuid beartas agus polasaithe a mionchoigeartú chuige sin.
- Chun cur le líon na dteaghlach Gaeilge, rud atá riachtanach do sheachadadh na Gaeilge ó ghlúin go glúin agus an Ghaeilge a choinneáil mar theanga phobail Ghaeltacht Ráth Chairn, ba cheart plé le hiarratasóirí ar chead pleanála nach sásaíonn na critéir riachtanas áitiúil amhlaidh is gur shásaigh siad na critéir sin sa chás gur bhain iarratasóir dá leithéid le dhá bhliain anuas grád TEG C1 i labhairt na Gaeilge i scrúduithe arna reáchtáil nó arna bhfaomhadh ag Lárionad na Gaeilge, Ollscoil Mhá Nuad agus ba cheart an gnáthchlásal feidhme maidir le cónaí/díol ar aghaidh a chur i gceangal ar feadh tréimhse 20 bliain.
- Go mbainfeadh riachtanais tithíochta sóisialta Ghaeltacht Ráth Chairn leo siúd a bhfuil riachtanais tithíochta áitiúla acu i nGaeltacht Ráth Chairn agus leo siúd amháin.
- Maidir le ceantair ar imeall Ghaeltacht Ráth Chairn nach mbraitheann bá, dámh ná dílseacht le Gaeltacht Ráth Chairn, ba cheart tacú le ceantar dá leithéid in aon iarratas a dhéanfaidís nach mbeidís san áireamh sa Ghaeltacht oifigiúil feasta.

Teorainn na Gaeltachta

Ag an geruinníú sin, iarradh orainn cabhair a thabhairt chun teorainn na Gaeltachta a shoiléiriú mar gur cosúil nach bhfuil sé soiléir ar chóras GIS na Comhairle cén áit go díreach a luíonn an teorainn. Tá an teorainn mairceáilte ar léarscáileanna Roinn na Gaeltachta, Údarás na Gaeltachta agus ag an bPríomh Oifig Staidrimh. Molann muid don Chomhairle an t-eolas GIS a iarradh ar an bPríomh Oifig Staidrimh. Tá sé le feiceáil ar an léarscáil seo:

<http://census.cso.ie/sapmap/>

Toghcheantair

Mar is eol daoibh, tá Gaeltacht Ráth Chairn scoilte idir dhá thoghcheantar: Ceanannas Mór agus Baile Átha Troim. Chomh maith leis sin, tá sí scoilte idir dhá pharóiste: Paróiste Átha Buí agus Paróiste Dhún Doire. Mar thoradh air sin, tá dhá bhaile seirbhíse ann: Baile Átha Buí agus Baile Átha Troim. Tá sé molta ag an Dochtúir Ó Giollagáin go gcaithfí leis an nGaeltacht mar aonad amháin, mar thoghcheantar ann féin, Baile Ghib san áireamh, agus go mbeadh an cumas ann Comhairleoir a thoghadh mar a bhí cheana, nó an Gaeltacht a chur isteach in aon thoghcheantar amháin, Ceantar Cheanannais nó Ceantar Bhaile Átha Troim.

Is muide le meas

Éanna Ó Cróinín,
Cathaoirleach
CCRC

Úna Ní Fhaircheallaigh
Leas-Chathaoirleach
CCRC

Dáithí Mac Cárthaigh, Cathaoirleach
Cathaoirleach
Coiste Pleanála Teanga Gaeltacht na Mí

Máirín Sarikaya
Bainisteoir
CCRC

CC: Ms Wendy Bagnall, Oifigeach Pleanála, Comhairle Contae na Mí.
Mr Pádraig Maguire, Oifigeach Pleanála, Comhairle Contae na Mí.

Aguisín V: Treoirínte Brandála⁶⁷

Clófhóireann

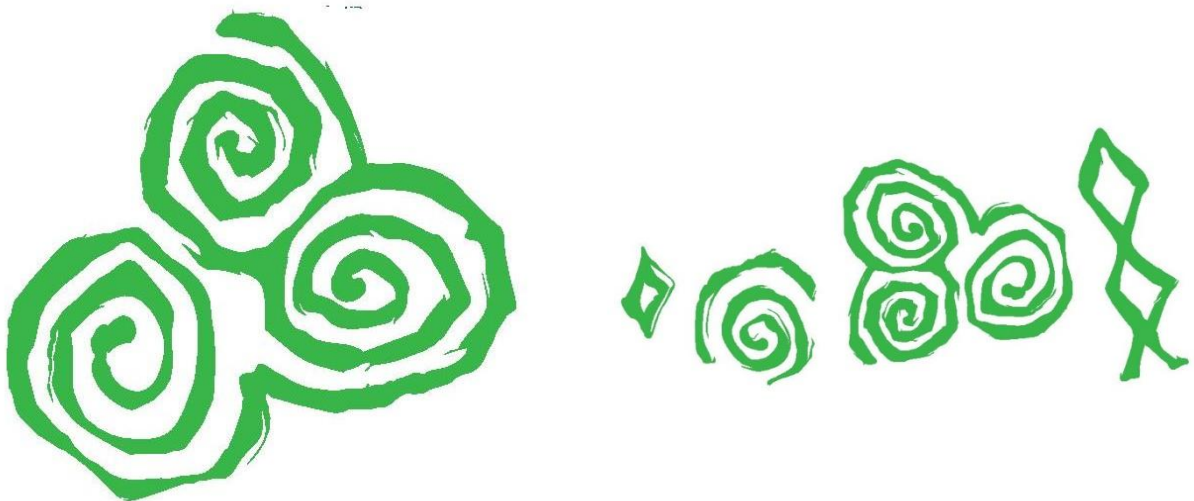
Century Gothic Regular

Century Gothic Bold

Dathanna

	RGB 25, 30, 67
	RGB 24, 92, 37
	RGB 65, 166, 42
	RGB 250, 176, 63
	RGB 15, 57, 57

Graificí

⁶⁷ Curtha ar fáil ag Rosa Devine, dearthóir graificí.

Aguisín VI: English-language Summary

Chairperson's Statement

At the beginning of the 19th Century Ireland was, in essence, an Irish speaking island. In light of the fall in the number of Irish speaking people during the Great Famine and in its aftermath, it is a miracle that Irish is spoken at all or that Irish is still a community language given the long years of official neglect. It is a double miracle that there are Gaeltacht communities here in County Meath.

The people of this Gaeltacht understand that well and it is our settled will that the Irish language and the culture of that language endure and be strengthened for the generations yet to come. That is clear from the involvement of the people of this Gaeltacht in the Irish language movement through the county and the country.

Until now, there has been no doubt as to the will of the community that the language endure in this Gaeltacht, but that does not equate to an agreed strategy.

Now for the first time the people of the Meath Gaeltacht have an agreed vision as to how to maintain and strengthen Irish as a community language here.

I am very grateful to the Meath Gaeltacht Language Planning Committee for their herculean work in putting this plan together.

I am grateful to everyone who attended meetings, gave their suggestions, distributed and filled in questionnaires and all those who did thankless work over the past year.

A special word of thanks goes to Hannah Ní Dhoimhín, language planning consultant, who kept us on the straight and narrow and who gave freely of her expertise, knowledge and support and to Rosa Devine, designer, who gave voluntarily and generously of her skill and time.

This is our plan rooted in the work and proposals of our community. This is our vision and our challenge. We stand by our commitment and the challenge we have set ourselves. The State must do the same.

Aim

It is the aim of this language plan to increase the number of daily speakers of Irish here by 10.0% during the seven years of the plan and to increase the number of households raising their children through Irish.

Context

The *Comprehensive Linguistic Study of the Use of Irish in the Gaeltacht* (Ó Giollagáin et al.), published in 2007, highlighted the severe decline in the use of Irish as a community language in the Gaeltacht. In response to these, and other, findings, the government published the *20-Year Strategy for the Irish Language* (2010) and *Gaeltacht Act 2012* was signed into law to give a legislative basis to some of the aims of the *Strategy*.

Under the *Gaeltacht Act 2012*, the Gaeltacht was divided into 26 Language Planning Areas (LPTs) and the community of each LPT was required to produce a language plan to strengthen Irish as a community language in the area. This language plan has been prepared for the Meath Gaeltacht LPT according to the provisions of the Act.

Background

In 2015, Comharchumann Ráth Chairn was appointed the lead organisation for the Meath Gaeltacht LPT, which meant that the Comharchumann would be responsible for the preparation of the language plan. The Comharchumann then founded a steering committee, Coiste Pleanála Teanga Ghaeltacht na Mí (CPTGM), with 18 members representing both communities in the LPT – Ráth Chairn agus Baile Ghib. The members are as follows: Dáithí Mac Cárthaigh (Cathaoirleach), Mairéad Ní Cheallaigh, Brídín Uí Chonaire, Éanna Ó Cróinín, Mairéad Mhic Dhonncha, Gearóidín Ní Dhubhda, Seán Ó Dubhda, Alan Ó hEadhra, Úna Ní Fhaircheallaigh, Éamonn Ó Fearraigh, Harry Mac Gearraidh, Colm Keegan, Katie Lally, Nóra Ní Mhéalóid, Máirín Sarikaya, Fionnuala Seoighe, Siobhán Seoighe, Seosamh Ó Teaghneáin.

In October 2016, CPTGM hired Hannah Ní Dhoimhín as a language planning consultant to help with the preparation of the plan.

The Language Planning Area of Ráth Chairn and Baile Ghib

History of the LPT

Unlike other Gaeltacht areas, the Irish-language community of the Meath Gaeltacht are a resettled community, who were moved to Meath from the Gaeltachtaí of the west coast by the land commission in the 1930s. All of the Gaeltacht families who were resettled in Ráth Chairn came from Conamara, and families were brought from the Mayo, Kerry, Donegal and Cork Gaeltachtaí to settle in Baile Ghib.

Topography

With an area of 44km², the Meath Gaeltacht is the smallest in the country. The LPT is made up of two areas – Ráth Chairn and Baile Ghib – which are separated from each other by the M3 motorway.

Population

According to the 2016 Census, the LPT has a population of 1,857 and a population density of 4.2 people/km². Census statistics show that the population of the LPT has increased by 11.2% over the last decade (2006-2016).

The Irish Language

Although the population of the LPT has risen in recent years, census statistics show that the percentage of the population with Irish language ability, as well as the number and percentage of daily Irish speakers, has fallen since 2006. In the 2016 Census, 59.8% of the population claimed to have Irish-language ability, and 15.9% reported to speak Irish on a daily basis, outside the education system.

The Education System

Naíonra Ráth Chairn is the only Irish-medium naíonra in the LPT. While there had been an Irish-medium naíonra in Baile Ghib, it was closed in 2016. There is one English-medium preschool in the LPT as well: Hillview Montessori in Baile Ghib.

There are three primary schools situated in the LPT: Scoil Uí Ghramhnaigh in Ráth Chairn, Scoil Ultain Naofa in Baile Ghib (both Irish-medium) and Scoil Chaitríona Naofa in Baile Ghib (English-

medium). Coláiste Pobail Ráth Chairn is the only secondary school located within the LPT boundaries, and the majority of the teaching in the Coláiste Pobail is Irish-medium.

Scoil Uí Ghramhnaigh, Scoil Ultain Naofa and Coláiste Pobail Ráth Chairn have all applied for Gaeltacht school status under the *Policy for Gaeltacht Education, 2017-2022*.

Other Language Services

Outside of the formal education system, a wide variety of Irish courses are provided in the LPT, mostly by Comharchumann Ráth Chairn, and Coláiste Eoin Uí Ghramhnaigh and Coláiste na bhFiann run summer courses for secondary school pupils. There is also an Irish-medium crèche in Ráth Chairn, Naíolann Ráth Chairn.

Both Glór na nGael and Foras na Gaeilge have offices in Ráth Chairn.

Local Services

Most of the services in Ráth Chairn are provided by the Comharchumann. A community shop, community hall, pub and a radio studio are all located in the Comharchumann buildings. There is also a church, public library, playground and GAA pitch with floodlights in Ráth Chairn.

In Baile Ghib there is a shop, a community hall, a church and a GAA pitch.

Leisure

Sport and Other Leisure Activities

There are three GAA clubs located near or in the LPT: Bhulf Tón GAA, Clann na nGael GAA and Dunderry GAA. There is also a rugby club (Athboy RFC) and an athletics club (Fr. Murphy's) located near the LPT.

A drama club, Cumann Drámaíochta Ráth Chairn, was founded in Ráth Chairn in 1973 and is still active.

Festivals

Currently, the LPT is host to four annual festivals, all of which take place in Ráth Chairn: Siamsóir na Mí, Féile na Gealaí, Éigse Dharach Uí Chatháin and Féile na Mí.

Gaeltacht Service Towns

The population of the LPT travel primarily to Athboy, Trim, Kells, Navan or Dublin to access various services, to shop and to work. It was announced in 2014 that Athboy and Navan would be recognised as Gaeltacht Service Towns under the *Gaeltacht Act 2012*. Despite a community-led campaign to have Trim designated a Gaeltacht Service Town as well, this has not yet happened.

Preparation of the Language Plan

During the preparation of the language plan, a coordinated awareness campaign was employed to keep the community informed about the process, to incite debate about language issues in the LPT and to encourage the local community to take part in the research and the make an input in the plan.

A total of 817 completed questionnaire were returned by members of the community, as well as a small number of recommendations and ideas that were submitted independently to the language planning consultant. 15 people took part in the focus groups as well.

CPTGM's logo was clearly visible on all questionnaires and on other material which was used during the research project and this helped the committee to raise awareness of the process. The language planning consultant analysed the research results between May and September 2017. The results and analysis are presented in section 5 of the plan and summarised below.

Research Results

The results of the research conducted in the preparation of this language plan adhere to overall national and Gaeltacht trends: results from the general community and from the various target groups show positive attitudes towards Irish and towards the language planning process in the LPT, and research amongst school children, in particular, shows a reasonably high level of interest in Irish-language events and activities.

Ability in Irish is also quite high, with 55.3% of the wider community and 99.4% of school children reporting to have fluent or reasonably good Irish. There is, however, a worrying trend in terms of language background, with only a small number of children coming from homes in which Irish is spoken and even fewer again from homes in which Irish is the main language of communication.

Regarding language practice, the research results reflect the pattern predicted in the *Comprehensive Linguistic Study* (2007 and update, 2015): less than a third of the community (31.8%) report to speak Irish on a daily basis, and although the schools' language policies boost the use of Irish within the school environment, only 7.1% of young people claim to speak Irish on a daily basis outside of the school or home setting.

A Summary of the Recommendations included in the Language Plan

Implementation of the Language Plan

6.2.1 Operating Structure

Aim:	To introduce a structure that will ensure the effective implementation of the language plan.
Description:	The lead organisation will employ a Language Planning Officer (OPT) who will work under the direction of CPTGM and will be responsible for implementing and monitoring the recommendations of the language plan.

6.2.2 Online Presence

Aim:	To raise awareness of the language planning process and to provide a point of contact for the community.
Description:	A website will be developed for CPTGM which will provide information about the language plan, contact details, news, etc. The OPT will be responsible for updating this website as well as CPTGM's Facebook page and other social media.

6.2.3 Database of Contacts

Aim:	To inform the community of the LPT of any developments regarding the implementation of the language plan.
Description:	With the consent of those in question and in accordance with GDPR, the OPT will keep a database of contacts and use this list to send out the newsletter (Recommendation 6.8.1) and other news about the language plan.

6.2.4 Monitoring

Aim:	To monitor the implementation and effectiveness of the language plan.
Description:	The OPT will be responsible for various monitoring activities (e.g. feedback forms, meetings, questionnaires) to ensure the effective implementation of the language plan.

The Education System (including early education services)

6.3.1 Strengthening the relationship between the schools in the LPT

Aim:	To promote socialisation between young people in the LPT and encourage pupils who attend Gaeltacht primary schools to enrol in Coláiste Pobail Ráth Chairn.
Description:	The schools' management will be brought together to discuss ways to encourage parents to keep their children in the Gaeltacht education system for secondary level. Secondary school pupils will be recruited as 'language ambassadors' and will visit local primary schools to speak to the pupils about the importance of Irish and the role of young people in preserving Irish in the LPT.

6.3.2 Naíonra and Naíolann in Baile Ghib

Aim:	To provide Irish-medium early education services in Baile Ghib.
Description:	An Irish-medium naíonra and naíolann (crèche) will be founded in Baile Ghib.

6.3.3 The Language Assistant Scheme

Aim:	To extend the Language Assistant Scheme to ensure that language assistants are present in the LPT's schools for the entire school year.
Description:	With the support of the schools, local politicians and relevant organisations, the Department of Education and Skills will be lobbied to provide funding to extend the Language Assistant Scheme.

6.3.4 Videos

Aim:	To produce high-quality videos for use in the classroom.
Description:	Short courses or camps on filming will be developed for pupils of Coláiste Pobail Ráth Chairn which will enable them to produce short educational videos for use in the LPT's primary schools. Possibilities will also be discussed with the coordinators of the Máistreacht Ghairmiúil san Oideachais (PMO through Irish, NUIG) regarding the production of similar videos for second-level.

6.3.5 Afterschool Club

Aim:	To provide language supports to pupils whose parents/guardians do not speak Irish and for parents/guardians who do not speak Irish but whose children are attending Gaeltacht schools.
Description:	An afterschool club will be founded for pupils of the LPT's primary schools and Coláiste Pobail Ráth Chairn. Facilitators will be provided to help pupils with their homework and to help parents/guardians who do not speak Irish to go through their children's homework.

6.3.6 Language Awareness amongst Young People

Aim:	To raise awareness of language issues amongst the LPT's young people and to enable them to act as micro-level language managers.
Description:	In Coláiste Pobail Ráth Chairn, mini-courses and workshops will be provided on language awareness, minority languages, language planning, language revitalisation and sociolinguistics. In the LPT's primary schools, teachers will be provided with material and discussion points which will help them to organise regular discussions on language issues in their classroom in a way that is interesting and accessible to primary school children.

Childcare, Preschool and Family Support Services, including language support services

6.4.1 Correspondence Scheme for New Parents

Aim:	To increase the number of families who speak Irish in the home.
Description:	A correspondence scheme for new parents will be developed through which parents will receive regular letters/packages containing information about their child's cognitive and language development, rhymes and games that would be suited to their child at each stage and other materials.

6.4.2 Resources for Parents/Guardians

Aim:	To provide more resources for parents/guardians in the LPT.
Description:	Language Support Centres for Families will be developed in Ráth Chairn and in Baile Ghib. Parents/guardians will be able to borrow from a collection of Irish-language books, games, music, etc. which will be provided in these centres.

6.4.3 Gaeltacht Schools Parents/Guardians Groups

Aim:	To raise awareness amongst parents/guardians of language choices and to encourage them to use more Irish in the home domain.
Description:	Parents/guardians of children attending schools in the LPT will be invited to meet up regularly to discuss ways in which they can help their children, language-related difficulties they may be having, etc. The OPT will be present at these informal meetings to facilitate discussion and to answer questions.

6.4.4 Childminders

Aim:	To minimise the English-language input that young children in the LPT receive in the home domain and to ensure parents/guardians have access to childminders/babysitters with Irish.
Description:	With the permission of those involved, the OPT will compile a database of local childminders/babysitters with fluent Irish and parents/guardians will be able to contact the OPT to access this information. Parents/guardians will be encouraged to use childminders/babysitters with Irish, regardless of their own language ability.

6.4.5 Playground Facilities

Aim:	To improve the facilities that are available for young children in the LPT and to increase the visibility of Irish.
Description:	Baile Ghib: A playground or similar facility will be developed in a central location which will provide parents/guardians and their young children to come together in an informal setting. A clear language policy will be implemented to ensure that Irish is given priority and to encourage people to speak as much Irish as they can while using the facility. Ráth Chairn: The lead organisation will support COIS to develop/extend the playground and the visibility of Irish within the playground.

Services for Young People and Other Age Groups

6.5.1 Youth Officer

Aim:	To promote Irish as a language of social interaction amongst the LPT's young people and to ensure the effective implementation of the language plan.
Description:	A full-time Youth Officer will be employed and will be responsible for the implementation and monitoring of the recommendations that deal with young people.

6.5.2 Youth Language Planning Committee

Aim:	To raise awareness of language issues amongst the LPT's young people and to empower them to act as micro-level language managers.
Description:	A Youth Language Planning Committee will be founded and will be responsible for organising events and for promoting Irish amongst their peers.

6.5.3 Social Spaces

Aim:	To develop centres in the LPT in which young people will be encouraged to socialise through Irish.
Description:	Centres will be developed in Baile Ghib and in Ráth Chairn as social spaces for young people. These spaces will be equipped with entertainment facilities and a policy will be imposed which will encourage young people to speak Irish while they are there.

6.5.4 Youth Clubs

Aim:	To promote Irish as the language of social interaction amongst the LPT's young people.
Description:	Irish-medium youth clubs will be provided for the following age groups: 4-8 yrs., 9-12 yrs., 13-15 yrs. and 16-19 yrs.

Learning Opportunities outside the Education System

6.6.1 Irish Classes

Aim:	To raise Irish-language ability in the LPT.
Description:	Informal conversation-based classes will be provided through the LPT. These classes will be free and will cater to all levels of ability.

6.6.2 'Caifé agus Caint' Scheme

Aim:	To increase the number of people in the LPT who can speak Irish and who speak Irish daily.
Description:	A scheme will be introduced which will pair Irish-language learners with fluent speakers. These pairs will be encouraged to meet up for a short time on a weekly basis to practice their Irish.

6.6.3 'Oíche na bhFoghlaimoirí' (Learners' Night)

Aim:	To provide informal opportunities to use Irish.
Description:	'Oíche na bhFoghlaimoirí' nights will be organised regularly in local pubs (e.g. an Bradán Feasa and the Silver Tankard) and will be advertised in the LPT and in the surrounding towns as opportunities for Irish speakers of all abilities to get together and practice their Irish in an informal, social setting.

The Business Sector, Community Organisations and Co-ops

6.7.1 Business Support Service

Aim:	To increase the use of Irish in the public domain.
Description:	A support service for businesses will be established which will encourage local businesses and organisations to use Irish in their daily business. This service will include a translation service, advice and support materials.

6.7.2 Áras Pobail Ráth Chairn

Aim:	To renovate Áras Pobail Ráth Chairn.
Description:	Áras Pobail Ráth Chairn will be renovated, with special attention being paid to the recommendations of this language plan.

6.7.3 Employment through Irish

Aim:	To provide local employment through Irish to the community of the LPT.
Description:	CPTGM will work with Údarás na Gaeltachta to develop strategies which will attract companies to the LPT and create jobs for the local community.

The Media

6.8.1 'An Geaitín' Newsletter

Aim:	To distribute information about Irish-language events in the LPT and to strengthen ties between Ráth Chairn and Baile Ghib.
Description:	The newsletter 'an Geaitín' will be reinstated. The newsletter will include news and pictures from the LPT as well as information on Irish-language events in the area. The newsletter will be in Irish or bilingual, as appropriate.

6.8.2 The Media

Aim:	To promote the use of Irish amongst young people and raise the profile of the LPT.
Description:	In collaboration with RTÉ Raidió na Gaeltachta, transition year pupils from the LPT will broadcast a short, weekly programme from the studio in Áras Pobail Ráth Chairn, focusing on local news and current events.

6.8.3 Technology

Aim:	To increase the use of Irish online and on smartphones.
Description:	With support from other language planning committees, a campaign will be undertaken to have Irish versions of popular communication apps developed and released.

Public Services

6.9.1 Gaeltacht Service Towns

Aim:	To ensure that the community of the LPT have access to services through Irish in local towns.
Description:	A campaign will be developed to have Trim recognised as a Gaeltacht Service Town, and the OPT will develop a working relationship with the Gaeltacht Service Town committees in Athboy and Navan to ensure continuity between language planning efforts in the LPT and in the Gaeltacht Service Towns.

6.9.2 State Services

Aim:	To ensure the provision of state services through Irish in the LPT.
Description:	Údarás na Gaeltachta will be lobbied to establish an office in the LPT which will provide state services (e.g. tax, motor tax, social welfare, etc.) through Irish, in accordance with article 17 of the <i>Gaeltacht Act 2012</i> .

6.9.3 TÚS Scheme

Aim:	To ensure that the TÚS scheme does not inhibit the ability of local companies and organisations to provide a service through Irish.
Description:	The possibility of placing Irish-speakers in positions located in the LPT will be discussed with TÚS.

6.9.4 Religious Services

Aim:	To promote Irish in the religious domain.
Description:	Possibilities regarding the promotion of Irish as part of religious services will be discussed with local clergy and with the diocesan offices.

Physical Planning and Development

6.10.1 Planning Permission

Aim:	To ensure and strengthen the language condition for planning permission in the LPT.
Description:	In collaboration with Meath County Council, the systems for implementing the language condition for planning permission in the LPT will be reviewed.

6.10.2 Broadband

Aim:	To provide high-speed broadband in the LPT.
Description:	In collaboration with the Department of Culture, Heritage and the Gaeltacht, Meath County Council and other relevant groups, the Department of Communications, Climate Action and Environment will be lobbied to provide high-speed broadband in all parts of the LPT.

Social and Leisure Services

6.11.1 Social Events for Young People

Aim:	To promote Irish as the language of social interaction amongst young people.
Description:	More events for children and young people will be organised as part of local festivals.

6.11.2 School-based Events

Aim:	To extend the favourable language practice which exists in the school environment to other contexts.
Description:	Social events will be organised through the schools but outside of the school grounds and outside of school hours.

6.11.3 Training and Support for Trainers/Tutors

Aim:	To provide leisure activities through Irish for the community of the LPT.
Description:	Training: Training will be provided to those who run events and leisure activities in or near the LPT to enable them to promote Irish as part of those events/activities, regardless of their own Irish-language abilities. Support: Language supports such as advice, translation and help with language policies will also be provided.

6.11.4 The GAA

Aim:	To provide leisure activities through Irish for the community of the LPT.
Description:	With the support of local GAA clubs, shared training sessions through Irish will be organised for Irish-speaking underage players from any of the clubs. A joint team will be put together to enter Comórtas Peile na Gaeltachta Local clubs will be supported in their efforts to promote Irish in the club through Glór na nGael's Fondúireacht Seosaimh Mhic Dhonncha (a foundation which aims to help GAA clubs promote the use of Irish in the club and in the community).

6.11.5 Leisure Activities through Irish

Aim:	To provide leisure activities through Irish for adults in the LPT.
Description:	Classes and workshops (e.g. cooking, photography, yoga, knitting, etc.) will be provided through Irish in the LPT.

6.11.6 Book Club

Aim:	To encourage the community of the LPT to read more Irish-language books and to develop Irish-language social networks.
Description:	A book club, or – depending on demand – book clubs, will be established in the LPT. Depending on the Irish-language ability of the members, these clubs could focus entirely on Irish-language books, or read English-language books and discuss them in Irish.

6.11.7 Pop-Up Gaeltacht

Aim:	To provide informal opportunities to use Irish in the LPT and in the surrounding area.
Description:	A Pop-Up Gaeltacht will be organised on a regular basis in the LPT or in one of the local towns.

The Status of Irish in the Area – community attitudes, ability and usage.

6.12.1 Discretionary Fund

Aim:	To increase the number of Irish-language events that are organised in the LPT and to ensure the community's support for the language plan.
Description:	A discretionary fund will be made available to CPTGM and groups and individuals who wish to organise events or festivals will be able to apply for a grant. Applications will be evaluated on the basis of language-related criteria.

6.12.2 Gaeltacht Scholarships

Aim:	To motivate young people in the LPT to take an interest in Irish and to ensure the community's support for the language plan.
Description:	Four full scholarships and four half scholarships per year will be awarded to secondary school students in the LPT to attend a Gaeltacht summer college.

6.12.3 Internship Scheme

Aim:	To provide employment through Irish and a taste of Irish-based careers to young people in the LPT.
Description:	Summer internships with various Irish-language organisations will be funded to allow young people from the LPT to spend a summer working in a professional Irish-language environment.

6.12.4 Developing Language Planning in the LPT

Aim:	To raise awareness amongst young people in the LPT of language issues and to encourage them to play an active part in the language planning process.
Description:	A work experience scheme will be developed which will allow transition year students from Coláiste Pobail Ráth Chairn to undertake work experience with the OPT (Recommendation 6.2.1). A summer scholarship will also be made available.

6.12.5 Meath County Council

Aim:	To ensure coordination between the language plan and Meath County Council.
Description:	Annual or biannual meetings will be organised with Meath County Council to discuss the state of Irish in the county as well as the implementation of the language plan.

6.12.6 Public Talks

Aim:	To raise awareness of language issues in the community.
Description:	A series of public talks will be organised which will cover a wide range of language-related issues and will interest different groups within the community (e.g. Irish speakers, English speakers, parents, etc.).

Costs and Funding

A full expenditure programme for the language plan can be found on pages 126-127.

Awareness and Publicity

Awareness

One of the primary aims of this language plan is to raise awareness of language issues and of the language planning process in the LPT. To that end, many of the recommendations included in the plan focus on or include an element of awareness-raising.

The Meath Gaeltacht is a unique context in that the two communities in the LPT are separated and are both surrounded by traditionally English-speaking communities. Therefore, it will be important to raise awareness of the language planning process not only amongst the community of the LPT but also in the surrounding communities.

Publicity

Any publicity regarding the language plan or its recommendations should adhere to the brand guidelines provided in Aguisín V, unless the OPT and/or CPTGM decide to develop other branding. Various types of media will be used to publicise the language plan, including print media, radio, internet and social media.

Implementation and Monitoring

As is set out in Recommendation 6.2.1, a three-tiered structure consisting of the lead organisation, Comharchumann Ráth Chairn, the steering committee, CPTGM, and the OPT will be used to ensure the effective implementation of the language plan. The implementation of the plan will be monitored continuously and amended, if necessary, to ensure its effectiveness and efficiency.

